

การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชน
วัดจณาราม ตำบลทานโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง

ฉัตรชัย ปลอดขำ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2569

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชน
วัดจณาราม ตำบลหนานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

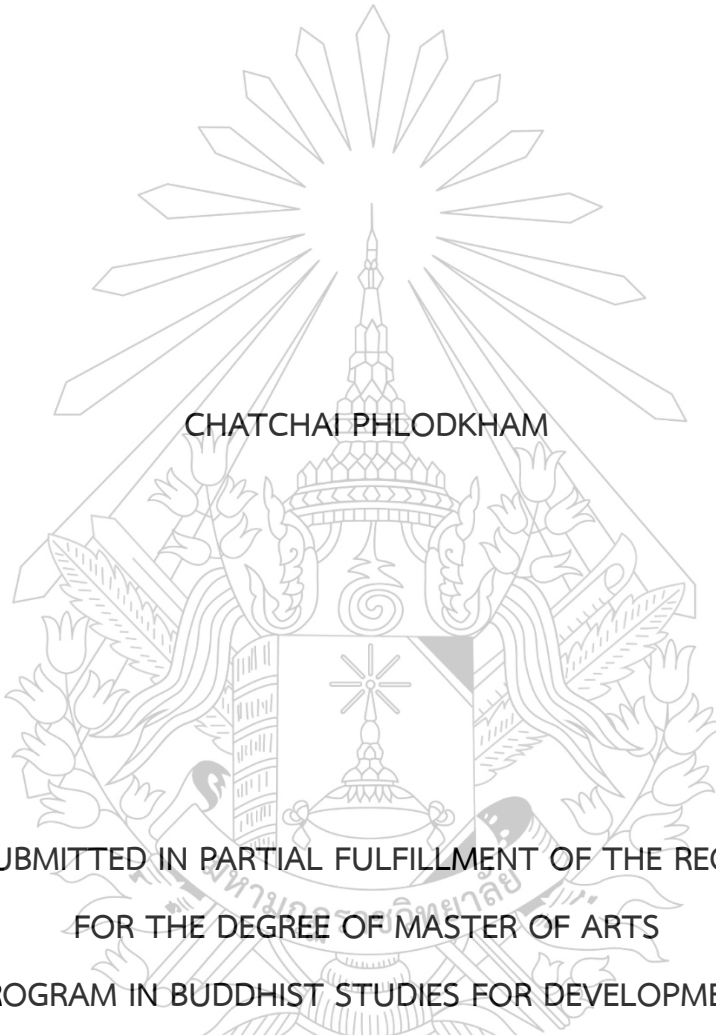
สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2569

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

HOUSEHOLD ECONOMIC CAPACITY DEVELOPMENT BASED ON THE
PRINCIPLES OF SAMAJĪVITĀ OF BUDDHISTS IN WAT CHARANARAM
COMMUNITY, HAN PHO SUBDISTRICT, KHAO CHAISON DISTRICT,
PHATTHALUNG PROVINCE

CHATCHAI PHLODKHAM

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
PROGRAM IN BUDDHIST STUDIES FOR DEVELOPMENT
FACULTY OF RELIGION AND PHILOSOPHY
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

2026

COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของ พุทธศาสนิกชนชุมชน วัดจณาราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
ชื่อนักศึกษา	ฉัตรชัย ปลอดคำ
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
ปีพุทธศักราช	2569
อาจารย์ที่ปรึกษา	ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา

(พระอุดมวิชัยเมธี , ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์:

ประธานกรรมการ

(พระเมธีวชิราภรณ์ , ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์)

กรรมการ

(พระครูนิธิตรรณบัณฑิต , ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณณพงศ์ วงศ์ภาศรี)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของ พุทธศาสนิกชนชุมชน วัดจรรย์าราม ตำบลทานโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง
ชื่อนักศึกษา	ฉัตรชัย พลอดคำ
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
ปีพุทธศักราช	2569
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ดร.กิตติพงษ์ สุวรรณวงศ์

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์าราม ตำบลทานโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง 2) เพื่อศึกษาหลักสมชีวิตาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 3) เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์าราม ตำบลทานโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการศึกษาภาคสนาม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 รูป/คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอผลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์เชิงอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์าราม พบว่า ชุมชนมีทุนพื้นฐานที่เอื้อต่อการพัฒนา ได้แก่ วิถีชีวิตที่เรียบง่าย ความสัมพันธ์แบบช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การประกอบอาชีพโดยใช้แรงงานและทรัพยากรในท้องถิ่น ตลอดจนมีวัดและพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางทางจิตใจและเป็นทุนทางสังคมของชุมชน อย่างไรก็ตาม ครัวเรือนยังเผชิญปัญหาทางเศรษฐกิจหลายประการ โดยเฉพาะรายได้จากการเกษตรและการรับจ้างที่ไม่แน่นอนและผันผวนตามฤดูกาลและภาวะตลาด รายได้บางส่วนไม่เพียงพอต่อรายจ่าย มีภาระหนี้สิน ขาดทักษะในการวางแผนและบริหารจัดการรายรับ-รายจ่าย ขาดความรู้และวินัยด้านการออม ตลอดจนยังพึ่งพาปัจจัยทางเศรษฐกิจจากภายนอก ทำให้ครัวเรือนมีความเปราะบางต่อความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการเศรษฐกิจครัวเรือนอย่างเป็นระบบ

2) หลักสมชีวิตาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า สมชีวิตาเป็นหลักธรรมว่าด้วยการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจ รู้จักประมาณรายรับและรายจ่าย ให้รายได้และ

รายจ่ายมีความสมดุล ไม่ใช่จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยเกินกำลัง และไม่ดำรงชีวิตอย่างฟืดเคืองเกินสมควร หลักสมชีวิตาปรากฏใน ทิฆงคสูตร หรือพัชคัมปชสูตร อังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต ในบริบทของธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุขในปัจจุบัน 4 ประการ ได้แก่ อนุฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร อารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์ กัลยาณมิตตทา ความมีมิตรดี และสมชีวิตา การดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมกับฐานะ โดยหลักธรรมทั้ง 4 ประการมีความสัมพันธ์ในการสร้างความมั่นคงแก่ผู้ครองเรือน กล่าวคือ ขยันในการแสวงหาทรัพย์โดยสุจริต รู้จักรักษาทรัพย์ อยู่ในสภาพแวดล้อมของกัลยาณมิตร และบริหารรายได้กับรายจ่ายอย่างพอเหมาะพอดี ทั้งนี้ ตัวบทที่ใช้ในวิทยานิพนธ์เองระบุสาระของสมชีวิตาว่าให้รู้ทางเจริญและทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ และให้รายจ่ายไม่เกินรายได้

3) การวิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตา พบว่า จากการวิเคราะห์เนื้อหาคำตอบของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สามารถสังเคราะห์ประเด็นสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนได้ 3 ประเด็น ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร การรักษาทรัพย์ และการคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับอนุฐานสัมปทา อารักขสัมปทา และกัลยาณมิตตทา ตามลำดับ โดยความขยันหมั่นเพียรเป็นพื้นฐานของการประกอบอาชีพ การพัฒนาทักษะ และการสร้างรายได้ การรักษาทรัพย์ช่วยให้ครัวเรือนมีวินัยในการใช้จ่าย วางแผนรายรับ-รายจ่าย รู้จักออม และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ส่วนการคบค้าสมาคมกับคนดีเป็นทุนทางสังคมที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ การประกอบอาชีพสุจริต การช่วยเหลือเกื้อกูล และพฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่เหมาะสม เมื่อองค์ประกอบทั้งสามได้รับการพัฒนาควบคู่กับการดำเนินชีวิตตามหลักสมชีวิตา ย่อมช่วยให้ครัวเรือนสามารถบริหารรายได้และรายจ่ายได้อย่างเหมาะสม ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ สร้างภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ และเพิ่มความสามารถในการพึ่งพาตนเอง อันนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ, เศรษฐกิจครัวเรือน, หลักสมชีวิตา, พุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรยา

ABSTRACT

Thesis Topic	Household Economic Capacity Development Based on the Principles of Samajīvitā of Buddhists in Wat Charanaram Community, Han Pho Subdistrict, Khao Chaison District, Phatthalung Province
Student's Name	Chatchai Phlodkham
Degree Sought	Master of Arts
Program	Program in Buddhist Studies for Development
Anno Domini	2026
Advisor	Dr. Kittipong Suwannawong

This thesis had three objectives: (1) to study the household economic conditions of Buddhists in the Wat Charanaram Community, Han Pho Subdistrict, Khao Chaison District, Phatthalung Province; (2) to study the principle of Samajīvitā in Theravāda Buddhist scriptures; and (3) to analyze the development of household economic potential through the principle of Samajīvitā among Buddhists in the Wat Charanaram Community, Han Pho Subdistrict, Khao Chaison District, Phatthalung Province. This study employed a qualitative research methodology. Data were collected from the Tipiṭaka, relevant documents, and related research, together with field research. The key informants consisted of 15 monks and laypersons selected through purposive sampling. The research instrument was a structured in-depth interview. The data were analyzed using content analysis and the findings were presented through an inductive descriptive-analytical approach.

The results showed that:

1) Regarding the household economic conditions of Buddhists in the Wat Charanaram Community, the findings revealed that the community possesses several fundamental forms of capital conducive to development, including a simple way of life, mutually supportive relationships, livelihoods based on local labor and resources, and the temple and Buddhism serving as spiritual centers and important sources of social capital. However, households continue to face a number of economic problems. In particular, income from agriculture and wage labor is

uncertain and fluctuates according to seasonal conditions and market situations. Some households have insufficient income to cover their expenses, carry debt burdens, lack skills in financial planning and income–expenditure management, and lack adequate knowledge and discipline concerning savings. In addition, continued dependence on external economic factors makes households vulnerable to economic changes. Therefore, there is a need to systematically strengthen their capacity for household economic management.

2) Regarding the principle of Samajīṽita in Theravāda Buddhist scriptures, the findings showed that Samajīṽita is a Buddhist principle concerning living in a manner appropriate to one's economic status, knowing how to estimate and balance income and expenditure, avoiding extravagant spending beyond one's means, and avoiding an excessively deprived way of life. Samajīṽita appears in the Dīghajāṇu Sutta, also known as the Vyagghapajja Sutta, in the Aṅguttara Nikāya, Aṭṭhakanipāta, in the context of four principles conducive to welfare and happiness in the present life: Uṭṭhāna-sampadā, accomplishment in diligence; Ārakkha-sampadā, accomplishment in the protection of wealth; Kalyāṇamittatā, association with good friends; and Samajīṽita, balanced living appropriate to one's means. These four principles are mutually related in promoting stability for householders: being diligent in earning wealth through honest means, protecting acquired wealth, associating with virtuous people, and managing income and expenditure in an appropriate and balanced manner. The scriptural passage further explains that Samajīṽita involves understanding the causes of the increase and decline of wealth and ensuring that expenditure does not exceed income.

3) Regarding the analysis of household economic potential development through the principle of Samajīṽita, content analysis of the responses of the key informants yielded three major themes supporting the development of household economic potential: diligence, protection of wealth, and association with good, moral, and virtuous people. These correspond respectively to Uṭṭhāna-sampadā, Ārakkha-sampadā, and Kalyāṇamittatā. Diligence forms the foundation for occupational engagement, skill development, and income generation. Protection of

wealth enables households to develop spending discipline, plan income and expenditure, cultivate saving habits, and use resources efficiently. Association with virtuous people functions as social capital that promotes learning, honest livelihoods, mutual assistance, and appropriate economic behavior. When these three components are developed together with the practice of Samajīvitā, households are better able to manage income and expenditure appropriately, live moderately, build resilience against economic risks, and strengthen self-reliance, thereby contributing to economic stability and a sustainable quality of life.

Keywords: Development of Economic Potential, Household Economy, the Principle of Samajīvitā (Balanced Living), Buddhists in the Wat Charanaram Community

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จเรียบร้อยลงได้ด้วยความช่วยเหลือจากผู้มีพระคุณหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระอุดมวชิรมณี ดร. คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และพระเมธีวชิราภิรต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช ที่มีความเมตตากรุณาให้ความรู้ความเข้าใจตลอดจนคำปรึกษาต่าง ๆ

ขอขอบพระคุณ ดร. กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ อีกทั้งได้สละเวลาในการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเมตตาแก่ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัยทุกท่าน ได้ให้คำแนะนำอย่างดียิ่งในการจัดทำเครื่องมือวิจัย และการจัดทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณคณาจารย์คณะศาสนาและปรัชญา สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช ทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ดูแลช่วยเหลือในด้านเอกสารจัดทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนเพื่อนนิสิตสาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาทุกคน ที่ให้กำลังใจรวมทั้งความห่วงใยที่มอบให้ผู้วิจัยตลอดมา ประโยชน์และคุณค่าอันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบความดีทั้งหมดนี้แด่ บิดา-มารดา ปู่-ย่า และอาจารย์ อันเป็นที่เคารพสูงสุด ที่ช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่าน ณ โอกาสนี้

ฉัตรชัย ปลอดคำ

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ.....	จ
ABSTRACT	ข
กิตติกรรมประกาศ	ญ
สารบัญ.....	ฎ
สารบัญรูปภาพ	ฐ
สารบัญคำย่อ	ท
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามวิจัย.....	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตการวิจัย	3
1.5 วิธีการดำเนินวิจัย.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
1.7 เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
1.8 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	13
1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	14
บทที่ 2 ศึกษาสภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์าราม	
ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์.....	16
2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจครัวเรือน	16
2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ.....	24
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือน	34
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนตามหลักพระพุทธศาสนา.....	37
2.5 บริบทของชุมชนวัดจรรย์าราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์	43
2.6 สภาพปัญหาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์าราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำทะเมนชัย	
สน จังหวัดบุรีรัมย์.....	45
2.7 สรุป	47

บทที่ 3 หลักสมชีวิตาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	48
3.1 หลักสมชีวิตาในพระพุทธศาสนา	48
3.2 องค์ประกอบของหลักสมชีวิตา	63
3.3 หลักสมชีวิตากับการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือน	68
3.4 สรุป	77
บทที่ 4 วิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตา ของ พุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง 79	
4.1 วิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของ พุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง ด้านความยั่งยืนหมั่นเพียร	79
4.2 วิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของ พุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง ด้านการรักษาทรัพย์	87
4.3 วิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของ พุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง ด้านการคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรม	95
4.5 สรุป	101
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	103
5.1. สรุปผลการวิจัย	103
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	107
5.3 ข้อเสนอแนะ	112
บรรณานุกรม	114
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	126
ภาคผนวก ข บุคลากร	128
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	130
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย	134
ภาคผนวก จ แบบสัมภาษณ์ที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย	150
ภาคผนวก ฉ ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์	155
ภาคผนวก ช เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	158
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	161

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	13
--	----

สารบัญคำย่อ

ในวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย การอ้างอิงระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ให้ใช้อักษรย่อตัวพื้นปกติเช่น ที.ส.(ไทย) 9/276/98. หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ภาษาไทย เล่ม 9 ข้อ 276 หน้า 98 ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย 2539

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฎฐก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อฎฐกนิบาต	(ภาษาไทย)

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน สังคมมนุษย์ต่างยอมรับว่าทรัพย์สิน ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สินสมบัติต่าง ๆ มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของครอบครัวอย่างชัดเจน เนื่องจากเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ครอบครัวสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุขและมีความสุขสบาย การบริหารจัดการทรัพย์สินจึงถือเป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับการใช้ชีวิตประจำวันอย่างใกล้ชิด โดยสามารถสังเกตได้จากการที่บุคคลใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้างรายได้และทรัพย์สินที่สามารถนำมาจัดสรรใช้จ่ายหรือออมได้อย่างเหมาะสม (กรมพัฒนาชุมชน, 2565) เศรษฐกิจครัวเรือนถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สะท้อนถึงคุณภาพชีวิต ความมั่นคง และความยั่งยืนของสังคม ครัวเรือนในฐานะหน่วยเศรษฐกิจพื้นฐานมีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการผลิต การบริโภค การออม และการจัดการทรัพยากร หากครัวเรือนสามารถบริหารจัดการด้านการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยลดความเสี่ยงจากภาวะหนี้สิน สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครอบครัวอย่างต่อเนื่อง ในทางตรงกันข้าม หากครัวเรือนไม่มีการวางแผนหรือขาดการจัดการที่เหมาะสม ย่อมก่อให้เกิดปัญหาทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน ปัจจุบันครัวเรือนจำนวนไม่น้อยในประเทศไทยประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ เช่น รายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย การก่อหนี้สินเกินกำลัง การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย และขาดวินัยในการบริหารทรัพยากรทางการเงิน ปัญหาเหล่านี้มีผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือน และอาจลุกลามไปสู่ความไม่มั่นคงทางสังคม ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงความจำเป็นในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการบริหารจัดการทรัพยากรของครัวเรือน เพื่อให้ครัวเรือนสามารถพึ่งพาตนเองและดำรงชีวิตได้อย่างสมดุลและยั่งยืน (พระอธิการจรัส จารุณโม, 2564, หน้า 1-2)

ชุมชนพุทธศาสนิกชนวัดจรรย์าราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดพิจิตร เป็นชุมชนชนบทที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับพระพุทธศาสนาและวัดในฐานะศูนย์กลางของชุมชน การดำรงชีวิตของคนในชุมชนยังคงอิงกับเกษตรกรรมและการประกอบอาชีพอิสระเป็นหลัก (องค์การบริหารส่วนตำบลห่านโพธิ์, 2564) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันพบว่าชุมชนดังกล่าวกำลังเผชิญกับปัญหาหลายประการที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือน เช่น ปัญหาเกี่ยวกับรายได้ไม่เพียงพอ เนื่องจากรายได้หลักส่วนใหญ่มาจากอาชีพเกษตรกรรมที่ขึ้นอยู่กับฤดูกาล สภาพดินฟ้าอากาศ และราคาผลผลิตทางการเกษตรที่ไม่แน่นอน ทำให้เกิดความผันผวนและไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจในครัวเรือน อีกทั้งครัวเรือนจำนวนหนึ่งยังขาดโอกาสในการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้เพิ่มพูน ปัญหาด้านการบริหารจัดการรายจ่ายและการออม

ในทางพระพุทธศาสนา มีหลักธรรมคำสอนที่ว่าด้วยการใช้ในด้านชีวิตที่ดี หรือการเดินสายกลางที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา อันเป็น “ข้อปฏิบัติที่พอดี” มีลักษณะแห่งดุลยภาพ มีความสมดุลแห่งชีวิต และมีข้อปฏิบัติที่พอดีทั้งในแง่การปฏิบัติและการก้าวพ้นวิฤติ เศรษฐกิจและสามารถเดินไปสู่ชีวิตที่ดีงาม มีดุลยภาพตามหลักพระพุทธศาสนา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539) หลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้นำมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ถึงปัจจุบัน หลักธรรมสอนให้บุคคลรู้จักประมาณตน ไม่ฟุ้งเฟ้อสุรุ่ยสุร่าย จนเกินกว่าฐานะ และความเป็นอยู่ของตนเองซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่นอกเหนือจากจะมีเป้าหมายให้ชาวาสรู้จักแสวงหาทรัพย์รักษาทรัพย์และจ่ายทรัพย์ โดยมีปัญญาเห็นถูกต้องด้วยแล้ว ยังสอนให้บุคคลเป็นนายเหนือความทะยานอยากได้อันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เพราะหลักเศรษฐกิจจรรมดาเป็นเพียงการสนองความต้องการของคนในการบริโภคโภคทรัพย์ แต่หลักธรรมในพระพุทธศาสนาสอนให้คนเราแสวงหาความสุขได้จากการบรรเทาความต้องการหรือความทะยานอยากได้ที่ไม่จำเป็นหรือเกินจำเป็นให้น้อยลง กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ความสุขจากการเสียสละ และตั้งตัวได้หรือพึ่งตนเองได้ พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทย ได้ให้หลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของคฤหัสถ์ หนึ่งในหลักธรรมที่สำคัญคือ หลักสมชิวิตา การดำรงชีวิตอย่างสมดุล รู้จักประมาณในการใช้จ่าย ไม่ฟุ่มเฟือยจนเกินไป และไม่ตระหนี่เกินไป โดยมีแก่นสำคัญคือการสร้างความสมดุลระหว่างรายได้และรายจ่าย รวมถึงการรู้จักเก็บออมและใช้ทรัพย์อย่างมีประโยชน์ หลักธรรมนี้ไม่เพียงเป็นแนวทางทางศีลธรรม แต่ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจครัวเรือนได้อย่างแท้จริง

จากปัญหาและความเป็นมาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์าราม ตำบลหานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง จึงมีความสำคัญทั้งในเชิงวิชาการและการประยุกต์ใช้จริง การศึกษานี้ไม่เพียงช่วยให้เข้าใจแนวทางการจัดการเศรษฐกิจครัวเรือนตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา แต่ยังเป็นประโยชน์ต่อ

การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน สร้างแบบอย่างในการประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในระยะยาว

1.2 คำถามวิจัย

1.2.1 สภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำเข้สน จังหวัดพัทลุง เป็นอย่างไร

1.2.2 หลักสมชีวิตาในคัมภีร์พระพุทศาสนาเถรวาท เป็นอย่างไร

1.2.3 การวิเคราะห์ การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของ พุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำเข้สน จังหวัดพัทลุง เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำเข้สน จังหวัดพัทลุง

1.3.2 เพื่อศึกษาหลักสมชีวิตาในคัมภีร์พระพุทศาสนาเถรวาท

1.3.3 เพื่อวิเคราะห์ การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของ พุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำเข้สน จังหวัดพัทลุง

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคสนาม ผู้วิจัยมุ่งศึกษา เรื่อง การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำเข้สน จังหวัดพัทลุง โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาวิจัยดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ข้อมูลจากเอกสาร ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

ข้อมูลจากเอกสาร ทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของ พุทธศาสนิกชนที่เชื่อถือได้

1) ศึกษาการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชน ชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำเข้สน จังหวัดพัทลุง ในหลักสมชีวิตา ประกอบด้วย 1) การ บริหารรายได้และรายจ่าย 2) ความพอเพียงในการใช้ชีวิต 3) การสร้างภูมิคุ้มกัน และ 4) การพึ่งพา

ตนเอง โดยศึกษาจากเอกสารรายงาน และการสัมภาษณ์พุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลทานโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง

2) ศึกษาหลักสมชีวิตา จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ เอกสาร วารสาร แหล่งข้อมูลออนไลน์ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์

1.4.2 ขอบเขตด้านกลุ่มให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัย ได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ จากกลุ่มผู้นำศาสนา 3 รูป/คน ผู้นำชุมชน 3 ท่าน และกลุ่มประชาชน 9 ท่าน รวมจำนวน 15 รูป/คน ดังนี้

- 1) กลุ่มผู้นำศาสนา จำนวน 3 รูป
- 2) กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน
- 3) กลุ่มประชาชน จำนวน 9 คน

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยเลือกพื้นที่วิจัยแบบเจาะจง คือ ชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลทานโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการวิจัย ตั้งแต่ ตุลาคม 2568 – กรกฎาคม 2569

1.5 วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Interview Research) แบบสัมภาษณ์ในเชิงลึก (In depth Interview) ซึ่งทำเป็นขั้นตอนในการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) และจากการลงพื้นที่ชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลทานโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตานำมาสร้างเป็นเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ โดยการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ เพื่อหาความเชื่อมั่น แล้วจึงนำไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เลือกไว้ เพื่อเก็บข้อมูลในการวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1.5.1 การศึกษาทบทวนเอกสาร

ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับหลักสมชีวิตาโดยศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์และแหล่งข้อมูลสำคัญ ดังนี้

- 1) ข้อมูลปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาราชวิทยาลัย
- 2) ข้อมูลทุติยภูมิ คือ ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ ภาคนิพนธ์ รายงาน

การวิจัย บทความทางวิชาการ และเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องงานวิจัย

1.5.2 การศึกษาจากภาคสนาม

1) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจัดหมวดหมู่ เพื่อศึกษาให้เห็นขั้นตอนการจัดกระบวนการของการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตา

2) การออกแบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง แล้วให้ที่ปรึกษาตรวจสอบ เพื่อตรวจก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องในเชิงเนื้อหา ภาษา โครงสร้าง ก่อนนำไปใช้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการบันทึกเสียง และการจัดบันทึกข้อความแล้วเขียนรายงานเชิงพรรณนา

3) สัมภาษณ์แบบเชิงลึก ผู้วิจัยสัมภาษณ์กับบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจณาราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ในประเด็นที่สำคัญเพื่อศึกษาความเห็นในระดับลึกของแต่ละบุคคล จากประชากรกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 15 คน

1.5.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยเครื่องมือการวิจัยนี้มีการแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจณาราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

1.5.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1) ผู้วิจัยจัดสร้างแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีเนื้อหาสอดคล้องตรงประเด็นกับงานวิจัยนี้ โดยมีการปรับเนื้อหาให้ตรงกับบริบทพื้นที่ชุมชนวัดจณาราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง และผู้ให้ข้อมูลอย่างเหมาะสม

2) ผู้วิจัยได้สร้างโครงร่างแบบสัมภาษณ์เบื้องต้นและนำเสนอแก่ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อหาค่าความดัชนีสอดคล้อง (Content Validity Index: CVI) โดยเนื้อหาของบทสัมภาษณ์นั้นควรจะมีสาระจับ และสอดคล้องกับงานวิจัยให้ได้มากที่สุด

3) การตรวจสอบมาตรฐานของแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมานั้น ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินตรวจสอบหาค่าความดัชนีสอดคล้องของเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) โดยการประเมินนั้นจะตรวจสอบความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาของงานวิจัยเป็นหลักโดยจะมาตรฐานคะแนน

4) เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาแบบสัมภาษณ์อย่างถูกต้องดีแล้วก็จะให้ข้อเสนอแนะและให้ผลคะแนนเพื่อให้ผู้วิจัยได้ดำเนินการต่อไป ซึ่งผลของคะแนน (CVI) นั้นรวมทั้ง 3 คน ควรจะมี

3 คะแนนขึ้นไป หรือคำนวณค่าเฉลี่ยของคะแนนประเมินแล้วควรมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (CVI) 0.80 ซึ่งเกณฑ์เต็มของค่า CVI คือ 1.0 หากต่ำกว่า 0.80 นั้นจะต้องปรับปรุงเนื้อหาให้ดีกว่านี้

5) ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้รับการตรวจสอบแล้วนั้นไปขอรับรองจริยธรรมในมนุษย์ต่อไป เมื่อได้ผ่านการรับรองจริยธรรมในมนุษย์แล้วนั้นก็จะดำเนินการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจาก 3 กลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 15 รูป/คน ต่อไป

1.5.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นกระบวนการสำคัญที่ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและตรงประเด็น ในการศึกษาการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพิจิตร โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1) ผู้วิจัยดำเนินการขอเอกสารอนุญาตการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์ เพื่อได้รับการตรวจสอบข้อมูลว่าถูกต้องหรือไม่ หากเมื่อได้รับการตรวจสอบผ่านแล้วก็จะดำเนินการในส่วนถัดไป ผู้วิจัยได้ทำการเตรียมความพร้อมทั้งในด้านเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมถึงการขออนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ให้ข้อมูล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการสัมภาษณ์ครั้งนี้

2) ผู้วิจัยได้ทำการนัดหมายและกำหนดเวลาสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 15 รูป/คน ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มผู้นำศาสนา, กลุ่มผู้นำชุมชน, กลุ่มประชาชน โดยกำหนดให้การสัมภาษณ์เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่เหมาะสมและสะดวกสำหรับผู้ให้ข้อมูล ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ต่อคน ประมาณ 30 นาที

3) ผู้วิจัยทำการสร้างสัมพันธภาพ แนะนำตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์ อธิบายวิธีการเก็บข้อมูล และขอความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ โดยการชี้แจงถึงสิทธิและอิสระของกลุ่มตัวอย่างที่จะเข้าร่วมการวิจัยโดยไม่บังคับ และข้อมูลจะถูกรักษาไว้เป็นความลับ และนำเสนอในภาพรวมต่อไป

4) ผู้วิจัยขออนุญาตกลุ่มตัวอย่างในการบันทึกเสียงการให้สัมภาษณ์ และจดบันทึกข้อมูลสำคัญและหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วเสร็จ ผู้วิจัยจัดระบบข้อมูลทั้งหมดเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ อภิปรายผล และสรุปผลนำไปสู่ข้อเสนอแนะต่อไป

1.5.6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารและภาคสนาม มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ตามวิธีอุปนัย (Inductive Method) โดยจำแนกแยกประเด็นข้อมูลตามความเหมาะสมแล้วพิจารณา ถอดเทป กำหนดรหัส จัดกลุ่มประเด็นตามกรอบ ตรวจสอบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล 3 กลุ่ม ความสัมพันธ์ของข้อมูล แล้วรวบรวมข้อมูลแบบสังเคราะห์ตามประเด็นที่ศึกษา จากนั้นนำเสนอผลการวิจัยและข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชน ชุมชนวัดจรมาราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

1.6.2 ทำให้ทราบหลักสมชีวิตาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

1.6.3 สามารถวิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรมาราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

1.7 เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชน ชุมชนวัดจรมาราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ผู้ศึกษาได้ศึกษาและค้นคว้า เอกสารและรายงานการวิจัยเพื่อประกอบการทบทวนผลงานการศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องในประเด็น การศึกษาโดยมีเอกสาร และรายงานการวิจัยตามลำดับดังนี้

1.7.1 เอกสาร

นุรนาซีฮะห์ ยะโก๊ะ (2561, หน้า 18) ได้กล่าวถึง ครอบครัว หมายถึง เป็นหน่วยขนาดเล็กที่สุด ของสังคมแต่สำคัญ เป็นผู้สร้างและกำหนดสถานภาพ สิทธิหน้าที่ของบุคคลอันพึงปฏิบัติต่อกันในสังคม เป็นสถาบันแห่งแรกในการถ่ายทอดวัฒนธรรมและพัฒนาผู้ร่วมครัวเรือน คือ ปู่ ย่า ตา ยาย สามี ภรรยา และบุตรหลาน นอกจากนี้ครอบครัวยังเป็นรากฐานหรือสถาบันที่สำคัญของสังคมในการให้การศึกษาอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูและสร้างประสบการณ์ด้านต่าง ๆ แก่สมาชิกที่อาศัยอยู่ร่วมกันตั้งแต่ยังเด็กจน เจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์

กัลยา พัวอุดมเจริญ (2561, หน้า 19) ได้กล่าวถึง ครอบครัว หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความ ผูกพันและใช้ชีวิตร่วมกัน ทำหน้าที่เป็นสถาบันหลัก เป็นแกนกลางของสังคมที่เป็นรากฐานสำคัญยิ่งต่อ การดำรงชีวิต ครอบครัวมีหลากหลายรูปแบบ และหลายลักษณะนอกเหนือจากครอบครัวที่ครบถ้วนทั้ง บิดา มารดา และบุตร

ฐาปนี ถาวรพานิช (2553, หน้า 7) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจครอบครัวว่า หมายถึง การมี ประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรครอบครัวให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งครอบคลุมถึงการวิเคราะห์การ ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของสมาชิกในครอบครัว ทั้งการผลิต การบริโภคการแลกเปลี่ยน การ จำแนกแจกจ่าย การประกอบธุรกิจ การออม และการลงทุนในธุรกิจต่าง ๆ ตลอดจนการวิเคราะห์ กระบวนการตัดสินใจในการจัดการด้านงบประมาณ การเงิน และทรัพยากรของครอบครัวเพื่อดำเนินชีวิต ทั้งในปัจจุบันและอนาคตอย่างมั่นคงบนพื้นฐานความเข้าใจในความเชื่อ ค่านิยม และเจตคติต่อวิถีการ ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ และได้มาตรฐานตามระดับทรัพยากรครอบครัวของแต่ละครอบครัว

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560) ได้ให้ความหมายของสภาพเศรษฐกิจครัวเรือน หมายถึง สถานการณ์และลักษณะการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจของสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งครอบคลุมถึงแหล่งที่มาของรายได้ การประกอบอาชีพ รายจ่าย การออม หนี้สิน การถือครองทรัพย์สิน ตลอดจนรูปแบบการใช้ทรัพยากรเพื่อการดำรงชีพ สภาพเศรษฐกิจครัวเรือนสะท้อนระดับความเป็นอยู่ ความมั่นคง และศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครัวเรือนในระยะยาว

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2545, หน้า 35-36) ได้แสดงมุมมองเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจแบบทางสายกลางไว้ในหนังสือเศรษฐศาสตร์แนวพุทธโดยมีใจความว่า สัมมาอาชีวะ คือ พฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่ถูกต้องเศรษฐกิจที่ถูกต้องที่เป็นสัมมาคือเศรษฐกิจแบบทางสายกลางหรือแบบมัชฌิมา กล่าวคือ การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต้องเป็นสายกลาง มีความพอดี พอประมาณได้ดุลภาพ โดยที่ความพอดีคือ จุดที่คุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจมาบรรจบกันและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต้องไม่เป็นการเบียดเบียนตนเอง คือ ไม่ทำให้เสียคุณภาพชีวิตของตน แต่ให้เป็นไปในทางที่พัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น คือ ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคมและไม่ทำลายคุณภาพของระบบธรรมชาติแวดล้อม เพื่อการดำรงอยู่ด้วยดีของสังคมโดยรวม

อภิชัย พันธเสน (2553, หน้า 87-88) ได้แสดงความเห็นว่า トラบใดที่มีความมั่นคงในฐานะทรัพยากร จะไม่ยากจน การมีความมั่นคงในฐานะทรัพยากรหรือเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตก็ทำให้มนุษย์ไม่จำเป็นต้องดิ้นรนแสวงหาวัตถุและบริการเพื่อการบริโภคจนเกินความจำเป็น ขณะเดียวกันก็จะทำให้เขารู้สึกว่าไม่ยากจนด้วยเมื่อไม่ยากจนก็ไม่จำเป็นต้องแสวงหาจนเกินขอบเขต ผู้ที่มีความมั่นคงในฐานะทรัพยากรอาจจะใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายและอดออม และไม่จำเป็นต้องหวังว่าตนเองจะไม่มือนาค

ธนาวัฒน์ สิริวัฒน์ธนกุล (2553, หน้า 38) ได้แสดงมุมมองไว้ว่า พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบคนธรรมดาที่มีสองตาว่า ย่อมใช้ตาข้างหนึ่งในการหาทรัพย์เพื่อเลี้ยงร่างกาย และใช้ตาอีกข้างหนึ่งในการเพิ่มมูลค่าของทรัพย์สินที่มีอยู่ เฉกเช่นเดียวกับการใช้ตาทั้งสองข้างรับรู้ธรรมะต่างๆ และยังตรัสถึงความเจริญอันประเสริฐ 10 ประการ ที่พึงมีของพุทธศาสนิกชน ซึ่งประกอบไปด้วย นาและสวน ทรัพย์และข้าวเปลือก บุตรและภรรยา บริวาร สัตว์ 4 เท้า ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา โดยแนวทางในการแบ่งปันความมั่งคั่ง เพื่อความร่ำรวยและความสุขที่ยั่งยืนว่า เมื่อคนเรารวยแล้วต้องรู้จักแบ่งปัน กตัญญูตอบแทนต่อบิดามารดา เลี้ยงดูบุตรภรรยา เอื้อเฟื้อแก่เพื่อนและบริวาร หากใครไม่รู้จักแบ่งปันทรัพย์สินที่หามาได้ตามสมควร อาจส่งผลให้ทรัพย์สินที่สะสมมานั้นต้องเสียหายไปด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ถูกลักขโมย ถูกทำลายให้เสียหาย การเงินและพระพุทธศาสนาจึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะพระพุทธศาสนาสั่งสอนแนวทางในการดำรงชีวิตให้มีความสุขอย่างยั่งยืนให้เหมาะสมกับฐานะหรือสถานะภาพของตนเอง โดยเน้นที่การสั่งสอนให้ทุกคนสร้างเหตุแห่งความสุข

ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2558, หน้า 4-14) ได้แสดงหลัก 5 รู้ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินไว้ว่า ในการออมทรัพย์สิน การสร้างความสุขในชีวิต โดยเฉพาะความสุขทางการเงินไม่ใช่เรื่องยาก แค่เข้าใจและยึดหลัก 5 รู้ คือ รู้ที่ 1 รู้หาคือหาเงินเพิ่มเสริมรายได้ รู้ที่ 2 รู้เก็บคือเก็บออมก่อนใช้จ่าย รู้ที่ 3 รู้ใช้คือใช้เงินอย่างฉลาด สร้างโอกาสเพิ่มเงินออมรู้ที่ 4 รู้ทันคือดอกเบี้ยเงินกู้ รู้วิธีคิดดอกเบี้ยที่ต่างกัน รู้ที่ 5 รู้ขยายดอกผล ลงทุนถูกที่ความมั่งมั่งงอกงาม รู้จักตนเองรู้จักเครื่องมือ รู้จังหวะลงทุน

สุริย์ ชนะโสภิตานนท์ (2556, หน้า 9-11) ได้ศึกษาการบริหารจัดการโภคทรัพย์ในพระพุทธศาสนาทรัพย์สิน หมายถึง วัตถุที่มีรูปร่าง มีราคา จับต้องได้ เช่น เงิน ทอง บ้านเรือน รถ วัตถุที่ไม่มีรูปร่าง เช่น พลังงานต่างๆ ภูมิปัญญา รวมถึง อริยทรัพย์ด้วย คำว่า “มีรูปร่าง” หมายถึง สิ่งที่มีมองเห็นได้ด้วยตาจับต้องสัมผัสได้ คำว่า “ไม่มีรูปร่าง” หมายถึง สิ่งที่มีมองไม่เห็นด้วยตา จับต้องสัมผัสไม่ได้ ทองและเงิน เป็นอีกความหมายหนึ่งของโภคทรัพย์ ที่ถูกกำหนดให้เป็นสิ่งมีค่าหรือเป็นสิ่งสมมติที่มีไว้ใช้แลกเปลี่ยนหรือซื้อขายกัน เพื่อให้ได้สิ่งที่จำเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ปัจจัย 4 สิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ที่สร้างความสะดวกสบายกับชีวิต

จากแนวคิดของนักวิชาการและนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา สรุปได้ว่า ครอบครัวเป็นหน่วยพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของสังคม ทำหน้าที่หล่อหลอมสมาชิก ถ่ายทอดวัฒนธรรม คุณค่า และพัฒนาคุณภาพชีวิตตั้งแต่วัยเด็กจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เศรษฐกิจครอบครัวจึงเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากร รายได้ การออม และการใช้จ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ สภาพเศรษฐกิจครัวเรือนสะท้อนถึงความเป็นอยู่ ความมั่นคง และศักยภาพในการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน แนวคิดทางพุทธศาสนาย้ำการดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจแบบสายกลาง รู้จักหา เก็บ ใช้ และแบ่งปันทรัพย์อย่างเหมาะสม เพื่อความสุขและความมั่นคงของครอบครัวและสังคมโดยรวม

1.7.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อำพล รักชายศ (2559, หน้า 2468 – 2479) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพของครัวเรือนเพื่อการพึ่งตนเองตำบลเคียนซา อำเภอกะเปอร์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการพัฒนาศักยภาพของครัวเรือนด้านความรู้ ความเข้าใจ ขาดการพัฒนา ด้านความรู้ ความเข้าใจฐานะทางเศรษฐกิจตกต่ำ ไม่มีเวลาและโอกาสในการที่จะเข้าร่วมรับรู้ข่าวสาร หรือหาความรู้เพิ่มเติม ความรู้ความเข้าใจในการประกอบอาชีพและหน้าที่ของตนเอง ความเข้าใจในหลักการวิชาการ ๆ การติดต่อสื่อสารกับผู้นำและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการครัวเรือน และทักษะการพัฒนาครัวเรือน โดยการนำความรู้ ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ได้แก่ ขาดทักษะในการนำความรู้ ความเข้าใจมาประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพในครัวเรือนความสามารถในการคิดริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นอาชีพในครัวเรือน ทักษะความสามารถพื้นฐาน ได้แก่ การพูดเพื่อการสื่อสาร การเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ ผลการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพของครัวเรือนเพื่อการพึ่งตนเองได้

ยุทธศาสตร์ 4 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์เชิงรุก ยุทธศาสตร์เชิงแก้ไข ยุทธศาสตร์เชิงป้องกัน และยุทธศาสตร์เชิงวิฤตติ ซึ่งยุทธศาสตร์เชิงรุก ได้แก่ พัฒนาครัวเรือนให้มีศักยภาพในการประกอบอาชีพเพื่อการพึ่งตนเอง และพัฒนาครัวเรือนให้มีความรู้ในการใช้สื่อและเทคโนโลยี ยุทธศาสตร์เชิงแก้ไข ได้แก่ ยุทธศาสตร์ด้านการฝึกอบรมองค์ความรู้ทางวิชาการเพื่อการพัฒนาอาชีพ ในคร้วเรือน ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม และยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานยุทธศาสตร์เชิงป้องกัน ได้แก่ สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาการประกอบอาชีพของชุมชนกับหน่วยงานของรัฐ สร้างเครือข่ายการออมทรัพย์ของชุมชนภายใต้การควบคุมดูแลของหน่วยงานรัฐ และยุทธศาสตร์เชิงวิฤตติ ได้แก่ แผนงานการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่ ผู้นำชุมชน และชุมชนคร้วเรือน และแผนการพัฒนาชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง โดยการฝึกอบรม และทัศนศึกษาดูงาน

พระมหาเจณภพ ปภาโส และคณะ (2566, หน้า 119-136) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ 4 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ 4 เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน 4 อย่าง หมายถึง 1) อุภูฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น 2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ 3) กัลยาณมิตร คบคนดี ไม่คบคนชั่ว และ 4) สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ สภาพปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ประชาชนในพื้นที่ประกอบอาชีพปลูกพืชไร่ และประมงน้ำจืด ปัญหาคือไม่สามารถกำหนดราคาผลผลิตได้เองแนวทางการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ 4 ในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย พบว่าประชาชนมีการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม คือ 1) ด้านอุภูฐานสัมปทา ประชาชนดำเนินชีวิตด้วยความขยัน และมีรูปแบบในการดำเนินชีวิตที่เป็นระเบียบ มีปัญหาในการจัดการปัญหา 2) ด้านอารักขสัมปทา ประชาชนในพื้นที่ส่วนมากรู้จักการรักษาทรัพย์ที่หามาได้ด้วยจากการรู้จักคุณค่าของสิ่งของข้าวของต่างๆ รู้ 3) ด้านกัลยาณมิตร ประชาชนส่วนมากมีความเข้าใจการคบคนดี ไม่คบคนชั่วเป็นคนมีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา และ 4) ด้าน สมชีวิตา มีการอยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ทั้งหลาย หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ที่ปรากฏในพระพุทธานุศาสนาวัดนี้ที่ทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์

พระครูปลัดสิริวิศรี สุทธิมน (ด้านประสิทธิ) และคณะ (2563, หน้า 144-155) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือ หลักธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ 1.1) อุภูฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร 1.2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม 1.3) กัลยาณมิตตตา การคบกัลยาณมิตร ผู้ถึง

พร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา และ 1.4) สมชีวิตา การอยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อม แห่งโภคทรัพย์ 2) การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ในสังคมบริโภคนิยม 2.1) การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาการขาดความเพียร 2.2) การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาการไม่รู้จักประหยัดทรัพย์ 2.3) การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาการคบคนพาล 3) การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม ก่อให้เกิดประโยชน์และคุณค่าในระดับต่าง ๆ ได้แก่ ระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับสังคม และระดับประเทศ โดยสามารถแก้ไขปัญหาและก่อให้เกิดคุณค่าด้านต่าง ๆ คือ 3.1) คุณค่าด้านความเพียร 3.2) คุณค่าด้านการประหยัดทรัพย์ 3.3) คุณค่าด้านการคบมิตรที่ดี 3.4) คุณค่าด้านการใช้จ่ายทรัพย์ไม่เกินฐานะ

สุธินี อัคราทร และคณะ (2562, หน้า 138) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนในระดับหมู่บ้านในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนอยู่ในระดับสูง ระดับพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก แนวปฏิบัติที่ดี (Good practice) ของชุมชนต้นแบบที่มีการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน ได้แก่ (1) ผู้นำที่เข้มแข็ง และเป็นแบบอย่างที่ดี (2) ความร่วมมือของสมาชิกในชุมชน และความพร้อมในการเข้าร่วมพัฒนาระดับวิถีชีวิตตนเอง (3) สมาชิกกลุ่มมีภาวะผู้ตามที่ดี (Followership) สมาชิกกลุ่มมีความรู้สึกในการเป็นเจ้าของ (Ownership) ทำให้รู้สึกรักหวงแหนในความเป็นกลุ่ม การนำองค์ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติจึงกระทำได้ง่าย รวดเร็ว และเห็นผลอย่างต่อเนื่อง (4) การพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกกลุ่ม เกิดจากความคิดที่เป็นเอกฉันท์ (Consensus) ของทุกคนจึงเป็นพลังร่วม (Synergy) ของกลุ่ม (5) สมาชิกกลุ่มต่างก็พยายามทำให้เห็น ทำให้ดูจนเกิดเป็นต้นแบบ (Model) ของกลุ่ม ส่งผลให้ประชาชนอื่นๆ ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มเกิดความสนใจใคร่รู้ ต้องการมีคุณภาพชีวิตและวิถีชีวิตที่ดีขึ้นเช่นเดียวกับสมาชิกกลุ่ม

พระอธิการจรัส จารุณโม (2564, หน้า 117) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวคิดเรื่องการบริหารจัดการทรัพย์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า ความมั่นคงของครอบครัวตามหลักพระพุทธศาสนา คือ ครอบครัวที่มีการดำเนินชีวิตอย่างมีแบบแผน สามารถดำเนินชีวิตในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อฝึกหัดพัฒนากาย วาจา ใจของตนให้เป็นมนุษย์ที่พัฒนาแล้วมีความรับผิดชอบ ต่อบทบาทและหน้าที่ของตน อยู่ร่วมกันด้วยคุณธรรม มีความเมตตากรุณาต่อกัน มีความสัมพันธ์อันดีอย่างกัลยาณมิตร มีความเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันเกื้อกูลซึ่งกันและกัน แนวคิดเรื่องการบริหาร

จัดการทรัพย์สินตามหลักพระพุทธศาสนา ได้แก่ การบริหารจัดการโภคทรัพย์ คือทรัพย์สินภายนอกในชีวิตประจำวันด้วยการนำหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะสังวัตตนิกรม 4 คือ มาใช้ในการจัดการทรัพย์สิน คือ มีความขยัน รู้ประหยัดอดออม คบคนดีเป็นเพื่อน และใช้จ่ายทุกอย่างด้วยปัญญา การจัดสรรทรัพย์สินที่หามาได้ตามหลักโภควิภาค แบ่งเป็น 4 ส่วน โดยส่วนที่ 1 ใช้จ่ายให้เป็นประโยชน์ตามหลักโภคอาทิยะ 5 และทิศ 6 ส่วนที่ 2 และ 3 นำไปลงทุนให้ทรัพย์สินเพิ่มพูนขึ้น ส่วนที่ 4 เก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็นหรือในคราวฉุกเฉินให้สำเร็จด้วยอิทธิบาท 4 และหลักกกุลจิรัฏฐิติธรรม เพื่อแก้ปัญหาการขาดวินัยทางการเงิน และนำหลักสังคหวัตถุ 4 ด้วยการ ใช้ทรัพย์สินให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาการอยู่ร่วมกันในสังคมได้ แนวทางการบริหารจัดการทรัพย์สินเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวตามหลักพระพุทธศาสนา ต้องมีการนำหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ 4 มาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาวินัยชีวิตและครอบครัวให้มีความมั่นคงคือ (1) แก้ปัญหาการขาดความเพียรในการแสวงหาทรัพย์สิน ด้วยวิธีการรู้จักหาทรัพย์สินด้วยความสุจริต ขอบธรรม (2) แก้ปัญหาชีวิตการไม่รู้จัก รักษาทรัพย์สิน คือการเก็บออมรักษาทรัพย์สินที่หามาได้มาให้เสื่อมไป (3) แก้ปัญหาชีวิตการคบคนพาล ด้วยการ มีกัลยาณมิตรที่ดี คือมีผู้แนะนำสั่งสอนที่ดีซึ่งจะช่วยสนับสนุน ชักจูงในการประกอบกิจการที่ดี และ (4) แก้ปัญหาชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์สินเกินฐานะ คือ ใช้จ่ายทรัพย์สินในสิ่งที่จำเป็นสำหรับการครองชีพ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ปัญหาและแนวทางการพัฒนาศักยภาพครัวเรือนเพื่อการพึ่งตนเอง ทั้งด้านเศรษฐกิจ ความรู้ ความเข้าใจ และคุณธรรม การพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือน โดยมีการเสนอการพัฒนา 4 มิติ คือ เชิงรุก เชิงแก้ไข เชิงป้องกันและเชิงวิกฤติ มีเป้าหมายเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ให้มั่นคงและพึ่งพาตนเองได้ โดยเน้นการเพิ่มรายได้ การออม การจัดการรายรับรายจ่าย และการสร้างอาชีพเสริม อีกทั้งการประยุกต์ใช้หลัก สมชีวิตาการอยู่อย่างพอเพียง รวมถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในครอบครัว ความร่วมมือของสมาชิก และการจัดการทรัพย์สินอย่างมีปัญญา ถือเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต และการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน งานวิจัยเหล่านี้สอดคล้องกับการพัฒนาศักยภาพสภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์นาราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดพัทลุง โดยนำเสนอแนวปฏิบัติที่หลากหลายและสามารถประยุกต์ใช้ได้ในบริบทที่แตกต่างกัน

1.8 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของ พุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์าราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตา โดยสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของ พุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง เพื่อให้การศึกษาครั้งนี้มีความชัดเจนและเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยไว้ดังนี้

การพัฒนาศักยภาพ หมายถึง กระบวนการส่งเสริมและยกระดับความสามารถ ทักษะ ความรู้ และทัศนคติของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เพื่อให้สามารถบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน

เศรษฐกิจครัวเรือน หมายถึง ระบบการจัดการทรัพยากร รายได้ รายจ่าย การผลิตและการบริโภคภายในระดับครอบครัวหรือกลุ่มครอบครัวที่อาศัยอยู่ร่วมกัน โดยมีเป้าหมายในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพและมั่นคง

การพัฒนาศักยภาพสภาพเศรษฐกิจครัวเรือน หมายถึง กระบวนการยกระดับความสามารถของครัวเรือนในการจัดการและบริหารทรัพยากรที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็น รายได้ รายจ่าย การออม การลงทุน และทรัพย์สิน เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน

พุทธศาสนิกชน หมายถึง กลุ่มบุคคลชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง ที่ประกอบตนอยู่ในหลักธรรมคำสอน และมีบทบาทในการสืบทอด เผยแผ่ และนำหลักธรรมมาใช้ในการดำรงชีวิต

วัดจรรย์ราม หมายถึง สถานที่ตั้งของคณะสงฆ์และศูนย์กลางจิตใจของชุมชนในพื้นที่ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นจุดเน้นในการศึกษาในครั้งนี้ โดยมีบทบาทในการเผยแผ่ธรรมะ และส่งเสริมการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ

ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง หมายถึง พื้นที่ชุมชนที่เป็นบริบทของการศึกษา มีลักษณะเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทมีฐานทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจและจิตวิญญาณของประชาชนในพื้นที่

หลักสมชีวิตา หมายถึง หลักธรรมที่นำมาใช้ในการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม และพอดีตามฐานะของตนเอง เพื่อความมั่นคงและความสุขที่ยั่งยืนของชีวิตและครอบครัว

ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง การมีความตั้งใจ เอาใจใส่ และพากเพียรในการทำงานหรือประกอบอาชีพ ไม่เกียจคร้าน รู้จักใช้ความรู้ ความสามารถ และความพยายามในการสร้างความเจริญให้แก่ตนเองและครอบครัว

การรักษาทรัพย์ หมายถึง การรู้จักดูแลทรัพย์สินที่หามาได้โดยสุจริต ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ไม่ปล่อยให้ทรัพย์สูญหายหรือเสียหายโดยไม่จำเป็น รู้จักออม วางแผนการใช้จ่าย และใช้ทรัพย์อย่างเหมาะสม

การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรม หมายถึง การเลือกคบหาและสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลที่ประพฤติดี มีความซื่อสัตย์ มีศีลธรรม มีความรับผิดชอบ และสามารถให้คำแนะนำในทางที่ถูกต้อง เพื่อเกื้อกูลให้ตนเองดำเนินชีวิตไปในทางที่ดี หลีกเลี่ยงการคบคนที่ชักนำไปสู่ความเสื่อม ความประมาท หรืออบายมุข

การบริหารรายได้และค่าใช้จ่ายอย่างสมดุล หมายถึง การจัดการเงินที่ได้รับมา (รายได้) และเงินที่ต้องใช้ไป (รายจ่าย) ให้เหมาะสมและสอดคล้องกันของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์าราม ตำบลหานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

ความพอเพียงในการใช้ชีวิต หมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของตนเองและชุมชน โดยยึดหลักความพอดี ไม่ฟุ่มเฟือยและไม่ขาดแคลน รู้จักประมาณตนในการประกอบอาชีพ การใช้จ่าย และการดำรงชีวิต เพื่อให้เกิดความมั่นคงในชีวิต ความสงบสุข และความยั่งยืนทั้งในระดับครัวเรือนและสังคมโดยรวมของพุทธศาสนิกชนในชุมชนวัดจรรย์าราม ตำบลหานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

การสร้างภูมิคุ้มกัน หมายถึง การดำเนินชีวิตและการจัดการครอบครัวอย่างรอบคอบและมีสติ เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือกับความเสี่ยงและความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักคุณธรรมและแนวทางพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน รู้จักวางแผนการใช้จ่าย การออม และการรักษาทรัพย์ ของพุทธศาสนิกชนในชุมชนวัดจรรย์าราม ตำบลหานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

การพึ่งพาตนเอง หมายถึง การดำเนินชีวิตของครอบครัวโดยอาศัยความสามารถ ศักยภาพ และทรัพยากรที่มีอยู่ของตนเองเป็นหลัก รู้จักประกอบอาชีพสุจริต จัดการรายได้ รายจ่าย และทรัพยากรอย่างเหมาะสม ลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกที่เกินความจำเป็นของพุทธศาสนิกชนในชุมชนวัดจรรย์าราม ตำบลหานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

บทที่ 2

ศึกษาสภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์าราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพสภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของ พุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์าราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ได้นำเสนอตามลำดับดังนี้

- 2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจครัวเรือน
- 2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือน
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนตามหลักพระพุทธศาสนา
- 2.5 บริบทของชุมชนวัดจรรย์าราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
- 2.6 สรุป

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจครัวเรือน

การศึกษาสภาพเศรษฐกิจครัวเรือนจำเป็นต้องอาศัยกรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่ผ่านมาเพื่อสร้างฐานความรู้และสนับสนุนการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.1.1 ความหมายของเศรษฐกิจครัวเรือน

เศรษฐกิจครัวเรือนเป็นแนวคิดที่สำคัญในทางเศรษฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการจัดสรรทรัพยากรของครัวเรือน ทั้งในด้านรายได้ รายจ่าย การออม การลงทุน และการบริโภค เพื่อให้สมาชิกในครัวเรือนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ครัวเรือนถือเป็นหน่วยพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่มีบทบาททั้งในฐานะผู้บริโภค ผู้ผลิต และผู้จัดสรรทรัพยากร การบริหารจัดการเศรษฐกิจครัวเรือนอย่างมีประสิทธิภาพจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม ในด้านการพัฒนาชุมชน แนวคิดเศรษฐกิจครัวเรือนยังเชื่อมโยงกับแนวคิดการพึ่งพาตนเอง (Self-Reliance Theory) ซึ่งมุ่งเน้นให้ครัวเรือนสามารถจัดการทรัพยากรของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก และส่งเสริมการสร้างรายได้จากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งจากภายในครัวเรือนและชุมชน อันจะนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม

เศรษฐกิจครัวเรือน (Household Economy) หมายถึง การบริหารจัดการทรัพยากรของครัวเรือน เช่น รายได้ รายจ่าย ทรัพย์สิน หนี้สิน และแรงงานสมาชิกครัวเรือน เพื่อให้ครัวเรือนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน (รัชชัย แก้วคง, 2560, หน้า 32-34)

เศรษฐกิจครัวเรือน (Household Economy) หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจของหน่วยครัวเรือน ซึ่งรวมถึงการบริหารจัดการรายได้ รายจ่าย การออม และการกู้ยืม รวมถึงการใช้ปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น แรงงาน ที่ดิน ทุน และการบริโภคสินค้าและบริการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สมาชิกในครัวเรือน ครัวเรือนจึงเป็นทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค และผู้มีปัจจัยการผลิตที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจ ครัวเรือนเป็นหน่วยเศรษฐกิจย่อย (microeconomic unit) ที่ตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรเพื่อบริโภคและลงทุน การบริหารจัดการครัวเรือนครอบคลุมทั้งด้านการเงิน การจัดสรรเวลา การทำงานในครัวเรือน และการดูแลสุขภาพ

เอลลิส เอฟ (Ellis F., 2000, pp. 56-60) เศรษฐกิจครัวเรือนในชนบท (Rural Livelihoods) เป็นระบบการจัดการทรัพยากรและรายได้ที่ผสมผสานหลายช่องทาง โดยครัวเรือนต้องพึ่งพาการสร้างรายได้หลายทางเพื่อความมั่นคง ครัวเรือนเป็นหน่วยที่ต้องปรับตัวต่อความผันผวนของสภาพแวดล้อมและตลาด

เซน เอ. (Sen A., 1999, pp. 87-90) เศรษฐกิจครัวเรือนไม่ได้วัดเพียงรายได้ แต่ต้องพิจารณาถึงความสามารถของสมาชิกครัวเรือนในการเข้าถึงโอกาสและทรัพยากรเพื่อดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ (Capability Approach)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต, 2557, หน้า 145-150) ครัวเรือนพุทธศาสนิกชนควรจัดการรายได้และรายจ่ายตามหลัก สมชีวิตา ได้แก่ การหารายได้สุจริต การใช้จ่ายพอประมาณ การออม และการสร้างภูมิคุ้มกันต่อความเปราะบาง การดำรงชีวิตครัวเรือนสอดคล้องกับคุณธรรมและหลักอิทธิบาท 4

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจครัวเรือน คือการบริหารจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ของครัวเรือน ทั้งรายได้ รายจ่าย ทรัพย์สิน หนี้สิน และแรงงานสมาชิก เพื่อให้ครัวเรือนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน การจัดการครัวเรือนครอบคลุมทั้งด้านการเงิน การบริหารเวลา การทำงานภายในบ้าน และการดูแลสุขภาพ ครัวเรือนมักพึ่งพาหลายช่องทางในการสร้างรายได้และต้องปรับตัวต่อความผันผวนของสภาพแวดล้อมและตลาด

2.1.2 องค์ประกอบของเศรษฐกิจครัวเรือน

เศรษฐกิจครัวเรือนเป็นการจัดการทรัพยากรของครัวเรือนทั้งรายได้ รายจ่าย ทรัพย์สิน หนี้สิน และแรงงาน เพื่อให้สมาชิกครัวเรือนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน การเข้าใจองค์ประกอบเหล่านี้ช่วยให้ครัวเรือนสามารถวางแผน ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และลดความเสี่ยงต่อความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ (ทิวเมฆ นาวาบุญนิยม, 2558, หน้า 27-28)

องค์ประกอบของเศรษฐกิจครัวเรือน (Household Economy) สามารถแบ่งออก เป็นหลายด้านที่สำคัญ ดังนี้

- 1) รายได้ของครัวเรือน (Income) รายได้ที่ครัวเรือนได้รับจากแหล่งต่าง ๆ เช่น การทำงานรับเงินเดือน การทำธุรกิจส่วนตัว การเกษตร หรือรายได้จากทรัพย์สินอื่น ๆ
- 2) การใช้จ่าย (Expenditure) การบริหารค่าใช้จ่ายประจำวัน เช่น อาหาร เครื่องใช้ เสื้อผ้า การศึกษา สุขภาพ และกิจกรรมอื่น ๆ การใช้จ่ายควรมีความสมดุลระหว่างความจำเป็นและความพอประมาณ
- 3) การออมและการลงทุน (Savings and Investment) การเก็บออมเงินเพื่อความมั่นคงในอนาคต หรือใช้ลงทุนในทรัพย์สิน การศึกษา หรือธุรกิจ
- 4) ทรัพย์สินและหนี้สิน (Assets and Liabilities) การจัดการทรัพย์สิน เช่น บ้าน ที่ดิน ยานพาหนะ และทรัพย์สินอื่นๆ การควบคุมหนี้สิน เพื่อให้ครัวเรือนไม่เกิดภาระเกินตัว
- 5) แรงงานและการทำงานภายในครัวเรือน (Labor and Household Work) การบริหารแรงงานของสมาชิกครัวเรือน ทั้งงานนอกบ้านและงานภายในบ้าน เช่น ทำครัว ดูแลบุตร หรือทำธุรกิจครัวเรือน
- 6) การบริโภคสินค้าและบริการ (Consumption) การจัดสรรสินค้าและบริการให้สมาชิกครัวเรือนได้รับประโยชน์สูงสุด
- 7) การวางแผนและการตัดสินใจ (Planning and Decision-Making) การตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากร การลงทุน การออม และการจัดลำดับความสำคัญในการใช้จ่าย
- 8) ความสามารถในการปรับตัว (Adaptability and Resilience) ความสามารถของครัวเรือนในการปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ตลาด หรือเหตุการณ์ไม่คาดคิด

2.1.3 การบริหารจัดการรายได้ รายจ่าย หนี้สิน และทรัพย์สิน

- 1) การบริหารจัดการรายได้ คือ การวางแผนและการใช้เงินที่ครัวเรือนรับเข้ามา ไม่ว่าจะเป็นจากอาชีพหลัก อาชีพเสริม หรือรายได้พิเศษอื่น ๆ โดยควรมีการจัดสรรให้เหมาะสม เช่น การจัดสรรเพื่อการดำรงชีพประจำวัน (ค่าอาหาร เครื่องใช้) การจัดสรรเพื่อการออมและการลงทุน การจัดสรรเพื่อการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือการจัดสรรเพื่อสังคม ศาสนา และกิจกรรมชุมชน
- 2) การบริหารจัดการรายจ่าย คือ การใช้เงินเพื่อตอบสนองความต้องการของครัวเรือน การจัดการรายจ่ายที่ดีจะช่วยให้ไม่เกินรายได้ และลดปัญหาหนี้สิน โดยควรมีหลักการ เช่น การแยกรายจ่ายจำเป็นและรายจ่ายฟุ่มเฟือย การจัดลำดับความสำคัญก่อน-หลังของค่าใช้จ่าย และการใช้อย่างพอเหมาะ กับรายได้
- 3) การบริหารจัดการหนี้สิน หนี้สินเป็นภาระของหลายครัวเรือน หากไม่มีการวางแผน จะทำให้เกิดปัญหาความยากจนและความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ การบริหารหนี้สินจึงควรเน้นการกู้

หนี้เมื่อจำเป็นและอยู่ในขอบเขตที่สามารถชำระได้ การจัดลำดับการชำระหนี้ โดยให้ความสำคัญกับหนี้ที่มีดอกเบี้ยสูง การสร้างรายได้เสริมเพื่อชำระหนี้ การวางแผนลดหนี้สินในระยะยาว

4) การบริหารจัดการทรัพย์สิน คือ สิ่งที่ครัวเรือนครอบครอง เช่น ที่ดิน บ้านเรือน เครื่องมือการเกษตร ทุน และเงินออม การจัดการทรัพย์สินให้เกิดประโยชน์สูงสุดเป็นการสร้างความมั่นคงระยะยาว เช่น การดูแลรักษาและพัฒนาทรัพย์สินให้เพิ่มมูลค่า การลงทุนในทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดรายได้ (productive assets) การออมเพื่อเป็นทรัพย์สินเงินทุน การใช้ทรัพย์สินร่วมกันในรูปแบบกลุ่มชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน (ธันวา จิตต์สงวน, 2550)

เศรษฐกิจครัวเรือน (Household Economics) เป็นแนวคิดที่อธิบายถึงการจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจของครอบครัว ทั้งด้านรายได้ รายจ่าย การออม การลงทุน และการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตที่ดีของสมาชิกในครัวเรือน โดยครัวเรือนถือเป็นหน่วยพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจด้านการบริโภค การออม และการจัดการความเสี่ยงทางการเงิน

1. การบริหารรายได้และรายจ่าย

Gomes, F., Haliassos, M., & Ramadorai, T. (2021). กล่าวว่า การบริหารรายได้และรายจ่าย (Income and Expenditure Management) เป็นกระบวนการวางแผน ควบคุม และจัดสรรทรัพยากรทางการเงินของครัวเรือนให้สอดคล้องกับเป้าหมายและความจำเป็นในการดำรงชีวิต โดยมุ่งเน้นให้รายจ่ายอยู่ในระดับที่เหมาะสมกับรายได้ เพื่อป้องกันปัญหาหนี้สินและสร้างโอกาสในการออมเงิน แนวคิดการเงินครัวเรือนอธิบายว่าครัวเรือนที่มีการวางแผนทางการเงินที่ดีจะสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการบริโภค การออม และการลงทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาว

รุ่งระวี มั่งสิงห์ (2567) ได้ศึกษา ด้านการบริหารจัดการการเงินครัวเรือนยังพบว่า ความรู้ทางการเงิน ทักษะทางการเงิน และสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารรายรับและรายจ่ายของครัวเรือน ซึ่งการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายและการควบคุมค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นสามารถช่วยเพิ่มความมั่นคงทางการเงินได้อย่างมีนัยสำคัญ

Agarwal et al., (2022) แนวคิดการบริหารรายได้และรายจ่ายตั้งอยู่บนหลักการของการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้สามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของสมาชิกในครัวเรือนได้อย่างเหมาะสม โดยครัวเรือนจำเป็นต้องกำหนดลำดับความสำคัญของค่าใช้จ่าย แยกแยะระหว่างความจำเป็น (Needs) และความต้องการ (Wants) รวมถึงควบคุมค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เพื่อรักษาสถิตทางการเงินของครัวเรือน การตัดสินใจด้านการใช้จ่ายจึงต้องคำนึงถึงทั้งประโยชน์ในปัจจุบันและความมั่นคงในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเงินครัวเรือนที่มองว่าการบริหารทรัพยากรทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยเพิ่มสวัสดิภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2567) การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารการเงินครัวเรือน เนื่องจากช่วยให้ทราบแหล่งที่มาของรายได้และลักษณะของค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริง ทำให้สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้จ่าย วางแผนการออม และควบคุมค่าใช้จ่ายได้อย่างเป็นระบบ สำนักงานสถิติแห่งชาติรายงานว่า รายได้และค่าใช้จ่ายของครัวเรือนไทยมีความสัมพันธ์โดยตรงกับระดับความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือน การบริหารรายจ่ายให้ต่ำกว่ารายได้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มความสามารถในการออมและลดความเปราะบางทางเศรษฐกิจของครอบครัว

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2568) การบริหารรายได้และรายจ่าย (Income and Expenditure Management) เป็นกระบวนการวางแผน ควบคุม และจัดสรรทรัพยากรทางการเงินของครัวเรือนให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมุ่งให้รายจ่ายสอดคล้องกับรายได้ และสามารถสร้างเงินออมหรือเงินสำรองสำหรับอนาคตได้ การบริหารรายได้และรายจ่ายถือเป็นพื้นฐานสำคัญของเศรษฐกิจครัวเรือน เนื่องจากช่วยให้ครัวเรือนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง ลดปัญหาหนี้สิน และเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครอบครัว การบริหารทางการเงินที่มีประสิทธิภาพจึงไม่ใช่เพียงการหารายได้เพิ่มขึ้นเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล การวางแผนทางการเงิน และการออมเพื่อรองรับความเสี่ยงในอนาคตด้วย

สรุปได้ว่า การบริหารรายได้และรายจ่ายเป็นกระบวนการวางแผนและควบคุมการใช้ทรัพยากรทางการเงินของครัวเรือนให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยจัดสรรรายได้ให้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายที่จำเป็นและมีเงินออมสำหรับอนาคต การบริหารอย่างมีประสิทธิภาพช่วยลดปัญหาหนี้สินและเสริมสร้างความมั่นคงทางการเงินของครอบครัว การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายและการวางแผนทางการเงินเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้เงิน นอกจากนี้ยังช่วยให้ครัวเรือนสามารถรับมือกับความเสี่ยงทางเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตได้

2. ความพอเพียงในการใช้ชีวิต

Sarapirom, K. (2024) ให้แนวคิดความพอเพียงในการใช้ชีวิต (Sufficiency in Living) มีพื้นฐานมาจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมุ่งเน้นการดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ไม่ฟุ้งเฟ้อ และไม่บริโภคนิยม ความจำเป็น แนวคิดดังกล่าวส่งเสริมให้ครัวเรือนสามารถรักษาสอดคล้องระหว่างรายได้และรายจ่าย ลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ และสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตได้ การดำเนินชีวิตตามหลักความพอเพียงยังช่วยให้ครัวเรือนสามารถปรับตัวต่อวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคมได้ดีขึ้น โดยเน้นการใช้ความรู้และคุณธรรมในการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ ซึ่งนำไปสู่ความสุขและความมั่นคงของครอบครัวในระยะยาว

พริญา เขตพงษ์ (2564) ความพอเพียงในการใช้ชีวิต (Sufficiency in Living) เป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมุ่งเน้นการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยอาศัยความรู้และคุณธรรมเป็นเงื่อนไขสำคัญในการตัดสินใจ แนวคิดดังกล่าวส่งเสริมให้บุคคลและครัวเรือนรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมทั้งสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสมดุลท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

ชวีรัตน์ พุ่มพุกษ์ (2567) ความพอเพียงในการใช้ชีวิตมิได้หมายถึงการดำรงชีวิตอย่างขาดแคลนหรือปฏิเสธความเจริญทางวัตถุ แต่เป็นการใช้ชีวิตบนพื้นฐานของความพอดี รู้จักประมาณตน และใช้จ่ายตามฐานะของตนเอง โดยคำนึงถึงความจำเป็นมากกว่าความต้องการที่เกินตัว บุคคลที่ยึดหลักความพอเพียงจะมีการวางแผนทางการเงินอย่างรอบคอบ รู้จักออม รู้จักใช้จ่าย และหลีกเลี่ยงการสร้างภาระหนี้สินที่เกินความสามารถในการชำระคืน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ตนเองและครอบครัว

ดวงใจ วงศ์เกย และวัลลี พุทโสม (2565) ความพอเพียงในการใช้ชีวิตยังเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสุขอย่างยั่งยืน โดยงานวิจัยพบว่าการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต ความพึงพอใจในชีวิต และความอยู่ดีมีสุขในระยะยาว เนื่องจากช่วยให้บุคคลสามารถบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสม ลดความเครียดจากปัญหาทางเศรษฐกิจ และสร้างความสมดุลระหว่างด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ

พระนพดล สุทธิธมโม และคณะ (2567) ในระดับครัวเรือน ความพอเพียงในการใช้ชีวิตส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวร่วมกันวางแผนการใช้จ่าย การออม และการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ตลอดจนส่งเสริมการพึ่งพาตนเองและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน อันนำไปสู่ความเข้มแข็งของครอบครัวและสังคมโดยรวม อีกทั้งยังช่วยให้ครัวเรือนสามารถปรับตัวและรับมือกับความผันผวนทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า ความพอเพียงในการใช้ชีวิตเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่เน้นความพอดี ความมีเหตุผล และความรอบคอบในการใช้ทรัพยากร โดยมุ่งสร้างความมั่นคง ความสมดุล และความสุขที่ยั่งยืนให้แก่บุคคล ครัวเรือน และสังคม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ ครัวเรือนและการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพในระยะยาว

3. การสร้างภูมิคุ้มกัน

วิทยา อบโอ (2563) กล่าวว่า การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ (Economic Resilience) หมายถึง ความสามารถของครัวเรือนในการเตรียมความพร้อมและรับมือกับความเสี่ยงหรือความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้น เช่น การตกงาน ภัยพิบัติ ภาวะเศรษฐกิจถดถอย หรือเหตุฉุกเฉิน

ทางสุขภาพ โดยการมีเงินออมสำรอง การกระจายแหล่งรายได้ และการบริหารหนี้สินอย่างเหมาะสม ถือเป็นกลไกสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงินของครัวเรือน

Gomes, F., Haliassos, M., & Ramadorai, T. (2021). แนวคิดการเงินครัวเรือนร่วมสมัยชี้ให้เห็นว่า ครัวเรือนที่มีการวางแผนทางการเงินล่วงหน้าและมีสินทรัพย์สำรองเพียงพอ จะสามารถลดผลกระทบจากความผันผวนทางเศรษฐกิจได้ดีกว่าครัวเรือนที่ขาดการวางแผนและไม่มีเงินสำรองฉุกเฉิน

ขวัญสุตา พรหมบุญ และคณะ (2568) การสร้างภูมิคุ้มกัน (Self-Immunity หรือ Resilience) เป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือน โดยหมายถึงการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับผลกระทบจากเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เช่น การตกงาน ภาวะเศรษฐกิจถดถอย ภัยธรรมชาติ ภาวะหนี้สิน หรือเหตุการณ์ฉุกเฉินต่าง ๆ การมีภูมิคุ้มกันที่ดีจะช่วยให้ครัวเรือนสามารถปรับตัวและดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงแม้ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน ในมิติของเศรษฐกิจครัวเรือน การสร้างภูมิคุ้มกันสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย การมีเงินออมสำรองฉุกเฉิน การกระจายแหล่งรายได้ การลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น และการบริหารหนี้สินอย่างเหมาะสม แนวทางเหล่านี้ช่วยเพิ่มความสามารถในการรักษาสภาพคล่องทางการเงินและลดผลกระทบจากความผันผวนทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จิรพร บาริสรี และคณะ (2567) แนวคิดการสร้างภูมิคุ้มกันมีพื้นฐานมาจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเน้นการเตรียมความพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก โดยอาศัยความรอบคอบ ความรู้ และการวางแผนอย่างเป็นระบบ เพื่อป้องกันและลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับครัวเรือน การสร้างภูมิคุ้มกันจึงมิได้เป็นเพียงการแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดวิกฤต แต่เป็นการเตรียมความพร้อมล่วงหน้าเพื่อให้สามารถรับมือกับปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พรทิพย์ ตีลกานันท์ (2564) การสร้างภูมิคุ้มกันยังเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะอาชีพ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชน และการส่งเสริมความมั่นคงด้านอาหารภายในครัวเรือน ซึ่งช่วยให้ครอบครัวสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ลดความเปราะบางจากปัจจัยภายนอก และเพิ่มศักยภาพในการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า การสร้างภูมิคุ้มกันเป็นกระบวนการเสริมสร้างความพร้อมของครัวเรือนในการรับมือกับความเสี่ยงและความไม่แน่นอนในอนาคต ผ่านการวางแผนทางการเงิน การออม การกระจายรายได้ และการพัฒนาศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง อันจะนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนของครัวเรือน

4. การพึ่งพาตนเอง

Sathirapanya, C., Trijun, J., & Sathirapanya, P. (2024). การพึ่งพาตนเอง (Self-Reliance) เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นให้ครัวเรือนสามารถดำรงชีวิตและจัดการทรัพยากรของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกและเพิ่มศักยภาพในการสร้างรายได้จากทรัพยากรที่มีอยู่ในครอบครัวและชุมชน แนวคิดนี้สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการสร้างความเข้มแข็งจากภายในและการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า

Prabripu, P. (2023). การพึ่งพาตนเองยังเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะอาชีพ การผลิตเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชน ซึ่งช่วยลดต้นทุนการดำรงชีวิต เพิ่มความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมความยั่งยืนของครัวเรือนในระยะยาว

พระคำไพ สญญโม (จันทร์ขี้) (2567) การพึ่งพาตนเอง (Self-Reliance) เป็นแนวคิดสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือนที่มุ่งเน้นให้บุคคล ครอบครัว และชุมชนสามารถดำรงชีวิตได้ด้วยศักยภาพและทรัพยากรของตนเอง โดยลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกที่เกินความจำเป็น และส่งเสริมการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม การพึ่งพาตนเองไม่ได้หมายถึงการแยกตัวจากสังคม แต่เป็นการสร้างความสามารถในการจัดการชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรของตนให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

มลฤดี กีเอียน และคณะ (2567) ในบริบทของเศรษฐกิจครัวเรือน การพึ่งพาตนเองหมายถึงความสามารถในการสร้างรายได้ การลดรายจ่าย และการจัดการทรัพยากรภายในครัวเรือนอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การผลิตอาหารเพื่อบริโภคในครัวเรือน การประกอบอาชีพเสริม การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น และการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อควบคุมค่าใช้จ่าย แนวทางดังกล่าวช่วยลดภาระค่าใช้จ่าย เพิ่มความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และลดความเสี่ยงจากความผันผวนของเศรษฐกิจภายนอก

ปราภากร เกิดมีสุข (2566) แนวคิดการพึ่งพาตนเองยังสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเน้นการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยส่งเสริมให้ครัวเรือนรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม พัฒนาความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ รวมถึงสร้างความเข้มแข็งจากภายในครอบครัวและชุมชน การพึ่งพาตนเองจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ครัวเรือนสามารถรับมือกับปัญหาและวิกฤตทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ธนิศร ศรีก๊กเจริญ (2565) การพึ่งพาตนเองยังครอบคลุมถึงการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ วิสาหกิจชุมชน และเครือข่ายการผลิตในท้องถิ่น ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ลดการพึ่งพาทุนจากภายนอก และเพิ่มโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า การพึ่งพาตนเองเป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพของบุคคลและครัวเรือนให้สามารถบริหารจัดการทรัพยากร สร้างรายได้ ลดรายจ่าย และดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงด้วย

ความสามารถของตนเอง ภายใต้หลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า อันนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการพัฒนาคุณภาพชีวิต

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจครัวเรือนประกอบด้วย 4 มิติสำคัญ ได้แก่ (1) การบริหารรายได้และรายจ่าย ซึ่งมุ่งเน้นการวางแผนและควบคุมการใช้จ่ายให้เหมาะสมกับรายได้ (2) ความพอเพียงในการใช้ชีวิต ที่เน้นความพอประมาณและการใช้ทรัพยากรอย่างมีเหตุผล (3) การสร้างภูมิคุ้มกัน เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ และ (4) การพึ่งพาตนเอง ซึ่งมุ่งเสริมสร้างศักยภาพของครัวเรือนให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ทั้ง 4 องค์ประกอบนี้ล้วนเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือนในยุคปัจจุบัน

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ

การพัฒนาศักยภาพ (Capacity Development หรือ Human Potential Development) หมายถึง กระบวนการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทักษะ ทักษะ และคุณลักษณะของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เพื่อให้สามารถปฏิบัติงาน ดำเนินชีวิต และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาศักยภาพมุ่งเน้นการเพิ่มขีดความสามารถของบุคคลให้สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ตลอดจนสามารถสร้างโอกาสในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และสังคมได้อย่างยั่งยืน (United Nations Development Programme [UNDP], 2022)

แนวคิดการพัฒนาศักยภาพมีรากฐานจาก ทฤษฎีทุนมนุษย์ (Human Capital Theory) ซึ่งอธิบายว่า ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และความสามารถของบุคคลเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและสามารถพัฒนาให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมได้ การลงทุนด้านการศึกษา การฝึกอบรม และการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มศักยภาพและประสิทธิภาพในการดำเนินงานของบุคคล ส่งผลต่อการเพิ่มผลิตภาพและคุณภาพชีวิตในระยะยาว (Becker, 2020; Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD], 2023)

นอกจากนี้ แนวคิดการพัฒนาศักยภาพยังสอดคล้องกับ ทฤษฎีการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Theory) ซึ่งมองว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต บุคคลจำเป็นต้องแสวงหาความรู้และพัฒนาทักษะใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มศักยภาพของบุคคลและชุมชนในยุคปัจจุบัน (UNESCO, 2022)

อีกแนวคิดหนึ่งที่เกี่ยวข้องคือ ทฤษฎีการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment Theory) ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างเชื่อมั่นในตนเอง การเปิดโอกาสให้บุคคลมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการพัฒนาความสามารถในการจัดการปัญหาและทรัพยากรของตนเอง แนวคิดนี้เชื่อว่าบุคคลที่ได้รับการ

เสริมพลังจะสามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ และสามารถเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาครอบครัว ชุมชน และสังคม (Zimmerman, 2021)

ในบริบทของการพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือน การพัฒนาศักยภาพหมายถึงการส่งเสริมความรู้ และทักษะด้านอาชีพ การบริหารจัดการทางการเงิน การวางแผนชีวิต และการพึ่งพาตนเอง เพื่อให้สมาชิกในครัวเรือนสามารถเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และจัดการทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

โดยสรุป การพัฒนาศักยภาพเป็นกระบวนการเสริมสร้างความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการทำงาน โดยอาศัยการศึกษา การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการเสริมพลังอำนาจ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเอง การปรับตัว และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล ครอบครัว และสังคมอย่างยั่งยืน

2.2.1 ความหมายเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ

จากการศึกษาเอกสารปรากฏว่า มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้มากมาย ดังนี้

ณัฐกุล ภูกลาง (2561, หน้า 12) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาศักยภาพว่า หมายถึง กระบวนการที่มุ่งจะเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงาน ความรู้ ความสามารถ ทักษะและทัศนคติของบุคคลากรให้เป็นไปทางที่ดีขึ้นเพื่อให้บุคคลากรที่ได้รับการพัฒนา แล้วนั้นปฏิบัติงานได้ผลตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ราชบัณฑิตยสถาน (2556, หน้า 780) ศักยภาพ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Potential ตามความหมายของรูปศัพท์แปลว่า “ภาวะแฝงอำนาจหรือคุณสมบัติที่มีแฝงอยู่ในสิ่งต่างๆ อาจทำให้ปรากฏเป็นสิ่งที่ประจักษ์ได้”

สุกัญญา รัชมีธรรมโชติ (2548, หน้า 13) ได้ให้ความหมาย Competency หมายถึง ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และคุณลักษณะส่วนบุคคล (personal characteristic or attributes) ที่ทำให้บุคคลผู้นั้นทำงานในความรับผิดชอบของตนได้ดีกว่าผู้อื่น

สุจิตรา ธนารักษ์ (2552, หน้า 10-12) ได้อธิบายถึงลักษณะที่สำคัญต่าง ๆ ของศักยภาพดังต่อไปนี้

1. คุณลักษณะ (Characteristics) เนื่องจากขีดความสามารถเป็นคุณลักษณะภายในของบุคคล (Under Characteristic) ดังนั้นการจำแนกถึงแนวทางพฤติกรรม การคิด หรือความเห็นในสถานการณ์หนึ่งๆ สามารถกระทำได้โดยการพิจารณาถึงคุณลักษณะของขีดความสามารถใน 5 รูปแบบดังต่อไปนี้

1.1 แรงจูงใจ (Motives) เป็นสิ่งที่บุคคลต้องการหรือคิดตรงกันในการกระทำ ซึ่งจะ เป็นแรงขับให้เลือกพฤติกรรมที่แสดงออก

1.2 คุณลักษณะส่วนบุคคล (Traits) เป็นลักษณะนิสัยทั่วไปที่จะตอบสนองต่อข้อมูลหรือสถานการณ์ที่เผชิญ โดยสามารถพิจารณาได้จากความสามารถในการเรียนรู้ ความกระตือรือร้น และการร่วมมือ

1.3 แนวคิดต่อตนเอง (Self-Concept) เป็นทัศนคติ คุณค่า และความคิดฝันของบุคคล ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดปฏิกิริยาต่อแรงจูงใจและทำนายถึงพฤติกรรมของสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

1.4 ความรู้ (Knowledge) เป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่มีเนื้อหาแตกต่างเฉพาะด้านของบุคคล

1.5 ทักษะ (Skill) เป็นความสามารถในการปฏิบัติงานทั้งทางร่างกาย ความคิดและจิตใจของบุคคลในระดับที่สามารถคิดวิเคราะห์ ใช้ความรู้กำหนดเหตุและผล หรือการวางแผนในการจัดการรวมถึงการตระหนักในความซับซ้อนของข้อมูลได้

2. ความสามารถเชิงเหตุผล (Causal Related) เป็นขีดความสามารถด้านแรงจูงใจ คุณลักษณะส่วนบุคคล รวมถึงแนวความคิดของบุคคลที่จะรวมกัน เป็นความมุ่งมั่นในแต่ละบุคคลเพื่อทำนายถึงทักษะ พฤติกรรม การกระทำ ตลอดจนนำไปทำนายผลลัพธ์ของการปฏิบัติงาน ซึ่งจะนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการวิเคราะห์และประเมินผล

3. เกณฑ์ที่ใช้อ้างอิง (Criterion Reference) เป็นเกณฑ์ที่ใช้กำหนดศักยภาพโดยต้องผ่านการทำนายอย่างมีนัยสำคัญ เช่น วิธีการทางสถิติ ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้ศึกษาส่วนมากจะมี 2 ลักษณะ ได้แก่ เกณฑ์ปฏิบัติงานสูงสุด (Superior Performance) เป็นการปฏิบัติงานที่สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานหรือว่าสามารถปฏิบัติงานได้ดีที่สุดในสถานการณ์การทำงาน และเกณฑ์ในอีกลักษณะหนึ่ง ได้แก่ เกณฑ์ของการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Performance) ซึ่งเป็นเกณฑ์ของระดับการทำงานขั้นต่ำที่สามารถยอมรับได้

4. ศักยภาพเชิงระบบ เป็นขีดความสามารถของการปฏิบัติงานในองค์การที่พิจารณาตามความสามารถของปัจจัยนำเข้าและผลลัพธ์ ซึ่งจะประกอบไปด้วยขีดความสามารถในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

4.1 ศักยภาพตามลักษณะงาน (Competency as Tasks) เป็นการแสดงถึงขีดความสามารถจากการแบ่งงานออกเป็นงานย่อย ๆ และกำหนดขอบเขตของงานที่จะทำได้

4.2 ศักยภาพตามลักษณะของผลลัพธ์ (Competency as Results) ลักษณะของขีดความสามารถที่สามารถแบ่งเป็นองค์ประกอบย่อย ซึ่งเป็นผลลัพธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้จะรวมกันไปสู่ผลลัพธ์ร่วม

4.3 ศักยภาพตามผลของการกระทำ (Competency as Output) ศักยภาพในลักษณะนี้ จำเป็นที่จะต้องค้นหาความต้องการของผู้มารับบริการ เพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการของการ ให้บริการ

จากนั้นจึงแบ่งผลที่ได้ออกมาเป็นองค์ประกอบย่อย ๆ และกำหนดเป็นคุณภาพมาตรฐานที่ต้องการในการตอบสนองต่อความต้องการ

4.4 ศักยภาพตามความรู้ ทักษะ และทัศนคติ (Competency as Knowledge Skill and Attitude) คนที่มีความเฉลียวฉลาดนั้นสามารถวินิจฉัยได้จากพฤติกรรมที่แสดงออก หรือวิธีการในการปฏิบัติงานที่ได้ผลงานสูงกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ ในส่วนของขีดความสามารถในลักษณะนี้จะต้องแยกแยะออกมาให้เห็นว่าความรู้ ทักษะ และทัศนคติอะไรบ้างที่จะทำให้เกิดผลประสบความสำเร็จซึ่งความสำเร็จดังกล่าวนี้ จะรวมไปถึงการมุ่งมั่นในความสำเร็จของเป้าหมาย ปัญหา แนวทางในการแก้ไข ปัญหา และนำมาซึ่งการใช้เป้าหมายเป็นตัวกำหนดลำดับความสำคัญของการทำงาน

5. ศักยภาพที่แต่ละคนมีอยู่ (Competency as Attribute Bundle) กระบวนการของขีดความสามารถทางความรู้ ทักษะ และทัศนคติ เป็นความสามารถที่แท้จริงของแต่ละบุคคลที่มีอยู่ในตนเอง ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันออกไป เช่น ความสามารถในการเป็นผู้นำ การตั้งใจ เป็นต้น

สรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพ หมายถึง กระบวนการที่มุ่งจะเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงาน ความรู้ ความสามารถ ทักษะและทัศนคติของบุคลากรให้เป็นไปทางที่ดีขึ้น เพื่อให้บุคลากรที่ได้รับการพัฒนาแล้วนั้นปฏิบัติงานได้ผลตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.2 การเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และการปรับตัว

1) การเสริมสร้างความรู้ ความรู้เป็นพื้นฐานสำคัญในการจัดการเศรษฐกิจครัวเรือน ครอบคลุมทั้งความรู้ด้านอาชีพและการเงิน เช่น ความรู้ด้านการจัดการรายได้-รายจ่ายและการวางแผนทางการเงิน ความรู้ด้านการออมและการลงทุนอย่างเหมาะสม ความรู้ด้านการประกอบอาชีพหลักและอาชีพเสริม ความรู้ในการใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน

2) การเสริมสร้างทักษะ นอกจากความรู้แล้ว ครัวเรือนจำเป็นต้องมีทักษะในการปฏิบัติจริงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต เช่น ทักษะการทำบัญชีครัวเรือน ทักษะการประกอบอาชีพเสริม เช่น การเกษตรอินทรีย์ การทำอาหารแปรรูป การหัตถกรรม ทักษะการบริหารเวลาและแรงงานภายในครัวเรือน ทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกับกลุ่ม/ชุมชน

3) การปรับตัว การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้ครัวเรือนต้องมีความสามารถในการปรับตัว เช่น การปรับตัวต่อสถานการณ์เศรษฐกิจ เช่น ราคาผลผลิตตกต่ำ รายได้ไม่แน่นอน การปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม เช่น ภัยธรรมชาติ ภาวะโลกร้อน การปรับตัวต่อสังคมยุคใหม่ เช่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการค้าขายหรือประชาสัมพันธ์สินค้า การปรับตัวทางวัฒนธรรมและค่านิยม โดยยังคงยึดหลักพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต

สรุปได้ว่า การเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และการปรับตัว คือ กระบวนการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพิ่มพูนทักษะที่มีอยู่และพัฒนาทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็น ควบคู่ไปกับ

การเปิดใจรับการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายต่างๆ อย่างยืดหยุ่น เพื่อให้เท่าทันโลกที่เปลี่ยนแปลงไป และประสบความสำเร็จในชีวิตทั้งด้านการงานและความสุขส่วนตัว

2.2.3 องค์ประกอบของการพัฒนาศักยภาพ

การพัฒนาศักยภาพ (Potential Development) เป็นกระบวนการเสริมสร้างความสามารถของบุคคลให้สามารถปฏิบัติงาน ดำรงชีวิต และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งพัฒนาทั้งด้านความรู้ ทักษะ ทักษะคิด และคุณลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการทำงาน การแก้ปัญหา และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง แนวคิดการพัฒนาศักยภาพในปัจจุบันมักอธิบายผ่านกรอบแนวคิดด้านสมรรถนะ (Competency) ที่ให้ความสำคัญกับการบูรณาการความรู้ ความสามารถ และพฤติกรรมที่นำไปสู่ผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

1. ด้านความรู้ (Knowledge) ความรู้เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการพัฒนาศักยภาพ หมายถึง ข้อมูล ข้อเท็จจริง หลักการ และประสบการณ์ที่บุคคลได้รับจากการศึกษา การฝึกอบรม หรือการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ความรู้ช่วยให้บุคคลมีความเข้าใจในงาน สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ ตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม การพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มศักยภาพและประสิทธิภาพในการดำเนินงาน (Jittchoom, K., Pochanachang, S., & Niyomsitp, E., 2021)

2. ด้านทักษะ (Skills) ทักษะหมายถึง ความสามารถในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานหรือดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะอาจเกิดจากการฝึกฝน การเรียนรู้จากประสบการณ์ หรือการปฏิบัติซ้ำอย่างต่อเนื่อง บุคคลที่มีทักษะสูงจะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างคล่องแคล่ว ถูกต้อง และมีประสิทธิผลมากกว่าผู้ที่มีเพียงความรู้เชิงทฤษฎีเพียงอย่างเดียว

3. ด้านทัศนคติ (Attitude) ทัศนคติเป็นความรู้สึก ความเชื่อ และมุมมองที่บุคคลมีต่อการทำงาน การเรียนรู้ และการดำเนินชีวิต ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง ทัศนคติเชิงบวกจะช่วยให้บุคคลมีความกระตือรือร้น เปิดรับการเปลี่ยนแปลง และพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพอย่างยั่งยืน

4. ด้านสมรรถนะและความสามารถในการปฏิบัติงาน (Competency) สมรรถนะเป็น การบูรณาการระหว่างความรู้ ทักษะ ทักษะคิด และคุณลักษณะส่วนบุคคลที่ส่งผลให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดด้านสมรรถนะได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นหัวใจของการพัฒนาศักยภาพ เนื่องจากสะท้อนถึงความสามารถที่แท้จริงในการนำองค์ความรู้และทักษะมาใช้ให้เกิดผลลัพธ์ตามเป้าหมาย (Sathirachaiyawit, T., Sirakiatsakul, P., & Arkornsakul, P., 2024)

5. ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล (Personal Characteristics) คุณลักษณะส่วนบุคคล เช่น ความรับผิดชอบ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความคิดสร้างสรรค์ ภาวะผู้นำ และความสามารถในการปรับตัว ล้วนเป็นองค์ประกอบที่ช่วยสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของบุคคล คุณลักษณะเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (เสกสรรค์ สนว และคณะ, 2563)

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการพัฒนาศักยภาพประกอบด้วย 5 ด้านสำคัญ ได้แก่ (1) ความรู้ (Knowledge) (2) ทักษะ (Skills) (3) ทักษะ (Attitude) (4) สมรรถนะในการปฏิบัติงาน (Competency) และ (5) คุณลักษณะส่วนบุคคล (Personal Characteristics) ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์และเกื้อหนุนกัน การพัฒนาองค์ประกอบเหล่านี้อย่างสมดุลจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการพัฒนาตนเอง อันนำไปสู่ความสำเร็จของบุคคล ครอบครัว และสังคมโดยรวม

2.2.4 แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development: HRD) เป็นกระบวนการเสริมสร้างความรู้ ทักษะ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะของบุคคล เพื่อเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงาน การดำรงชีวิต และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง อันนำไปสู่ประสิทธิภาพขององค์กรและการพัฒนาสังคมโดยรวม แนวคิดดังกล่าวมองว่ามนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและสามารถพัฒนาได้ตลอดชีวิตผ่านการศึกษา การฝึกอบรม การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการพัฒนาอาชีพอย่างเป็นระบบ

ชยาพล สุนทรวิวัฒนา (2567) นักวิชาการด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อธิบายว่า HRD เป็นศาสตร์ที่บูรณาการองค์ความรู้จากหลายสาขา โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาสมรรถนะ (Competency) ของบุคคลให้สามารถสร้างคุณค่าแก่ตนเอง องค์กร และสังคม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงไม่ได้จำกัดเฉพาะการฝึกอบรม แต่ครอบคลุมถึงการพัฒนาศักยภาพ การสร้างแรงจูงใจ การเปิดโอกาสในการเรียนรู้ และการส่งเสริมการเติบโตในสายอาชีพอย่างต่อเนื่อง

สลักจิตกร ทองหล่อ (2569) แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สมัยใหม่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และการพัฒนาสมรรถนะที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี โดยมุ่งพัฒนา 3 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และทัศนคติ (Attitudes) เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ใหม่ ๆ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปณิศา ลิ้มเรืองรอง และจุฑามาศ ทวีไพบูลย์วงษ์ (2565) แนวคิด HRD ยังเชื่อมโยงกับแนวคิดทุนมนุษย์ (Human Capital Theory) ซึ่งมองว่าการลงทุนด้านการศึกษา การฝึกอบรม และการพัฒนาบุคลากรเป็นการลงทุนที่ก่อให้เกิดผลตอบแทนทั้งในระดับบุคคลและองค์กร บุคคลที่ได้รับ

การพัฒนาอย่างเหมาะสมจะมีสมรรถนะสูงขึ้น สามารถสร้างผลงานที่มีคุณภาพ และส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กรในระยะยาว

สุรศักดิ์ ชะมารัมย์ (2562) สำหรับกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วย กิจกรรมสำคัญ ได้แก่ การฝึกอบรม (Training) การศึกษา (Education) การพัฒนารายบุคคล (Individual Development) การพัฒนาอาชีพ (Career Development) และการพัฒนาองค์การ (Organization Development) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันและมุ่งเสริมสร้างศักยภาพของบุคคลให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

สรุปได้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการพัฒนาความรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะ และสมรรถนะของบุคคลอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน การดำรงชีวิต และการสร้างคุณค่าให้แก่สังคม โดยอาศัยการเรียนรู้ตลอดชีวิต การฝึกอบรม และการพัฒนาตนเองเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคปัจจุบัน

2.2.5 ทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพของบุคคล

ทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพของบุคคล (Human Potential Development Theory) เป็นแนวคิดที่อธิบายกระบวนการเสริมสร้างความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะของบุคคลให้สามารถพัฒนาตนเองและใช้ศักยภาพที่มีอยู่ได้อย่างเต็มที่ โดยมุ่งเน้นให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ การปรับตัว และการพัฒนาสมรรถนะอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำรงชีวิตและการทำงาน ซึ่งมีทฤษฎีสำคัญที่ได้รับการยอมรับและนำมาใช้ในการศึกษาการพัฒนาศักยภาพของบุคคล ดังนี้

1. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs Theory) ทฤษฎีของ Abraham Maslow อธิบายว่ามนุษย์มีความต้องการเป็นลำดับขั้น เริ่มจากความต้องการพื้นฐานทางกายภาพ ความปลอดภัย ความรักและการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ความภาคภูมิใจในตนเอง และความต้องการสูงสุดคือการบรรลุศักยภาพสูงสุดของตนเอง (Self-Actualization) การพัฒนาศักยภาพของบุคคลจะเกิดขึ้นได้เมื่อความต้องการในระดับพื้นฐานได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอ บุคคลจึงจะสามารถแสวงหาการเรียนรู้ การพัฒนาตนเอง และใช้ความสามารถอย่างเต็มศักยภาพได้ (Taormina & Gao, 2023)

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Albert Bandura อธิบายว่า บุคคลสามารถเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนผ่านการสังเกต การเลียนแบบ และการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม การเรียนรู้ไม่ได้เกิดจากประสบการณ์ตรงเพียงอย่างเดียว แต่ยังเกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่าการมีต้นแบบที่ดี การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว ชุมชน หรือองค์กร เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของบุคคล (Schunk & DiBenedetto, 2020)

3. ทฤษฎีทุนมนุษย์ (Human Capital Theory) ทฤษฎีทุนมนุษย์มองว่าความรู้ ทักษะ ประสิทธิภาพ และความสามารถของบุคคลเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและสามารถพัฒนาได้ผ่าน การศึกษา การฝึกอบรม และการเรียนรู้ตลอดชีวิต การลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะช่วย เพิ่มผลิตภาพและศักยภาพในการทำงานของบุคคล ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม ดังนั้น การศึกษาและการพัฒนาทักษะจึงถือเป็นการลงทุนที่สร้างผลตอบแทนทั้งในระดับบุคคลและ ระดับสังคม (Becker, 2020; Soontornwiwattana, 2024)

4. ทฤษฎีการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment Theory) ทฤษฎีการเสริมสร้าง พลังอำนาจอธิบายว่าการพัฒนาศักยภาพของบุคคลเกิดจากการเปิดโอกาสให้บุคคลมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ การเข้าถึงทรัพยากร และการพัฒนาความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง บุคคลที่ได้รับการ เสริมสร้างพลังอำนาจจะมีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง กล้าคิด กล้าตัดสินใจ และสามารถจัดการ ปัญหาที่เผชิญได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาศักยภาพอย่างยั่งยืน (Zimmerman et al., 2022)

5. แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Theory) แนวคิดการเรียนรู้ตลอด ชีวิตมองว่าการพัฒนาศักยภาพเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต บุคคลต้อง แสวงหาความรู้ใหม่ ปรับปรุงทักษะ และพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนา ศักยภาพและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (UNESCO, 2022)

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพของบุคคลประกอบด้วยแนวคิดสำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ทฤษฎีทุนมนุษย์ ทฤษฎีการ เสริมสร้างพลังอำนาจ และแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งล้วนมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ ทักษะ ทักษะ และความสามารถของบุคคลให้สามารถใช้ศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ อันจะนำไปสู่ ความสำเร็จในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการพัฒนาสังคม

2.2.6 การพัฒนาศักยภาพเชิงเศรษฐกิจของครัวเรือน

การพัฒนาศักยภาพเชิงเศรษฐกิจของครัวเรือน (Household Economic Capacity Development) หมายถึง กระบวนการเสริมสร้างความสามารถของสมาชิกในครัวเรือนในการบริหาร จัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งด้านการสร้างรายได้ การบริหาร รายจ่าย การออม การลงทุน และการจัดการความเสี่ยงทางการเงิน เพื่อให้ครัวเรือนสามารถพึ่งพา ตนเองได้ มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน การพัฒนาศักยภาพดังกล่าว ถือเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนและลดความเปราะบางทางเศรษฐกิจใน ระดับครัวเรือน (Gomes et al., 2021)

แนวคิดการพัฒนาศักยภาพเชิงเศรษฐกิจของครัวเรือนตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาทุนมนุษย์ (Human Capital Development) ซึ่งมุ่งเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และความสามารถในการประกอบอาชีพของสมาชิกในครัวเรือน เพื่อเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้และยกระดับผลิตภาพทางเศรษฐกิจ การศึกษา การฝึกอบรมอาชีพ และการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ครัวเรือน (Becker, 2020; Soontornwittwana, 2024)

นอกจากนี้ การพัฒนาศักยภาพเชิงเศรษฐกิจของครัวเรือนยังครอบคลุมถึงการบริหารจัดการทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการวางแผนรายรับรายจ่าย การจัดทำบัญชีครัวเรือน การออมเงิน และการบริหารหนี้สินอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ครัวเรือนสามารถรักษาสถิติทางการเงิน ลดปัญหาหนี้สิน และเตรียมความพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ (Agarwal et al., 2022)

อีกประการหนึ่ง การพัฒนาศักยภาพเชิงเศรษฐกิจของครัวเรือนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการสร้างอาชีพและการเพิ่มช่องทางรายได้ โดยการใช้ทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจของครัวเรือน การมีรายได้จากหลายแหล่งช่วยลดความเสี่ยงจากการพึ่งพารายได้เพียงช่องทางเดียว และเพิ่มความสามารถในการรับมือกับภาวะเศรษฐกิจที่ผันผวน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

ในบริบทของสังคมไทย การพัฒนาศักยภาพเชิงเศรษฐกิจของครัวเรือนยังสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเน้นการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยส่งเสริมให้ครัวเรือนใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า พึ่งพาตนเอง และมีการวางแผนทางเศรษฐกิจอย่างรอบคอบ แนวคิดดังกล่าวช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sarapirom, 2024)

สรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพเชิงเศรษฐกิจของครัวเรือนเป็นกระบวนการเพิ่มขีดความสามารถของสมาชิกในครัวเรือนในการสร้างรายได้ บริหารจัดการทรัพยากรทางการเงิน ออมทรัพย์ ลงทุน และพึ่งพาตนเอง โดยอาศัยความรู้ ทักษะ และการวางแผนทางเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ อันจะนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิตที่ดี และการพัฒนาครัวเรือน

2.2.7 การพัฒนาศักยภาพตามหลักพระพุทธศาสนา

การพัฒนาศักยภาพตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม โดยมุ่งเสริมสร้างความสำเร็จทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และคุณธรรม เพื่อให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและบรรลุเป้าหมายแห่งการพัฒนาตนเอง พระพุทธศาสนามองว่ามนุษย์เป็นผู้มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองได้อย่างไม่สิ้นสุด หากได้รับการฝึกฝนและอบรมอย่างถูกต้องตาม

หลักธรรม บุคคลย่อมสามารถยกระดับความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม จนสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและเป็นประโยชน์ต่อสังคมได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2562)

หลักธรรมสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพของบุคคล ได้แก่ ภาวนา 4 ซึ่งเป็นหลักการพัฒนาชีวิตใน 4 ด้าน ประกอบด้วย กายภาวนา (การพัฒนากาย) ศิลภาวนา (การพัฒนาพฤติกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคม) จิตตภาวนา (การพัฒนาจิตใจ) และปัญญาภาวนา (การพัฒนาปัญญา) หลักภาวนา 4 มุ่งเน้นการพัฒนามนุษย์อย่างสมดุลและครบทุกมิติ ทำให้บุคคลมีความพร้อมทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาศักยภาพในทุกด้าน (พระมหาธรรมา ธมฺมहाโส, 2564)

นอกจากนี้ หลักอิทธิบาท 4 ยังเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตและการทำงาน ประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจในสิ่งที่ทำ) วิริยะ (ความเพียรพยายาม) จิตตะ (ความเอาใจใส่) และวิมังสา (การพิจารณาไตร่ตรอง) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสร้างแรงจูงใจและการพัฒนาความสามารถของตนเอง บุคคลที่ยึดหลักอิทธิบาท 4 ย่อมสามารถพัฒนาศักยภาพและบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระครูสิริปัญญาภรณ์ และคณะ, 2565)

ในด้านการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ พระพุทธศาสนาได้เสนอ หลักอัฐฐานสัมปทา ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักทฤษฎีธรรมิกัตถประโยชน์ 4 หมายถึง การถึงพร้อมด้วยความหมั่นขยัน ประกอบการทำงานด้วยความเพียร พัฒนาความรู้ความสามารถ และแสวงหาปัจจัยในการดำรงชีวิตโดยสุจริต หลักธรรมข้อนี้สะท้อนแนวคิดการพัฒนาศักยภาพด้านเศรษฐกิจและการทำงาน โดยส่งเสริมให้บุคคลพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีความรับผิดชอบ และใช้ความสามารถของตนเองให้เกิดประโยชน์สูงสุด (พระมหาสุทิตย์ อาภาภโร, 2563)

อีกทั้ง หลักสมชีวิตา ยังเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาศักยภาพด้านการดำรงชีวิต โดยเน้นการใช้ชีวิตอย่างเหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจ รู้จักบริหารรายได้และรายจ่ายอย่างสมดุล ไม่ฟุ่มเฟือย และไม่ตกอยู่ในภาวะหนี้สิน หลักธรรมดังกล่าวช่วยส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครัวเรือนอย่างยั่งยืน (พระราชวรมนี, 2564)

สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนามุ่งพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ คุณธรรม และการดำเนินชีวิต ผ่านหลักธรรมที่ส่งเสริมความเพียร ความรับผิดชอบ การใช้ปัญญา และการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและความสุข

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือน

2.2.1 ความหมายของศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือน

ศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือน หมายถึง ความสามารถของครัวเรือนในการสร้างรายได้ การออม การใช้จ่าย และการลงทุน เพื่อยกระดับความเป็นอยู่และความมั่นคงทางการเงินของสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งประกอบด้วยทรัพยากรที่มี เช่น แรงงาน ที่ดิน ทุน ความรู้ และทักษะ รวมถึงความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและเครือข่ายทางสังคมที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

ธวัชชัย แก้วคง (2560, หน้า 45) ได้ให้ความหมายของศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือน หมายถึง ความสามารถหรือขีดความสามารถของครัวเรือนในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นแรงงาน รายได้ ที่ดิน ทุน หรือความรู้ เพื่อให้ครัวเรือนสามารถดำรงชีพอย่างมั่นคงและพัฒนาไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ โดยศักยภาพนี้สะท้อนออกมาในรูปแบบของความสามารถในการหารายได้ การใช้จ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ การออม การลงทุน ตลอดจนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

ศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือนยังเป็นที่บ่งชี้ถึง ความเข้มแข็งของครัวเรือนทั้งด้านรายได้ ความมั่นคงในการบริโภค และความสามารถในการเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจ เช่น แหล่งทุน การตลาด หรือเทคโนโลยี หากครัวเรือนมีศักยภาพสูง ย่อมสามารถลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจสร้างเสถียรภาพทางรายได้ และเพิ่มโอกาสในการพัฒนาอย่างยั่งยืน (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2562, หน้า 112)

เอลลิส เอฟ (Ellis F, 1998, pp. 1–38) ได้ให้ความหมายของศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือน หมายถึง ความสามารถของครัวเรือนในการจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น ที่ดิน แรงงาน เงินทุน และความรู้ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนอย่างมีประสิทธิภาพ เน้นว่าครัวเรือนเป็น “หน่วยเศรษฐกิจพื้นฐาน” ที่ไม่เพียงแต่บริโภค แต่ยังผลิตและสร้างรายได้ด้วย

สรุปได้ว่า ความสามารถของครัวเรือนในการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ ทั้งแรงงาน ทุน รายได้ ทรัพยากรสิน ความรู้ และทักษะของสมาชิกในครัวเรือน เพื่อสร้างรายได้ การออม ความมั่นคง และความเป็นอยู่ที่ดีอย่างยั่งยืน ศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือนยังครอบคลุมถึงความสามารถในการวางแผนการใช้จ่าย การลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ การพึ่งพาตนเอง และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของสมาชิกและความเข้มแข็งของครัวเรือนในระยะยาว

2.2.2 ความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพของครัวเรือน

การพัฒนาศักยภาพของครัวเรือน เป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้ครอบครัว และชุมชนเกิดความ เข้มแข็ง และสามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งนี้ คนในชุมชนจะต้องเปิดโอกาสให้ภาครัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชน ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนา ในระดับปัจเจกบุคคล ระดับ

ครัวเรือน หมู่บ้านและชุมชน โดยมีเจ้าหน้าที่รัฐคอยให้คำแนะนำ และสนับสนุนให้กับประชาชนในชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชน มีความคิดริเริ่มด้วยตนเอง และอยู่ในกรอบนโยบายการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อจะนำไปสู่ความสำเร็จตามแผนพัฒนาฉบับที่ 11 (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2553, หน้า 4)

การส่งเสริมการพัฒนาคนและสังคมไทยให้ไปสู่สังคมที่มีคุณภาพ มุ่งการสร้างภูมิคุ้มกันในระดับปัจเจก ครอบครัว และชุมชนไปสู่สังคมที่มีคุณภาพ สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนในทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพของประชาชนคนไทย ควบคู่ไปกับการสร้างสภาพแวดล้อมในสังคมให้มีความเข้มแข็ง และเอื้อต่อการพัฒนาคน การพัฒนาตั้งแต่ในระดับชุมชนท้องถิ่น ให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554, หน้า 1-3)

ธวัชชัย แก้วคง (2560, 47) ได้ให้ความสำคัญของศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือนว่าเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตและความมั่นคงของครอบครัว ศักยภาพทางเศรษฐกิจช่วยให้ครัวเรือนสามารถจัดการรายได้ รายจ่าย การออม และการลงทุนอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ครัวเรือนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ลดความเสี่ยงจากวิกฤตต่างๆ และสามารถเลี้ยงดูสมาชิกได้อย่างเหมาะสม

แชมเบอร์ส และ คอนเวย์ (Chambers & Conway, 1992, pp. 6-10) ได้ให้ความสำคัญของศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือนว่า มีผลต่อการพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจระดับมหภาค ศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือนไม่ได้มีความสำคัญเฉพาะระดับครอบครัว แต่ยังสะท้อนถึงความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมโดยรวม เพราะครัวเรือนคือหน่วยเศรษฐกิจพื้นฐานที่ทำหน้าที่ทั้งการผลิต การบริโภค และการลงทุน การเสริมสร้างศักยภาพครัวเรือนจึงเป็นรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจประเทศอย่างยั่งยืน

เบคเกอร์ (Becker, 1993, pp. 15-20) ได้ให้ความสำคัญของศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือนว่าจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำและความเปราะบางทางเศรษฐกิจ การเพิ่มศักยภาพครัวเรือน โดยเฉพาะครัวเรือนรายได้น้อย จะช่วยให้สามารถเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจ แหล่งทุน และตลาดได้มากขึ้นอันเป็นกลไกสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม

สรุปได้ว่า ศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือนจะมีความสำคัญทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม เพราะเป็นกลไกที่ช่วยสร้างความมั่นคง ลดความเสี่ยง เสริมสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ และผลักดันให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในมิติคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจมหภาค

2.3.3 การเพิ่มรายได้ การออม การจัดการทางการเงิน การสร้างอาชีพเสริม และการวางแผนทางเศรษฐกิจ

1) การเพิ่มรายได้ เป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคงของครัวเรือน ครอบคลุมทั้งการพัฒนาอาชีพหลักและสร้างอาชีพเสริม เช่น การพัฒนาอาชีพหลัก เพิ่มประสิทธิภาพในการทำเกษตร เช่น ใช้เทคนิคการเพาะปลูกที่เหมาะสม ลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต การสร้างอาชีพเสริม ทำผลิตภัณฑ์ชุมชน งาน

หัตถกรรม การค้าขายออนไลน์ การพัฒนาทักษะใหม่ เข้าร่วมการอบรมวิชาชีพ เช่น การทำอาหารแปรรูป การซ่อมเครื่องใช้ การใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างรายได้ การรวมกลุ่มในชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างพลังการผลิตและการตลาด

2) การออม เป็นการเตรียมความมั่นคงระยะยาวของครัวเรือนและเป็นภูมิคุ้มกันต่อวิกฤตเศรษฐกิจ เช่น การออมเงินอย่างสม่ำเสมอ แม้เป็นจำนวนเล็กน้อย การออมทรัพย์สิน เช่น ทองคำที่ดิน หรือทรัพย์สินถาวร การเข้าร่วมโครงการออมทรัพย์ชุมชน/กองทุนหมู่บ้าน การออมตามหลักพระพุทธศาสนา คือการรู้จักพอประมาณ และใช้จ่ายไม่เกินรายได้

3) การจัดการทางการเงิน เป็นการวางแผนและบริหารจัดการรายได้ รายจ่าย หนี้สิน และการออมอย่างเป็นระบบ เช่น การทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำวัน การจัดสรรเงินเป็นสัดส่วน เช่น 50% รายจ่ายจำเป็น, 30% รายจ่ายเพื่อครอบครัว, 20% การออม การลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและใช้จ่ายตามลำดับความสำคัญ การวางแผนชำระหนี้อย่างมีระบบ เช่น จัดลำดับการชำระหนี้ที่มีดอกเบี้ยสูงก่อน การลงทุนที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน เช่น เกษตรอินทรีย์ ตลาดท้องถิ่น หรือออนไลน์

4) การสร้างอาชีพเสริม และการวางแผนทางเศรษฐกิจ การสร้างอาชีพเสริมเป็นแนวทางสำคัญในการเพิ่มรายได้ของครัวเรือน เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายและเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ครัวเรือนสามารถเลือกทำอาชีพเสริมที่สอดคล้องกับทรัพยากร ความรู้ และทักษะที่มีอยู่ เช่น การเกษตรแปรรูป การค้าขายเล็ก ๆ การเลี้ยงสัตว์ การทำหัตถกรรมพื้นบ้าน หรือการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งไม่เพียงช่วยเพิ่มรายได้ แต่ยังส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนอีกด้วย และการวางแผนทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่จำเป็นควบคู่กัน ครัวเรือนควรมีการจัดทำแผนรายรับ-รายจ่าย การออมเพื่ออนาคต และการจัดการหนี้สินอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างคุ้มค่า มีวินัยทางการเงิน และลดความเสี่ยงจากปัญหาทางเศรษฐกิจ

สรุปได้ว่า การเพิ่มรายได้ การออม การจัดการทางการเงิน การสร้างอาชีพเสริม และการวางแผนทางเศรษฐกิจ ถือเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจครัวเรือน การเพิ่มรายได้สามารถทำได้ทั้งจากการประกอบอาชีพหลักและอาชีพเสริม รวมถึงการพัฒนาทักษะเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตหรือบริการ การออมเป็นกลไกที่ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้ครัวเรือนสามารถรับมือกับวิกฤตหรือเหตุการณ์ไม่คาดคิดได้ ส่วนการจัดการทางการเงินเป็นการวางแผนการใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล รู้จักจัดลำดับความสำคัญ ควบคุมหนี้สิน และสร้างวินัยทางการเงินอย่างต่อเนื่อง เมื่อทั้งสามด้านนี้ดำเนินไปอย่างสมดุล ครัวเรือนจะสามารถสร้างเสถียรภาพทางการเงิน พึ่งพาตนเองได้ และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนตามหลักพระพุทธศาสนา

คำสอนในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจนี้ มีจุดสนใจเบื้องต้นอยู่ที่ว่าจะทำอย่างไรให้คนทุกคนหรือคนทั่วไปมีปัจจัยสี่พอเพียงที่จะเป็นอยู่ได้ สภาพเช่นนี้จะต้องมีเป็นพื้นฐานเบื้องต้นไว้ก่อน เพราะว่าในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตอะไรต่อไป เพื่อความมีชีวิตที่ดีงาม มีสังคมที่เป็นสุขนั้น ถ้าขาดแคลนปัจจัยสี่เป็นฐานเบื้องต้นเสียแล้ว ก็เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก ไม่ว่าในชีวิตส่วนบุคคลหรือในสังคม เพราะฉะนั้นพระพุทธศาสนาจึงยอมรับความจำเป็นเบื้องต้นนี้ไว้เป็นขั้นต้นก่อน และจึงมีการเน้นมาก แม้แต่การจัดระบบเศรษฐกิจในวัดที่เรียกว่าวินัยอย่างทีกล่าวนมาแล้ว ก็ได้ย้าเกี่ยวกับเรื่องปัจจัยสี่ไว้มาก แต่สำหรับพระสงฆ์นั้น ชีวิตทางด้านเศรษฐกิจมีลักษณะพิเศษออกไปในแง่ที่ว่าพระสงฆ์นั้นควรมีชีวิตที่ดีงาม แม้แต่มีปัจจัยสี่น้อยที่สุด ก็มีความสุขได้ เป็นสุขที่ไม่ต้องขึ้นต่อวัตถุเป็นตัวอย่างของคนที่มีปัจจัยสี่น้อยที่สุด ก็มีชีวิตที่ดีงามและเป็นสุขได้ แต่สำหรับคนทั่วไปท่านมุ่งให้มีปัจจัยสี่เป็นฐานเบื้องต้นก่อนที่จะมีทรัพย์สินอื่นๆ เมื่อมีปัจจัยสี่สำหรับความจำเป็นพื้นฐานแล้วก็ควรแสวงหาทรัพย์สินให้เพิ่มพูนขึ้น เพื่อให้พร้อมที่จะใช้ทำประโยชน์ได้หลายอย่าง เพราะผู้ครองเรือนนั้นนอกจากรับผิดชอบตัวเองให้เป็นอยู่ได้แล้ว ก็ยังมีความต้องการในทางวัตถุที่อาจจะมากสักหน่อย เพราะยังมีการพัฒนาทางจิตใจไม่มาก ยังหาความสุขทางจิตใจได้น้อย เพราะฉะนั้นคฤหัสถ์จึงมีการะทางเศรษฐกิจในการที่จะแสวงหาทรัพย์สินมากขึ้น กิจกรรมในทางเศรษฐกิจของสังคมนั้นจะดำเนินไปได้ด้วยดี โดยราบรื่น ไม่เกิดปัญหาการแย่งชิงเบียดเบียนซึ่งกันและกัน และไม่ให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจนั้น นำมาซึ่งความสงบสุขในสังคม แต่จัดสรรให้ทรัพย์สินที่มีอยู่ในสังคมและความเป็นอยู่ดีทางเศรษฐกิจในสังคมนั้น เป็นปัจจัยส่งเสริมเกื้อกูลแก่การพัฒนาศักยภาพของบุคคล ให้ทุกคนมีโอกาสพัฒนาจิตใจ พัฒนาปัญญา เพื่อความมีชีวิตที่ดีงามยิ่งขึ้นไป อันนี้ก็เป็นภาระของนักปกครองในการที่จะเกี่ยวข้องกับเรื่องเศรษฐกิจ

หลักปฏิบัติเกี่ยวกับเศรษฐกิจนั้น โดยทั่วไปจะเป็นหลักปฏิบัติต่ปัจจัยสี่และต่อทรัพย์สินเป็นสำคัญ ตามที่กล่าวนานี้ ขอสรุปอีกครั้งหนึ่งว่า ข้อปฏิบัติต่ปัจจัยสี่ที่ดีต่อทรัพย์สินสมบัติต่าง ๆ ก็ดี เมื่อว่าตามหลักการของพระพุทธศาสนาจะรวมได้เป็นสี่ข้อด้วยกัน คือ

1. การแสวงหาทรัพย์ ต้องคำนึงถึงว่าจะได้ทรัพย์มาอย่างไร ซึ่งรวมไปถึงกระบวนการผลิตด้วย โดยมีหลักการที่เน้นว่า ให้การแสวงหาทรัพย์นั้นเป็นไปโดยทางชอบธรรม ไม่กดขี่ข่มเหงส่วนในทางบวกก็คือ ให้เป็นไปด้วยความขยันหมั่นเพียร และความฉลาดในการจัดสรรดำเนินการ อย่างที่ท่านชอบใช้คำบรรยายว่า ด้วยความขยันหมั่นเพียร อาบเหงื่อต่างน้ำได้มา อะไรทำนองนี้ โดยย่อก็คือ การแสวงหาทรัพย์ที่เป็นไปโดยชอบธรรมหรือเป็นธรรม

2. การเก็บออมหรือการรักษาทรัพย์ ตลอดจนการสะสมทุน เป็นด้านที่สองที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจหรือการปฏิบัติต่อทรัพย์ การเก็บออมรักษานี้ด้านหนึ่งเป็นการเก็บออมไว้เป็น

ทุนทำงานหรือเป็นทุนในการประกอบการ คือ ใช้เป็นทุนในการประกอบอาชีพของตนต่อไป และอีกด้านหนึ่งคือการเก็บออมไว้เป็นหลักประกันชีวิตในยามจำเป็น เช่น เมื่อเจ็บไข้หรือเกิดอุบัติเหตุที่ทำให้เกิดการสะดุดในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตอย่างที่ว่ามา นอกจากนั้นเมื่อกำลังการออมเกินจำเป็นสำหรับการใช้จ่ายสองด้านนั้น ก็กลายเป็นทุนสำหรับการสงเคราะห์บำเพ็ญประโยชน์ จรรโลงธรรม และเกื้อหนุนสังคมต่อไป

3. การใช้จ่าย แยกได้เป็นด้านที่หนึ่ง การใช้จ่ายเลี้ยงตัว เลี้ยงครอบครัว รวมทั้งบิดามารดา และคนในความรับผิดชอบให้มีความสุข ด้านที่สอง คือ การเผื่อแผ่แบ่งปันเพื่อมิตรจิตมิตรภาพความอยู่ดีในสังคม และการอยู่ร่วมกันด้วยความสุขในฐานะที่เป็นเพื่อนมนุษย์ เช่น การปฏิสนธิการต้อนรับ การสังสรรค์ในหมู่ญาติมิตร ด้านที่สาม คือ การใช้จ่ายทรัพย์นั้นทำความดี การบำเพ็ญคุณประโยชน์ แม้แต่การเก็บรักษาหรือออมทรัพย์ในข้อที่ 2 ก็อาจจะเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์นี้ด้วย ดังกล่าวแล้วในข้อก่อน

4. การสัมพันธ์กับชีวิตด้านอื่น โดยเฉพาะด้านจิตใจ เช่น ไม่ลุ่มหลงมัวเมา ไม่หวั่นกลัว เป็นทุกข์ กินใช้อย่างรู้เท่าทันความจริง ทำให้ทรัพย์สมบัตินั้นเป็นปัจจัยหรือเป็นฐานให้เกิดความพร้อมในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ยิ่งขึ้นไป หรือใช้เป็นเครื่องช่วยทำให้เกิดความพร้อมในการที่จะพัฒนาศักยภาพของตนในการที่จะฝึกฝนอบรมจิตใจ พัฒนาจิต พัฒนาปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544, หน้า 23)

2.4.1 หลักธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพ

การพัฒนาศักยภาพตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง การยกระดับความรู้ ความสามารถ และคุณภาพชีวิตของบุคคลหรือครัวเรือน โดยยึดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ทั้งด้านการคิด การปฏิบัติ และการดำรงอยู่ในสังคมอย่างสมดุลและสอดคล้องกับธรรมชาติและความจริงของชีวิต หลักธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพได้ (พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตฺโต), 2550) ดังนี้

อิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่ช่วยส่งเสริมความสำเร็จและพัฒนาศักยภาพของบุคคล ทั้งด้านชีวิตส่วนตัวและเศรษฐกิจครัวเรือน ประกอบด้วยองค์ 4 ดังนี้

- 1) ฉันทะ (ความพอใจและใฝ่รู้) การมีความสนใจและรักในสิ่งที่ทำ ทำด้วยความเต็มใจและตั้งใจจริง
- 2) วิริยะ (ความพากเพียรและความมานะ) การอดุสหาะ พยายาม ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ทำงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
- 3) จิตตะ (ความตั้งใจแน่วแน่และเอาใจใส่) การมุ่งมั่นในการปฏิบัติและพัฒนาตนเอง มีสมาธิใส่ใจในสิ่งที่ทำ

4) วิมังสา (ความรอบคอบและพิจารณา) การพิจารณาอย่างรอบคอบ ใช้เหตุผล ตัดสินใจ ด้วยความรู้ และวางแผนอย่างเหมาะสม

การประยุกต์อริยาบท 4 ในเศรษฐกิจครัวเรือน ช่วยให้ครัวเรือนมีความขยันและตั้งใจในการ สร้างรายได้ วางแผนการเงินอย่างรอบคอบ และพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

สัมมาอาชีพะ (Right Livelihood) เป็นองค์หนึ่งของอริยมรรคมีองค์ 8 ในพระพุทธ ศาสนา หมายถึง การประกอบอาชีพหรือดำรงชีวิตด้วยความสุจริต ถูกต้อง และไม่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น เป็นแนวทางในการสร้างรายได้อย่างมีคุณธรรมและยั่งยืน

หลักสำคัญของสัมมาอาชีพะ

- 1) ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เลือกออาชีพที่ไม่ทำร้ายชีวิตสัตว์หรือผู้คน เช่น หลีกเลี้ยงการค้าอาวุธ การค้ายาเสพติด
- 2) สุจริตและถูกต้อง ทำงานด้วยความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตาม กฎหมายและหลักศีลธรรม
- 3) สร้างความมั่นคงและพอเพียง ประกอบอาชีพที่สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัว ได้โดยไม่ฟุ่มเฟือย
- 4) ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของตนเองและสังคม อาชีพควรมีประโยชน์ต่อชุมชน เช่น การเกษตรแบบยั่งยืน งานบริการ หรือการผลิตสินค้าเพื่อชุมชน

การประยุกต์สัมมาอาชีพะกับเศรษฐกิจครัวเรือน คือ การที่ครัวเรือนสามารถเลือกอาชีพหลัก และอาชีพเสริมที่เหมาะสม เช่น การเกษตรอินทรีย์ การทำผลิตภัณฑ์ชุมชน งานหัตถกรรมมีวางแผน รายรับ-รายจ่ายอย่างรอบคอบ ใช้ทรัพยากรอย่างพอประมาณ และส่งเสริมอาชีพที่ไม่เบียด เบียนผู้อื่นและสอดคล้องกับหลักธรรม เพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืน

ทิวฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เน้นการสร้างประโยชน์ทั้งต่อ บุคคลและชุมชน โดยสามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนได้อย่างเหมาะสม ประกอบด้วย 4 ประการดังนี้

- 1) ความขยันหมั่นเพียร (อุฏฐานสัมปทา) การพยายามทำงานอย่างสม่ำเสมอ ตั้งใจ และไม่ ท้อถอย และการส่งเสริมการประกอบอาชีพ การเพิ่มรายได้ และการพัฒนาตนเอง
- 2) การรู้จักออม (อารักขสัมปทา) การเก็บรักษาและบริหารทรัพย์สินอย่างเหมาะสมการ วางแผนการเงิน การออม และการลงทุนเพื่ออนาคต
- 3) การคบเพื่อนดี (กัลยาณมิตตา) การอยู่ร่วมกับบุคคลที่ดี ส่งเสริมและให้คำแนะนำที่เป็น ประโยชน์ การแลกเปลี่ยนความรู้ ทักษะ และทรัพยากรภายในชุมชน
- 4) การดำรงชีวิตอย่างสมดุล (สมชีวิตา) การใช้ชีวิตและใช้ทรัพยากรอย่างพอ ประมาณ ไม่ ฟุ่มเฟือย การจัดการรายได้-รายจ่ายให้สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการ

การประยุกต์กับเศรษฐกิจครัวเรือน ครัวเรือนสามารถนำหลักนี้มาช่วยวางแผนรายได้-รายจ่าย ออมเงิน และบริหารทรัพย์สิน การส่งเสริมการทำงานร่วมกับชุมชน การสร้างอาชีพเสริม และการพัฒนา ศักยภาพเพื่อความยั่งยืน ทำให้ครัวเรือนมีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่าง มั่นคง

สรุปเมื่อครัวเรือนและชุมชนยึดหลักพระพุทธศาสนาในการพัฒนาศักยภาพ จะช่วยให้เกิด ความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ จิตใจ และสังคม ส่งผลให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี และ อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขอย่างยั่งยืน

2.4.2 การนำหลักสมชีวิตามาประยุกต์ใช้กับครัวเรือน

การนำหลักสมชีวิตามาประยุกต์ใช้กับครัวเรือน หมายถึง การดำเนินชีวิตของครัวเรือนอย่าง พอดีและสมดุล โดยยึดหลักสมชีวิตาในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการจัดการชีวิตประจำวันและ เศรษฐกิจครัวเรือน ครอบครัวรู้จักประมาณตนให้เหมาะสมกับฐานะ รายได้ และทรัพยากรที่มีอยู่ ไม่ ฟุ่มเฟือยและไม่ขาดแคลน มีการวางแผนการใช้จ่าย การออม และการรักษาทรัพย์อย่างรอบคอบ ควบคู่กับการประกอบอาชีพสุจริตและการใช้ชีวิตอย่างมีศีลธรรม ความอดทน และสติปัญญา หลักสม ชีวิตาช่วยให้ครัวเรือนเกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีความสงบสุขในการอยู่ร่วมกัน และสามารถ ปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างยั่งยืน

หลักสมชีวิตา (สมชีวิตา) ในพระพุทธศาสนาเป็นหลักการที่เน้นการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง และสมดุล โดยไม่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น เป็นแนวทางที่ช่วยให้บุคคลมีความสุขและสงบสุขใน ชีวิตประจำวัน

การนำหลักสมชีวิตามาประยุกต์ใช้กับครัวเรือน หลักสมชีวิตาในพระพุทธศาสนาเน้น การ ดำรงชีวิตอย่างพอเพียงและสมดุล โดยไม่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์เพื่อ พัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือนได้ดังนี้

1. การบริหารรายได้และค่าใช้จ่ายอย่างสมดุล

การบริหารรายได้และค่าใช้จ่ายอย่างสมดุล หมายถึง การจัดสรรรายได้ที่ได้รับให้ เหมาะสมกับความจำเป็นและความสามารถทางเศรษฐกิจของครัวเรือน ไม่ใช้จ่ายเกินตัว และสร้างความ มั่นคงทางการเงินในระยะยาว หลักการนี้สอดคล้องกับหลักสมชีวิตาในพระพุทธศาสนาที่เน้นชีวิต พอประมาณและการไม่ฟุ่มเฟือย

แนวทางการบริหารในครัวเรือน

1) การวางแผนงบประมาณรายเดือน แยกค่าใช้จ่ายออกเป็นหมวดหมู่ เช่น อาหาร, ที่อยู่อาศัย, การศึกษา, สุขภาพ, ออมและลงทุน ใช้วิธี “แบ่งเงินเป็นส่วน ๆ” (Envelope System) เพื่อ ติดตามและควบคุมการใช้จ่าย

2) การจัดลำดับความสำคัญของค่าใช้จ่าย จัดลำดับความจำเป็นของการใช้จ่าย เช่น ของใช้จำเป็นก่อนความบันเทิงหรือฟุ่มเฟือย ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น การซื้อของซ้ำซ้อนหรือสินค้าฟุ่มเฟือย

3) การสร้างสมดุลระหว่างรายรับและรายจ่าย รายจ่ายไม่ควรเกินรายรับ หากมีรายได้เสริม ควรแบ่งเป็นสัดส่วนสำหรับออมและลงทุน เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

2. ความพอเพียงในการใช้ชีวิต

ความพอเพียงในการใช้ชีวิต หมายถึง การดำเนินชีวิตของสมาชิกในครัวเรือนอย่างพอดีและสมดุล โดยรู้จักประมาณตนให้เหมาะสมกับรายได้ ฐานะ และทรัพยากรที่มีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือยและไม่ขาดแคลน มีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล รู้จักออมและรักษาทรัพย์ ควบคุมกับการประกอบอาชีพสุจริตและการยึดหลักคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา การดำเนินชีวิตตามหลักสมชีวิตาช่วยให้ครัวเรือนพึ่งพาตนเองได้ มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ลดความเสี่ยงจากปัญหาหนี้สิน และก่อให้เกิดความสงบสุขและความยั่งยืนในการดำรงชีวิตของครัวเรือน

แนวทางการสร้างความพอเพียงในการใช้ชีวิต

- 1) รู้จักประมาณตน ดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะ รายได้ และทรัพยากรที่มีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือยและไม่ใช้จ่ายเกินตัว
- 2) ใช้เหตุผลในการตัดสินใจ พิจารณาผลดี-ผลเสียก่อนการใช้จ่ายหรือการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่ไม่จำเป็น
- 3) ยึดหลักคุณธรรมและจิตสำนึกที่ดี ดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์ ขยัน อดทน มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ และรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

3. การสร้างภูมิคุ้มกัน

การสร้างภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมความพร้อมและเสริมความเข้มแข็งให้ตนเอง ครอบครัว และชุมชน เพื่อสามารถรับมือกับความเสี่ยงและความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีสติและรอบคอบ โดยอาศัยการวางแผน การออม การบริหารทรัพยากรอย่างเหมาะสม การพึ่งพาตนเอง และการยึดหลักความรู้ควบคู่คุณธรรม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง สงบสุข และยั่งยืน

แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกัน

- 1) วางแผนการดำเนินชีวิตและการเงิน จัดทำแผนรายรับ-รายจ่าย รู้จักออมเงิน และเตรียมเงินสำรองไว้ใช้ยามจำเป็น
- 2) ใช้ทรัพยากรอย่างรอบคอบและรู้คุณค่า ลดความฟุ่มเฟือย รักษาทรัพย์สิน และใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมกับความจำเป็น

3) เสริมสร้างความรู้และทักษะชีวิต เรียนรู้การจัดการความเสี่ยง การแก้ปัญหา และการปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลง

4) ยึดหลักคุณธรรมและความสามัคคี ดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์ ขยัน อดทน เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันภายในครอบครัวและชุมชน

5) เตรียมพร้อมรับมือเหตุการณ์ไม่คาดคิด เช่น ภัยธรรมชาติ ปัญหาเศรษฐกิจ หรือ ภาวะฉุกเฉินต่าง ๆ

4. การพึ่งพาตนเอง

การพึ่งพาตนเอง หมายถึง การดำเนินชีวิตของสมาชิกในครัวเรือนอย่างพอดีและสมดุล โดยรู้จักประมาณตนให้สอดคล้องกับรายได้ ฐานะ และทรัพยากรที่มีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือยและไม่ขาดแคลน มีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล รู้จักออมและรักษาทรัพย์ ควบคุมการประกอบอาชีพสุจริต การพัฒนาทักษะอาชีพ และการใช้ทรัพยากรในครัวเรือนให้เกิดประโยชน์สูงสุด การดำเนินชีวิตตามหลักสมชีวิตาช่วยให้ครัวเรือนลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก เสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจมีความเข้มแข็งในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลง และนำไปสู่ความสงบสุขและความยั่งยืนในการดำรงชีวิตของครัวเรือน

แนวทางการพึ่งพาตนเอง

1) ดำเนินชีวิตอย่างพอดี รู้จักประมาณตนให้เหมาะสมกับรายได้และทรัพยากรที่มี ไม่ฟุ่มเฟือยและไม่ใช้จ่ายเกินความจำเป็น

2) วางแผนรายรับ-รายจ่าย จัดทำบัญชีครัวเรือน รู้จักออมเงิน และเตรียมเงินสำรองไว้ใช้ยามฉุกเฉิน

3) ประกอบอาชีพสุจริตและพัฒนาทักษะ ส่งเสริมอาชีพหลักและอาชีพเสริม เพิ่มศักยภาพในการสร้างรายได้ของครัวเรือน

4) พึ่งพาทรัพยากรในครัวเรือน ผลิตหรือจัดหาสิ่งจำเป็นเพื่อใช้เอง เช่น การปลูกพืชผัก การแปรรูปอาหาร เพื่อลดค่าใช้จ่าย

5) รักษาทรัพย์และใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ดูแลทรัพย์สินและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน

6) ยึดหลักคุณธรรมและความสามัคคี ดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์ ขยัน อดทน และเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันภายในครอบครัว

สรุปได้ว่า การนำหลักสมชีวิตามาประยุกต์ใช้กับครัวเรือน เป็นการดำเนินชีวิตอย่างพอดีและสมดุล บนพื้นฐานของความพอเพียงและการพึ่งพาตนเอง ครัวเรือนรู้จักประมาณตน วางแผนรายรับ-รายจ่าย ใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ประกอบอาชีพสุจริต และยึดหลักคุณธรรมเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต แนวปฏิบัติดังกล่าวช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ลดความเสี่ยงจากปัญหาต่าง ๆ และก่อให้เกิดความสงบสุข ความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของครัวเรือนและชุมชน

2.5 บริบทของชุมชนวัดจรรย์าราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

2.5.1 ประวัติความเป็นมา

ชุมชนวัดจรรย์าราม ตำบลห่านโพธิ์ อยู่ในเขตอำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง สำหรับความเป็นมาของอำเภอเขาชัยสนนั้น พอสรุปได้ความว่าตำบลเขาชัยสนในอดีตเป็นตำบลหนึ่ง อยู่ในเขตปกครองของตำบลคูหาสวรรค์ (อำเภอเมืองพัทลุงในปัจจุบัน) ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งกิ่งอำเภอลำปำ จึงโอนตำบลเขาชัยสนไปอยู่ในเขตกิ่งอำเภอลำปำ ต่อมาใน พ.ศ. 2482 กิ่งอำเภอลำปำได้ย้ายที่ตั้งมาที่บริเวณ “ควนชี้หมา” ตำบลเขาชัยสน เมื่อปี พ.ศ. 2484 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นกิ่งอำเภอเขาชัยสน มีเขตการปกครอง 4 ตำบล คือ ตำบลเขาชัยสน ตำบลควนขนุน ตำบลห่านโพธิ์ และตำบลจองถนน เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2496 จึงได้ยกฐานะเป็นอำเภอ มีเขตการปกครอง 7 ตำบล โดยเพิ่มตำบลท่ามะเดื่อ ตำบลนาปะขอ และตำบลตะโหมด ซึ่งแยกมาจากอำเภอปากพะยูน ใน พ.ศ. 2520 พื้นที่บางตำบลของอำเภอเขาชัยสนได้แยกออกไปเป็นกิ่งอำเภอตะโหมดและต่อมาใน พ.ศ. 2533 แยกบางตำบลออกเป็นกิ่งอำเภอบางแก้วทำให้อำเภอเขาชัยสนในปัจจุบันมีเขตการปกครอง 5 ตำบล คือ ตำบลเขาชัยสน ตำบลควนขนุน ตำบลห่านโพธิ์ ตำบลโคกม่วง และตำบลจองถนน (องค์การบริหารส่วนตำบลห่านโพธิ์. (ม.ป.ป.), 2564)

สำหรับตำบลห่านโพธิ์ เดิมขึ้นกับอำเภอลำปำ ต่อมาได้แยกการปกครองมาขึ้นกับกิ่งอำเภอเขาชัยสน คำว่า “ห่านโพธิ์” มาจากคำว่า “ห่าน” แปลว่าหนองน้ำ และมีต้นโพธิ์ใหญ่อยู่ด้าน หน้าใกล้บริเวณวัด ตำบลห่านโพธิ์ แบ่งตามเขตพื้นที่ปกครอง ประกอบด้วย 12 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านวังหลาม หมู่ที่ 2 บ้านไทยรัฐ หมู่ที่ 3 บ้านต้นโดน หมู่ที่ 4 บ้านพลู หมู่ที่ 5 บ้านใหญ่ หมู่ที่ 6 บ้านแหลมดิน หมู่ที่ 7 บ้านม่วงงาม หมู่ที่ 8 บ้านคลองซุด หมู่ที่ 9 บ้านทอนโดน หมู่ที่ 10 บ้านนาดอน หมู่ที่ 11 บ้านป่าแหลม และหมู่ที่ 12 บ้านสะทัง ความเป็นพื้นที่ที่มีลำคลองไหลผ่าน เป็นพื้นที่รับน้ำและถ่ายเทน้ำลงทะเลสาบด้วยเช่นกัน สภาพอากาศและสภาพพื้นดินจึงเหมาะแก่การเพาะปลูกทำการเกษตร (กรมการพัฒนาชุมชน, 2564)

ชุมชนห่านโพธิ์ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ราบระหว่างทางรถไฟ ทิศตะวันตก จนถึงติดชายฝั่งทะเลสาบสงขลาตอนบนหรือทะเลหลวงใน ทิศตะวันออกส่วนทะเลหลวงอยู่ถัดลงมาจากทะเลน้อยลงมาถึงเกาะใหญ่อำเภอกระเสสสินธุ์ เป็นห้วงน้ำกว้างใหญ่ที่สุดของทะเลสาบสงขลา มีพื้นที่ประมาณ 458.80 ตารางกิโลเมตร ความลึกประมาณ 2 เมตร ทะเลหลวงส่วนนี้ในอดีตเป็นท้องน้ำจืดขนาดใหญ่ แต่อาจมีการรุกล้ำตัวของน้ำเค็มค่อนข้างสูงในช่วงฤดูแล้งของบางปี

2.5.2 ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่เป็นที่ราบและที่ราบลุ่มกระจายทั่วไปมีลำคลองสายหลักไหลผ่านจำนวน 5 สาย คือ คลองห่านโพธิ์ และคลองบางด้วน คลองสะทัง คลองปากเพนียด คลองซุด พื้นที่จึงเหมาะแก่การประกอบอาชีพด้านการเกษตร

2.5.3 ลักษณะภูมิอากาศ

ภูมิอากาศส่วนใหญ่จะเป็นฤดูร้อนและฤดูฝน

2.5.4 พื้นที่

เนื้อที่ โดยประมาณ 92 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 56,875 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่เพาะปลูก
ทางการเกษตร ประมาณ 46,474 ไร่

2.5.5 มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับการบริหารส่วนตำบลควนมะพร้าว และองค์การบริหารส่วนตำบลลำปำ

ทิศใต้ ติดต่อกับการบริหารส่วนตำบลเขาชัยสน เทศบาลตำบลเขาชัยสน และเทศบาลตำบล

จองถนน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับการบริหารส่วนตำบลควนขนุน และองค์การบริหารส่วนตำบลตำนาน

ทิศตะวันออก ติดทะเลสาบสงขลา

2.5.5 ประชากร

ข้อมูลประชากร จำนวนประชากรชาย 3,902 คน หญิง 4,298 คน รวม 8,200 คน

2.5.6 สภาพทางด้านเศรษฐกิจ

สภาพทางเศรษฐกิจโดยรวมของประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักรองลงมาคือ
อาชีพค้าขาย และรับจ้างบริการทั่วไป เกษตรกรในตำบลห่านโพธิ์มีพื้นที่ถือครอง เฉลี่ย 5 -15 ไร่/
ครัวเรือน จำนวนแรงงานภายในครัวเรือน เฉลี่ยครัวเรือนละ 3 คน รายได้เฉลี่ยทั้งตำบลประมาณ
40,840 บาท/คน/ปี ข้อมูลทรัพยากรด้านการเกษตร และลักษณะการใช้ที่ดินของตำบลห่านโพธิ์ อำเภอ
เขาชัยสน จังหวัดพัทลุง พื้นที่ทั้งหมด 46,474 ไร่

2.5.7 สภาพทางด้านสังคม

การศึกษา ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลห่านโพธิ์ จำแนกได้ ดังนี้

1) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประกอบด้วย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2 แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาเด็ก
เล็กบ้านไทยรัฐ (ตั้งอยู่หมู่ที่ 2) และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านแหลมดิน (ตั้งอยู่หมู่ที่ 6)

2) ระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย โรงเรียนประถมศึกษา 4 แห่ง คือ โรงเรียนไทยรัฐ
วิทยา 23 (ตั้งอยู่หมู่ที่ 2) โรงเรียนบ้านแหลมดิน (ตั้งอยู่หมู่ที่ 6) โรงเรียนวัดห่านโพธิ์ (ตั้งอยู่หมู่ที่ 10)
และโรงเรียนวัดควนโก (ตั้งอยู่หมู่ที่ 11)

3) ระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วยโรงเรียนมัธยม 1 แห่ง คือ โรงเรียนห่านโพธิ์พิทยา
คม (ตั้งอยู่หมู่ที่ 2)

4) ระดับชุมชน ประกอบด้วย ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 5 แห่ง

5) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) 1 แห่ง (ตั้งอยู่หมู่ที่ 3)

6) ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรตำบลห่านโพธิ์ (ตั้งอยู่หมู่ที่ 3)

2.5.8 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

การคมนาคม มีถนนสายควนภู-ต้นมะละกอ ถนนสายต้นโตน-เขาชัยสน และถนนสายปากหะ-บางขน เป็นถนนลาดยางสายหลักของตำบลห่านโพธิ์ และมีบัญชีโครงข่ายทะเบียนทางของอบต.ห่านโพธิ์ ดังนี้

มีถนนลาดยาง	จำนวน	10 สาย
ถนนคสล.	จำนวน	30 สาย
ถนนลูกรัง	จำนวน	6 สาย
ถนนหินคลุก	จำนวน	43 สาย
ถนนดินถม	จำนวน	4 สาย

การไฟฟ้า ประชากรได้ใช้กระแสไฟฟ้าครบทุกหมู่บ้าน และทุกครัวเรือน

แหล่งน้ำ ประชากรมีน้ำประปาใช้ จำนวน 1,967 ครัวเรือน

2.5.9 สภาพของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์าราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

การพัฒนาชุมชนถือเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ เนื่องจากชุมชนเป็นหน่วยเล็กที่สุดที่สะท้อนวิถีชีวิต เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่ (สุริยา รัตนกุล, 2560, หน้า 45) การวิเคราะห์สภาพปัญหาและศักยภาพของชุมชนจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและความเข้มแข็งของสังคมในภาพรวม

ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง เป็นชุมชนชนบทที่มีเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมและศาสนา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีกรรมและเป็นแหล่งการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา ขณะเดียวกันประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำสวนยางพารา และปาล์มน้ำมัน ซึ่งรายได้มีความผันผวนตามกลไกตลาด ส่งผลให้ครัวเรือนต้องเผชิญปัญหาความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ หนี้สิน และการขาดโอกาสในการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564, หน้า 112) นอกจากนี้ ชุมชนยังประสบกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น การย้ายถิ่นฐานของแรงงานวัยทำงาน ปัญหาการดูแลผู้สูงอายุและเด็ก รวมถึงการลดลงของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมวัฒนธรรมและศาสนา โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน ปัญหาเหล่านี้ชี้ว่าความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมส่งผลให้ชุมชนชนบทไทยหลายแห่งอ่อนแอลง และขาดความสมดุล

2.5.10 สภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์าราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

การศึกษาสภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์าราม ตำบลทานโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง เป็นการทำความเข้าใจลักษณะการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การสร้างรายได้ การใช้จ่าย การออม ตลอดจนการบริหารจัดการทรัพยากรของครัวเรือน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพิจารณาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือนให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน โดยสามารถสรุปสภาพสำคัญได้ดังนี้

1. สภาพด้านอาชีพและรายได้ของครัวเรือน พุทธศาสนิกชนในชุมชนวัดจรรย์ารามและพื้นที่ตำบลทานโพธิ์มีการประกอบอาชีพที่สัมพันธ์กับบริบทของชุมชนชนบท โดยมีอาชีพเกษตรกรรมและการรับจ้างทั่วไปเป็นฐานสำคัญของการดำรงชีวิต รายได้ของครัวเรือนจึงมีความสัมพันธ์กับฤดูกาล สภาพดินฟ้าอากาศ ปริมาณผลผลิต และราคาสินค้าเกษตรในตลาด ครัวเรือนบางส่วนมีการประกอบอาชีพเสริมหรือหารรายได้จากหลายช่องทางเพื่อสนับสนุนรายได้หลักและรองรับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ความมั่นคงทางรายได้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการประกอบอาชีพ การปรับตัวต่อสภาพเศรษฐกิจ และการสร้างแหล่งรายได้ที่เหมาะสมกับทรัพยากรของครัวเรือนและชุมชน

2. สภาพด้านการบริหารจัดการรายได้ รายจ่าย และการออม การบริหารจัดการทางการเงินเป็นองค์ประกอบสำคัญของเศรษฐกิจครัวเรือน เนื่องจากครัวเรือนต้องจัดสรรรายได้ให้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย การศึกษา สุขภาพ การประกอบอาชีพ และภาระค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในชีวิตประจำวัน ครัวเรือนแต่ละแห่งมีรูปแบบการบริหารรายได้และรายจ่ายแตกต่างกันตามระดับรายได้ จำนวนสมาชิก ภาระค่าใช้จ่าย และลักษณะการประกอบอาชีพ บางครัวเรือนมีการวางแผนรายรับ-รายจ่ายและการออม ขณะที่บางครัวเรือนยังมีข้อจำกัดในการจัดสรรรายได้เพื่อเก็บออม เนื่องจากจำเป็นต้องนำรายได้ไปใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพก่อน การออมและการบริหารหนี้สินจึงเป็นประเด็นสำคัญที่สัมพันธ์กับความสามารถของครัวเรือนในการเตรียมความพร้อมสำหรับอนาคตและรองรับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด

3. สภาพด้านการพึ่งพาทรัพยากรและปัจจัยทางเศรษฐกิจ ครัวเรือนในชุมชนมีการใช้แรงงาน ทรัพยากร และความรู้ที่มีอยู่ในครัวเรือนและท้องถิ่นเป็นฐานในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะทรัพยากรด้านการเกษตรและแรงงานของสมาชิกในครัวเรือน ขณะเดียวกัน การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจยังสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอก เช่น ราคาสินค้าอุปโภคบริโภค ต้นทุนการผลิต ตลาดแรงงาน และสภาพเศรษฐกิจโดยรวม ดังนั้น ความสามารถในการปรับตัว การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า การพัฒนาอาชีพ และการสร้างรายได้ที่หลากหลาย จึงมีความสำคัญต่อการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

นอกจากนี้ ชุมชนวัดจรรย์ารามยังมี ทุนทางสังคมและทุนทางศาสนา เป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิต โดยวัดเป็นศูนย์กลางในการประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา การพบปะของ

ประชาชน และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน วิถีชีวิตของประชาชนยังมีลักษณะของการช่วยเหลือเกื้อกูลและการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ ซึ่งถือเป็นศักยภาพสำคัญที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือนได้

สรุปได้ว่า สภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์รามมีความสัมพันธ์กับหลายองค์ประกอบ ได้แก่ การประกอบอาชีพและการสร้างรายได้ การบริหารรายได้และรายจ่าย การออมและการจัดการทรัพย์สิน ตลอดจนการใช้ทรัพยากรและการปรับตัวต่อปัจจัยทางเศรษฐกิจภายนอก ขณะเดียวกัน ชุมชนมีทุนทางศาสนา ทุนทางสังคม และทรัพยากรในท้องถิ่นที่สามารถนำมาเป็นฐานในการพัฒนาได้ ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนจึงควรมุ่งเสริมสร้างความสามารถในการบริหารรายได้และรายจ่าย การดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ การเตรียมความพร้อมต่อความเปลี่ยนแปลง และการพึ่งพาตนเอง โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบทการดำเนินชีวิตของครัวเรือน

2.6 สรุป

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และบริบทของชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดพัทลุง สามารถสรุปได้ว่า เศรษฐกิจครัวเรือนเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำรงชีวิตและคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเกี่ยวข้องกับความสามารถของครัวเรือนในการจัดการรายได้ รายจ่าย การออม หนี้สิน ทรัพย์สิน แรงงาน และทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสม การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนจึงมิได้หมายถึงการเพิ่มรายได้เพียงอย่างเดียว แต่ครอบคลุมถึงการพัฒนารู้ ทักษะ ความสามารถในการวางแผน การบริหารจัดการทรัพยากร การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และการพึ่งพาตนเอง เพื่อให้ครัวเรือนสามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมั่นคง

เมื่อพิจารณาบริบทของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม พบว่า ชุมชนมี จุดแข็งด้านทุนทางศาสนา ทุนทางสังคม และวิถีชีวิตของชุมชนชนบท โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของการประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นพื้นที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการรับจ้าง ใช้แรงงานและทรัพยากรในพื้นที่เป็นฐานในการดำรงชีวิต ตลอดจนยังมีความสัมพันธ์ในลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จุดแข็งดังกล่าวถือเป็นทุนพื้นฐานที่สามารถนำมาใช้สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือน โดยเฉพาะการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตและบริบทของชุมชน

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในด้านปัญหา พบว่า ครัวเรือนในชุมชนยังเผชิญข้อจำกัดทางเศรษฐกิจหลายประการ โดยเฉพาะ รายได้ที่ไม่แน่นอนและไม่เพียงพอต่อรายจ่าย ภาระหนี้สิน การ

ขาดทักษะในการวางแผนและบริหารจัดการทางการเงิน การขาดความรู้และวินัยด้านการออม ตลอดจนการพึ่งพาปัจจัยทางเศรษฐกิจจากภายนอก รายได้ของครัวเรือนส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรม ฤดูกาล สภาพภูมิอากาศ และราคาผลผลิตในตลาด เมื่อรายได้เกิดความผันผวน ขณะที่ครัวเรือนยังขาดการวางแผนรายรับและรายจ่ายที่เป็นระบบ ย่อมทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการก่อหนี้ และมีเงินออมไม่เพียงพอสำหรับรองรับเหตุฉุกเฉิน นอกจากนี้ การพึ่งพาราคาผลผลิตและสินค้าอุปโภคบริโภคจากภายนอกยังทำให้ครัวเรือนมีความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

ดังนั้น ภาพรวมของชุมชนวัดจรรย์รามจึงมีใช้ชุมชนที่ขาดศักยภาพโดยสิ้นเชิง แต่เป็นชุมชนที่มีทุนทางศาสนา ทุนทางสังคม ทรัพยากรท้องถิ่น และวิถีชีวิตที่เอื้อต่อการพัฒนา ขณะเดียวกันยังมีข้อจำกัดด้านการจัดการเศรษฐกิจครัวเรือนที่จำเป็นต้องได้รับการเสริมสร้าง โดยเฉพาะความสามารถในการสร้างและบริหารรายได้ การควบคุมรายจ่าย การลดภาระหนี้สิน การส่งเสริมการออม การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การสร้างภูมิคุ้มกัน และการเพิ่มความสามารถในการพึ่งพาตนเอง

จากสภาพดังกล่าว การนำ หลักสมชีวิตา ซึ่งมุ่งเน้นการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมกับฐานะ การรู้จักประมาณรายรับและรายจ่าย และการใช้ทรัพย์อย่างมีเหตุผล มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือน จึงมีความเหมาะสมกับบริบทของชุมชน โดยสามารถเชื่อมโยงทุนทางพระพุทธศาสนาที่ชุมชนมีอยู่กับการแก้ไขข้อจำกัดทางเศรษฐกิจในชีวิตจริง ทั้งนี้ การพัฒนาดังกล่าวควรส่งเสริมให้ครัวเรือนสามารถบริหารรายได้และรายจ่ายได้อย่างสมดุล ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีการออมและเตรียมพร้อมต่อความเสี่ยง ตลอดจนสามารถใช้ทรัพยากรและศักยภาพของตนเองเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจได้มากขึ้น

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์รามจึงมีความสำคัญ เพราะเป็นการศึกษาที่มุ่งนำ “ทุนและจุดแข็งที่ชุมชนมีอยู่” มาเชื่อมโยงกับ “ปัญหาและข้อจำกัดทางเศรษฐกิจที่ชุมชนกำลังเผชิญ” เพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาครัวเรือนให้มีความสามารถในการบริหารจัดการเศรษฐกิจ มีภูมิคุ้มกัน และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเหมาะสม อันจะนำไปสู่ความมั่นคงของครัวเรือนและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

บทที่ 3

หลักสมชีวิตาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรณาราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ได้นำเสนอตามลำดับดังนี้

- 3.1 หลักสมชีวิตาในพระพุทธศาสนา
- 3.2 องค์ประกอบของหลักสมชีวิตา
- 3.3 หลักสมชีวิตากับการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือน
- 3.4 สรุป

3.1 หลักสมชีวิตาในพระพุทธศาสนา

3.1.1 ความหมายของหลักสมชีวิตา

หลักสมชีวิตาเป็นหนึ่งในหลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตอย่างพอเหมาะพอดี โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจและการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล หลักธรรมนี้ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทหลายแห่ง ซึ่งสะท้อนถึงแนวทางการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและไม่ประมาท

หลักสมชีวิตาเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล รอบคอบ และมีคุณค่า ครอบคลุมทั้งด้านการเงิน การใช้จ่าย การออม การเตรียมความพร้อมรับความเสี่ยง รวมถึงการพัฒนาจิตใจและคุณธรรมส่วนบุคคล หลักการนี้ช่วยให้บุคคลและครัวเรือนสามารถจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสม ใช้ชีวิตอย่างพอเพียงและมีเหตุผล และสามารถสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน การนำหลักสมชีวิทามาปรับใช้จึงไม่เพียงแต่เพิ่มความมั่นคงทางการเงินเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมให้ชีวิตมีความสุข สมดุล และมีคุณค่าในทุกด้าน

ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน 4 อย่าง บ้างเรียกว่า หัวใจเศรษฐกิจ (อุ อา กะ สะ) อาจเรียกสั้น ๆ ว่า ทฤษฎีธัมมิกัตถะ (เนื่องจากอรรถะ แปลว่า ประโยชน์ อยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องมีประโยชน์ ซ้ำซ้อนกันสองคำก็ได้) หรืออาจเรียกเต็ม ๆ ว่า ทฤษฎีธัมมิกัตถสวัตตนิทธรรม 4 หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น เพื่อประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา มี ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไมตรี เป็นต้น อันจะสำเร็จด้วยธรรม 4 ประการ คือ

1. อุภูฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น เช่น ขยันหมั่นเพียร เลี้ยงชีพด้วยการหมั่น ประกอบการงาน เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการงานนั้น ประกอบด้วยปัญญาเครื่องสอดส่อง อันเป็นอุปาย ในการงานนั้น ให้สามารถทำได้สำเร็จ
2. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ (ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม) เคารรักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้พร้อมมูล ไม่ให้ถูกลัก หรือทำลายไปโดยภัยต่างๆ
3. กัลยาณมิตตตา คบคนดี ไม่คบคนชั่ว อยู่อาศัยในบ้านหรือนิคมใด ย่อมดำรงตน เจริญ สนทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคมนั้น ซึ่งเป็นผู้มีสมาจารบริสุทธ์ ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา
4. สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพ พอเหมาะ ไม่ให้สุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่าย และ รายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ (อง.อภฺรฺรูก. 23/144/289.)

สมชีวิตา หมายถึง การรู้จักเลี้ยงชีพแต่พอดีและเหมาะสม การดำเนินชีวิตตามความสมควรแก่ กำลังทรัพย์ที่หามาได้ คือ รู้จักกำหนดรายรับรายจ่าย มีความเป็นอยู่พอดี และเหมาะสมกับรายได้ ไม่ให้ ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือยจนเกินไป มีการประหยัดอดออม สามารถเก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็นได้ การมีความ เป็นอยู่อย่างเหมาะสม คือ การรู้จักพอประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์ โดยใช้จ่ายอย่างเหมาะสมตามความจำเป็น และพอประมาณกับกำลังทรัพย์ของตน อาทิ พอประมาณในการลงทุนพอประมาณในการบริจาค พอประมาณในการใช้จ่าย เป็นต้น หรือที่เรียกว่า การประหยัด (พระอธิการจรัส จารุธมโม (พาเรื่อง), 2564, หน้า 75)

หลัก สมชีวิตา (Samaṃjīvitā) เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ใน ทิฆนิกาย ปาฏิกวรรค สังคาลกสูตร โดยจัดเป็นหนึ่งใน ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 หรือหลักธรรมที่ ก่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบันสำหรับคฤหัสถ์ ประกอบด้วย อุภูฐานสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น เพียร) อารักขสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์) กัลยาณมิตตตา (ความมีมิตรดี) และสมชีวิตา (การดำรงชีวิตอย่างพอเหมาะพอดี) โดยพระพุทธองค์ทรงอธิบายว่า บุคคลผู้มีปัญญาควรรู้จักประมาณ รายรับและรายจ่าย ใช้ทรัพย์ให้เหมาะสมกับฐานะ ไม่ฟุ่มเฟือยจนเกินกำลัง และไม่ตระหนี่จนละเลยการใช้ ทรัพย์เพื่อประโยชน์อันควร ทั้งนี้เพื่อให้การดำรงชีวิตมีความมั่นคง สมดุล และปราศจากปัญหาทาง เศรษฐกิจ อันจะนำไปสู่ความสุขทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และสังคม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ในเชิงนิรุกติศาสตร์ คำว่า สมชีวิตา มาจากภาษาบาลีว่า Samaṃjīvitā ประกอบด้วยคำว่า Sama หมายถึง ความเสมอ ความพอดี ความสมดุล หรือความเหมาะสม และ jīvitā หมายถึง การดำรงชีวิตหรือ การดำเนินชีวิต ดังนั้น สมชีวิตาจึงหมายถึง “การดำรงชีวิตอย่างสมดุล” หรือ “การดำเนินชีวิตอย่าง พอเหมาะพอดี” ซึ่งมีใช้เพียงการประหยัดค่าใช้จ่ายเท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมถึงการรู้จักบริหารจัดการ

ทรัพยากร การวางแผนทางเศรษฐกิจ การใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล และการรักษาสมดุลระหว่างการแสวงหา รายได้ การใช้จ่าย การออม และการแบ่งปันแก่ผู้อื่น หลักธรรมข้อนี้จึงเป็นรากฐานของการบริหารจัดการ เศรษฐกิจครัวเรือนตามแนวพุทธที่เน้นความพอประมาณ ความรับผิดชอบ และการพึ่งพาตนเอง

ทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน 4 อย่าง บ้าง เรียกว่า หัวใจเศรษฐกิจ "อุ อา กะ สะ" อาจเรียกสั้น ๆ ว่า ทฤษฎีธรรมมีกัตถะ (เนื่องจากอรรถะ แปลว่า ประโยชน์ อยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องมีประโยชน์ ซ้ำซ้อนกันสองคำก็ได้) หรืออาจเรียกเต็ม ๆ ว่า ทฤษฎีธรรมมีกัตถสังวัต ตนิกรรม 4 หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมอันอำนวยการประโยชน์สุขขั้นต้น เพื่อ ประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา มี ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นต้น อันจะ สำเร็จด้วยธรรม 4 ประการ คือ

1. อุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การ งาน ประกอบอาชีพอันสุจริต ไม่เกียจคร้าน รู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตราหาวิธีในการจัดการกิจการให้ สำเร็จ ลุล่วงด้วยดี

2. อารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รู้จักรักษาทรัพย์สินที่หามาได้จากการ ทำงาน ไม่ให้สิ้นเปลืองหมดไปด้วยสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์ อีกอย่างหนึ่งคือ รู้จักรักษางานหรือผลงานที่ทำ ด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้นไม่ให้เสื่อมเสีย และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ พุดให้เข้าใจง่าย ๆ คือ รักษาเงิน และรักษางาน วิธีรักษาทรัพย์มี 5 ประการ คือ 1. ต้องรู้จักเก็บ คือ เก็บรักษาให้ปลอดภัย 2. ต้องรู้จัก ถนอม คือ ระมัดระวังไม่ให้เสียหายสิ้นเปลือง 3. ต้องรู้จักบูรณะซ่อมแซมของเก่าที่พอใช้ได้ ไม่ทิ้งให้เสื่อม ประโยชน์ 4. ต้องรู้จักเสียดาย คือ ของบางอย่างที่เลิกใช้แล้ว แต่ยังอาจใช้ในวันข้างหน้าได้ก็ต้องรู้จักเก็บ ไว้ใช้อย่างที่ควรต้องรู้จักทำให้เกิดผลกำไร คือ การใช้ทรัพย์ที่มีอยู่ให้เกิดผลกำไร เช่น การลงทุนในสิ่งที่ไม่มีความเสี่ยง

3. กัลยาณมิตตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดี คือ ต้องรู้จักเลือกคบคน คบเฉพาะคนที่เป็นคนดี เป็นบัณฑิต สามารถแนะนำชักจูงเราไปในทิศทางที่ดีได้ ไม่คบคนชั่วคนพาลที่จะนำพาเราไปสู่ความเสื่อม

4. สมชีวิตา การเลี้ยงชีพแต่พอสมควร คือ มีความเป็นอยู่เหมาะสม ใช้จ่ายแต่พอดีแก่ฐานะ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่สุรุ่ยสุร่าย รู้จักแบ่งเก็บแบ่งใช้ ไม่ใช้จ่ายเกินตัวนั่นเอง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557)

ชยพล จันทรศิริ (2561, หน้า 90) ได้ให้ความหมายของ หลักสมชีวิตา หมายถึง แนวทางการ ดำรงชีวิตของผู้ครองเรือนอย่างพอดีและสมดุล โดยไม่ฟุ้งเฟ้อเกินฐานะ และไม่ตระหนี่จนขาดคุณภาพชีวิต หลักนี้เน้นให้บุคคลใช้ชีวิตอย่างมีเหตุผล รอบคอบ และมีสติในการตัดสินใจ ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ

หลักสมชีวิตา (สม + ชีวิต + อา) หมายถึง การดำรงชีวิตที่สมดุล ไม่ฟุ่มเฟือยและไม่ตระหนี่ จนเกินไป ในพระไตรปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ได้กล่าวถึงสมชีวิตาในฐานะหลักการใช้จ่ายและการ

ดำรงชีวิต โดยมีสาระสำคัญคือ “การจัดสมดุลระหว่างรายได้และรายจ่าย” เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเดือดร้อนทั้งในปัจจุบันและอนาคต

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต, 2562) อธิบายว่า สมชีวิตาหมายถึงการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจของตน โดยรู้จักประมาณรายรับและรายจ่าย ไม่ใช้จ่ายเกินกำลังทรัพย์ และไม่ดำรงชีวิตต่ำกว่าฐานะจนขาดการพัฒนาคุณภาพชีวิต หลักสมชีวิตาเป็นกระบวนการสร้างดุลยภาพระหว่างการแสวงหาทรัพย์ การใช้ทรัพย์ และการเก็บรักษาทรัพย์ อันจะนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครอบครัวและสังคม อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานของการสร้างวินัยทางการเงินและการพัฒนาคุณธรรมด้านความรับผิดชอบ

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต, 2546) ได้ขยายความเพิ่มเติมว่า สมชีวิตาไม่ได้หมายถึงการใช้ชีวิตแบบประหยัดเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผล (Rational Living) โดยอาศัยปัญญาในการพิจารณาความจำเป็นและคุณค่าของการใช้ทรัพยากร หลักธรรมข้อนี้จึงช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมความต้องการที่เกิดจากกิเลส ลดความฟุ้งเฟ้อ และสร้างความมั่นคงในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับหลักมัชฌิมาปฏิปทาที่เน้นการหลีกเลี่ยงความสุดโต่งทั้งสองด้าน คือ ความฟุ้งเฟ้อและความตระหนี่

พระพรหมบัณฑิต (2559) เห็นว่า สมชีวิตาเป็นหลักธรรมที่เชื่อมโยงการพัฒนาทางเศรษฐกิจกับการพัฒนาคุณธรรม เพราะการใช้ทรัพย์อย่างเหมาะสมจะช่วยให้เกิดความมั่นคงในครอบครัว ลดความขัดแย้งจากปัญหาหนี้สิน และสร้างความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในสังคม หลักธรรมข้อนี้จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาทุนมนุษย์และทุนทางสังคมควบคู่กันไป

พระราชธรรมนิเทศ (ระบอบ ฐิตญาณ, 2553) อธิบายว่า สมชีวิตาเป็นหลักแห่งการครองเรือนที่ทำให้ชีวิตมีความสมดุลระหว่างการทำงาน การใช้ทรัพย์ และการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่น ผู้ที่ปฏิบัติตามหลักสมชีวิตาจะรู้จักกำหนดเป้าหมายชีวิต มีวินัยในการใช้จ่าย และมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

สุชีพ ปุญญานุภาพ (2554) อธิบายว่า สมชีวิตาเป็นการดำเนินชีวิตตามหลักทางสายกลางในมิติทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล ไม่หลงใหลวัตถุนิยม และรู้จักสร้างหลักประกันให้กับชีวิตผ่านการออมและการวางแผนทางการเงิน จึงเป็นหลักธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต, 2558) เห็นว่า สมชีวิตาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาชุมชน เพราะเมื่อครัวเรือนมีการบริหารจัดการรายรับรายจ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ลดปัญหาความยากจน และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยรวม ทั้งยังช่วยในการพัฒนาประเทศเป็นไปบนพื้นฐานของคุณธรรมและความยั่งยืน

Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto, 2017) อธิบายว่า สมชีวิตาเป็นหลักแห่ง balanced livelihood ซึ่งหมายถึงการดำเนินชีวิตด้วยความสมดุลระหว่างการสร้างรายได้ การใช้ทรัพยากร และการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยไม่ปล่อยให้ความโลภหรือความอยากครอบงำการตัดสินใจ หลักธรรมดังกล่าวจึง

สามารถประยุกต์ใช้กับการบริหารองค์กร การจัดการทรัพยากร และการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนในระดับโลก

United Nations Development Programme (2021) ได้เสนอว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยหลักการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ความรับผิดชอบ ความพอประมาณ และความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีสาระสำคัญสอดคล้องกับหลักสมชีวิตาในพระพุทธศาสนา แม้จะเกิดจากบริบทที่แตกต่างกัน แต่ต่างมุ่งเน้นการสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนของคุณภาพชีวิตผ่านการใช้ทรัพยากรอย่างมีเหตุผล

สรุปได้ว่า หลักสมชีวิตาในพระพุทธศาสนา เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นให้บุคคลดำเนินชีวิตอย่าง สมดุล ครอบคลุม และมีคุณค่า ครอบคลุมทั้งด้านการเงิน การใช้จ่าย การออม การเตรียมความพร้อมรับความเสี่ยง รวมถึงการพัฒนาจิตใจและคุณธรรมส่วนบุคคล หลักการนี้ช่วยให้บุคคลและครัวเรือนสามารถจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสม ใช้ชีวิตอย่างพอเพียงและมีเหตุผล สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน การนำหลักสมชีวิตามาปรับใช้จึงไม่เพียงแต่เพิ่มความมั่นคงทางการเงิน แต่ยังส่งเสริมให้ชีวิตมีความสุข สมดุล และมีคุณค่าในทุกด้าน

3.1.2 ความสำคัญของหลักสมชีวิตา

หลักสมชีวิตาเป็นแนวคิดที่เน้นการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล ครอบคลุม และมุ่งพัฒนาตนเองให้เกิดคุณค่าอย่างแท้จริง หลักการสำคัญเริ่มจากการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยครัวเรือนควรพยายามให้รายได้สูงกว่ารายจ่าย ผ่านการใช้แรงงานและทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า ทั้งการประกอบอาชีพหลักควบคู่กับการสร้างอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มความมั่นคงและลดความเสี่ยงทางการเงิน การใช้จ่ายอย่างมีเหตุผลถือเป็นหัวใจสำคัญของหลักสมชีวิตา รายจ่ายควรถูกจัดสรรตามความจำเป็น เช่น การยังชีพ การลงทุน หรือพัฒนาอาชีพ การศึกษาและการพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมถึงการทำบุญและสาธารณประโยชน์ การใช้จ่ายเกินฐานะหรือฟุ่มเฟือยอาจนำไปสู่หนี้สินและความไม่มั่นคง หลักสมชีวิตาจึงเน้นให้บุคคลมีสติในการบริโภคและตัดสินใจทางการเงิน

นอกจากนี้ การเก็บออมเพื่ออนาคตและการป้องกันความเสี่ยงถือเป็นแนวทางสำคัญ ครัวเรือนควรมีการออมอย่างสม่ำเสมอเป็นจำนวนเล็กน้อย เพื่อเป็นทุนสำรองยามวิกฤติหรือสำหรับการลงทุนในอนาคต พร้อมกันนี้ควรเตรียม “ภูมิคุ้มกัน” เช่น เงินสำรองสำหรับเหตุฉุกเฉิน เจ็บป่วย หรือภัยพิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน

ในด้านจิตใจและคุณธรรม หลักสมชีวิตาช่วยส่งเสริมให้บุคคลมีความพอใจในสิ่งที่มี ลดความโลภ และสร้างความสงบภายใน ทั้งยังช่วยให้ชีวิตมีความสุขในทุกด้าน การดำเนินชีวิตตามหลักนี้จึงไม่เพียงแต่เพิ่มความมั่นคงทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังพัฒนาการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล สนับสนุนการพึ่งพาตนเอง และส่งเสริมคุณธรรมส่วนบุคคลไปพร้อมกัน ทำให้ครัวเรือนและบุคคลสามารถมีชีวิตที่มั่นคงมีความสุข และยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2557, หน้า 145) ได้ความสำคัญของหลักสมชีวิตา ไว้ดังนี้

1. รายได้มากกว่ารายจ่าย ครั้วเรือนควรพยายามหารายได้ให้เพียงพอและสูงกว่ารายจ่าย โดยการใช้แรงงานและทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การประกอบอาชีพหลักควบคู่กับการสร้างอาชีพเสริม เพื่อเพิ่มความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

2. การใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล รายจ่ายควรถูกจัดสรรตามความจำเป็น ได้แก่ การยังชีพ (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค) การลงทุนหรือพัฒนาอาชีพ การใช้เพื่อการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิต การทำบุญและสาธารณประโยชน์ตามกำลัง การใช้จ่ายที่ฟุ้งเฟ้อหรือเกินฐานะจะทำให้เกิดหนี้สินและความไม่มั่นคง

3. การเก็บออมเพื่อบุณาคต ครั้วเรือนควรมีการออมเป็นประจำ แม้จะเป็นจำนวนเล็กน้อย เพื่อเป็นทุนสำรองในยามวิกฤตหรือเพื่อการลงทุนในอนาคต เช่น เก็บไว้ในสหกรณ์ออมทรัพย์ กลุ่มออมทรัพย์ชุมชน หรือบัญชีออมทรัพย์

4. การป้องกันความเสี่ยง สมชีวิตายังชี้ให้เห็นถึงการเตรียม “ภูมิคุ้มกัน” ให้แก่ครั้วเรือน โดยการกันเงินสำรองยามเจ็บป่วย เหตุฉุกเฉิน หรือภัยพิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียงที่เน้น “พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน

หลักสมชีวิตา เป็นแนวคิดที่เน้นการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล รอบคอบ และพัฒนาตนเองอย่างมีคุณค่า ซึ่งสามารถอธิบายความสำคัญได้ดังนี้

1. ช่วยสร้างความสมดุลในชีวิต หลักสมชีวิตาสอนให้บุคคล รู้จักการจัดสรรเวลา รายได้ และทรัพยากรต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ทำให้ชีวิตไม่เกิดความเครียดจากความขาดแคลนหรือความฟุ้งเฟ้อ

2. ส่งเสริมการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การดำเนินชีวิตตามหลักนี้ช่วยให้บุคคล ใช้จ่ายและบริโภคอย่างมีสติ ลดความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาทางการเงินและสุขภาพ

3. สนับสนุนการพึ่งพาตนเอง หลักสมชีวิตาส่งเสริมให้บุคคล มีภูมิคุ้มกันต่อปัญหาและอุปสรรค รู้จักวางแผนล่วงหน้าและสร้างความมั่นคงในชีวิต

4. ส่งเสริมการออมและการวางแผนอนาคต แนวคิดนี้กระตุ้นให้บุคคล วางแผนทางการเงิน และชีวิต เช่น การออมเพื่อการศึกษา การลงทุน หรือเตรียมพร้อมสำหรับสถานการณ์ไม่คาดฝัน

5. พัฒนาคุณธรรมและจิตใจ การใช้ชีวิตตามหลักสมชีวิตาช่วยให้บุคคล มีความพอใจและความสุขจากสิ่งที่มีอยู่ ลดความโลภ และส่งเสริมความสงบภายใน (ชยพล จันทรศิริ, 2561)

หลัก สมชีวิตา เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคฤหัสถ์ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเป็นหนึ่งในหลัก ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ซึ่งมุ่งให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกปัจจุบันได้อย่างมั่นคง มีความสุข และพึ่งพาตนเองได้ หลักสมชีวิตามีได้หมายถึงการประหยัดหรือการใช้จ่ายอย่างจำกัดเท่านั้น แต่เป็นการบริหารจัดการชีวิตด้วยความ

พอดี มีเหตุผล และสอดคล้องกับฐานะของตน อันเป็นรากฐานของการสร้างความมั่นคงในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม

หลักสมชีวิตมีความสำคัญต่อการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือน เนื่องจากเป็นแนวทางให้บุคคลรู้จักวางแผนรายรับและรายจ่ายอย่างเหมาะสม ใช้ทรัพยากรตามกำลัง ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ก่อหนี้เกินความจำเป็น และรู้จักเก็บออมเพื่อรองรับความเสี่ยงในอนาคต พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบบุคคลผู้มีสมชีวิตเสมือนพ่อค้าที่รู้จักกำไรและขาดทุน จึงสามารถดำรงฐานะทางเศรษฐกิจได้อย่างมั่นคง หลักธรรมข้อนี้จึงช่วยลดปัญหาหนี้สิน ความยากจน และความไม่มั่นคงทางการเงิน ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของครัวเรือนในปัจจุบัน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

หลัก สมชีวิต เป็นหลักธรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคฤหัสถ์ เนื่องจากเป็นแนวทางในการบริหารจัดการชีวิตและทรัพยากรทางเศรษฐกิจให้เกิดความสมดุลระหว่างการหารายได้ การใช้จ่าย การออม และการแบ่งปัน โดยมีพื้นฐานอยู่บนหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม หลักธรรมนี้มีได้มุ่งเพียงการสร้างความมั่งคั่งทางวัตถุ แต่ยังมุ่งสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ลดความโลภ ความฟุ่มเฟือย และความทุกข์ที่เกิดจากปัญหาทางเศรษฐกิจ อันเป็นรากฐานของการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพและมีความสุข

พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร) (2554) อธิบายว่า สมชีวิตเป็นหลักธรรมที่ช่วยสร้าง "ดุลยภาพแห่งชีวิต" (Balance of Life) โดยเน้นการรู้จักประมาณตนในการใช้ทรัพยากรและการดำรงชีวิต ผู้ที่ปฏิบัติตามหลักสมชีวิตจะไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของความอยาก (ตัณหา) จนก่อให้เกิดภาระหนี้สินหรือความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น แต่สามารถดำเนินชีวิตด้วยความมั่นคง มีอิสรภาพทางเศรษฐกิจ และสามารถสร้างประโยชน์แก่ครอบครัวและสังคมได้อย่างต่อเนื่อง

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2528) ชี้ให้เห็นว่า การใช้ทรัพยากรตามหลักสมชีวิตเป็นการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์มากกว่าการเพิ่มปริมาณการบริโภค เพราะพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมในการใช้ทรัพยากร การรู้จักประมาณตนจึงช่วยลดการแข่งขันที่เกินความจำเป็น ลดการเบียดเบียน และส่งเสริมให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาสังคมที่มีความสมดุล

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2535) อธิบายเพิ่มเติมว่า สมชีวิตเป็นหลักธรรมที่เชื่อมโยงระหว่างเศรษฐศาสตร์กับจริยศาสตร์ กล่าวคือ การดำเนินชีวิตที่ดีมิได้วัดจากปริมาณทรัพย์สินเพียงอย่างเดียว แต่พิจารณาจากความสามารถในการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตนเอง ครอบครัว และส่วนรวม จึงเป็นแนวคิดที่ส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจควบคู่กับการพัฒนาคุณธรรมของมนุษย์

ประเวศ วะสี (2550) เสนอว่า ความเข้มแข็งของชุมชนเกิดจากการที่ครัวเรือนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีวินัยในการจัดการทรัพยากร และมีระบบเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนความพอประมาณ หากครอบครัว

ส่วนใหญ่ในชุมชนยึดหลักสมชีวิตา จะช่วยลดปัญหาความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนต่อวิกฤตเศรษฐกิจและสังคม

อภิชัย พันธเสน (2544) เห็นว่า หลักสมชีวิตาสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธที่ให้ความสำคัญกับ "ความเพียงพอ" มากกว่าการแสวงหากำไรสูงสุด เพราะการพัฒนาที่แท้จริงควรสร้างทั้งความมั่นคงทางเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต และคุณค่าทางจิตใจควบคู่กัน การดำเนินชีวิตตามหลักสมชีวิตาจึงช่วยให้เกิดการบริโภคอย่างรับผิดชอบ การออมอย่างมีเป้าหมาย และการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560) อธิบายว่า การสร้างความมั่นคงของครัวเรือนจำเป็นต้องอาศัยการบริหารรายรับ รายจ่าย หนี้สิน และเงินออมอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีสาระสำคัญสอดคล้องกับหลักสมชีวิตาที่มุ่งให้ประชาชนดำรงชีวิตอย่างพอประมาณ มีภูมิคุ้มกัน และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2566) ยังระบุว่า การพัฒนาประเทศในระยะยาวจำเป็นต้องเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจระดับครัวเรือนผ่านการส่งเสริมวินัยทางการเงิน การออม การลดหนี้ และการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสะท้อนสาระสำคัญของหลักสมชีวิตาในการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ประชาชนและเศรษฐกิจฐานราก

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2020) เสนอว่า ความเป็นอยู่ที่ดี (Well-being) ของประชาชนไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับรายได้เพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารทรัพยากร การสร้างความมั่นคงทางการเงิน และการดำรงชีวิตอย่างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับสาระสำคัญของหลักสมชีวิตา

World Bank (2022) ชี้ว่า การเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนควรมุ่งพัฒนาความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) การวางแผนการใช้จ่าย การออม และการจัดการความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ครัวเรือนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน หลักการดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดของสมชีวิตาที่เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีเหตุผลและความรับผิดชอบต่อ

สรุปได้ว่า หลักสมชีวิตาเป็นแนวคิดที่เน้นการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล รอบคอบ และมีคุณค่า โดยมุ่งให้รายได้มากกว่ารายจ่าย ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล เก็บออมเพื่ออนาคต และเตรียมความพร้อมรับความเสี่ยง นอกจากนี้ยังส่งเสริมการพึ่งตนเอง การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และคุณธรรมส่วนบุคคล ทำให้ชีวิตมั่นคง สุขสมดุล ความสำคัญของหลักสมชีวิตา คือ การเป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล ช่วยให้อุบลและครัวเรือนมีวินัยทางการเงิน รู้จักบริหารรายรับรายจ่ายอย่างเหมาะสม ลดความเสี่ยงจากหนี้สิน สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง นอกจากนี้ ยังเป็นหลักธรรมที่สนับสนุนการพัฒนาชุมชนและสังคมให้มีความเข้มแข็งผ่านการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ความรับผิดชอบต่อสังคม และความยั่งยืน อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศในทุกมิติ

3.1.3 ประโยชน์ของหลักสมชีวิตา

การดำเนินชีวิตอย่างสมดุลและรอบคอบเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการสร้างความมั่นคงทั้งด้านเศรษฐกิจและจิตใจ หลักสมชีวิตาเป็นแนวทางที่ช่วยให้บุคคล และครัวเรือนสามารถบริหารรายได้และรายจ่ายอย่างมีเหตุผล พร้อมทั้งส่งเสริมการออม การวางแผนอนาคต และการเตรียมความพร้อมรับความเสี่ยง อีกทั้งยังช่วยพัฒนาคุณธรรมและจิตใจ ทำให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง มีความสุข และมีความมั่นคงอย่างยั่งยืน ดังนั้น การนำหลักสมชีวิตามาประยุกต์ใช้จึงเป็นประโยชน์ทั้งในด้านเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของบุคคลและครัวเรือนอย่างแท้จริง

ประโยชน์ของหลักสมชีวิตาสามารถสรุปได้ดังนี้

1. เพิ่มความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ครัวเรือนและบุคคลสามารถบริหารรายได้และรายจ่ายได้ อย่างเหมาะสม ลดความเสี่ยงต่อหนี้สินและปัญหาทางการเงิน
2. ส่งเสริมการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การใช้จ่าย การลงทุน และการบริโภคเป็นไปอย่างรอบคอบ ลดความฟุ้งเฟ้อและช่วยให้เกิดผลลัพธ์ที่คุ้มค่า
3. สร้างความพอเพียงและการพึ่งตนเอง ช่วยให้บุคคลสามารถเตรียมตัวรับความเสี่ยง หรือสถานการณ์ไม่คาดคิด มีภูมิคุ้มกันทางการเงินและชีวิต
4. สนับสนุนการออมและวางแผนอนาคต การออมและการวางแผนชีวิตล่วงหน้าช่วยให้มีทุนสำรองสำหรับวิกฤติ การศึกษา หรือการลงทุน
5. พัฒนาคุณธรรมและจิตใจ ส่งเสริมความพอใจในสิ่งที่มี ลดความโลภ และช่วยสร้างความสงบภายใน ทำให้ชีวิตมีความสุขและสมดุล

ลักษณะของการใช้ชีวิตพอเหมาะ

ดुक่อนพยัคฆปัชชะ ก็สมชีวิตาเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้ทางเจริญแห่งทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้พุ่มพายนัก ไม่ให้ผิดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ ดุก่อนพยัคฆปัชชะ เปรียบเหมือนคนชั่งตราชั่งหรือลูกมือคนชั่งตราชั่ง ยกตราชั่งขึ้นแล้ว ย่อมลตออกเท่านั้น หรือต้องเพิ่มเข้าเท่านั้น ฉนั้นใด กุลบุตรก็ฉนั้นเหมือนกัน รู้ทางเจริญและทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้พุ่มพายนัก ไม่ให้ผิดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ ดุก่อนพยัคฆปัชชะถ้ากุลบุตรผู้นี้มีรายได้น้อย แต่เลี้ยงชีวิตอย่างโอ้อ่า จะมีผู้ว่าเขาว่า กุลบุตรผู้นี้ใช้โภคทรัพย์เหมือนคนเคี้ยวกินผลมะเดื่อฉนั้นก็ถ้ากุลบุตรผู้มีรายไ้มาก แต่เลี้ยงชีพอย่างผิดเคือง จะมีผู้ว่าเขาว่ากุลบุตร ผู้นี้จักตายอย่างอนาถา แต่เพราะกุลบุตรผู้นี้รู้ทางเจริญและทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้พุ่มพายนัก ไม่ให้ผิดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ ดุก่อนพยัคฆปัชชะ นี้เรียกว่าสมชีวิตา (อฎฐก. อ. 23/289/144)

ความเป็นอยู่พอเหมาะพอดี คือ แนวทางการดำเนินชีวิตที่ตั้งอยู่บนหลักความพอดี ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป โดยคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการใช้ชีวิต การทำงาน การใช้ทรัพยากร และการแสวงหาความสุข จุดสำคัญคือการรู้จักประมาณตน รู้จักขอบเขตความต้องการที่แท้จริง และสามารถจัดสรรสิ่งที่มีอยู่อย่างเหมาะสม

ในมิติทางเศรษฐกิจ ความพอเหมาะพอดีสะท้อนผ่านการหารายได้และใช้จ่ายอย่างรอบคอบ มีการออมเพื่อกองทุน ไม่ฟุ่มเฟือยแต่ก็ไม่ตระหนี่จนขาดคุณภาพชีวิต ส่วนในมิติทางสังคม หมายถึงการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสมดุล ไม่เบียดเบียน ไม่เอาเปรียบ แต่ก็ไม่ละเลยหน้าที่และความรับผิดชอบ

เมื่อมองในมิติทางจิตใจ ความพอเหมาะพอดีช่วยสร้างความสงบ ความมั่นคง และการไม่ตกเป็นทาสของความอยากหรือความโลภ นำไปสู่ความสุขที่ยั่งยืน หลักการนี้สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและคำสอนในพระพุทธศาสนาที่เน้น "มัชฌิมาปฏิปทา" หรือทางสายกลาง

หลัก สมชีวิตา เป็นหลักธรรมที่มุ่งให้บุคคลดำเนินชีวิตด้วยความสมดุลระหว่างการแสวงหารายได้ การใช้จ่าย การออม และการใช้ทรัพยากรอย่างมีเหตุผล ส่งผลให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคมโดยรวม ประโยชน์ของหลักสมชีวิตามีได้จำกัดเพียงการสร้าง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน อันเป็นเป้าหมายสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ) (2552) อธิบายว่า การดำเนินชีวิตตามหลักสมชีวิตาช่วยให้บุคคลมีความรอบคอบในการวางแผนชีวิต รู้จักควบคุมความต้องการของตนเอง ใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม และไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยม ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางการเงิน ลดความเครียดจากปัญหาหนี้สิน และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขและมีศักดิ์ศรี

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) (2549) เห็นว่า การรู้จักประมาณในการดำรงชีวิตเป็นพื้นฐานของความสงบสุขในครอบครัว เพราะเมื่อสมาชิกในครอบครัวมีความพอประมาณ ไม่ฟุ่มเฟือย และรู้จักแบ่งปันกัน ย่อมช่วยลดความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ สร้างความอบอุ่น ความไว้วางใจ และความรับผิดชอบร่วมกัน อันนำไปสู่ความมั่นคงของสถาบันครอบครัว

สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) (2553) อธิบายว่า หลักสมชีวิตาช่วยส่งเสริมการสร้างวินัยในการดำรงชีวิต ทำให้บุคคลรู้จักใช้เหตุผลในการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริโภค การลงทุน และการออม ส่งผลให้สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการฝึกความอดทน ความเสียสละ และความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2544) เสนอว่า คราวเรือนที่ดำเนินชีวิตด้วยความพอเหมาะพอดีและมีการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ จะสามารถลดความเปราะบางทางเศรษฐกิจ เพิ่มโอกาสในการสะสมทุน และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง หลักสมชีวิตาจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืน

เกษม วัฒนชัย (2550) เห็นว่า การยึดหลักสมชีวิตาช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้กับครัวเรือนและชุมชน โดยเฉพาะในยุคที่เศรษฐกิจมีความผันผวน เพราะผู้ที่มีวินัยทางการเงินและรู้จักประมาณตนจะสามารถปรับตัวต่อวิกฤตเศรษฐกิจได้ดีกว่าผู้ที่ดำเนินชีวิตแบบฟุ่มเฟือยหรือบริโภคนิยม

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (2564) ระบุว่า การสร้างวิถีชีวิตที่มีความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ เป็นปัจจัยสำคัญของการมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยการมีวินัยทางการเงิน การบริหารทรัพยากร และการใช้ชีวิตอย่างพอประมาณ ช่วยลดปัญหาความเครียด ความขัดแย้งในครอบครัว และปัญหาสังคมที่เกิดจากความยากจนและหนี้สิน

ธนาคารแห่งประเทศไทย (2565) อธิบายว่า ความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) และการวางแผนทางการเงินอย่างเหมาะสม เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความมั่นคงของครัวเรือน ลดความเสี่ยงจากหนี้สิน และเพิ่มความสามารถในการรับมือกับความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสมชีวิตาที่เน้นการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผลและรู้จักประมาณตน

The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2023) ระบุว่า บุคคลที่มีพฤติกรรมทางการเงินที่ดี เช่น การวางแผนรายรับรายจ่าย การออมอย่างสม่ำเสมอ และการบริหารความเสี่ยงทางการเงิน จะมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าในระยะยาว แนวคิดดังกล่าวสะท้อนสาระสำคัญของหลักสมชีวิตาในการสร้างความสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

United Nations (2015) ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยให้ความสำคัญกับการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน (Goal 12) การจัดการความยากจน (Goal 1) และการลดความเหลื่อมล้ำ (Goal 10) ซึ่งสามารถบรรลุผลได้ผ่านการส่งเสริมพฤติกรรม การดำรงชีวิตที่มีความพอประมาณ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการบริหารจัดการทางเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับหลักสมชีวิตาในพระพุทธศาสนา

สรุปได้ว่า ความเป็นอยู่พอเหมาะพอดี คือรากฐานของการมีชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน ช่วยให้มนุษย์ดำเนินไปด้วยความสมดุลทั้งกาย ใจ และสังคม สร้างคุณภาพชีวิตที่แท้จริงโดยไม่ยึดติดกับความฟุ้งเฟ้อหรือความขาดแคลนเกินควร ประโยชน์ของหลักสมชีวิตา ประกอบด้วย (1) ช่วยสร้างวินัยในการบริหารรายรับ รายจ่าย และการออม (2) ส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจของบุคคลและครอบครัว (3) ลดปัญหาหนี้สินและความเครียดจากภาระทางการเงิน (4) ส่งเสริมการพึ่งพาตนเองและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (5) สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก (6) พัฒนาคุณธรรมด้านความรับผิดชอบ ความพอประมาณ และการแบ่งปัน และ (7) สนับสนุนการพัฒนาสังคมและประเทศให้มีความมั่นคงและยั่งยืนตามแนวทางการพัฒนา

3.1.4 ระบบเศรษฐกิจตามแนวคิดของพุทธศาสนา

คำสอนหรือแนวคิดของพุทธศาสนาที่เรียกว่า “พุทธธรรม” นี้ มีจำนวนไม่น้อยที่เกี่ยวข้อง หรือสามารถนำมาดัดแปลงประยุกต์ใช้กับเรื่องเศรษฐกิจ แต่เนื่องจากพุทธศาสนาไม่ได้แสดงแนวคิด เรื่องเศรษฐกิจไว้อย่างเป็นระบบอย่างเศรษฐศาสตร์ตะวันตก และเนื้อหาของพุทธธรรมก็ไม่ได้เสนอ ระบบอะไรไว้อย่างชัดเจน จึงนิยมถือกันว่าพุทธศาสนาไม่ได้เสนอระบบเศรษฐกิจเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่มีหลักการทางเศรษฐกิจที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับระบบเศรษฐกิจประเภทต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องรัฐหรือระบอบการปกครอง ที่พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงสนับสนุนและไม่ได้ทรงปฏิเสธระบอบการปกครองแบบใดแบบหนึ่งไว้อย่างชัดเจน แต่ทรงประทานหลักการที่สามารถนำไปใช้กับระบอบการปกครองต่างๆ ได้ อย่างไรก็ตามถ้าหากเราจะนำเอาพุทธธรรมอันว่า ด้วยเศรษฐกิจมาเรียบเรียงและวิเคราะห์โดยเทียบเคียงกับเศรษฐศาสตร์ตะวันตก ผู้วิจัยคิดว่า เราพอจะกำหนดรูปแบบของเศรษฐกิจตามแนวพุทธธรรมได้ว่าเป็น “ระบบเศรษฐกิจแบบผสม” (mixed economic system) คล้ายกับระบบทุนนิยมที่ใช้กันจริงโดยทั่วไปในปัจจุบันที่ก็มีลักษณะผสมเช่นกัน เพราะพุทธธรรมให้การยอมรับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและเสรีภาพในการใช้ทรัพย์สินของปัจเจกบุคคลเช่นเดียวกับทุนนิยม แต่ก็เห็นความจำเป็นของรัฐในเรื่องเศรษฐกิจคล้ายกับแนวคิดรัฐนิยม ซึ่งเมื่อผนวกกับการเน้นศีลธรรมและคุณค่าของมนุษย์ เราอาจเรียกระบบเศรษฐกิจแบบนี้ว่า เป็น “ธัมมิกเศรษฐนิยม” ก็ได้หรืออาจเรียกได้อีกหลายชื่อแล้วแต่จะเน้นจุดใด เช่น ถ้าเน้นว่าเป็น ระบบที่ใช้ปัญญาเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ก็อาจเรียกว่า “ปัญญานิยม” (อภิชัย พันธเสน 2544, หน้า 436) ถ้าเน้นว่าเป็นระบบที่มุ่งสร้างบุญหรือลดกิเลส ก็อาจเรียกว่า “บุญนิยม” อย่างที่ชาวสันตอโคเรียกก็ได้ (สัมมาสัมพุทธสาวก 2531, หน้า 19) และถ้าเน้นว่าเป็นระบบที่ยึดหลักความพอเพียงคล้ายกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็อาจเรียกว่า “เศรษฐศาสตร์พอเพียง” ก็ได้ ดังนั้น แนวคิดทางเศรษฐกิจของพุทธศาสนาจึงอาจเรียกได้หลายอย่าง เช่น “พุทธเศรษฐศาสตร์” “ธัมมิกเศรษฐศาสตร์” “เศรษฐศาสตร์บุญนิยม” หรือ “เศรษฐศาสตร์พอเพียง” ก็ได้แล้วแต่จะเลือกจุดที่จะเน้นการให้การยอมรับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของพุทธธรรม เห็นได้จากการที่พุทธธรรมยอมรับ การครอบครองทรัพย์สินของปัจเจกบุคคล ดังปรากฏในอัครัญสูตรที่กล่าวถึง ความเป็นมาของสังคมมนุษย์ตั้งแต่เริ่มต้นกับจนถึงการสร้างบ้านเรือน การแบ่งที่นาข้าวสาธินกัน และการขโมยข้าว สาธินต้องมีการตกลง “ทำสัญญาประชาคม” เพื่อดึงกษัตริย์หรือราชามาดูแลความสงบเรียบร้อย (ที.ปา. 11/111/83-102) และเห็นความสำคัญหรือประโยชน์ของการมีทรัพย์สินส่วนตัวในคำสอนเรื่อง สุขของคฤหัสถ์ 4 อย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในอานนฺตสูตรคือ 1) อตฺถิสุข (สุขเกิดจากความมีทรัพย์สิน) 2) โภคสุข (สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์สิน) 3) อานนฺตสุข (สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้) 4) อนวัชชสุข (สุขเกิดจากความประพฤติที่ไม่มีโทษ) (อง. จตุกก. 21/62/105)

พระสูตรนี้แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของทรัพย์สินว่า เมื่อหาทรัพย์สินมาได้โดยชอบธรรม ก็เกิดความสุขใจว่าได้หาโภคทรัพย์มาได้ด้วยความเพียรโดยชอบธรรม เมื่อใช้สอยโภคทรัพย์และทำบุญ ด้วย

โศกทรพย์นั้น ก็เกิดความสุขใจว่าได้ใช้สอยโศกทรพย์และทำบุญด้วยโศกทรพย์ที่ได้มาโดยชอบ ธรรมเมื่อมีโศกทรพย์ก็ย่อมไม่มีหนี้ จึงมีความสุขใจในความไม่มีหนี้ และเมื่อไม่ได้ประพฤติมิชอบใดๆ ในการแสวงหาทรพย์นั้น ก็ย่อมมีความสุขใจว่า ตนเองไม่ได้ทำความผิดใดๆ ที่มีโทษ การมีทรพย์โดยสุจริตชอบธรรมจึงทำให้เกิดความสุขที่ไม่มีโทษ (อง. จตุกก. 21/62/106)

การรู้จักประหยัดและการออม ในการใช้วิธีการแบบสายกลางและการใช้หลักธรรมต่างๆ มีปัญหาเป็นต้นที่กล่าวมาแล้วนั้น การรู้จักประหยัดและการออมเป็นวิธีการหนึ่งที่ได้ว่าแผ่รวมอยู่ในวิธีการเหล่านั้นด้วย เพราะการรู้จักพอ รู้จักประมาณ และการบริโภคด้วยปัญญาทำให้เกิดการใช้จ่ายอย่างประหยัด เพราะเป็นการใช้จ่ายอย่างคุ้มค่าและตรงตามความจำเป็น ซึ่งเป็นความหมายของความสุขประหยัด และเมื่อประหยัดการใช้จ่ายสิ่งที่ตามมาก็คือ มีการออมหรือการสะสมทรัพย์สินเกิดขึ้น เพราะมีทรัพย์เหลือให้สามารถออมได้ หรือกล่าวในทางกลับกัน เมื่อรู้จักเก็บออม ก็จะทำให้รู้จักประหยัด เพราะรู้ว่าควรใช้เท่าไร ควรเก็บเท่าไร ผู้ที่สามารถประหยัดได้ จะต้องรู้ว่าควรใช้เท่าไรและควรเก็บเท่าไร การประหยัดและการอดออมจึงมาด้วย

การใช้ทรัพย์สินอย่างประหยัดตามหลักของพุทธธรรมสามารถเห็นได้ชัดจากวิธีการใช้จีวร อย่างประหยัดคุ้มค่าของพระอานนท์ที่ท่านได้บอกแก่พระเจ้าอุเทน ซึ่งมีใจความว่า พระเจ้าอุเทนตรัสถามว่า “ท่านอานนท์ ผ้ามากมายนี้นั้นท่านจะเอาไปทำอะไร” ท่านพระอานนท์ถวายพระพรว่า “มหาบพิตร อาตมาจะแจกภิกษุทั้งหลายผู้มีจีวรเก่า” พระเจ้าอุเทนตรัสถามว่า “ท่านอานนท์ ท่านจะเอาจีวรเก่าที่มีอยู่เดิมไปทำอะไร” ท่านพระอานนท์ถวายพระพรว่า “มหาบพิตร อาตมาจะทำจีวรเก่าที่มีอยู่เดิมนั้นให้เป็นผ้าแพดาน” พระเจ้าอุเทนตรัสถามว่า “ท่านอานนท์ ท่านจะเอาผ้าแพดานเก่าไปทำอะไร” ท่านพระอานนท์ถวายพระพรว่า “มหาบพิตร อาตมาจะทำผ้าแพดานเก่านั้นให้ เป็นปลอกฟูก” พระเจ้าอุเทนตรัสถามว่า “ท่านอานนท์ ท่านจะเอาผ้าปลอกฟูกเก่าไปทำอะไร” ท่านพระอานนท์ถวายพระพรว่า “มหาบพิตร อาตมาจะทำผ้าปลอกฟูกเก่านั้น ให้เป็นผ้าปูพื้น” พระเจ้าอุเทนตรัสถามว่า “ท่านอานนท์ ท่านจะเอาผ้าปูพื้นเก่าไปทำอะไร” ท่านพระอานนท์ถวายพระพรว่า “มหาบพิตร อาตมาจะทำผ้าปูพื้นเก่าให้เป็น ผ้าเช็ดเท้า” พระเจ้าอุเทนตรัสถามว่า “ท่านอานนท์ ท่านจะเอาผ้าเช็ดเท้าเก่าไปทำอะไร” ท่านพระอานนท์ถวายพระพรว่า “มหาบพิตร อาตมาจะทำผ้าเช็ดเท้าเก่าไป เช็ดธูลี” พระเจ้าอุเทนตรัสถามว่า “ท่านอานนท์ ท่านจะเอาผ้าเช็ดธูลีเก่าไปทำอะไร” ท่านพระอานนท์ถวายพระพรว่า “มหาบพิตร อาตมาจะขอลผ้าเหล่านั้นขายกับโคสนแล้วฉาบทาฝา” ลำดับนั้น พระเจ้าอุเทนทรงดำริว่า “พระสมณะเชื้อสายศากยบุตรทั้งหมดนี้ นำผ้าไปใช้คุ้มค่า ไม่ใช่เก็บเข้าคลัง” จึงได้ถวายผ้าอีกจำนวน 500 ผืนแก่ท่านพระอานนท์ (วิ.จู.7/445/388-389)

การพึ่งตนเอง ทำให้เราพบว่า คำสอนหรือแนวคิดด้วยเศรษฐกิจของพุทธ ศาสนาเน้นให้มนุษย์พึ่งพาตัวเองเป็นหลัก เพราะการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทางเศรษฐกิจตามหลัก พุทธธรรมขึ้นอยู่กับตัวผู้กระทำการทางเศรษฐกิจเองเป็นสำคัญ เช่น ต้องรู้จักพอและต้องมีความรู้ จึงอาจกล่าวได้ว่า พุทธ

ธรรมทางด้านเศรษฐกิจสอน “หลักการพึ่งตนเอง” ไว้ด้วยหลักการพึ่งตนเองของพุทธธรรมเป็นคำสอนประการหนึ่งที่ทราบกันโดยทั่วไป และเป็นคำสอนสำคัญ เพราะพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้พึ่งผู้อื่นอย่างสิ้นเชิง ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ มีเทพเจ้าเป็นต้นให้ช่วยเหลือ แต่สอนให้พึ่งตนเองทั้งในด้านการดำเนินชีวิตประจำวัน และการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น กล่าวอีกอย่างก็คือการจะประสบความสำเร็จในชีวิตทุกๆ ด้าน ต้องพึ่งตนเองเป็นหลักตั้งแต่ ระดับต่ำไปถึงระดับสูง หรือตั้งแต่ระดับโลกียะไปจนถึงระดับโลกุตระ ดังจะเห็นได้จากคำสอนหรือ พุทธพจน์ต่างๆ จำนวนมากที่สอนในทำนองนี้ เช่น ตนแลเป็นที่พึ่งของตน บุคคลอื่นใครเล่าจะเป็นที่พึ่งได้ เพราะบุคคลที่ฝึกตนดีแล้ว ย่อมได้ที่พึ่งอันได้โดยยาก (ขุ.ธ. 25/160/82) หลักการพึ่งตนเองของพุทธศาสนา แม้จะมีน้ำหนักไปในด้านการปฏิบัติธรรมเพื่อไปสู่สุคติ ภูมิและมีนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุด แต่ก็มิ่นัยเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวันด้วย เพราะเมื่อ เทียบเคียงกับคำสอนต่างๆ ดังเช่นที่กล่าวมาจะสื่อนัยว่า ต้องพึ่งตนเองในทุกๆ เรื่อง ผู้อื่นไม่ว่าจะ เป็นบิดามารดาหรืออาจารย์ แม้กระทั่งพระพุทธเจ้าก็ช่วยเหลือได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น

ระบบเศรษฐกิจตามแนวคิดของพุทธศาสนาเป็นระบบที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยถือว่าเศรษฐกิจมิใช่เป้าหมายสูงสุดของชีวิต แต่เป็นเพียงเครื่องมือในการส่งเสริมให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรม มีความสุข และพัฒนาตนเองไปสู่ความเจริญทั้งทางวัตถุและจิตใจ หลักการสำคัญของระบบเศรษฐกิจแนวพุทธจึงมุ่งเน้นการแสวงหาทรัพย์โดยสุจริต การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า การบริโภคอย่างพอประมาณ การไม่เบียดเบียนผู้อื่น และการแบ่งปันเพื่อประโยชน์สุขของสังคม ซึ่งแตกต่างจากระบบเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการแข่งขัน การแสวงหากำไรสูงสุด หรือการบริโภคอย่างไม่จำกัด

E. F. Schumacher (1973) เป็นนักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษผู้บุกเบิกแนวคิด Buddhist Economics โดยเสนอว่า ระบบเศรษฐกิจตามแนวคิดของพระพุทธศาสนามีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพของมนุษย์มากกว่าการเพิ่มปริมาณการผลิตหรือการบริโภค การทำงานจึงมิใช่เพียงการสร้างรายได้ แต่เป็นกระบวนการพัฒนาความสามารถ ความรับผิดชอบ และคุณธรรมของผู้ปฏิบัติงาน เศรษฐกิจที่ดีจึงต้องช่วยให้นมนุษย์ลดความโลภ ลดการเบียดเบียน และสร้างความสมดุลระหว่างชีวิตกับสิ่งแวดล้อม

Phra Payutto (1994) อธิบายว่า ระบบเศรษฐกิจตามแนวพุทธมีพื้นฐานอยู่บนหลักมัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง กล่าวคือ การพัฒนาเศรษฐกิจต้องไม่สุดโต่งทั้งในด้านการบริโภคนิยม หรือการปฏิเสธวัตถุ แต่ควรใช้ทรัพยากรอย่างมีเหตุผลและมีปัญญา การตัดสินคุณค่าทางเศรษฐกิจจึงมิได้วัดจากปริมาณผลผลิตหรือกำไรเพียงอย่างเดียว หากแต่พิจารณาจากผลที่เกิดขึ้นต่อคุณภาพชีวิต ความเป็นธรรมทางสังคม และความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ

Sulak Sivaraksa (2009) เห็นว่า เศรษฐกิจแบบพุทธเป็นระบบที่สร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เพราะตระหนักว่าการแสวงหาความมั่งคั่งโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

และสังคม ยื่อนำไปสู่วิกฤตทั้งด้านเศรษฐกิจและคุณธรรม ดังนั้น การผลิตและการบริโภคควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อ ความเมตตา และการเคารพในคุณค่าของชีวิต

Peter Daniels (2005) อธิบายว่า แนวคิดเศรษฐกิจพุทธมีความแตกต่างจากเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก เนื่องจากให้ความสำคัญกับ "ความพึงพอใจที่แท้จริง" (True Well-being) มากกว่าความพึงพอใจจากการบริโภค (Consumer Satisfaction) การพัฒนาทางเศรษฐกิจจึงควรส่งเสริมความสมดุลของชีวิต ลดการใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนในระยะยาว

Apichai Puntasen (2008) เสนอว่า ระบบเศรษฐกิจตามแนวพุทธสามารถประยุกต์ใช้กับการพัฒนาประเทศได้ โดยเน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก การกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรม และการส่งเสริมการผลิตที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม มากกว่าการมุ่งเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) เพียงอย่างเดียว

Amartya Sen (1999) เสนอแนวคิด Capability Approach ซึ่งแม้มิใช่แนวคิดทางพุทธศาสนาโดยตรง แต่สอดคล้องกับเศรษฐศาสตร์แนวพุทธในประเด็นที่ว่า การพัฒนาที่แท้จริงคือการเพิ่มศักยภาพของมนุษย์ให้สามารถดำเนินชีวิตที่มีคุณค่า มิใช่เพียงการเพิ่มรายได้หรือการบริโภคเท่านั้น แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าระบบเศรษฐกิจควรมุ่งสร้างโอกาสในการพัฒนาคนมากกว่าการสะสมทุน

International Labour Organization (ILO) (2021) ชี้ว่า ระบบเศรษฐกิจที่ยั่งยืนควรส่งเสริม Decent Work หรือการทำงานที่มีคุณค่า มีความเป็นธรรม และเคารพศักดิ์ศรีของมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนาที่เน้นการประกอบอาชีพสุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และสร้างประโยชน์แก่สังคม

United Nations Environment Programme (UNEP) (2021) ระบุว่า การเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจที่ยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการผลิตและการบริโภคอย่างรับผิดชอบต่อ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของเศรษฐกิจตามแนวคิดพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นความพอดี ความไม่เบียดเบียน และความรับผิดชอบต่อสรรพชีวิต

สรุปได้ว่า ตามหลักการและวิธีการทางด้านเศรษฐกิจของพุทธธรรม การดำเนินการทางเศรษฐกิจหรือการทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งด้านการผลิต การบริโภค และการตลาดหรือการกระจาย ต้องดำเนินไปในลักษณะ “สายกลาง” ที่ให้ความสำคัญทั้งแก่วัตถุและจิตใจ อีกทั้งไม่ทำอะไรสุดโต่งเกินความเหมาะสม เน้นความพอดีและพอเพียงเพื่อความยั่งยืนของเศรษฐกิจ ระบบเศรษฐกิจตามแนวคิดของพุทธศาสนา เป็นระบบเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์เป็นศูนย์กลาง โดยมุ่งสร้างความสมดุลระหว่างการผลิต การบริโภค การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการพัฒนาคุณธรรมของมนุษย์ หลักการสำคัญประกอบด้วย การแสวงหาทรัพย์โดยสุจริต การใช้ทรัพยากรอย่างพอประมาณ การไม่เบียดเบียน การแบ่งปัน และการรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม อันนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

ความเป็นธรรมทางสังคม และการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งในระดับบุคคล ครัวเรือน ชุมชน องค์กร และประเทศ

3.2 องค์ประกอบของหลักสมชีวิตา

หลักสมชีวิตา เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เน้นให้บุคคลหรือครัวเรือนดำรงชีวิตอย่างพอเหมาะพอดี โดยสามารถแบ่งองค์ประกอบสำคัญได้ 4 ประการ

1) การกำหนดรายได้และรายจ่ายอย่างสมดุล ครัวเรือนต้องรู้จักวางแผนรายได้และรายจ่ายให้สอดคล้องกับฐานะการเงิน มีรายได้มากกว่ารายจ่าย และสามารถจัดสรรเงินเพื่อค่าใช้จ่ายจำเป็น การออม และการลงทุนในอนาคต ช่วยลดความเสี่ยงต่อการเกิดหนี้สินและความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2557, หน้า 145)

หลักการสำคัญในการกำหนดรายได้และรายจ่ายอย่างสมดุล

การกำหนดรายได้และรายจ่ายอย่างสมดุล หมายถึง การวางแผนการเงินครัวเรือนให้รายได้เพียงพอและสูงกว่ารายจ่าย ทั้งในด้านค่าใช้จ่ายจำเป็นและค่าใช้จ่ายเสริม โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ลดความเสี่ยงจากหนี้สิน และสามารถออมเงินเพื่ออนาคต ดังนี้

1. การประเมินรายได้ที่แท้จริง ครัวเรือนต้องรู้จำนวนรายได้จากทุกแหล่ง ทั้งรายได้หลัก เช่น การเกษตร การค้าขาย หรือค่าจ้างแรงงาน และรายได้เสริม เช่น งานประดิษฐ์ งานบริการ หรือผลตอบแทนจากการลงทุน

2. การจัดสรรค่าใช้จ่ายตามลำดับความจำเป็น แบ่งค่าใช้จ่ายเป็นกลุ่มสำคัญ เช่น ค่าใช้จ่ายยังชีพ (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค) การศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิต การลงทุนหรือสร้างอาชีพเสริม การทำบุญและสาธารณประโยชน์ และใช้จ่ายเกินความจำเป็นให้น้อยที่สุด

3. การควบคุมค่าใช้จ่ายไม่ให้เกินรายได้ เป็นการวางแผนล่วงหน้าและบันทึกรายรับ-รายจ่ายเป็นเครื่องมือสำคัญ และครัวเรือนควรมีส่วนต่างระหว่างรายได้กับรายจ่ายเพื่อออมและรองรับเหตุฉุกเฉิน

4. การสร้างรายได้เสริมและแหล่งออม หากรายได้หลักไม่เพียงพอ ควรสร้างอาชีพเสริม เช่น การปลูกพืชผักสวนครัว การแปรรูปผลผลิต หรือการรวมกลุ่มทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชน การออมเงินอย่างสม่ำเสมอช่วยสร้างความมั่นคงและลดความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2542, หน้า 23)

2) การใช้จ่ายอย่างมีเหตุผลและประหยัด ใช้จ่ายเฉพาะสิ่งจำเป็นและคุ้มค่า ไม่ฟุ้งเฟ้อหรือเกินฐานะ การใช้จ่ายอย่างมีเหตุผลช่วยสร้างวินัยทางการเงินและส่งเสริมคุณธรรม เช่น ความอดทน ความรับผิดชอบ และความรอบคอบ

หลักการสำคัญของการใช้จ่ายอย่างมีเหตุผลและประหยัด

การใช้จ่ายอย่างมีเหตุผลและประหยัด หมายถึง การบริหารค่าใช้จ่ายของบุคคลหรือครัวเรือนอย่างรอบคอบ รู้จักแยกแยะสิ่งจำเป็นและสิ่งฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายตามความเหมาะสมและไม่เกินฐานะ เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความยั่งยืนของครัวเรือน

1. การวิเคราะห์ความจำเป็นของค่าใช้จ่าย

1.1 การแบ่งค่าใช้จ่ายเป็นหมวดหมู่ เช่น ค่าใช้จ่ายพื้นฐาน เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาและพัฒนาตนเอง ค่าใช้จ่ายเพื่อการลงทุน หรือออมทรัพย์ ค่าใช้จ่ายเพื่อบุญและสาธารณประโยชน์

2.2 การวิเคราะห์ช่วยลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น

2. การควบคุมค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ครัวเรือนควรหลีกเลี่ยงการซื้อสินค้าเกินความจำเป็นหรือสินค้าฟุ่มเฟือยที่ไม่ก่อประโยชน์ต่อครัวเรือนในระยะยาว และการควบคุมค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยช่วยเพิ่มเงินออมและลดภาระหนี้สิน

3. การวางแผนการใช้จ่ายเงินล่วงหน้า การบันทึกรายรับ-รายจ่ายและการตั้งงบประมาณรายเดือนช่วยให้ครัวเรือนเห็นภาพรวมของการเงิน และสามารถปรับลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นและจัดสรรเงินเพื่อการออมและการลงทุน

4. การสร้างนิสัยการใช้จ่ายอย่างประหยัด ปลูกฝังวินัยทางการเงิน เช่น ซื้อของเมื่อจำเป็น, ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า, หลีกเลี่ยงการยืมเงินฟุ่มเฟือย การใช้จ่ายอย่างประหยัดช่วยให้ครัวเรือนมีความมั่นคงและมีเงินสำรองสำหรับเหตุฉุกเฉิน

3) การออมและการวางแผนเพื่ออนาคต แบ่งส่วนรายได้เพื่อลงทุนและออมเงินอย่างต่อเนื่อง เช่น การออมฉุกเฉิน การลงทุนในอาชีพเสริม หรือการลงทุนการศึกษา และช่วยให้ครัวเรือนมีภูมิคุ้มกันต่อเหตุการณ์ไม่คาดคิด เช่น ภัยพิบัติหรือการเจ็บป่วย

หลักการสำคัญของการออมและการวางแผนเพื่ออนาคต

การออมและการวางแผนเพื่ออนาคตเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักสมชีวิตา ซึ่งเน้นให้บุคคลหรือครัวเรือนรู้จักจัดสรรรายได้เพื่อความมั่นคงในอนาคตและลดความเปราะบางทางเศรษฐกิจ โดยการออมเป็นทั้งเครื่องมือสำรองยามฉุกเฉินและทุนสำหรับการลงทุนเพื่อสร้างรายได้เพิ่มเติม

1. การแบ่งส่วนรายได้เพื่อออม

1.1 ครัวเรือนควรกำหนดสัดส่วนรายได้สำหรับการออมอย่างสม่ำเสมอ เช่น 10–20% ของรายได้ต่อเดือน

1.2 การออมสามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น เงินฝากธนาคาร สหกรณ์ออมทรัพย์ หรือกองทุนชุมชน

2. การวางแผนการเงินระยะสั้นและระยะยาว

2.1 การวางแผนระยะสั้น ใช้จัดการค่าใช้จ่ายประจำเดือนและเงินฉุกเฉิน

2.2 การวางแผนระยะยาว ใช้สำหรับการลงทุนในอาชีพเสริม การศึกษา หรือ การสร้างทุนทรัพย์ให้ครัวเรือนมั่นคง

3. การออมเพื่อป้องกันความเสี่ยง

3.1 การมีเงินออมช่วยให้ครัวเรือนสามารถรับมือกับเหตุการณ์ไม่คาดคิด เช่น เจ็บป่วย ภัยธรรมชาติ หรือภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ

3.2 ช่วยลดความจำเป็นในการกู้ยืมเงินที่มีดอกเบี้ยสูง

4. การสร้างนิสัยการออมอย่างต่อเนื่อง

4.1 ครัวเรือนควรสร้างวินัยในการออมตั้งแต่เล็กน้อยและสม่ำเสมอ

4.2 การปลูกฝังนิสัยนี้ช่วยให้ครัวเรือนมีความมั่นคงทางการเงินและสามารถวางแผนชีวิตในระยะยาวได้อย่างมั่นคง

4) การพึ่งตนเองและมีภูมิคุ้มกัน ครัวเรือนรู้จักพึ่งพาตนเองในระดับที่เหมาะสม เช่น การปลูกพืชสวนครัว หรือการทำอาชีพเสริม การมีภูมิคุ้มกันช่วยลดการพึ่งพิงเศรษฐกิจภายนอกและสร้างความยั่งยืนให้ครัวเรือนและชุมชน

หลักการสำคัญของการพึ่งตนเองและมีภูมิคุ้มกัน

การพึ่งตนเองและมีภูมิคุ้มกันเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักสมชีวิตา ซึ่งเน้นให้ครัวเรือนหรือบุคคลมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองในระดับที่เหมาะสม และสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงหรือความเสี่ยงทางเศรษฐกิจและสังคม การพึ่งตนเองช่วยลดการพึ่งพาแหล่งรายได้หรือทรัพยากรจากภายนอก ทำให้ครัวเรือนมีความมั่นคงและยั่งยืน ดังนี้

1. การพึ่งพาทรัพยากรและศักยภาพของตนเอง

1.1 ครัวเรือนควรใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น ปลูกพืชสวนครัว เลี้ยงสัตว์น้ำหรือสัตว์บก การทำอาชีพเสริมจากวัตถุดิบในชุมชน

1.2 การพึ่งตนเองช่วยลดค่าใช้จ่ายและสร้างความมั่นคง

2. การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ

2.1 ครัวเรือนต้องเตรียมเงินออมและมีแหล่งรายได้หลายทาง เพื่อลดความเปราะบางต่อเหตุการณ์ไม่คาดคิด เช่น ภัยพิบัติทางธรรมชาติ โรคระบาด หรือความผันผวนของราคาสินค้า

2.2 การมีภูมิคุ้มกันช่วยลดการพึ่งพาแหล่งเงินกู้หรือการสนับสนุนจากภายนอก

3. การสร้างความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชน

3.1 การรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การออม หรือการจัดตั้งกลุ่มอาชีพช่วยเพิ่มศักยภาพในการพึ่งตนเองของชุมชน

3.2 ชุมชนที่มีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจจะสามารถร่วมมือกันแก้ปัญหาและรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้อย่างยั่งยืน

4. การปลูกฝังวิถีชีวิตที่สมดุล

4.1 ครีวเรือนควรประพฤติปฏิบัติชีวิตตามหลักสมชีวิตา เช่น ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล ออมเงิน และสร้างรายได้เสริม

4.2 การดำรงชีวิตอย่างสมดุลนี้จะช่วยให้ครัวเรือนมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงได้ดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2542, หน้า 23-25)

ในทางพระพุทธศาสนา หลักสมชีวิตา (Samajivita) มิได้หมายถึงเพียงการใช้จ่ายอย่างประหยัดเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการดำเนินชีวิตที่มีความสมดุลในทุกมิติของการบริหารทรัพยากร การดำรงชีพ และการใช้ปัญญากำกับการบริโภค เพื่อให้เกิดความมั่นคงทั้งทางเศรษฐกิจและจิตใจ จากการศึกษา พระไตรปิฎก อรรถกถา และการอธิบายของนักวิชาการ สามารถสังเคราะห์องค์ประกอบสำคัญของหลักสมชีวิตาได้ ดังนี้

1. การดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะ (Living Within One's Means) องค์ประกอบแรกของหลักสมชีวิตา คือ การรู้จักประมาณตนในการดำรงชีวิต โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างรายได้ รายจ่าย และภาระทางเศรษฐกิจของตนเอง พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2561) อธิบายว่า การดำเนินชีวิตตามหลักพุทธมิใช่การปฏิเสธความมั่งคั่ง แต่เป็นการใช้ทรัพย์อย่างเหมาะสมกับฐานะ ไม่สร้างภาระเกินกำลัง และไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของความโลภ การรู้จักประมาณตนจึงเป็นจุดเริ่มต้นของความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความสุขในชีวิต

2. การบริหารรายรับและรายจ่ายอย่างสมดุล (Balanced Financial Management) องค์ประกอบประการที่สอง คือ การบริหารจัดการรายรับและรายจ่ายอย่างมีระบบ โดยใช้เหตุผลในการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากร พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ (2556) เห็นว่า สมชีวิตาส่งเสริมให้บุคคลจัดทำแผนทางการเงิน มีการกำหนดลำดับความสำคัญของค่าใช้จ่าย และหลีกเลี่ยงการใช้จ่ายที่เกินความจำเป็น ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจและสร้างเสถียรภาพให้กับครัวเรือน

3. การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า (Wise Resource Utilization) หลักสมชีวิตาให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สิน เวลา แรงงาน หรือทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (2552) อธิบายว่า การใช้ทรัพยากรด้วยปัญญาเป็นการลดการบริโภคที่เกินจำเป็น ลดการสูญเปล่า และสร้างคุณค่าเพิ่มให้แก่ทรัพยากรที่มีอยู่ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน

4. การมีวินัยในการออมและการสร้างหลักประกันชีวิต (Saving and Financial Security) อีกองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญ คือ การรู้จักเก็บออมและเตรียมความพร้อมต่อความเสี่ยงในอนาคต ตลาด

หลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2563) อธิบายว่า วินัยทางการเงินเป็นปัจจัยสำคัญของความมั่นคงในชีวิต การออมอย่างสม่ำเสมอ การจัดสรรเงินสำรองฉุกเฉิน และการวางแผนทางการเงินระยะยาว ช่วยให้ครัวเรือนสามารถรับมือกับวิกฤตเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับสาระของหลักสมชีวิตา

5. การใช้ปัญญาและเหตุผลในการตัดสินใจ (Wisdom-Based Decision Making) สมชีวิตา มิได้เน้นเพียงการบริหารทรัพย์สิน แต่ยังเน้นการใช้ปัญญาเป็นเครื่องกำกับการตัดสินใจ พระสุธีวรญาณ (โช้ว ทสฺนินโย) (2560) อธิบายว่า ผู้ปฏิบัติตามหลักสมชีวิตาจะใช้เหตุผลในการเลือกบริโภค การลงทุน และการใช้ทรัพยากร โดยพิจารณาทั้งประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และผลกระทบในระยะยาว อันเป็นการพัฒนาปัญญาควบคู่กับคุณธรรม

6. การพึ่งพาตนเองและการสร้างความมั่นคงของครอบครัว (Self-Reliance and Family Stability) สุมธ ตันติเวชกุล (2552) อธิบายว่า การพึ่งพาตนเองเป็นผลลัพธ์สำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักสมชีวิตา เพราะเมื่อบุคคลสามารถบริหารทรัพยากรได้อย่างเหมาะสม ย่อมลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก ลดปัญหาหนี้สิน และเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาครอบครัวและชุมชนอย่างต่อเนื่อง

7. การแบ่งปันและรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility and Sharing) หลักสมชีวิตาไม่ได้มุ่งเพียงประโยชน์ส่วนตน แต่ยังส่งเสริมการแบ่งปันและการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล พระไพศาล วิสาโล (2558) เห็นว่า ผู้ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเหมาะพอเหมาะจะสามารถแบ่งปันทรัพยากรแก่ผู้อื่น มีจิตสาธารณะ และร่วมสร้างสังคมแห่งความเอื้ออาทร เพราะการใช้ทรัพย์อย่างมีปัญญาย่อมทำให้เกิดทั้งประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวม

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสมชีวิตาได้ 7 ประการ ได้แก่ การดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะ การบริหารรายรับและรายจ่ายอย่างสมดุล การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า การมีวินัยในการออมและสร้างหลักประกันชีวิต การใช้ปัญญาและเหตุผลในการตัดสินใจ การพึ่งพาตนเองและสร้างความมั่นคงของครอบครัว การแบ่งปันและความรับผิดชอบต่อสังคม องค์ประกอบทั้ง 7 ประการนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ การรู้จักประมาณตนเป็นพื้นฐานของการบริหารรายรับรายจ่าย การบริหารการเงินที่ดีนำไปสู่การออมและการพึ่งพาตนเอง ขณะที่การใช้ปัญญาในการบริโภคและการแบ่งปันทรัพยากรช่วยสร้างความสมดุลระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลกับประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักสมชีวิตาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อหลักสมชีวิตาเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือน เพราะช่วยให้ครัวเรือนสามารถบริหารรายได้และรายจ่ายอย่างสมดุล ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล ออมเงินและลงทุนเพื่ออนาคต และสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองและภูมิคุ้มกันต่อความเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้ครัวเรือนมีความมั่นคง ยั่งยืน และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสมดุลในระยะยาว

3.3 หลักสมชีวิตากับการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือน

หลักสมชีวิตในพระพุทธศาสนาชี้แนวทางการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล ทั้งด้านเศรษฐกิจ จิตใจ และความสัมพันธ์กับผู้อื่น การประยุกต์ใช้หลักนี้ช่วยให้บุคคลและครัวเรือนใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ วางแผนการเงินและอนาคตได้อย่างรอบคอบ ปลูกฝังคุณธรรม และสามารถพึ่งตนเองได้ในทุกสถานการณ์ ส่งผลให้ชีวิตมีความมั่นคง สุขสงบ และยั่งยืนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

หลัก สมชีวิต เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือน เนื่องจากมุ่งเน้นการดำเนินชีวิตอย่างสมดุลระหว่างการหารายได้ การใช้จ่าย การออม และการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยปัญญาและคุณธรรมเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจ หลักธรรมดังกล่าวจึงมิได้จำกัดอยู่เพียงการประหยัดค่าใช้จ่าย แต่ครอบคลุมถึงการวางแผนทางการเงิน การจัดการทรัพยากรในครัวเรือน การลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ และการสร้างความมั่นคงในระยะยาว ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือนในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในเชิงแนวคิด การพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือนหมายถึง กระบวนการเสริมสร้างความสามารถของสมาชิกในครัวเรือนในการสร้างรายได้ บริหารจัดการทรัพยากร ใช้จ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ สะสมเงินออม ลดภาระหนี้สิน และเพิ่มความสามารถในการพึ่งพาตนเอง หลักสมชีวิตจึงเป็นกรอบคิดที่ช่วยให้ครัวเรือนสามารถกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับฐานะทางเศรษฐกิจของตนเอง โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของการบริโภคนิยมหรือการใช้จ่ายเกินตัว ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

Robert T. Kiyosaki และ Sharon L. Lechter (2017) อธิบายว่า ความมั่นคงทางการเงินของครัวเรือนมิได้เกิดจากระดับรายได้เพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารเงิน การควบคุมรายจ่าย และการสร้างสินทรัพย์ที่ก่อให้เกิดรายได้อย่างต่อเนื่อง แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลักสมชีวิตที่เน้นการใช้จ่ายตามกำลังทรัพย์ การวางแผนทางการเงิน และการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาว

Michael E. Porter (1990) เสนอว่า ศักยภาพทางเศรษฐกิจเกิดจากการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพและการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน สำหรับระดับครัวเรือน การพัฒนาศักยภาพจึงหมายถึงการนำทรัพยากร แรงงาน ภูมิปัญญา และทุนทางสังคมมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับหลักสมชีวิตที่มุ่งใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและไม่ฟุ่มเฟือย

Elinor Ostrom (1990) อธิบายว่า การจัดการทรัพยากรร่วมอย่างมีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความยั่งยืนของเศรษฐกิจชุมชน ครัวเรือนที่ดำเนินชีวิตตามหลักสมชีวิตจะมีแนวโน้มใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า มีการวางแผนการใช้ทรัพยากรร่วมกัน และลดการใช้ทรัพยากรเกินความจำเป็น ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทั้งในระดับครัวเรือนและชุมชน

Gary S. Becker (1993) เสนอทฤษฎีทุนมนุษย์ (Human Capital Theory) โดยชี้ว่า การลงทุนในความรู้ ทักษะ และการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือนจะช่วยเพิ่มผลิตภาพและรายได้ในระยะยาว หลักสมมติฐานสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวผ่านการใช้จ่ายทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและการให้ความสำคัญกับการลงทุนเพื่อพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในครอบครัว มากกว่าการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคที่ไม่ก่อให้เกิดมูลค่า

ในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก (2565) ระบุว่า ครัวเรือนที่มีการวางแผนการเงิน มีการออมอย่างสม่ำเสมอ และสามารถสร้างรายได้จากทรัพยากรในท้องถิ่น จะมีความสามารถในการรับมือกับความผันผวนทางเศรษฐกิจได้ดีกว่า การพัฒนาศักยภาพของครัวเรือนจึงควรมุ่งส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง การบริหารจัดการทรัพยากร และการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทุนที่มีอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับสาระสำคัญของหลักสมมติฐาน

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2566) รายงานว่า ครัวเรือนที่มีการวางแผนรายรับรายจ่ายและมีพฤติกรรมการออมอย่างต่อเนื่อง มีแนวโน้มประสบปัญหาหนี้สินน้อยกว่า และสามารถรักษาระดับคุณภาพชีวิตได้ดีกว่าครัวเรือนที่ขาดการวางแผนทางการเงิน ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การดำเนินชีวิตตามหลักสมมติฐานมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

ในระดับสากล Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) (2022) เสนอว่า การพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือน โดยเฉพาะในภาคชนบท ควรเน้นการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การลดต้นทุนการผลิต การกระจายแหล่งรายได้ และการเสริมสร้างความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับหลักสมมติฐานในการสร้างความสมดุลระหว่างรายได้ รายจ่าย และการใช้ทรัพยากร

World Economic Forum (2023) ระบุว่า ความสามารถในการปรับตัว (Resilience) ของครัวเรือนเป็นปัจจัยสำคัญในการรับมือกับความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ โดยครัวเรือนที่มีการวางแผนทางการเงิน มีเงินออม และใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ จะสามารถฟื้นตัวจากวิกฤตเศรษฐกิจได้รวดเร็ว กว่า ซึ่งสอดคล้องกับหลักสมมติฐานที่มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจผ่านการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ และมีเหตุผล

สรุปได้ว่า หลักสมมติฐานกับการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือน มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โดยหลักสมมติฐานทำหน้าที่เป็นกรอบแนวคิดในการเสริมสร้างวินัยทางการเงิน การบริหารจัดการทรัพยากร การใช้จ่ายอย่างเหมาะสม การออม การลงทุนในทุนมนุษย์ และการพึ่งพาตนเอง ส่งผลให้ครัวเรือนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ลดความเสี่ยงจากหนี้สิน เพิ่มขีดความสามารถในการสร้างรายได้ และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพัฒนาชุมชน

3.3.1 การบริหารจัดการเศรษฐกิจครัวเรือนตามหลักสมชีวิตา

การบริหารจัดการเศรษฐกิจครัวเรือนตามหลักสมชีวิตาครอบครัวต้องประพฤติปฏิบัติชอบให้ถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาความรู้ หนักเอาเบาสู้ในหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย กิจการทั้งหลายต้องรู้จักรับผิดชอบ การรักษาคุ้มครองทรัพย์สินเงินทองที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียรไม่ให้เงินทองรั่วไหลมึนอันตราย ระมัดระวังการใช้จ่ายใช้สอยมิให้เปลืองเงินทอง โดยใช่เหตุ การมีเพื่อนเป็นคนดี ไม่คบคนชั่ว การเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้ รู้จักกำหนดรายรับและรายจ่ายอย่าให้สุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือยหรืออึดอัดขัดสนจนเกินไปให้รู้จักออมเงินการใช้จ่ายตามหลักสมชีวิตาคือการเลี้ยงชีวิตแต่พอดีไม่ให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือยเกินไปให้รายได้อยู่เหนือรายจ่ายความสำคัญของสมชีวิตาก็คือการดำรงชีวิตอยู่อย่างพอดี พอมี พอกิน โดยพระพุทธรเจ้าได้ตรัสหลักของสมชีวิตาไว้ว่า

กุลบุตรในกรณีนี้รู้จักความได้มาแห่งโภคทรัพย์ รู้จักความสิ้นไปแห่งโภคทรัพย์แล้วดำรงชีวิตอยู่อย่างสม่ำเสมอไม่ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ฝืดเคืองนัก” โดยมีหลักว่ารายได้ของเราจักท่วมรายจ่ายและรายจ่ายของเราจักไม่ท่วมรายรับ ด้วยอาการอย่างนี้เปรียบเหมือนคนถือดาซังหรือลูกมือของเขายกดาซังขึ้นแล้ว ก็รู้ว่า “ยังขาดอยู่เท่านี้หรือเกินไปแล้วเท่านี้” ดังนี้ ฉันทิ กุลบุตรนี้ก็ฉันทิ นั้น เขารู้จักความได้มาแห่งโภคทรัพย์ รู้จักความสิ้นไปแห่งโภคทรัพย์ แล้วดำรงชีวิตอยู่อย่างสม่ำเสมอไม่ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ฝืดเคืองนักโดยมีหลักว่า “รายได้ของเราจักท่วมรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักไม่ท่วมรายรับ” ด้วยอาการอย่างนี้ ถ้ากุลบุตรนี้เป็นผู้มีรายได้น้อยแต่สำเร็จการเป็นอยู่อย่างฟุ่มเฟือยแล้วไซ้ร้ ก็จะมีผู้กล่าวว่า กุลบุตรนี้ใช้จ่ายโภคทรัพย์ (อย่างสุรุ่ย สุร่าย) เหมือนคนกินผลมะเดื่อ ฉันทิใดก็ฉันทิ นั้น แต่ถ้ากุลบุตร เป็นผู้มีรายได้มหาศาล แต่สำเร็จการเป็นอยู่อย่างเร้นแค้นแล้วไซ้ร้ ก็จะมีผู้กล่าวว่ากุลบุตรนี้ จักตายอดตายอยากอย่างคนอนาถาเมื่อใด กุลบุตรนี้ รู้จักความได้มาแห่งโภคทรัพย์ รู้จักความสิ้นไปแห่งโภคทรัพย์ แล้วดำรงชีวิตอยู่อย่างสม่ำเสมอไม่ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ฝืดเคืองนักโดยมีหลักว่า “รายได้ของเราจักท่วมรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักไม่ท่วมรายรับ ด้วยอาการอย่างนี้เรียกว่า สมชีวิตา (อง.ทสก. (ไทย) 24/193/91)

การรู้จักวางแผนในการใช้จ่ายแต่ละอย่างไม่ให้รายจ่ายมากกว่ารายรับเป็นอยู่อย่างพอดีและพอเพียงคือไม่ให้ฝืดเคืองเกินไปและไม่ฟุ่มเฟือย การจะทำได้เช่นนี้ต้องมีการวางแผนทางการเงินที่ดีคือต้องรู้ว่าตัวเองมีเงิน(ทรัพย์) อยู่เท่าไร ต้องมีการใช้จ่ายอะไรบ้างในแต่ละวันและจะสามารถหาเงิน(ทรัพย์) มาได้อีกเท่าไร ก็คือการรู้จักทำบัญชีรายรับรายจ่ายนั่นเอง ยิ่งทำได้ละเอียดเท่าไรยิ่งทำให้เราสามารถบริหารเงิน(ทรัพย์)ที่เราได้อยู่ให้สมดุลกับการดำเนินชีวิตได้มากเท่านั้นเพราะจะช่วยให้สามารถประเมินรายรับ-รายจ่ายของตนเองในช่วงเวลาหนึ่งๆ ได้ เช่นรายรับ-รายจ่ายในหนึ่งวัน หนึ่งเดือน หรือหนึ่งปี เป็นต้นไป

นอกจากนี้แล้วเราต้องประเมินสินทรัพย์ที่มีอยู่ด้วยไม่ว่าจะเป็นสินทรัพย์ที่อยู่ในรูปของเงินสด บ้านหรือที่ดิน ฯลฯ รวมถึงภาระหนี้สิน ทั้งระยะสั้น และระยะยาว เพื่อนำไปประมาณการและวางแผนทางการเงินในขั้นต่อไปในปัจจุบันนี้การมีความรู้ในการวางแผนทางการเงิน (ทรัพย์) ถือเป็นทักษะที่มี

ความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างยิ่งเป็นเรื่องที่น่าอัศจรรย์ว่าพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นศาสดาของชาวพุทธได้ตรัสให้เห็นถึงความสำคัญในการรู้จักใช้จ่ายทรัพย์เพื่อดำเนินชีวิตไว้เมื่อสองพันห้าร้อยกว่าปีมาแล้ว และสิ่งที่พระองค์ตรัสไว้ก็ยังไม่ล้าสมัยในปัจจุบันนี้ แต่กลับเป็นสิ่งที่ทันสมัยเพราะปัจจุบันมีหลักสูตรและองค์ความรู้มากมายที่สอนเกี่ยวกับการวางแผนทางการเงิน หรือสอนเกี่ยวกับการใช้จ่ายทรัพย์

การไม่รู้จักบริหารจัดการค่าใช้จ่ายของตนเองให้เหมาะสมกับเงินที่หามาได้ การใช้เงินโดยไม่มีความหมายทางการเงินอย่างเหมาะสม การไม่รู้จักทางเลือกในการรักษาและเพิ่มมูลค่าของเงินรวมทั้งความไม่มีวินัยทางการเงิน อาจทำให้เราต้องทำงานหนักไปตลอดทั้งชีวิตเพื่อให้มีเงินใช้จ่ายเฉพาะหน้า การวางแผนการเงินเป็นทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับทุกคน เราควรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการวางแผนการเงินของตนเองอย่างรอบด้านในการหาเงิน การใช้จ่ายการเก็บรักษาและการเพิ่มมูลค่าเงินอย่างชาญฉลาด ที่สำคัญเราต้องลงมือปฏิบัติ เพื่อสร้างนิสัยทางการเงินที่ดี ใครอยากสบายทั้งในวันนี้และวันข้างหน้า คงต้องเริ่มวางแผนการเงินตั้งแต่เดี๋ยวนี้ คนส่วนใหญ่คุ้นเคยกับการใช้เงินก่อนที่จะหาเงินได้โดยพ่อแม่ผู้ปกครอง ให้เงินเราใช้ตั้งแต่เรายังเป็นเด็ก เราจึงมีความสุขจากการใช้เงินทั้งที่ยังหาเงินไม่ได้ ต่อมาเมื่อเราหาเงินได้เองจากการทำงาน ปัญหาทางการเงินจึงเกิดขึ้นเพราะคิดว่าการหาเงินได้มากขึ้นจะสร้างความสุข ความสบายในชีวิตได้มากขึ้น แต่กลายเป็นว่าเงินที่หาได้เพิ่มขึ้นกลับไม่เคยเพียงพอกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเลย

การมีความรู้เรื่องการวางแผนทางการเงินจึงเป็นสิ่งสำคัญที่เราทำได้ตามที่พระพุทธเจ้าสอนไว้ในวิธีการใช้จ่ายตามหลักการที่กล่าวมาคือการใช้จ่ายอย่างมีสติพิจารณาถึงความจำเป็นคุณค่าประโยชน์และมีใช้ประโยชน์ของสิ่งที่เราต้องการย่อมสามารถทำให้เราหลุดพ้นจากปัญหาทางการเงินได้ นอกจากนี้ หลักของโภคาอาทียะคือประโยชน์ที่พึงถือเอาหรือที่พึงใช้จ่าย เมื่อมีโภคะหรือมีทรัพย์ย่อมเป็นหลักที่ช่วยให้ตนเองครอบครัว สังคมอยู่อย่างมีความสุขได้ เพราะหลังการใช้จ่ายแบบโภคาอาทียะไม่ได้เน้นเฉพาะการใช้จ่ายเพื่อตนเองหรือครอบครัวเท่านั้นแต่หลักนี้ยังครอบคลุมถึงการใช้จ่ายแก่สังคมวัฒนธรรมหรือศาสนาอีกด้วย เมื่อสามารถใช้จ่ายหรือมีความเข้าใจในการใช้จ่ายตามหลักทั้ง ๒ ที่กล่าวมาแล้วหลักการใช้จ่ายแบบสมชีวิตาย่อมเกิดขึ้นการใช้ชีวิตอย่างพอดีพอเพียงและมีความสุขโดยไม่มีปัญหาทางการเงินย่อมมีได้ (วรากร สามโกเศศ, 2549, หน้า 103)

การบริหารจัดการเศรษฐกิจครัวเรือนตามหลัก สมชีวิตา เป็นการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าสู่การจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน โดยมุ่งเน้น “ความสมดุลของการดำรงชีวิต” ทั้งด้านรายได้ รายจ่าย การออม และการใช้ทรัพยากรอย่างมีเหตุผล ภายใต้กรอบคิดที่ให้ความสำคัญกับความพอประมาณ ความมีวินัย และความรับผิดชอบต่ออนาคตของครอบครัว หลักสมชีวิตาจึงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเชิงจริยธรรมและเชิงปฏิบัติในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจระดับฐานราก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539) ในเชิงแนวคิด การบริหารจัดการเศรษฐกิจครัวเรือนตามหลักสมชีวิตาเริ่มจาก การรู้รายรับและรายจ่ายอย่างชัดเจน ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของการวางแผนทางการเงิน บุคคลในครัวเรือนต้องมีความตระหนักรู้ถึงแหล่งรายได้ทั้งหมดและประเภทของค่าใช้จ่าย เพื่อสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างเหมาะสม ไม่ใช้จ่ายเกินกำลัง และไม่ปล่อยให้เกิดภาระหนี้สินเกินความจำเป็น นอกจากนี้ยังต้องมีการจัดลำดับความสำคัญของค่าใช้จ่าย โดยแยกออกเป็น ค่าใช้จ่ายจำเป็น ค่าใช้จ่ายเพื่อการพัฒนา และค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิงอย่างพอเหมาะ

ประการต่อมา คือ การสร้างวินัยทางการเงิน (Financial Discipline) ซึ่งเป็นหัวใจของสมชีวิตา การมีวินัยทางการเงินหมายถึงการควบคุมตนเองในการใช้จ่าย การหลีกเลี่ยงการบริโภคเกินความจำเป็น และการตัดสินใจทางเศรษฐกิจโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ การมีวินัยดังกล่าวช่วยลดความเสี่ยงจากหนี้สินและเพิ่มความสามารถในการออม ซึ่งเป็นฐานสำคัญของความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2564)

อีกองค์ประกอบหนึ่งคือ การออมและการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ หลักสมชีวิตาสนับสนุนให้ครัวเรือนมีการออมอย่างสม่ำเสมอเพื่อรองรับเหตุการณ์ไม่คาดคิด เช่น การเจ็บป่วย ภัยพิบัติ หรือความผันผวนทางเศรษฐกิจ การออมจึงไม่ใช่เพียงการเก็บเงิน แต่เป็นการสร้าง “ความมั่นคงในอนาคต” และลดความเปราะบางทางเศรษฐกิจของครัวเรือน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

นอกจากนี้ การบริหารจัดการเศรษฐกิจครัวเรือนตามหลักสมชีวิตายังเน้น การลดหนี้สินและการใช้เครดิตอย่างมีเหตุผล กล่าวคือ ครัวเรือนควรหลีกเลี่ยงการก่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้หรือมูลค่าเพิ่ม และควรมีการวางแผนการชำระหนี้อย่างเป็นระบบ เพื่อไม่ให้ภาระทางการเงินส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตในระยะยาว การใช้เครดิตควรอยู่บนพื้นฐานของความจำเป็นและความสามารถในการชำระคืนเท่านั้น

ในมิติของการพัฒนา การเพิ่มรายได้และการใช้ทรัพยากรในครัวเรือนอย่างคุ้มค่า ก็เป็นอีกส่วนสำคัญของสมชีวิตา ครัวเรือนควรพัฒนาทักษะอาชีพ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือสร้างอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ ควบคู่กับการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น ที่ดิน แรงงาน และเวลา ให้เกิดประโยชน์สูงสุด หลักสมชีวิตาจึงไม่เพียงเน้นการประหยัด แต่ยังส่งเสริมการสร้างรายได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

World Bank (2021) ในเชิงสังคมและจิตวิทยา การดำเนินชีวิตตามหลักสมชีวิตายังช่วย ลดความเครียดทางเศรษฐกิจและเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว เนื่องจากการมีระบบการเงินที่ชัดเจน และสมดุลช่วยลดความขัดแย้งภายในครอบครัวที่เกิดจากปัญหาหนี้สินหรือการใช้จ่ายเกินตัว อีกทั้งยังส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการวางแผนและรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่ความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว

3.3.2 แนวทางการประยุกต์ใช้ตามหลักสมชีวิตาในการเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือนเพื่อความมั่นคงของครอบครัวในปัจจุบัน

1. การบริหารรายได้และรายจ่ายตามหลักสมชีวิตา

หลักสมชีวิตา เป็นหนึ่งในโอวาทของพระพุทธเจ้าที่ทรงแนะนำแก่คฤหัสถ์ผู้ครองเรือน โดยเฉพาะใน ทิฆงคสูตร ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการดำรงชีวิตอย่างพอเหมาะพอดี ไม่ใช่จ่ายเกินรายได้ และไม่ตระหนี่จนขาดความสุข หลักสมชีวิตาจึงเป็นแนวทางสำคัญในการจัดการรายได้และรายจ่าย ดังนี้

1) การกำหนดรายได้และรายจ่ายอย่างสมดุล ผู้ครองเรือนควรประเมินรายได้ที่แท้จริง และจัดทำแผนรายจ่ายให้สอดคล้องกับรายได้ ไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือยเกินตัว และไม่ขาดความรอบคอบ ในการรักษาความมั่นคงทางการเงิน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2557, หน้า 145) อธิบายว่า สมชีวิตา หมายถึง การดำเนินชีวิตให้พอดีกับฐานะ รู้จักประมาณตน ไม่ใช่จ่ายเกินกำลัง และไม่ต่ำกว่าฐานะจนเสียศักดิ์ศรี

2) การใช้จ่ายอย่างมีเหตุผลและประหยัด ค่าใช้จ่ายควรถูกใช้ไปกับสิ่งจำเป็น เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย สุขภาพ การศึกษา และการพัฒนาตนเอง ส่วนสิ่งที่เกินความจำเป็นควรพิจารณาให้รอบคอบ และหลีกเลี่ยงการใช้จ่ายที่มาจากความอยากมากกว่าความต้องการที่แท้จริง (ชยพล จันทรศิริ 2561, น. 87) กล่าวว่า การจัดการรายจ่ายที่สอดคล้องกับหลักสมชีวิตา คือการใช้จ่ายตามความจำเป็น ลดค่าใช้จ่ายที่เกิดจากความฟุ้งเฟ้อ และรู้จักแยกความต้องการออกจากความจำเป็น

3) การออมและการวางแผนเพื่ออนาคต รายได้บางส่วนควรถูกกันไว้เป็นเงินออม เพื่อรองรับเหตุการณ์ไม่คาดคิด และเพื่อสร้างหลักประกันทางเศรษฐกิจในอนาคต เช่น การศึกษาของบุตร การเกษียณอายุ หรือเหตุฉุกเฉินด้านสุขภาพ (เกษม สุนทรญาณกิจ, 2560, หน้า 203) ชี้ให้เห็นว่า หลักสมชีวิตาเน้นให้ผู้ครองเรือนมีการกันเงินบางส่วนไว้เพื่อออมและลงทุน เพราะการออมเป็นเครื่องมือสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและเป็นเกราะป้องกันปัญหานี้สิน

4) การพึ่งตนเองและสร้างภูมิคุ้มกัน การดำรงชีวิตอย่างสมชีวิตาไม่เพียงแต่ช่วยป้องกันปัญหานี้สิน แต่ยังสร้างความมั่นใจว่าครอบครัวสามารถพึ่งพาตนเองได้ ไม่ตกเป็นภาระผู้อื่น และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม (สมชาย สุขสันต์, 2559, หน้า 59) อธิบายว่า การใช้ชีวิตอย่างสมชีวิตาเป็นรากฐานสำคัญของการพึ่งพาตนเอง ทำให้ครอบครัวมีภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

สรุปได้ว่า การบริหารรายได้และรายจ่ายตามหลักสมชีวิตา คือการจัดการทางการเงินด้วยความพอดี มีเหตุผล และมีการวางแผนที่รอบคอบ เพื่อสร้างความมั่นคงทั้งในปัจจุบันและอนาคต ถือเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง และยังคงมีคุณค่าอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบัน

2. ความพอเพียงในการใช้ชีวิตตามหลักสมชีวิตา

ความพอเพียงในการใช้ชีวิตตามหลักสมชีวิตา เป็นแนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำแก่คฤหัสถ์ผู้ครองเรือน โดยเน้นให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างพอดี รู้จักประมาณตน และไม่ใช้จ่ายเกินกำลัง

การประยุกต์หลักสมชีวิตาเข้ากับชีวิตประจำวันจึงเป็นรากฐานของการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและจิตใจ

1) การดำเนินชีวิตอย่างสมดุล การใช้ชีวิตพอเพียงเกี่ยวข้องกับการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ ไม่ทำให้ชีวิตเสียสมดุลเพราะความอยากหรือความโลภ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557, หน้า 145) อธิบายว่า สมชีวิตาหมายถึงการใช้ชีวิตให้พอดีกับฐานะ ไม่ฟุ้งเพื่อเกินตัว และไม่ต่ำกว่าฐานะจนขาดความสมศักดิ์ศรีของชีวิต

2) การใช้จ่ายอย่างรอบคอบ การบริหารรายได้และรายจ่ายตามหลักความพอเพียง หมายถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เลี่ยงค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือย และจัดสรรเงินสำหรับความจำเป็นและอนาคต (ชยพล จันทรศิริ, 2561, หน้า 92) ชี้ว่า ความพอเพียงหมายถึงการจัดลำดับความสำคัญของการใช้จ่าย โดยมุ่งเน้นสิ่งจำเป็นและมีคุณค่า ลดการใช้จ่ายที่เกิดจากความอยากและควบคุมตนเองไม่ให้หลงไปตามค่านิยมบริโภค

3) การออมและการวางแผนอนาคต ความพอเพียงยังหมายถึงการเตรียมพร้อมสำหรับเหตุการณ์ฉุกเฉิน และการสร้างความมั่นคงทางการเงิน เช่น การออมเงิน การลงทุนในสิ่งที่เหมาะสม และการสร้างหลักประกันชีวิต (เกษม สุนทรญาณกิจ, 2560, หน้า 210) ระบุว่า หลักสมชีวิตาช่วยให้ครัวเรือนรู้จักออมและวางแผนอนาคต อันจะนำไปสู่ความมั่นคงและลดความเสี่ยงจากภาวะหนี้สินและวิกฤตเศรษฐกิจ

4) การพึ่งตนเองและการสร้างภูมิคุ้มกัน บุคคลที่ดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียงจะสามารถพึ่งตนเองได้ ลดความเสี่ยงจากปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจ ไม่ตกเป็นทาสของความอยากหรือค่านิยมบริโภค (สมชาย สุขสันต์, 2559, หน้า 64) กล่าวว่า การใช้ชีวิตอย่างพอเพียงตามหลักสมชีวิตา เป็นวิถีทางที่สร้างสมดุลให้กับบุคคล ครอบครัว และสังคม เพราะช่วยให้เกิดความรับผิดชอบต่อตนเอง และไม่เป็นการต่อผู้อื่น

สรุปได้ว่า ความพอเพียงในการใช้ชีวิตคือการดำเนินชีวิตด้วยความพอดี รู้จักประมาณตน ใช้ทรัพยากรอย่างรอบคอบ ออมและวางแผนเพื่ออนาคต และพึ่งตนเองได้ เป็นหลักการที่ช่วยสร้างความมั่นคงและคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน

3. การสร้างภูมิคุ้มกันตามหลักสมชีวิตา

การสร้างภูมิคุ้มกันตามหลักสมชีวิตา หมายถึง การเสริมสร้างความมั่นคงทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ โดยอาศัยแนวทางการดำเนินชีวิตอย่างพอดีและพอเพียงตามคำสอนของพระพุทธเจ้าใน ทิฆมชาดกสูตร ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการป้องกันความเสี่ยงและลดผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงหรือความวิกฤติในชีวิต ดังนี้

1) ภูมิคุ้มกันทางร่างกาย ตามหลักสมชีวิตาสอนให้ดูแลสุขภาพด้วยการกินอาหารที่เหมาะสม ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ และพักผ่อนให้เพียงพอ การดำเนินชีวิตสมดุลช่วยให้

ร่างกายแข็งแรงและมีพลังในการใช้ชีวิตประจำวัน (พระธรรมปิฎก, ป.อ. ปยุตโต 2557, หน้า 145) การดูแลสุขภาพตามหลักสมชีวิตา ได้แก่ การรับประทานอาหารอย่างสมดุล ออกกำลังกายสม่ำเสมอ และพักผ่อนให้เพียงพอ ซึ่งช่วยให้ร่างกายแข็งแรงและสามารถรับมือกับโรคภัยหรือภาวะวิกฤติได้

2) ภูมิคุ้มกันทางจิตใจ การพัฒนาจิตใจตามหลักสมชีวิตา ได้แก่ การมีสติ การควบคุมความต้องการและความอยากพอดี การฝึกความอดทนและความยืดหยุ่นทางอารมณ์ ช่วยให้บุคคลสามารถรับมือกับความเครียดและปัญหาชีวิตได้ดี (ชยพล จันทรศิริ, 2561, หน้า 95) การพัฒนาจิตใจตามหลักสมชีวิตา ได้แก่ การมีสติ การควบคุมความอยากและความโลภ การฝึกความอดทน และการมีความยืดหยุ่นทางอารมณ์ ทำให้สามารถจัดการกับความเครียดและความท้าทายในชีวิตได้อย่างเหมาะสม

3) ภูมิคุ้มกันทางสังคม การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและสมดุลกับครอบครัว เพื่อน และชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของสมชีวิตา การมีเครือข่ายสังคมที่เข้มแข็งทำให้บุคคลพึ่งพาตนเองได้ ลดความเสี่ยงจากปัญหาสังคมและช่วยเสริมสร้างความร่วมมือในชุมชน (สมชาย สุขสันต์, 2559, หน้า 64) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและสมดุลกับครอบครัว เพื่อน และชุมชน ช่วยให้บุคคลสามารถพึ่งพาตนเองได้ ลดความเสี่ยงจากปัญหาสังคม และสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งสำหรับการร่วมมือและแก้ไขปัญหาในสังคม

4) ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ การบริหารรายได้และรายจ่ายอย่างรอบคอบ การออมเงิน และการวางแผนอนาคตเป็นไปตามหลักสมชีวิตา ช่วยสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ลดความเสี่ยงจากหนี้สิน และเตรียมพร้อมต่อเหตุการณ์ฉุกเฉิน (เกษม สุนทรญาณกิจ, 2560, หน้า 210) การบริหารรายได้และรายจ่ายอย่างรอบคอบ การออมเงิน และการวางแผนอนาคตตามหลักสมชีวิตา ช่วยสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ลดความเสี่ยงจากหนี้สิน และเตรียมความพร้อมต่อเหตุการณ์ฉุกเฉิน

สรุปได้ว่า การสร้างภูมิคุ้มกันตามหลักสมชีวิตา เป็นการดำเนินชีวิตด้วยความพอดี รู้จักประมาณตน และมีการวางแผนที่รอบคอบ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ ทำให้บุคคลมีความมั่นคงและสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและวิกฤติได้อย่างยั่งยืน

4. การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ตามหลักสมชีวิตา

การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ตามหลักสมชีวิตา เป็นการประยุกต์คำสอนของพระพุทธเจ้าที่เน้นความพอดีและพอเพียงเข้ากับชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในด้านการดำรงชีวิต การบริหารทรัพยากร และการพัฒนาจิตใจ ซึ่งช่วยให้บุคคลมีความมั่นคงและสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้อย่างยั่งยืน

1) การบริหารชีวิตอย่างพอดี ตามหลักสมชีวิตาสอนให้บุคคลดำเนินชีวิตอย่างสมดุล ไม่ฟุ้งเฟ้อเกินตัวและไม่ตระหนี่เกินไป การใช้หลักศีลเป็นแนวทางควบคุมตนเอง เช่น การไม่เบียดเบียนผู้อื่น การรักษาสมดุลระหว่างงานและชีวิตส่วนตัว ช่วยสร้างคุณภาพชีวิตที่มั่นคง (พระธรรมปิฎก, ป.อ. ปยุตโต, 2557, หน้า 145)

2) การบริหารรายได้และรายจ่าย หลักสมชีวิตาเน้นการใช้จ่ายอย่างพอเหมาะ และรอบคอบ รวมถึงการออมและการวางแผนอนาคต การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ เช่น การรู้จักประมาณ ตนและความพอใจในสิ่งที่มี ช่วยให้ครอบครัวสามารถพึ่งตนเองได้และลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ (เกษม สุนทรญาณกิจ, 2560, หน้า 210)

3) การพัฒนาจิตใจและภูมิคุ้มกัน การปฏิบัติสมาธิและการมีสติช่วยเสริม ภูมิคุ้มกันทางจิตใจ ทำให้บุคคลสามารถจัดการกับความเครียด ความอยาก และความโลภได้ดี ชยพล จันทรศิริ (2561, หน้า 95) กล่าวว่า การฝึกจิตใจตามหลักสมชีวิตาช่วยให้เกิดความสงบ ความยืดหยุ่น และความมั่นคงในชีวิต

4) การสร้างความสัมพันธ์และสังคมที่สมดุล การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ใน ความสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น การมีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ชุมชน และสังคม ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างความร่วมมือ (สมชาย สุขสันต์, 2559, หน้า 64)

สรุปได้ว่า การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ตามหลักสมชีวิตา คือการดำเนินชีวิตด้วยความพอดี มีการ วางแผนอย่างรอบคอบทั้งด้านจิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม ส่งผลให้บุคคลมีความมั่นคง สามารถพึ่งตนเอง ได้ และสามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงและความท้าทายในชีวิตได้อย่าง

5. การพึ่งพาตนเองตามหลักสมชีวิตา

การพึ่งพาตนเองตามหลักสมชีวิตา หมายถึงความสามารถของบุคคลในการดำเนิน ชีวิตอย่างพอดีและสมดุล โดยใช้ความรู้ ความสามารถ และทรัพยากรที่มีอยู่ในการจัดการชีวิต ไม่ให้ตัวเอง ตกอยู่ในภาวะพึ่งพิงผู้อื่นอย่างเต็มที่ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักการ สำคัญของสมชีวิตาในพระพุทธศาสนา ดังนี้

1) การพึ่งพาตนเองทางร่างกาย บุคคลควรดูแลสุขภาพของตนเองด้วยการบริโภค อาหารอย่างพอเหมาะ ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ และพักผ่อนเพียงพอ การดำรงชีวิตสมดุลช่วยให้ ร่างกายแข็งแรงและสามารถทำกิจกรรมประจำวันได้โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นมากเกินไป (พระธรรมปิฎก, ป.อ. ปยุตโต, 2557, หน้า 146)

2) การพึ่งพาตนเองทางจิตใจ การพัฒนาจิตใจตามหลักสมชีวิตา ได้แก่ การมีสติ การควบคุมความอยาก และการฝึกความยืดหยุ่นทางอารมณ์ ช่วยให้บุคคลสามารถรับมือกับความเครียด ความผิดหวัง และอุปสรรคต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง (ชยพล จันทรศิริ, 2561, หน้า 95)

3) การพึ่งพาตนเองทางสังคม แม้ว่าจะต้องมีความสัมพันธ์และการร่วมมือกับ ผู้อื่น การพึ่งพาตนเองในสังคมหมายถึงการสามารถทำหน้าที่ของตนได้โดยไม่ต้องเป็นภาระต่อครอบครัวหรือ ชุมชน พร้อมทั้งมีความสามารถในการช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อจำเป็น (สมชาย สุขสันต์, 2559, หน้า 64)

4) การพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ การบริหารรายได้และรายจ่ายอย่างรอบคอบ การออมเงิน และการวางแผนอนาคตเป็นส่วนสำคัญของการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจตามหลักสมชีวิตา ช่วยลดความเสี่ยงจากหนี้สิน และสร้างความมั่นคงในชีวิต (เกษม สุนทรญาณกิจ, 2560, หน้า 210)

สรุปได้ว่า การพึ่งพาตนเองตามหลักสมชีวิตา เป็นการดำเนินชีวิตด้วยความพอดี มีสติ รอบคอบ และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ ทำให้บุคคลมีความมั่นคงและสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและวิกฤติได้อย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า หลักสมชีวิตาเป็นแนวทางการดำรงชีวิตของคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนตามคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยเน้นให้ชีวิตมีความพอดีและสมดุล ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ หลักสมชีวิตาช่วยให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ลดความเสี่ยงจากความฟุ้งเฟ้อ ความโลภ หรือความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจและสังคม หลักสมชีวิตาจึงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่เน้นความพอดี การวางแผนรอบคอบ การพัฒนาจิตใจ การบริหารทรัพยากร และการสร้างภูมิคุ้มกันในทุกด้านของชีวิต ทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ ช่วยให้ผู้บุคคลมีความมั่นคง สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลง และดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

3.4 สรุป

หลักสมชีวิตาเป็นแนวคิดในพระพุทธศาสนาที่เน้นให้บุคคลดำเนินชีวิตอย่างสมดุล รอบคอบ และมีคุณค่า ครอบคลุมทั้งด้านการเงิน การใช้จ่าย การออม การเตรียมความพร้อมรับความเสี่ยง รวมถึงการพัฒนาจิตใจและคุณธรรมส่วนบุคคล หลักการนี้ช่วยให้บุคคลและครัวเรือนสามารถจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสม ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง มีเหตุผล และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน หลักสมชีวิตาสอดคล้องกับ ภูมิธรรมมีกัตถประโยชน์ หรือหัวใจเศรษฐกิจ 4 ประการ ได้แก่ อุดหนุน สัมปทา ความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพและการทำงานด้วยปัญญา อารักขสัมปทา การรักษา และคุ้มครองทรัพย์สิน และทรัพยากรให้คงอยู่ กัลยาณมิตตตา การคบเพื่อนหรืออยู่ร่วมกับคนดีเพื่อส่งเสริมความเจริญสมชีวิตา การดำรงชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักประมาณตนใช้จ่ายไม่เกินฐานะและไม่ฟุ้งเฟ้อ

ประโยชน์ของหลักสมชีวิตามีหลายด้าน ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ และคุณธรรม เช่น การบริหารรายได้และรายจ่ายอย่างสมดุล การออมและวางแผนเพื่ออนาคต การสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงินและชีวิต รวมถึงการพัฒนาคุณธรรมส่วนบุคคล ทำให้บุคคลและครัวเรือนมีชีวิตที่มั่นคง สมดุล และมีความสุข ได้แก่ การกำหนดรายได้และรายจ่ายอย่างสมดุล วางแผนการเงินให้รายได้สูงกว่ารายจ่าย จัดสรรเงินเพื่อค่าใช้จ่ายจำเป็น การออม และการลงทุนในอนาคต การใช้จ่ายอย่างมีเหตุผลและประหยัด ใช้จ่ายสิ่งจำเป็นตามความเหมาะสม ลดค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือย และปลูกฝังวินัยทางการเงิน การออมและการวางแผนเพื่ออนาคต

กันเงินออมเพื่อรองรับเหตุฉุกเฉิน การลงทุน และการสร้างหลักประกันชีวิต และการพึ่งตนเองและมีภูมิคุ้มกัน เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด สร้างรายได้เสริม และเสริมความสามารถในการปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลง หลักสมชีวิตาอยู่ที่การสร้างชีวิตที่สมดุลและมั่นคง ครอบคลุมทั้งมิติร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ ช่วยให้คุณสามารถตัดสินใจใช้ทรัพยากรอย่างรอบคอบ ลดความฟุ้งเฟ้อและความโลภ ส่งเสริมความพอเพียง และสร้างคุณค่าในชีวิต ทั้งยังช่วยให้ครัวเรือนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สามารถพึ่งตนเอง และพร้อมรับมือกับความเสี่ยงหรือสถานการณ์ไม่คาดคิด

หลักสมชีวิตาเป็นหลักธรรมที่สำคัญในการใช้ชีวิตให้มีความสุข จึงไม่เพียงเน้นการสร้างความมั่นคงทางการเงิน แต่ยังส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม ความสงบใจ และความสุขอย่างแท้จริง เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมและมีคุณค่าสำหรับบุคคล ครอบครัว และสังคมในทุกยุคทุกสมัย

บทที่ 4

วิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตา ของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง เป็นการศึกษาโดยมุ่งศึกษาสภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนในชุมชน ตลอดจนแนวทางการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจให้มีความมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้บริบทของชุมชนวัดซึ่งเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนกับหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิก-ชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีขอบเขตด้านเนื้อหามุ่งเน้นศึกษาหลักคำสอนเรื่องหลักสมชีวิตา ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท ในพระไตรปิฎกเป็นหลัก เอกสาร งานวิจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือน และนำเสนอในรูปของการบรรยายได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

4.1 วิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ด้านความขยันหมั่นเพียร

4.2 วิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ด้านการรักษาทรัพย์

4.3 วิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ด้านการคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรม

4.4 สรุป

4.1 วิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ด้านความขยันหมั่นเพียร

การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ด้านความขยันหมั่นเพียร พบว่า ความขยันหมั่นเพียรเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือน โดยพุทธศาสนิกชนในชุมชนส่วน

ใหญ่มีความตระหนักถึงคุณค่าของการประกอบสัมมาอาชีพ การใช้แรงงานอย่างสุจริต และการแสวงหา รายได้ด้วยความพากเพียร อันสอดคล้องกับหลักสมชีวิตาในพระพุทธศาสนา ซึ่งมุ่งเน้นการดำเนินชีวิต อย่างเหมาะสมกับฐานะและรายได้ โดยอาศัยความขยันหมั่นเพียรเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความ มั่นคงทางเศรษฐกิจของครอบครัว ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การบริหารรายได้และรายจ่าย การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตา ของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลหานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ในด้านความ ขยันหมั่นเพียรกับการบริหารรายได้และรายจ่าย พบว่า หลักสมชีวิตาเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการดำเนิน ชีวิตอย่างสมดุล เหมาะสมกับฐานะและศักยภาพของตนเอง โดยเฉพาะในด้านการประกอบอาชีพและการ จัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจภายในครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “อูฏฐานสัมปทา” หรือความ ถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร อันเป็นหลักสำคัญในการสร้างรายได้และความมั่นคงทางเศรษฐกิจของ ครอบครัว ชาวพุทธในชุมชนวัดจรรย์รามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ค้าขาย และรับจ้างทั่วไป จึงต้องอาศัยความมานะอดทน ความรับผิดชอบ และการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการสร้างรายได้ เสริมเพื่อลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ ความขยันหมั่นเพียรจึงมิได้หมายถึงเพียงการทำงานหนักเท่านั้น แต่ ยังรวมถึงการแสวงหาความรู้ใหม่ การพัฒนาทักษะอาชีพ และการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งส่งผลให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำศาสนา (รหัส RL.2) ให้ข้อมูลว่า “หลักสมชีวิตาสอนให้ดำเนิน ชีวิตอย่างเหมาะสมกับฐานะและรายได้ที่ตนมีอยู่ ความขยันหมั่นเพียรจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของการ สร้างรายได้ที่สุจริต เมื่อประชาชนมีความขยันในการประกอบอาชีพ ย่อมเกิดรายได้อย่างสม่ำเสมอ และสามารถวางแผนการใช้จ่ายได้ดีขึ้น ในชุมชนวัดจรรย์ราม พระสงฆ์ได้ส่งเสริมให้ชาวบ้านยึดหลัก ความเพียรในการทำงาน ไม่เกียจคร้าน และรู้จักใช้จ่ายตามกำลังทรัพย์ของตน การบริหารรายได้และ รายจ่ายที่ดีจะช่วยลดปัญหาหนี้สินและสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัว ทั้งยังสอดคล้องกับหลักอูฏ ฐานสัมปทา คือการถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร ซึ่งเป็นแนวทางนำไปสู่ความเจริญทั้งทางโลก และทางธรรม” ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำชุมชน (รหัส CL.1) ให้ข้อมูลว่า “ครัวเรือนที่มี ความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ มักมีการบริหารจัดการรายได้และรายจ่ายได้ดีกว่าครัวเรือนที่ ขาดความมุ่งมั่น คนในชุมชนที่ทำงานอย่างต่อเนื่องจะมีรายได้ประจำและสามารถจัดสรรเงินสำหรับ ค่าใช้จ่ายในครอบครัว การออม และการลงทุนได้อย่างเหมาะสม หลายครอบครัวมีการจดบันทึกรายรับ รายจ่ายเพื่อควบคุมค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ความขยันยังช่วยให้เกิดการแสวงหาอาชีพเสริมและช่องทางสร้าง รายได้เพิ่มเติม ส่งผลให้ฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนมีความมั่นคงมากขึ้น และสามารถรับมือกับปัญหา ทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ” อีกทั้งยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.4) ให้ข้อมูลว่า “การดำเนินชีวิตของครอบครัวในปัจจุบันต้องอาศัยความขยันหมั่นเพียรเป็นอย่างมาก เพราะ ค่าครองชีพสูงขึ้น หากไม่ขยันทำงานก็จะมีรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ครอบครัวของ

ข้าพเจ้าพยายามทำงานอย่างเต็มกำลัง ทั้งงานหลักและงานเสริม เพื่อให้มีรายได้เพียงพอ พร้อมทั้งวางแผนการใช้จ่ายอย่างรอบคอบ โดยเน้นใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นก่อน และแบ่งเงินส่วนหนึ่งไว้สำหรับการออม การมีความขยันทำให้มีรายได้ต่อเนื่องและช่วยลดความกังวลเรื่องค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ส่งผลให้ครอบครัวมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสามารถดำรงชีวิตได้ตามหลักสมชีวิตา” ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.6) ให้ข้อมูลว่า การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของชุมชนวัดจรรย์รามโดยอาศัยหลักสมชีวิตาในด้านความขยันหมั่นเพียรนั้น เห็นได้ว่าการขยันเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างรายได้ในครัวเรือน ชาวบ้านส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพเสริมควบคู่กับอาชีพหลัก เช่น การเกษตรและงานรับจ้าง ทำให้มีรายได้หลายช่องทาง ความขยันหมั่นเพียรทำให้เกิดการวางแผนการทำงานอย่างต่อเนื่อง ไม่ปล่อยเวลาว่างให้สูญเปล่า เมื่อมีรายได้เพิ่มขึ้น จึงสามารถจัดสรรรายได้และรายจ่ายได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น ชาวบ้านเริ่มให้ความสำคัญกับการจดบันทึกรายรับรายจ่ายในครัวเรือน เพื่อควบคุมการใช้จ่าย ทำให้ลดปัญหาหนี้สินและเกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับครอบครัวมากขึ้น โดยรวมแล้วความขยันหมั่นเพียรถือเป็นปัจจัยสำคัญที่เชื่อมโยงกับการบริหารเศรษฐกิจครัวเรือน และยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.8) ให้ข้อมูลว่า หลักสมชีวิตาในด้านความขยันหมั่นเพียรช่วยส่งเสริมให้ครอบครัวมีวินัยในการทำงานและการใช้ชีวิตมากขึ้น เมื่อสมาชิกในครัวเรือนมีความขยัน จะเกิดรายได้ที่สม่ำเสมอและลดการพึ่งพาแหล่งเงินกู้ภายนอก การทำงานอย่างสม่ำเสมอทำให้สามารถวางแผนการใช้จ่ายได้ชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายจำเป็นในชีวิตประจำวัน หลายครัวเรือนเริ่มแยกบัญชีรายรับรายจ่ายออกจากกัน เพื่อความโปร่งใสในการบริหารเงิน ความขยันยังส่งผลให้เกิดการออมเงิน แม้จะเป็นจำนวนเล็กน้อยแต่ต่อเนื่อง เมื่อมีเงินออม ทำให้ครอบครัวมีความมั่นคงและสามารถรับมือกับเหตุฉุกเฉินได้ดีขึ้น ดังนั้น ความขยันหมั่นเพียรจึงเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารเศรษฐกิจครัวเรือนตามหลักสมชีวิตา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 5 ท่าน พบว่า ผู้การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ในด้านความขยันหมั่นเพียรกับการบริหารรายได้และรายจ่าย มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือน โดยชาวบ้านส่วนใหญ่ตระหนักว่าความขยันหมั่นเพียรตามหลักอภิวรรณสัมปทาเป็นปัจจัยพื้นฐานในการสร้างรายได้อย่างสุจริตและต่อเนื่อง ทั้งจากอาชีพหลักและอาชีพเสริม ส่งผลให้สามารถบริหารจัดการรายได้และรายจ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักวางแผนการใช้จ่ายตามความจำเป็น ควบคุมค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น และจัดสรรเงินเพื่อการออมและการลงทุนในอนาคตได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ความขยันหมั่นเพียรยังสะท้อนถึงการพัฒนาตนเองผ่านการแสวงหาความรู้และทักษะอาชีพใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ข้อมูลจากผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน และประชาชนมีความสอดคล้องกันว่า การดำเนินชีวิตตามหลักสมชีวิตาช่วยให้ครัวเรือนมีวินัยทางการเงิน ลดปัญหาหนี้สิน และ

สามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น อันนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงของครอบครัว และคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา

2) ความพอเพียงในการใช้ชีวิต การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลหานโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง ในด้านความขยันหมั่นเพียรกับความพอเพียงในการใช้ชีวิต พบว่า หลักสมชีวิตาเป็นหลักธรรมที่มุ่งเน้นการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล เหมาะสมกับฐานะ รายได้ และศักยภาพของตน โดยอาศัยความขยันหมั่นเพียรเป็นพื้นฐานสำคัญในการประกอบอาชีพและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ควบคู่ไปกับการดำรงชีวิตอย่างพอประมาณ ไม่ฟุ้งเฟ้อ และรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนในชุมชนวัดจรรย์รามที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ค้าขาย และรับจ้างทั่วไป โดยประชาชนให้ความสำคัญกับการทำงานอย่างสุจริต ขยันอดทน และใช้จ่ายตามความจำเป็น ไม่ยึดติดกับค่านิยมการบริโภคเกินฐานะ ความขยันหมั่นเพียรจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างรายได้ ขณะที่ความพอเพียงเป็นแนวทางในการควบคุมการใช้จ่าย ส่งผลให้ครัวเรือนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงและมีความสุขตามอัตภาพ ซึ่งสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำศาสนา (รหัส RL.1) “หลักสมชีวิตาเป็นหลักธรรมที่สอนให้บุคคลดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมกับฐานะของตน ไม่ฟุ้งเฟ้อและไม่ตระหนี่จนเกินไป ในมุมมองของพระพุทธศาสนา ความขยันหมั่นเพียรเป็นคุณธรรมสำคัญที่ช่วยให้เกิดรายได้จากการประกอบอาชีพโดยสุจริต แต่เมื่อมีรายได้แล้วก็ต้องรู้จักใช้จ่ายอย่างพอประมาณ ไม่หลงไปกับกระแสบริโภคนิยม ชาวบ้านในชุมชนวัดจรรย์รามที่ยึดหลักความเพียรในการทำงานและหลักความพอเพียงในการใช้ชีวิต มักมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจมากกว่าผู้ที่ใช้จ่ายเกินตัว พระสงฆ์จึงพยายามสอดแทรกหลักธรรมเรื่องความเพียร ความอดทน และการใช้ชีวิตอย่างพอเหมาะพอควรในการเทศนาอบรมอยู่เสมอ เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองและดำรงชีวิตอย่างมีความสุขตามหลักสมชีวิตา” นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำชุมชน (รหัส CL.3) “พบว่า ครัวเรือนที่มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพและยึดหลักความพอเพียงในการดำเนินชีวิต มักมีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงกว่า เพราะนอกจากจะมีรายได้จากการทำงานอย่างสม่ำเสมอแล้ว ยังรู้จักควบคุมค่าใช้จ่ายและวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบ หลีกเลี่ยงการก่อหนี้ผูกพันกับดอกเบี้ยสูง เลี่ยงสัตว์ หรือทำอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายภายในครัวเรือน การดำเนินชีวิตเช่นนี้ทำให้สามารถลดภาระหนี้สินและมีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการนำหลักสมชีวิตามาประยุกต์ใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม และส่งผลดีต่อความมั่นคงของครอบครัวและชุมชนโดยรวม” ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.7) “การยึดหลักว่าต้องขยันทำมาหากินและใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น รายได้หลักมาจากการทำสวน แต่เมื่อมีเวลาว่างก็จะหารายได้เสริมจากการรับจ้างทั่วไปและการปลูกผักไว้ขายในชุมชน การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงช่วยให้ไม่ต้องซื้อของที่ไม่จำเป็น และยังสามารถนำผลผลิตที่ปลูกเองมาบริโภคในครัวเรือนได้ ทำให้ลดค่าใช้จ่ายลงมาก เมื่อมีรายได้ก็จะแบ่งส่วนหนึ่งไว้เป็นเงินออมสำหรับอนาคต ความขยันทำให้มีรายได้

เพิ่มขึ้น ส่วนความพอเพียงช่วยให้ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล จึงทำให้ครอบครัวสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง และไม่เดือดร้อนทางการเงิน” ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.2) ให้ข้อมูลว่า การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนควรเริ่มจากความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ โดยยึดหลักสมชีวิตาที่สอนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมกับฐานะของตนเอง ครอบครัวของผมแบ่งเวลาทำสวนยางและปลูกผักไว้รับประทานและจำหน่าย ทำให้มีรายได้หลายทางและลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ควบคู่กับการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ไม่ใช้จ่ายเกินความจำเป็น เลือกซื้อเฉพาะสิ่งที่จำเป็น และรู้จักเก็บออม เมื่อดำเนินชีวิตเช่นนี้อย่างต่อเนื่องทำให้ครอบครัวมีความมั่นคงมากขึ้น มีเงินสำรองในยามจำเป็น และสามารถพึ่งพาตนเองได้ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา และยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.6) ให้ข้อมูลว่า หลักสมชีวิตาช่วยให้คนในชุมชนรู้จักสร้างความสมดุลระหว่างการทำงานกับการใช้จ่าย โดยอาศัยความขยันหมั่นเพียรเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นการทำเกษตร การรับจ้าง หรือการค้าขายเล็ก ๆ ก็ล้วนต้องอาศัยความอดทนและความรับผิดชอบ ขณะเดียวกันครอบครัวของดิฉันยึดหลักความพอเพียง ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด หลีกเลี่ยงการสร้างหนี้สินที่ไม่จำเป็น และส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนร่วมกันประหยัดและออมเงิน จึงทำให้เศรษฐกิจของครอบครัวมีความมั่นคง สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเรียบง่าย มีความสุข และสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจตุราราม ในด้านความขยันหมั่นเพียรกับความพอเพียงในการใช้ชีวิต เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของครัวเรือน โดยความขยันหมั่นเพียรเป็นปัจจัยพื้นฐานในการสร้างรายได้จากการประกอบอาชีพสุจริต การแสวงหาอาชีพเสริม และการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ขณะที่ความพอเพียงเป็นหลักในการกำกับการใช้จ่ายให้สอดคล้องกับฐานะและรายได้ของตน ไม่ฟุ้งเฟ้อ และรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ครัวเรือนที่ยึดหลักความขยันควบคู่กับการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง มักมีความสามารถในการบริหารจัดการทางการเงินได้ดีกว่า สามารถลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ลดภาระหนี้สิน มีเงินออม และมีความพร้อมในการรับมือกับปัญหาทางเศรษฐกิจที่อาจเกิดขึ้น นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้เกิดการพึ่งพาตนเองผ่านการปลูกพืชผัก เลี้ยงสัตว์ หรือประกอบอาชีพเสริมภายในครัวเรือน อันเป็นการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับครอบครัวและชุมชน หลักสมชีวิตาในมิติของความขยันหมั่นเพียรและความพอเพียงในการใช้ชีวิต ช่วยให้ประชาชนสามารถสร้างสมดุลระหว่างการหารายได้และการใช้จ่าย ดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับฐานะของตน เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ลดความเสี่ยงจากปัญหาหนี้สิน และนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนตามแนวทางพระพุทธศาสนา

3) การสร้างภูมิคุ้มกัน หลักสมชีวิตาเป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินชีวิตที่ส่งเสริมให้บุคคลรู้จักใช้ชีวิตอย่างเหมาะสมกับฐานะ รายได้ และทรัพยากรที่ตนมีอยู่ โดยอาศัยหลักความขยันหมั่นเพียรหรืออุฏฐานสัมปทาเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่

ครัวเรือน ความขยันหมั่นเพียรไม่เพียงหมายถึงการทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อหารายได้เท่านั้น แต่ยังรวมถึง การแสวงหาความรู้ การพัฒนาทักษะอาชีพ การวางแผนชีวิต และการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับ ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการสร้าง ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจให้ครัวเรือนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง ซึ่งสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของ ผู้นำศาสนา (รหัส RL.3) ให้ข้อมูลว่า “หลักสมชีวิตาสอนให้คนรู้จักดำเนินชีวิตตามฐานะของตน ไม่ใช่จ่าย เกินกำลัง และมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพสุจริต ความเพียรเป็นเสมือนเกราะป้องกัน ปัญหาทางเศรษฐกิจ เพราะเมื่อบุคคลขยันทำงาน ย่อมมีรายได้และสามารถเก็บออมไว้ใช้ในยามจำเป็นได้ ในชุมชนวัดจรรยาธรรม พระสงฆ์ได้ส่งเสริมให้ประชาชนยึดหลักภูมิจากฐานสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยความ เพียร รู้จักประกอบอาชีพด้วยความรับผิดชอบ และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ การมีรายได้อย่างต่อเนื่อง และการออมอย่างสม่ำเสมอจะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้ครอบครัวสามารถรับมือกับปัญหาเศรษฐกิจหรือ เหตุการณ์ไม่คาดคิดได้อย่างมั่นคง” นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำชุมชน (รหัส CL.1) ให้ข้อมูลว่า “ครัวเรือนที่มีความขยันหมั่นเพียรมักมีความพร้อมในการรับมือกับปัญหาทางเศรษฐกิจ มากกว่าครัวเรือนที่ขาดความพยายาม เพราะนอกจากจะมีรายได้จากอาชีพหลักแล้ว ยังแสวงหาอาชีพ เสริมหรือพัฒนาทักษะใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มรายได้อยู่เสมอ หลายครอบครัวในชุมชนมีการออมเงิน จัดทำบัญชี ครัวเรือน และวางแผนค่าใช้จ่ายอย่างรอบคอบ เมื่อเกิดปัญหา เช่น ราคาพืชผลตกต่ำหรือเกิดภาวะ เศรษฐกิจชะลอตัว ก็ยังสามารถดำรงชีวิตได้โดยไม่เดือดร้อนมากนัก ความขยันจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของ การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน” ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.5) ให้ข้อมูลว่า “ครอบครัวของข้าพเจ้าพยายามทำงานอย่างเต็มที่ทั้งงานหลักและงานเสริม เพราะ ปัจจุบันค่าครองชีพสูงขึ้น หากมีรายได้ทางเดียวอาจไม่เพียงพอ เราจึงปลูกผักไว้กินเอง เลี้ยงสัตว์ และหา รายได้เสริมในช่วงเวลาว่าง ควบคู่กับการเก็บออมเงินบางส่วนทุกเดือน แม้จะไม่มากแต่ช่วยให้มีเงินสำรอง เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน ความขยันทำให้ครอบครัวมีความมั่นใจมากขึ้น ไม่กังวลเรื่องค่าใช้จ่ายในอนาคต และ สามารถดูแลสมาชิกในครอบครัวได้อย่างต่อเนื่อง” ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.9) ให้ข้อมูลว่า การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจต้องเริ่มจากความขยันหมั่นเพียรในการประกอบ อาชีพเป็นสำคัญ โดยยึดหลักสมชีวิตาที่สอนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมกับฐานะของตนเอง ไม่เกียจ คร้าน และรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เมื่อมีรายได้อย่างต่อเนื่องก็สามารถแบ่งส่วนหนึ่งไว้เป็นเงิน ออมและเงินสำรองสำหรับเหตุการณ์ไม่คาดคิด จึงทำให้ครอบครัวมีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ ไม่ได้รับ ผลกระทบมากนักเมื่อเกิดปัญหาราคาสินค้าผันผวนหรือรายได้ลดลง ทั้งยังทำให้สมาชิกในครอบครัวมี ความรับผิดชอบและช่วยกันสร้างฐานะด้วยความสุจริต และยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.9) ให้ข้อมูลว่า หลักความขยันหมั่นเพียรตามหลักสมชีวิตาเป็นแนวทางที่ช่วยให้ครอบครัว สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน เพราะเมื่อทุกคนตั้งใจทำงานและพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพอยู่ เสมอ ก็จะมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีโอกาสสร้างอาชีพเสริมควบคู่กับอาชีพหลัก การไม่หยุดพัฒนาตนเองทำให้

สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจได้ดี อีกทั้งยังมีการวางแผนเก็บออมและใช้จ่ายอย่างรอบคอบ ส่งผลให้ครัวเรือนมีภูมิคุ้มกัน สามารถรับมือกับความเสี่ยงและดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า ความขยันหมั่นเพียรตามหลักสมชีวิตาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจของครัวเรือนพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม โดยส่งเสริมให้ประชาชนมีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพ พัฒนาทักษะการทำงาน แสวงหารายได้เพิ่มเติม ควบคู่กับการออมและการวางแผนทางการเงินอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ครัวเรือนมีความพร้อมในการรับมือกับความเสี่ยงและความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ สามารถพึ่งพาตนเองได้ และดำรงชีวิตอย่างมั่นคงสมดุลงตามหลักสมชีวิตา อันนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนและคุณภาพชีวิต

4) การพึ่งพาตนเอง หลักสมชีวิตาเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมให้บุคคลดำเนินชีวิตอย่างสมดุลเหมาะสมกับฐานะและกำลังทรัพย์ของตน โดยมีความขยันหมั่นเพียรหรืออุฏฐานสัมปทาเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ความขยันหมั่นเพียรในที่นี้ได้หมายถึงเพียงการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมถึงความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง การแสวงหาความรู้ การเพิ่มทักษะอาชีพ และการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งส่งผลให้ครัวเรือนสามารถลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก และสร้างความมั่นคงให้กับตนเองและครอบครัวได้ ความขยันหมั่นเพียรเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งในด้านการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการบริหารจัดการทรัพยากรภายในครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับหลักสมชีวิตาที่มุ่งเน้นการดำเนินชีวิตอย่างพอเหมาะ พอควร และใช้ศักยภาพของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุด อันนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความเข้มแข็งของครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำศาสนา (รหัส RL.2) ให้ข้อมูลว่า “หลักสมชีวิตาสอนให้ประชาชนรู้จักพึ่งพาตนเองโดยอาศัยความขยันหมั่นเพียรเป็นพื้นฐานสำคัญ พระพุทธศาสนาเน้นให้บุคคลประกอบอาชีพสุจริตและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เมื่อมีความเพียรในการทำงาน ย่อมสามารถสร้างรายได้และเลี้ยงดูครอบครัวได้ด้วยตนเอง ในชุมชนวัดจรรย์ราม พระสงฆ์ได้ส่งเสริมให้ชาวบ้านใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เช่น การปลูกผักสวนครัว การเลี้ยงสัตว์ หรือการประกอบอาชีพเสริม เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มรายได้ ความขยันจึงเป็นคุณธรรมที่ช่วยให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง ทั้งในด้านเศรษฐกิจและการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม” ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำชุมชน (รหัส CL.1) ให้ข้อมูลว่า “ครัวเรือนที่มีความขยันหมั่นเพียรมักมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองสูงกว่าครัวเรือนที่ขาดความมุ่งมั่น เพราะคนที่ขยันจะไม่รอความช่วยเหลือจากผู้อื่นเพียงอย่างเดียว แต่จะพยายามหาทางสร้างรายได้และแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง หลายครอบครัวในชุมชนมีการทำอาชีพเสริมควบคู่กับอาชีพหลัก เช่น การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การปลูกพืชผักไว้บริโภคในครัวเรือน และการค้าขายออนไลน์ สิ่งเหล่านี้ช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายและสร้างรายได้เพิ่มเติม ทำให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงและพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น” อีกทั้งยังสอดคล้องกับคำให้

สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.8) ให้ข้อมูลว่า “ครอบครัวหากขยันทำงานก็จะสามารถดูแลตนเองและครอบครัวได้โดยไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่น เราพยายามใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยปลูกผักสวนครัวไว้กินเอง เลี้ยงไก่ไว้บริโภคและจำหน่าย รวมทั้งรับงานเสริมในช่วงที่ว่างจากงานหลัก แม้รายได้อาจไม่ได้มากนัก แต่ช่วยให้มีเงินหมุนเวียนในครอบครัวและลดค่าใช้จ่ายได้มาก ความขยันทำให้ครอบครัวมีความมั่นใจในการดำรงชีวิต และสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระดับที่น่าพอใจ” ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.2) ให้ข้อมูลว่า การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนต้องเริ่มจากความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพตามหลักสมชีวิตา โดยยึดหลักทำมาหากินด้วยความสุจริต ไม่เกียจคร้าน และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เช่น การปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ หรือแปรรูปผลผลิตในชุมชน ความเพียรทำให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้น ลดค่าใช้จ่าย และสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น เมื่อมีรายได้ที่มั่นคงก็สามารถวางแผนการใช้จ่ายและเก็บออมได้ ส่งผลให้ครอบครัวมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามแนวทางของพระพุทธศาสนา และยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.4) ให้ข้อมูลว่า หลักสมชีวิตาสอนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมกับฐานะ และความขยันหมั่นเพียรเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองอย่างแท้จริง คนในชุมชนวัดจรรย์ารามส่วนใหญ่พยายามประกอบอาชีพอย่างต่อเนื่อง ไม่เลิ่อกงาน และพร้อมเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มรายได้ให้ครอบครัว การทำงานด้วยความอดทนและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคช่วยให้สามารถลดการพึ่งพาผู้อื่นและลดภาระหนี้สินได้ อีกทั้งยังทำให้ครอบครัวมีความเข้มแข็ง สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงและสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพึ่งพาตนเอง

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า ความขยันหมั่นเพียรตามหลักอฏฐฐานสัมปทาเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักสมชีวิตาที่ช่วยส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์าราม โดยทำให้ประชาชนมีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพ พัฒนาทักษะการทำงาน ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และแสวงหาช่องทางสร้างรายได้เพิ่มเติม ส่งผลให้ครัวเรือนสามารถลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองอย่างมั่นคง อันนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืนตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา

สรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์าราม ตำบลหานโพธิ์ อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดพิจิตร พบว่า ในด้านความขยันหมั่นเพียรพบว่า ความขยันหมั่นเพียรตามหลักอฏฐฐานสัมปทาเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในทุกมิติ โดยเฉพาะด้านการบริหารรายได้และรายจ่าย ความพอเพียงในการใช้ชีวิต การสร้างภูมิคุ้มกัน และการพึ่งพาตนเอง ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักสมชีวิตาที่มุ่งเน้นการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล เหมาะสมกับฐานะ และสอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละครัวเรือน ในด้านการบริหารรายได้และรายจ่าย ความขยันหมั่นเพียรช่วยให้ประชาชนมีรายได้จากการประกอบอาชีพอย่างต่อเนื่อง รู้จักวางแผนการใช้จ่าย ควบคุมรายจ่ายที่ไม่จำเป็น และจัดสรร

เงินเพื่อการออมและการลงทุนในอนาคต ส่งผลให้ครัวเรือนมีเสถียรภาพทางการเงินและสามารถลดปัญหาหนี้สินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนด้านความพอเพียงในการใช้ชีวิต พบว่าความขยันหมั่นเพียรช่วยส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรและผลแห่งการทำงาน รู้จักดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ใช้จ่ายตามกำลังทรัพย์ และยึดหลักความพอดีในการดำรงชีวิต อันนำไปสู่ความสุขและความสมดุลในครอบครัว สำหรับด้านการสร้างภูมิคุ้มกัน พบว่าความขยันหมั่นเพียรเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ครัวเรือนมีความพร้อมในการรับมือกับความเสี่ยงและความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ โดยส่งเสริมให้เกิดการออม การสร้างรายได้หลายช่องทาง การพัฒนาทักษะอาชีพ และการวางแผนทางการเงินอย่างรอบคอบ ส่งผลให้ครัวเรือนสามารถปรับตัวและดำรงอยู่ได้แม้เผชิญกับภาวะวิกฤตหรือความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกัน ในด้านการพึ่งพาตนเอง ความขยันหมั่นเพียรช่วยให้ประชาชนสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีความสามารถในการสร้างรายได้ลดรายจ่าย และแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ผ่านการประกอบอาชีพสุจริต การทำอาชีพเสริม การปลูกพืชผักสวนครัว และการพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง ความขยันหมั่นเพียรตามหลักสมชีวิตาเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม เนื่องจากช่วยส่งเสริมให้ประชาชนมีวินัยในการประกอบอาชีพและการบริหารจัดการทรัพยากร มีความพอเพียงในการดำเนินชีวิต สามารถสร้างภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ และพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง อันนำไปสู่ความเข้มแข็งของครอบครัว ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา

4.2 วิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาค้อ จังหวัดพิจิตร ด้านการรักษาทรัพย์

การรักษาทรัพย์เป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักสมชีวิตา ซึ่งมุ่งส่งเสริมให้บุคคลรู้จักบริหารจัดการทรัพย์สินที่ได้มาด้วยความสุจริตให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคงอยู่ได้อย่างยั่งยืน โดยสอดคล้องกับหลักอารักขสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์ อันเป็นหลักธรรมที่เน้นการดูแล ป้องกัน และบริหารทรัพย์สินที่ได้มาด้วยความเพียรพยายาม มิให้สูญหาย เสื่อมค่า หรือถูกใช้ไปอย่างไร้ประโยชน์ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนในปัจจุบัน การรักษาทรัพย์ตามหลักอารักขสัมปทาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม โดยช่วยส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักบริหารจัดการทรัพย์สินอย่างมีประสิทธิภาพ รักษาผลประโยชน์จากการประกอบอาชีพ ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และเตรียมความพร้อมต่อความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้

ครัวเรือนมีความมั่นคง สามารถพึ่งพาตนเองได้ และดำรงชีวิตอย่างสมดุลตามแนวทางแห่งหลักสมชีวิตา และพระพุทธศาสนา ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การบริหารรายได้และรายจ่าย การรักษาทรัพย์ตามหลักอารักขสัมปทาเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักสมชีวิตาที่ช่วยส่งเสริมการบริหารรายได้และรายจ่ายของครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพและเกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยหลักอารักขสัมปทามุ่งเน้นให้บุคคลรู้จักดูแล รักษา และบริหารทรัพย์สินที่ได้มาด้วยความสุจริตและความเพียรพยายาม มิให้สูญเสียไปโดยเปล่าประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับการบริหารรายได้และรายจ่ายที่เน้นการใช้ทรัพยากรทางการเงินอย่างรอบคอบ มีเหตุผล และเหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจของตน ซึ่งสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำศาสนา (รหัส RL.2) ให้ข้อมูลว่า “หลักอารักขสัมปทาเป็นหลักธรรมที่สอนให้บุคคลรู้จักรักษาทรัพย์ที่ได้มาด้วยความขยันและสุจริต ไม่ปล่อยให้สูญเสียไปโดยไม่จำเป็น การบริหารรายได้และรายจ่ายจึงเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาทรัพย์ เพราะเมื่อมีรายได้แล้วต้องรู้จักวางแผนการใช้จ่ายอย่างมีสติ ไม่ใช่จ่ายเกินตัว และแบ่งส่วนหนึ่งไว้สำหรับการออม ในชุมชนวัดจวนาราม พระสงฆ์ได้ส่งเสริมให้ประชาชนใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต โดยเน้นความประหยัด ความพอประมาณ และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ซึ่งจะช่วยให้ครอบครัวมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและลดปัญหาหนี้สินได้” ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำชุมชน (รหัส CL.2) ให้ข้อมูลว่า “ครัวเรือนที่สามารถรักษาทรัพย์ได้ดี มักเป็นครัวเรือนที่มีการบริหารรายรับรายจ่ายอย่างเป็นระบบ มีการจดบันทึกค่าใช้จ่าย วางแผนการเงิน และรู้จักแยกค่าใช้จ่ายที่จำเป็นออกจากค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือย หลายครอบครัวในชุมชนมีการออมเงินเป็นประจำและนำเงินบางส่วนไปลงทุนในกิจกรรมที่สร้างรายได้เพิ่มเติม เช่น การปลูกพืชผัก การเลี้ยงสัตว์ หรือการค้าขายขนาดเล็ก ทำให้สามารถรักษาและต่อยอดทรัพย์สินที่มีอยู่ได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนมีความมั่นคงมากขึ้น” อีกทั้งยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.6) ให้ข้อมูลว่า “ครอบครัวใช้จ่ายอย่างระมัดระวัง เพราะรายได้ที่หามาได้มาจากความเหน็ดเหนื่อยและความตั้งใจในการทำงาน เราจึงวางแผนการใช้เงินทุกเดือน โดยแบ่งเงินสำหรับค่าใช้จ่ายในครอบครัว ค่าเล่าเรียนของบุตร และเงินออมสำหรับอนาคต นอกจากนี้ยังดูแลรักษาเครื่องมือประกอบอาชีพและทรัพย์สินต่าง ๆ ไม่ให้ชำรุดเสียหายเร็ว เพราะหากต้องซื้อใหม่จะทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น การรู้จักรักษาทรัพย์และใช้จ่ายอย่างพอดีช่วยให้ครอบครัวมีเงินเหลือเก็บและไม่เดือดร้อนเรื่องการเงินมากนัก” ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.2) ให้ข้อมูลว่า การรักษาทรัพย์ไม่ได้หมายถึงเพียงการเก็บเงินไว้เท่านั้น แต่รวมถึงการรู้จักใช้จ่ายอย่างรอบคอบและไม่ฟุ่มเฟือย โดยยึดหลักสมชีวิตาที่ใช้ชีวิตอย่างเหมาะสมกับฐานะของตน เมื่อมีรายได้ก็จะแบ่งไว้สำหรับค่าใช้จ่ายที่จำเป็น การออม และเงินสำรองสำหรับเหตุฉุกเฉิน พร้อมทั้งหลีกเลี่ยงการสร้างหนี้ที่เกินกำลัง การดำเนินชีวิตในลักษณะนี้ทำให้ครอบครัวมีความมั่นคงทางการเงิน สามารถรักษาทรัพย์สินที่หามาได้ และมีความพร้อมรับมือกับปัญหาทางเศรษฐกิจที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมที่ส่งเสริมความพอดี ความมีเหตุผล และการบริหารรายได้รายจ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ และยังสอดคล้องกับ

คำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.4) ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวมีวินัยในการบริหารการเงินมากขึ้น โดยก่อนใช้จ่ายจะมีการวางแผนและจัดลำดับความจำเป็นของค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือน รวมทั้งพยายามเก็บออมจากรายได้ส่วนหนึ่งอย่างสม่ำเสมอ และดูแลทรัพย์สินที่มีอยู่ไม่ให้เกิดความเสียหายหรือสูญเปล่า นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวร่วมกันประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ส่งผลให้รายรับและรายจ่ายมีความสมดุล ลดภาระหนี้สิน และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนาได้อย่างเป็นรูปธรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า การรักษาทรัพย์ตามหลักอารักขสัมปทาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการบริหารรายได้และรายจ่ายของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม โดยช่วยให้ประชาชนรู้จักใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล วางแผนทางการเงินอย่างรอบคอบ เก็บออมทรัพย์ และดูแลรักษาทรัพย์สินที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่งผลให้ครัวเรือนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ลดภาระหนี้สิน และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสมดุลตามหลักสมชีวิตา อันนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนและคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนในระยะยาว

2) ความพอเพียงในการใช้ชีวิต การรักษาทรัพย์ตามหลักอารักขสัมปทาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความพอเพียงในการใช้ชีวิตของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม โดยช่วยให้ประชาชนรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า วางแผนการใช้จ่ายอย่างรอบคอบ มีวินัยทางการเงิน และดำเนินชีวิตตามกำลังทรัพย์ของตน อันนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความสุขในครอบครัว และการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนอย่างยั่งยืนตามหลักสมชีวิตาในพระพุทธศาสนา การรักษาทรัพย์ตามหลักอารักขสัมปทามีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการดำเนินชีวิตตามแนวทางแห่งความพอเพียง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักสมชีวิตา โดยมุ่งเน้นให้บุคคลรู้จักรักษาและใช้ทรัพย์สินที่ได้มาด้วยความสุจริตอย่างเหมาะสม มีเหตุผล และเกิดประโยชน์สูงสุด การรักษาทรัพย์จึงมิได้หมายถึงเพียงการเก็บรักษาทรัพย์สินไม่ให้สูญหายเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการรู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัด คำนึงถึงความจำเป็นในการดำรงชีวิต และหลีกเลี่ยงความฟุ่มเฟือย ซึ่งเป็นแนวทางที่นำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตที่ดีของครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำศาสนา (รหัส RL.2) ให้ข้อมูลว่า “หลักอารักขสัมปทาสอนให้ประชาชนรู้จักรักษาทรัพย์ที่ได้มาด้วยความสุจริต และใช้ทรัพย์นั้นอย่างมีสติ ไม่ฟุ่มเฟือย หรือใช้จ่ายเกินความจำเป็น การดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงไม่ได้หมายถึงการอยู่อย่างขาดแคลน แต่เป็นการรู้จักประมาณตนและใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม ในชุมชนวัดจรรย์ราม พระสงฆ์ได้ส่งเสริมให้ชาวบ้านยึดหลักความประหยัด รู้จักออม และใช้สิ่งของให้เกิดประโยชน์สูงสุด เมื่อประชาชนรู้จักรักษาทรัพย์และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ก็จะมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและลดปัญหาความเดือดร้อนทางการเงินได้” นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำชุมชน (รหัส CL.1) ให้ข้อมูลว่า “ครัวเรือนที่มีการรักษาทรัพย์และดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง มักมีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงกว่าครัวเรือนที่ใช้จ่ายเกินตัว เพราะรู้จักวางแผนการใช้เงินและใช้ทรัพยากรในครัวเรือนอย่างคุ้มค่า หลายครอบครัวในชุมชนมีการปลูก

ผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ และผลิตสิ่งของใช้เองในครัวเรือน ซึ่งช่วยลดค่าใช้จ่ายได้เป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีการออมเงินและหลีกเลี่ยงการก่อหนี้ที่ไม่จำเป็น ทำให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างพอประมาณและมีความมั่นคงในระยะยาว” ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.4) ให้ข้อมูลว่า “การใช้ชีวิตตามกำลังที่มี ไม่ซื้อสิ่งของที่เกินความจำเป็น และดูแลทรัพย์สินทุกอย่างให้ใช้งานได้นานที่สุด เราปลูกผักสวนครัวไว้กินเอง ใช้ของที่มีอยู่ให้คุ้มค่า และเก็บออมเงินส่วนหนึ่งทุกเดือน แม้จะเป็นเงินจำนวนไม่มาก แต่ช่วยให้มีความอุ่นใจในอนาคต การรู้จักรักษาทรัพย์สินและใช้ชีวิตอย่างพอเพียงทำให้ครอบครัวไม่เดือดร้อนเรื่องค่าใช้จ่ายมากนัก และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข” ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.5) ให้ข้อมูลว่า การรักษาทรัพย์สินตามหลักสมชีวิตาหมายถึงการรู้จักใช้จ่ายอย่างมีเหตุผลและเก็บออมไว้สำหรับอนาคต ไม่ใช่เงินเกินความจำเป็น เมื่อครอบครัวมีรายได้ก็จะแบ่งส่วนหนึ่งไว้เป็นเงินออม อีกส่วนใช้ในการประกอบอาชีพและดูแลสมาชิกในบ้าน ทำให้ไม่ต้องก่อหนี้โดยไม่จำเป็น หลักคิดนี้สอดคล้องกับแนวทางความพอเพียง เพราะช่วยให้ครอบครัวดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง แม้ในช่วงที่เศรษฐกิจไม่แน่นอนก็ยังสามารถพึ่งพาตนเองได้และมีความมั่นคงทางการเงินมากขึ้น และยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.8) ให้ข้อมูลว่า การรักษาทรัพย์สินไม่ได้หมายถึงการสะสมเงินเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงการดูแลทรัพย์สิน เครื่องมือทำกิน และทรัพยากรในครัวเรือนไม่ให้สูญเปล่า ครอบครัวจะซ่อมแซมสิ่งของที่ยังใช้ได้ ปลูกผักไว้รับประทาน และหลีกเลี่ยงการซื้อของฟุ่มเฟือย การดำเนินชีวิตเช่นนี้ทำให้ค่าใช้จ่ายลดลง มีเงินเหลือเก็บ และสามารถรับมือกับปัญหาเศรษฐกิจได้ดีขึ้น จึงเห็นว่าหลักสมชีวิตาเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยสร้างความพอเพียงและเสริมความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจของครัวเรือน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า การรักษาทรัพย์สินไม่ได้เป็นเพียงการป้องกันทรัพย์สินสูญหายเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการสร้างวินัยทางการเงินและการดำเนินชีวิตที่พอเหมาะพอดี ทำให้ครัวเรือนสามารถใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ลดความฟุ่มเฟือย และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาว อันเป็นการสะท้อนแนวคิดของหลักสมชีวิตาที่มุ่งเน้นความสมดุลระหว่างรายได้ รายจ่าย และคุณภาพชีวิต การรักษาทรัพย์สินตามหลักอารักขสัมปทามิบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมความพอเพียงในการใช้ชีวิตของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรัลนาราม โดยช่วยให้ประชาชนรู้จักใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล ประมาณตนตามฐานะ รักษาและใช้ทรัพย์สินอย่างคุ้มค่า รวมทั้งมีการออมและวางแผนทางการเงินอย่างเหมาะสม ส่งผลให้ครัวเรือนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ลดภาระหนี้สิน และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสมดุลและมีความสุขตามหลักสมชีวิตา อันนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนและคุณภาพชีวิต

3) การสร้างภูมิคุ้มกัน การรักษาทรัพย์สินตามหลักอารักขสัมปทามิเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักสมชีวิตาที่มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจให้แก่ครัวเรือน โดยมุ่งเน้นให้บุคคลรู้จักดูแลรักษาทรัพย์สินที่ได้มาด้วยความสุจริตและความเพียรพยายาม ไม่ปล่อยให้สูญเสีย เสื่อมค่า หรือ

ถูกใช้ไปโดยขาดการวางแผน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับการสร้างภูมิคุ้มกันในระดับครัวเรือนที่มุ่งเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับความเสี่ยงและความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต การรักษาทรัพย์สินตามหลักอารักขสัมปทานมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์นาราม โดยช่วยส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักออมทรัพย์ รักษาทรัพย์สิน วางแผนทางการเงิน และใช้ทรัพยากรอย่างรอบคอบ ส่งผลให้ครัวเรือนมีความพร้อมในการรับมือกับความเสี่ยงและความไม่แน่นอนต่าง ๆ สามารถพึ่งพาตนเองได้ และดำรงชีวิตอย่างมั่นคงตามหลักสมชีวิตา อันนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำศาสนา (รหัส RL.3) ให้ข้อมูลว่า “หลักอารักขสัมปทานสอนให้บุคคลรู้จักรักษาทรัพย์สินที่ได้มาด้วยความสุจริต ไม่ปล่อยให้สูญหายหรือถูกใช้ไปอย่างไร้ประโยชน์ การมีทรัพย์สินที่ได้รับการดูแลอย่างดีและมีเงินออมสำรองถือเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ชีวิตและครอบครัว ในชุมชนวัดจรรย์นาราม พระสงฆ์ได้ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักเก็บออม ใช้จ่ายอย่างพอประมาณ และรักษาเครื่องมือประกอบอาชีพให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งานอยู่เสมอ เพราะเมื่อเกิดปัญหาหรือเหตุฉุกเฉิน ครอบครัวที่มีการเตรียมพร้อมย่อมสามารถผ่านพ้นวิกฤตได้ดีกว่าครอบครัวที่ขาดการวางแผนและการรักษาทรัพย์สิน” นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำชุมชน (รหัส CL.2) ให้ข้อมูลว่า “การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจเริ่มต้นจากการรู้จักรักษาทรัพย์สินและบริหารทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด หลายครอบครัวในชุมชนมีการออมเงินอย่างต่อเนื่อง มีการเก็บรักษาอุปกรณ์การเกษตรและทรัพย์สินที่ใช้ในการประกอบอาชีพอย่างดี รวมทั้งหลีกเลี่ยงการก่อหนี้ที่ไม่จำเป็น เมื่อเกิดปัญหา เช่น ราคาผลผลิตตกต่ำหรือเกิดภัยธรรมชาติ ครอบครัวเหล่านี้ยังสามารถดำรงชีวิตต่อไปได้ เพราะมีทุนสำรองและมีทรัพย์สินที่พร้อมใช้ในการสร้างรายได้ การรักษาทรัพย์สินจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ” ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.5) ให้ข้อมูลว่า “พยายามเก็บออมเงินทุกเดือน แม้จะเป็นจำนวนไม่มาก และดูแลทรัพย์สินทุกอย่างให้ใช้งานได้นานที่สุด ไม่ว่าจะเป็นอุปกรณ์ทำการเกษตร เครื่องใช้ภายในบ้าน หรือยานพาหนะ เพราะหากเกิดการชำรุดเสียหายก็จะต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่ม นอกจากนี้ยังพยายามเก็บผลผลิตบางส่วนไว้บริโภคและสำรองไว้ในยามจำเป็น การรักษาทรัพย์สินทำให้ครอบครัวมีความมั่นใจมากขึ้น และสามารถรับมือกับปัญหาทางเศรษฐกิจหรือเหตุการณ์ฉุกเฉินต่าง ๆ ได้โดยไม่เดือดร้อนมากนัก” ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.7) ให้ข้อมูลว่า การรักษาทรัพย์สินตามหลักสมชีวิตาไม่ได้หมายถึงเพียงการเก็บเงินไว้เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการใช้จ่ายอย่างรอบคอบ รู้จักวางแผนการเงิน และหลีกเลี่ยงรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เมื่อครอบครัวมีการออมเงินเป็นประจำและจัดสรรรายได้เหมาะสม ก็สามารถรับมือกับเหตุการณ์ไม่คาดคิด เช่น การเจ็บป่วย ภัยธรรมชาติ หรือภาวะเศรษฐกิจตกต่ำได้ดีขึ้น การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจจึงเกิดจากการมีวินัยในการรักษาทรัพย์สินและการไม่ใช้ชีวิตเกินฐานะ ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมที่พระพุทธศาสนาสอนให้ดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณและความไม่ประมาท ส่งผลให้ครอบครัวมีความมั่นคงและสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว และยังสอดคล้องกับคำให้

สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.8) ให้ข้อมูลว่า การรักษาทรัพย์เป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัว เพราะหากรู้จักดูแลทรัพย์สิน ไม่ฟุ่มเฟือย และมีการออมเงินอย่างสม่ำเสมอ ก็จะช่วยลดความเสี่ยงจากปัญหาทางเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี ในชุมชนวัดจรรย์ราม หลายครอบครัวได้นำหลักสมชีวิตามาปรับใช้ด้วยการทำบัญชีครัวเรือน เก็บออม และลงทุนในสิ่งที่ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มเติม ทำให้สามารถรับมือกับค่าครองชีพที่สูงขึ้นและสถานการณ์วิกฤตต่าง ๆ ได้อย่างมั่นคง การสร้างภูมิคุ้มกันจึงไม่ได้เกิดจากรายได้ที่มากเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการบริหารจัดการทรัพย์สินอย่างมีสติและยึดหลักธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า การรักษาทรัพย์ไม่ได้เป็นเพียงการป้องกันการสูญเสียทรัพย์สินเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการสร้างความพร้อมในการรับมือกับความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการดำรงชีวิต โดยช่วยให้ครัวเรือนมีเงินสำรอง มีทรัพย์สินที่สามารถใช้สร้างรายได้ และมีความสามารถในการปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นลักษณะสำคัญของการมีภูมิคุ้มกันตามหลักสมชีวิตา การรักษาทรัพย์ตามหลักอารักขสัมปทามีบทบาทสำคัญต่อการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม โดยส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักออมทรัพย์ ดูแลรักษาทรัพย์สิน วางแผนการเงิน และเตรียมความพร้อมสำหรับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด ส่งผลให้ครัวเรือนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สามารถลดความเสี่ยงจากปัญหาทางการเงิน และรับมือกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนและคุณภาพชีวิตที่มั่นคงยั่งยืนตามหลักสมชีวิตาในพระพุทธศาสนา

4) การพึ่งพาตนเอง การรักษาทรัพย์ตามหลักอารักขสัมปทาเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักสมชีวิตาที่มีส่วนส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของครัวเรือนอย่างเป็นรูปธรรม โดยมุ่งเน้นให้บุคคลรู้จักดูแลรักษาทรัพย์สินที่ได้มาด้วยความสุจริต ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และบริหารจัดการทรัพย์สินให้เกิดประโยชน์สูงสุด อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความสามารถในการดำรงชีวิตด้วยตนเอง การรักษาทรัพย์ตามหลักอารักขสัมปทามีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการพึ่งพาตนเองของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม โดยช่วยส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักดูแลรักษาทรัพย์สิน ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า วางแผนทางการเงินอย่างรอบคอบ และพัฒนาศักยภาพในการจัดการชีวิตด้วยตนเอง ส่งผลให้ครัวเรือนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสมดุลตามหลักสมชีวิตา อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจครัวเรือนซึ่งสอดคล้องกับหลักสมชีวิตาที่มุ่งเน้นการดำเนินชีวิตอย่างพอเหมาะ พอควร และใช้ศักยภาพของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุด อันนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความเข้มแข็งของครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้ผู้นำศาสนา (รหัส RL.1) ให้ข้อมูลว่า “หลักอารักขสัมปทาสอนให้ประชาชนรู้จักรักษาทรัพย์ที่ได้มาด้วยความสุจริต ไม่ว่าจะเป็นเงินทอง ที่ดิน เครื่องมือประกอบอาชีพ หรือทรัพยากรต่าง ๆ เมื่อสามารถรักษาทรัพย์เหล่านี้ไว้ได้ ก็จะเป็นพื้นฐานสำคัญของการพึ่งพาตนเอง เพราะไม่ต้องสูญเสีย

ทรัพย์ไปกับสิ่งที่ไม่จำเป็น ในชุมชนวัดจรรย์ราม พระสงฆ์ได้ส่งเสริมให้ชาวบ้านใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักประหยัด อดออม และดูแลทรัพย์สินของตนเองอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยให้ครอบครัวสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงและพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น” ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำชุมชน (รหัส CL.1) ให้ข้อมูลว่า “การพึ่งพาตนเองของครัวเรือนเริ่มต้นจากการรู้จักรักษาทรัพย์ และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า หลายครอบครัวในชุมชนมีการดูแลรักษาเครื่องมือทางการเกษตร ซ่อมแซมอุปกรณ์ที่ชำรุดแทนการซื้อใหม่ และใช้พื้นที่ว่างรอบบ้านปลูกพืชผักหรือเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคและจำหน่าย สิ่งเหล่านี้ช่วยลดค่าใช้จ่ายและสร้างรายได้เพิ่มเติม เมื่อประชาชนสามารถจัดการทรัพย์สินของตนเองได้ดี ก็มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองมากขึ้น และไม่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอกมากเกินไป” อีกทั้งยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.4) ให้ข้อมูลว่า “การพยายามรักษาทรัพย์สินทุกอย่างที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นอุปกรณ์ทำสวน รถจักรยานยนต์ หรือเครื่องใช้ภายในบ้าน เพราะหากดูแลดีจะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายได้มาก นอกจากนี้ยังปลูกผักสวนครัวไว้กินเองและแบ่งขายให้เพื่อนบ้านบางส่วน ทำให้มีรายได้เสริมและลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน การรู้จักรักษาทรัพย์และใช้สิ่งที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้ครอบครัวสามารถดูแลตนเองได้ดีขึ้น และมีความมั่นใจในการดำรงชีวิตมากกว่าเดิม” ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.3) ให้ข้อมูลว่า การรักษาทรัพย์ตามหลักสมชีวิตาไม่ใช่เพียงการเก็บเงินไว้เท่านั้น แต่หมายถึงการรู้จักใช้ทรัพย์อย่างรอบคอบ ไม่ฟุ่มเฟือย และป้องกันการสูญเสียจากเหตุที่ไม่จำเป็น เมื่อครอบครัวมีการวางแผนค่าใช้จ่าย มีการออมเงิน และหลีกเลี่ยงการก่อหนี้เกินกำลัง ก็ทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ในชุมชนวัดจรรย์ราม หลายครัวเรือนเริ่มให้ความสำคัญกับการเก็บออม การปลูกพืชผักสวนครัว และการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่งผลให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจมากขึ้น สามารถรับมือกับปัญหาค่าครองชีพและสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนได้โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นมากเกินไป ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมที่เน้นความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต และยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.2) ให้ข้อมูลว่า การรักษาทรัพย์เป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างความเข้มแข็งให้กับครัวเรือน เพราะเมื่อรู้จักดูแลทรัพย์สินที่หามาได้ ไม่ใช้จ่ายเกินความจำเป็น และมีการสำรองเงินไว้ในยามฉุกเฉิน ก็ทำให้ครอบครัวสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง คนในชุมชนวัดจรรย์รามส่วนใหญ่ยึดหลักความพอประมาณ ใช้จ่ายตามฐานะ และช่วยกันดูแลทรัพย์สินของครอบครัว รวมทั้งนำความรู้ด้านการประกอบอาชีพมาพัฒนารายได้อย่างต่อเนื่อง จึงช่วยลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจและสร้างความมั่นคงให้กับชีวิต สะท้อนให้เห็นว่าหลักสมชีวิตาเป็นแนวทางที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนและการพึ่งพาตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า การรักษาทรัพย์ตามหลักอารักขสัมปทาเป็นรากฐานสำคัญของการพึ่งพาตนเอง โดยผู้นำศาสนาเน้นการปลูกฝังคุณธรรมด้านความประหยัด การดูแลทรัพย์สิน และการใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพย์สิน และการใช้ทรัพยากรในครัวเรือนเพื่อสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ส่วนประชาชนสะท้อนถึงการนำ

หลักธรรมมาปฏิบัติจริงผ่านการดูแลรักษาทรัพย์สิน การลดรายจ่าย และการสร้างรายได้จากทรัพยากรที่มีอยู่ การรักษาทรัพย์สินไม่ได้เป็นเพียงการป้องกันการสูญเสียทรัพย์สินเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพของครัวเรือนในการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนำไปสู่การลดต้นทุน การดำรงชีวิต การเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้ และการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้แก่ครัวเรือน อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพึ่งพาตนเองตามหลักสมชีวิตา

สรุปได้ว่า จากการศึกษาการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ในด้านการรักษาทรัพย์สิน พบว่า การรักษาทรัพย์สินตามหลักอารักขสัมปทาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในทุกมิติ ทั้งด้านการบริหารรายได้และรายจ่าย ความพอเพียงในการใช้ชีวิต การสร้างภูมิคุ้มกัน และการพึ่งพาตนเอง โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนรู้จักดูแลรักษาทรัพย์สินที่ได้มาด้วยความสุจริต ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และบริหารจัดการทรัพย์สินอย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักสมชีวิตา ในด้านการบริหารรายได้และรายจ่าย การรักษาทรัพย์สินช่วยส่งเสริมให้ประชาชนเกิดวินัยทางการเงิน รู้จักวางแผนการใช้จ่ายอย่างรอบคอบ แยกแยะระหว่างความจำเป็นกับความต้องการ และใช้จ่ายตามกำลังทรัพย์ของตน ส่งผลให้สามารถควบคุมค่าใช้จ่าย ลดปัญหาหนี้สิน และมีเงินออมสำหรับอนาคต ขณะที่ด้านความพอเพียงในการใช้ชีวิต พบว่า การรักษาทรัพย์สินช่วยให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าของทรัพย์สินและทรัพยากรที่มีอยู่ รู้จักใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ดำเนินชีวิตด้วยความประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย และยึดหลักความพอดีในการดำรงชีวิต ส่งผลให้ครัวเรือนมีความสุขและความสมดุลในการใช้ชีวิต ในด้านการสร้างภูมิคุ้มกัน การรักษาทรัพย์สินเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ครัวเรือนมีความพร้อมในการรับมือกับความเสี่ยงและความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ โดยส่งเสริมการออม การสะสมทุนสำรอง การดูแลรักษาทรัพย์สินที่ใช้ในการประกอบอาชีพ และการวางแผนทางการเงินอย่างรอบคอบ ทำให้สามารถรองรับเหตุการณ์ฉุกเฉินหรือวิกฤตทางเศรษฐกิจที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนในด้านการพึ่งพาตนเอง การรักษาทรัพย์สินช่วยให้ประชาชนสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ลดต้นทุนในการดำรงชีวิต สร้างรายได้จากทรัพยากรที่มีอยู่ และพัฒนาความสามารถในการจัดการชีวิตและเศรษฐกิจของตนเองได้อย่างมั่นคง โดยสรุป การรักษาทรัพย์สินตามหลักอารักขสัมปทาเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม เนื่องจากช่วยส่งเสริมให้ประชาชนมีวินัยในการบริหารจัดการทรัพย์สินและการเงิน ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง มีภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความเข้มแข็งของครอบครัว และการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักสมชีวิตาและแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา

4.3 วิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของ พุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลหานโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง ด้าน การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรม

การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรมตามหลักกัลยาณมิตตตา เป็นองค์ประกอบ สำคัญของหลักสมชีวิตาที่ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือน โดยมุ่งเน้นให้บุคคล เลือกรับคบหาสมาคมกับผู้ที่มีความประพฤติดี มีความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย และมีแนวคิดในการดำเนิน ชีวิตอย่างพอเพียง ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ การถ่ายทอดพฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่เหมาะสม และการ ตัดสินใจทางการเงินที่มีเหตุผล อันนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในระยะยาว นอกจากนี้ เครือข่ายทางสังคมที่เกิดจากการคบค้าสมาคมกับคนดี ยังช่วยให้เกิดระบบช่วยเหลือ เกื้อกูลในชุมชน เช่น การช่วยเหลือในยามวิกฤต การแบ่งปันทรัพยากร และการร่วมมือในการ ประกอบอาชีพ ซึ่งช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจของครัวเรือน และลดความเสี่ยงจากปัญหา ทางการเงินที่อาจเกิดขึ้น การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรมตามหลักกัลยาณมิตตตา เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ ราม โดยช่วยพัฒนาทั้งด้านพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ การบริหารรายได้และรายจ่าย การสร้างรายได้ การออม และการพึ่งพาตนเอง ส่งผลให้ครัวเรือนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีคุณภาพชีวิตที่ดี และ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างยั่งยืนตามหลักสมชีวิตาในพระพุทธศาสนา ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การบริหารรายได้และรายจ่าย การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรมตามหลัก กัลยาณมิตตตา มีบทบาทสำคัญต่อการบริหารรายได้และรายจ่ายของครัวเรือน โดยช่วยส่งเสริมให้ ประชาชนมีวินัยทางการเงิน รู้จักวางแผนการใช้จ่ายอย่างเหมาะสม มีการออม และลดค่าใช้จ่ายที่ไม่ จำเป็น ส่งผลให้ครัวเรือนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สามารถพึ่งพาตนเองได้ และดำรงชีวิตอย่างสมดุล ตามหลักสมชีวิตา การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรมตามหลักกัลยาณมิตตตา มี ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการบริหารรายได้และรายจ่ายของครัวเรือน โดยเป็นปัจจัยทางสังคมที่มี อิทธิพลต่อพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของประชาชน ทั้งในด้านการวางแผนทางการเงิน การใช้จ่ายอย่างมี เหตุผล และการสร้างวินัยทางการเงิน ซึ่งสอดคล้องกับหลักสมชีวิตาที่มุ่งเน้นให้บุคคลดำเนินชีวิตอย่าง เหมาะสมกับฐานะ มีความพอดี และมีความสมดุลระหว่างรายได้และรายจ่าย ซึ่งสอดคล้องกับคำให้ สัมภาษณ์ของผู้ผู้นำศาสนา (รหัส RL.3) ให้ข้อมูลว่า “การคบคนดีมีศีลธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ ประชาชนมีแนวคิดในการใช้ชีวิตอย่างถูกต้อง เมื่ออยู่ใกล้คนที่มีความประหยัด รู้จักออม และใช้จ่ายอย่าง มีสติ ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้และนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเอง การบริหารรายได้และรายจ่าย จึงดีขึ้น เพราะมีแบบอย่างที่ดีในการวางแผนทางการเงิน ในชุมชนวัดจรรย์ราม พระสงฆ์ได้ส่งเสริมให้ ประชาชนเลือกคบหาผู้ที่มีคุณธรรม เพื่อเป็นแรงจูงใจในการพัฒนาชีวิตและฐานะทางเศรษฐกิจ” ยัง

สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำชุมชน (รหัส CL.2) ให้ข้อมูลว่า “ครัวเรือนที่มีเครือข่ายทางสังคมที่ดี มักจะมีการบริหารรายได้และรายจ่ายที่เป็นระบบมากกว่า เพราะได้รับอิทธิพลจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น การจดบันทึกรายรับรายจ่าย การออมเงิน และการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น นอกจากนี้ การรวมกลุ่มอาชีพในชุมชนยังช่วยให้มีรายได้เพิ่มขึ้นและลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ ทำให้ครอบครัวสามารถวางแผนการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น” อีกทั้งยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.7) ให้ข้อมูลว่า “เมื่อได้คบหากับเพื่อนบ้านหรือคนในชุมชนที่มีนิสัยประหยัดและขยันทำงาน ก็ทำให้เราเริ่มปรับพฤติกรรมการใช้เงินของตนเอง จากเดิมที่อาจใช้จ่ายตามอารมณ์ ก็เริ่มวางแผนมากขึ้น เช่น การแยกเงินสำหรับค่าใช้จ่ายในบ้านและเงินออม รวมถึงการหาวิธีลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น การปลูกผักกินเองหรือซ่อมของใช้แทนการซื้อใหม่ ทำให้ครอบครัวมีเงินเหลือเก็บมากขึ้นและไม่เดือดร้อนเรื่องค่าใช้จ่าย” ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.3) ให้ข้อมูลว่า การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรมในชุมชนวัดจรรย์ราม ทำให้ได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการประกอบอาชีพที่สุจริต การใช้จ่ายอย่างพอประมาณ และการวางแผนทางการเงินอย่างรอบคอบ การเข้าร่วมกิจกรรมของวัดและชุมชนยังเปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้แนวความคิดการออม การลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น และการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่งผลให้ครอบครัวสามารถบริหารรายรับและรายจ่ายได้อย่างสมดุล มีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น และมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจมากขึ้นตามหลักสมชีวิตา และยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.2) ให้ข้อมูลว่า การเลือกคบคนดีที่มีคุณธรรมและดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจของครัวเรือน เพราะคนกลุ่มนี้มักเป็นแบบอย่างในการใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล ไม่ฟุ้งเฟ้อ และส่งเสริมการประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์ เมื่อได้รับแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้ในครอบครัว ก็ทำให้มีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย วางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างเป็นระบบ และสามารถลดภาระหนี้สิน พร้อมทั้งสร้างความมั่นคงทางการเงินให้กับครอบครัวได้อย่างยั่งยืนตามหลักสมชีวิตา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรมตามหลักกัลยาณมิตตตา เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการบริหารรายได้และรายจ่ายของครัวเรือนในชุมชนวัดจรรย์ราม โดยช่วยให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมทางการเงินที่ดี มีวินัยในการใช้จ่าย วางแผนการออม และลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ส่งผลให้ครัวเรือนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สามารถพึ่งพาตนเองได้ และดำรงชีวิตอย่างสมดุลตามหลักสมชีวิตา

2) ความพอเพียงในการใช้ชีวิต การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรมตามหลักกัลยาณมิตตตา เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความพอเพียงในการใช้ชีวิตของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม โดยช่วยพัฒนาให้ประชาชนมีพฤติกรรมการใช้จ่ายอย่างเหมาะสม รู้จักออม และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า อันนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความสุขในครอบครัว และการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักสมชีวิตาในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ เครือข่ายทางสังคมของคนดีในชุมชนยังมีบทบาทในการ

ส่งเสริมการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำให้ครัวเรือนสามารถลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มความมั่นคงในชีวิต โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกมากเกินไป ส่งผลให้ครัวเรือนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสมดุล ซึ่งสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำศาสนา (รหัส RL.2) ให้ข้อมูลว่า “การคบคนดีมีศีลธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ประชาชนดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง เพราะเมื่ออยู่ใกล้คนที่รู้จักประมาณตน ใช้จ่ายอย่างมีสติ และไม่ฟุ่มเฟือย ก็จะเกิดการเรียนรู้และนำไปปรับใช้ในชีวิตของตนเอง ในชุมชนวัดจรรยาธรรม พระสงฆ์ได้ส่งเสริมให้ประชาชนเลือกคบหาคนดี มีศีลธรรม และยึดหลักความพอดีในการดำเนินชีวิต ซึ่งช่วยให้ครอบครัวสามารถใช้จ่ายอย่างเหมาะสม มีการออม และลดความฟุ่มเฟือยได้อย่างต่อเนื่อง” นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำชุมชน (รหัส CL.1) ให้ข้อมูลว่า “ครอบครัวที่อยู่ในเครือข่ายสังคมที่ดี มักมีแนวโน้มดำเนินชีวิตแบบพอเพียงมากกว่า เพราะได้รับอิทธิพลจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เช่น การทำบัญชีรายรับรายจ่าย การออมเงิน และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า หลายครัวเรือนในชุมชนมีการช่วยเหลือกัน แบ่งปันทรัพยากร และร่วมกันทำกิจกรรมอาชีพ ทำให้ลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มรายได้ ส่งผลให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างพอประมาณและมีความมั่นคงมากขึ้น” ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.4) ให้ข้อมูลว่า “เมื่อได้คบหากับคนในชุมชนที่มีนิสัยประหยัดและใช้ชีวิตเรียบง่าย เราก็เริ่มปรับตัวตาม เช่น ใช้จ่ายอย่างระมัดระวังมากขึ้น ไม่ซื้อของที่ไม่จำเป็น และพยายามใช้ของที่มืออยู่ให้คุ้มค่า รวมทั้งปลูกผักกินเองและซ่อมของใช้ภายในบ้าน ทำให้ครอบครัวใช้ชีวิตแบบพอเพียงมากขึ้น มีเงินเหลือเก็บ และไม่ต้องเดือดร้อนเรื่องค่าใช้จ่ายมากเหมือนก่อน” ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.8) ให้ข้อมูลว่า การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมในชุมชนวัดจรรยาธรรมช่วยให้ครอบครัวได้รับแนวคิดในการดำเนินชีวิตอย่างสุจริต รู้จักการประกอบอาชีพที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และมีการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการออมและการทำมาหากินร่วมกันอยู่เสมอ เมื่อได้อยู่ในสังคมของคนดี ก็เกิดแรงบันดาลใจในการใช้จ่ายอย่างรอบคอบ ไม่ฟุ่มเฟือย และยึดหลักความพอเพียง ทำให้ครัวเรือนมีรายรับรายจ่ายที่สมดุล ลดภาระหนี้สิน และสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจที่มั่นคงและยั่งยืนตามหลักสมชีวิตา และยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.9) ให้ข้อมูลว่า การเลือกคบคนดีที่มีคุณธรรมทำให้ครอบครัวได้รับแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต ทั้งในเรื่องความซื่อสัตย์ ความขยัน และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มสร้างอาชีพและแบ่งปันองค์ความรู้ในการประกอบอาชีพเสริมควบคู่กับการใช้ชีวิตอย่างพอประมาณตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ไม่สร้างภาระเกินกำลังของตนเอง และรู้จักเก็บออมไว้ใช้ยามจำเป็น ทำให้ครัวเรือนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขตามหลักสมชีวิตาในพระพุทธศาสนา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า การคบค้าสมาคมกับคนดีทำหน้าที่เป็น “กลไกทางสังคม” ที่ช่วยเสริมสร้างวินัยทางการเงินและค่านิยมความพอเพียง โดยการมีแบบอย่างที่ดีในชุมชนส่งผลให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมที่เหมาะสม นำไปสู่การใช้ชีวิตอย่างมีเหตุผล ไม่ฟุ่มเฟือย และมี

การวางแผนทางการเงินที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักสมชีวิตาที่มุ่งเน้นความสมดุลระหว่างรายได้ รายจ่าย และคุณภาพชีวิต การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรมตามหลักกัลยาณมิตตา เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความพอเพียงในการใช้ชีวิตของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม โดยช่วยให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมที่ดี มีวินัยในการใช้จ่าย รู้จักออม และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ส่งผลให้ครัวเรือนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สามารถพึ่งพาตนเองได้ และดำรงชีวิตอย่างสมดุลและยั่งยืนตามหลักสมชีวิตาในพระพุทธศาสนา

3) การสร้างภูมิคุ้มกัน การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรมตามหลักกัลยาณมิตตา มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม โดยช่วยให้ประชาชนมีการวางแผนทางการเงินที่ดี มีการออม มีเครือข่ายช่วยเหลือเกื้อกูล และมีความสามารถในการปรับตัวต่อความเสี่ยงต่าง ๆ ส่งผลให้ครัวเรือนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างยั่งยืนตามหลักสมชีวิตาในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ เครือข่ายคนดีในชุมชนยังเป็นฐานสำคัญของการสร้างความมั่นคงในระยะยาว เนื่องจากช่วยลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาปัจจัยภายนอกเพียงอย่างเดียว และส่งเสริมให้ครัวเรือนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้นผ่านการแลกเปลี่ยนความรู้ การร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการสนับสนุนซึ่งกันและกันในระดับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำศาสนา (รหัส RL.1) ให้ข้อมูลว่า “การคบคนดีมีศีลธรรมเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้ชีวิต เพราะเมื่ออยู่ใกล้คนที่มีความประหยัด มีสติในการใช้เงิน และรู้จักวางแผนชีวิต ก็จะมีการเรียนรู้และนำมาปรับใช้ในครอบครัวของตนเอง ในชุมชนวัดจรรย์ราม พระสงฆ์ได้เน้นให้ประชาชนเลือกคบคนดี เพราะจะช่วยให้เกิดการออม ลดหนี้ และมีความพร้อมในการรับมือกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดในชีวิตได้ดีขึ้น” นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำชุมชน (รหัส CL.2) ให้ข้อมูลว่า “การมีเครือข่ายคนดีในชุมชนช่วยสร้างความมั่นคงและภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจให้ครัวเรือน เพราะมีการช่วยเหลือกันในยามจำเป็น เช่น การให้ยืมอุปกรณ์การเกษตร การช่วยเหลือเรื่องอาชีพ และการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการทำมาหากิน หลายครอบครัวที่อยู่ในกลุ่มหรือเครือข่ายที่ดีจะมีการออมเงินและวางแผนการใช้จ่ายดีขึ้น ทำให้สามารถรับมือกับวิกฤตทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ” ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.2) ให้ข้อมูลว่า “การคบหากับคนในชุมชนที่มีนิสัยดีและใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ทำให้เราปรับตัวเรื่องการใช้จ่ายมากขึ้น เช่น ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย รู้จักเก็บออม และวางแผนค่าใช้จ่ายในครอบครัว นอกจากนี้ยังมีการช่วยเหลือกันในชุมชน ทำให้เวลามีปัญหาที่ไม่เดือดร้อนมาก เพราะมีคนคอยช่วยเหลือและแนะนำวิธีแก้ปัญหา” ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.6) ให้ข้อมูลว่า การคบค้าสมาคมกับคนดีที่มีศีลธรรมและคุณธรรมเป็นสิ่งสำคัญ เพราะช่วยให้ได้รับคำแนะนำในการประกอบอาชีพอย่างสุจริต ไม่หลงไปกับการลงทุนที่มีความเสี่ยงหรือการแสวงหาผลประโยชน์ที่ไม่ถูกต้อง การเข้าร่วมกิจกรรมของวัดจรรย์รามทำให้ได้พบกับคนที่มีความเสียสละและพร้อมแบ่งปันประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา สิ่งเหล่านี้ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้ครอบครัวสามารถตัดสินใจเรื่องการเงินอย่างรอบคอบ มีสติ

และสามารถรับมือกับปัญหาเศรษฐกิจได้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้เกิดเครือข่ายความช่วยเหลือในชุมชน เมื่อประสบปัญหาทางเศรษฐกิจหรือเหตุการณ์ไม่คาดคิด และยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.7) ให้ข้อมูลว่า การอยู่ในสังคมที่รายล้อมด้วยคนดีมีคุณธรรม ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิตอย่างซื่อสัตย์ ขยัน และประหยัด ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือน เมื่อมีข้อสงสัยเกี่ยวกับการทำมาหากินหรือการใช้จ่าย ก็สามารถปรึกษาผู้นำชุมชน หรือผู้ใหญ่ที่ยึดหลักธรรมได้ ทำให้ลดความผิดพลาดในการตัดสินใจ หลักสมชีวิตาที่เน้นการคบมิตรที่ดีจึงเป็นเหมือนเกราะป้องกันไม่ให้อุปกรณ์ครัวเรือนอยู่ในวงจรหนี้สิน การถูกหลอกลวง หรือการใช้จ่ายเกินตัว ส่งผลให้ครอบครัวมีภูมิคุ้มกันและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนมากขึ้น

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า การคบค้าสมาคมกับคนดีทำหน้าที่เป็นกลไกทางสังคมที่สำคัญในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทั้งด้านเศรษฐกิจและจิตใจ โดยช่วยให้ครัวเรือนมีการวางแผนทางการเงินที่ดี มีเงินออม มีเครือข่ายช่วยเหลือ และมีความสามารถในการรับมือกับความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสมชีวิตาที่มุ่งเน้นความสมดุล ความพอดี และความมั่นคงในการดำเนินชีวิต การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรมตามหลักกัลยาณมิตตตา เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม โดยช่วยให้ประชาชนมีวินัยทางการเงิน รู้จักออม มีการวางแผนการใช้จ่าย และมีเครือข่ายช่วยเหลือเกื้อกูล ส่งผลให้ครัวเรือนสามารถลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ พึ่งพาตนเองได้ และดำรงชีวิตอย่างมั่นคงและยั่งยืนตามหลักสมชีวิตาในพระพุทธศาสนา

4) การพึ่งพาตนเอง การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมตามหลักกัลยาณมิตตตา เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญ โดยการอยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ประกอบด้วยบุคคลที่มีคุณธรรม ความขยัน ความประหยัด และความรับผิดชอบ จะช่วยลดหลอกล้อมให้เกิดการเรียนรู้พฤติกรรมที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ส่งผลให้ประชาชนสามารถพัฒนาศักยภาพในการจัดการทรัพยากรของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรมตามหลักกัลยาณมิตตตา เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม โดยช่วยพัฒนาทั้งด้านความรู้ ทักษะ วินัย และทัศนคติในการดำเนินชีวิต ทำให้ครัวเรือนสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ลดการพึ่งพาทายนอก และมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนตามหลักสมชีวิตาในพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้ผู้นำศาสนา (รหัส RL.2) ให้ข้อมูลว่า “การคบคนดีมีศีลธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญของการพึ่งพาตนเอง เพราะเมื่ออยู่ใกล้คนที่ขยัน อดทน และรู้จักใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ก็จะทำให้เกิดการเรียนรู้และนำไปปรับใช้ในชีวิตของตนเอง ในชุมชนวัดจรรย์ราม พระสงฆ์ได้ส่งเสริมให้ประชาชนเลือกคบหาคนดี เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และแนวทางการดำรงชีวิตที่เหมาะสม ซึ่งช่วยให้ครอบครัวสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ทั้งในด้านการทำมาหากินและการจัดการทรัพยากรภายในบ้าน” ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำ

ชุมชน (รหัส CL.1) ให้ข้อมูลว่า “ครัวเรือนที่อยู่ในเครือข่ายคนดีมักมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองสูง เพราะมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เช่น การแลกเปลี่ยนแรงงาน การแบ่งปันอุปกรณ์การเกษตร และการถ่ายทอดความรู้ด้านอาชีพ หลายครอบครัวสามารถปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ หรือทำอาชีพเสริมภายในชุมชนได้ด้วยตนเองมากขึ้น ลดการพึ่งพาจากภายนอก และสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด” อีกทั้งยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.3) ให้ข้อมูลว่า “เมื่อได้คบหากับคนที่มีนิสัยดีและขยันทำงาน เราก็เริ่มปรับตัวเอง เช่น พยายามทำงานมากขึ้น ใช้เงินอย่างประหยัด และหาวิธีสร้างรายได้จากสิ่งที่มีอยู่ในบ้าน เช่น ปลูกผัก เลี้ยงไก่ และซ่อมของใช้เอง ทำให้ครอบครัวสามารถพึ่งพาตนเองได้ดีขึ้น ไม่ต้องไปพึ่งคนอื่นมากเหมือนเดิม และมีความมั่นคงในการใช้ชีวิตมากขึ้น” ยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.5) ให้ข้อมูลว่า การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรมในชุมชนวัดจรรย์ราม ทำให้ครอบครัวของข้าพเจ้าได้รับแนวคิดในการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณและซื่อสัตย์ต่ออาชีพ คนในชุมชนมักแบ่งปันความรู้เรื่องการประกอบอาชีพ การประหยัด และการใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล จึงช่วยลดการพึ่งพาหนี้สินและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในครัวเรือน เมื่อมีปัญหาที่ได้รับคำปรึกษาจากผู้นำชุมชนและผู้มีคุณธรรม ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง ส่งผลให้เกิดการพึ่งพาตนเอง มีความสามัคคี และพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัวได้อย่างยั่งยืนตามหลักสมชีวิตา และยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของประชาชน (รหัส GP.8) ให้ข้อมูลว่า การอยู่ร่วมกับคนดีและผู้ที่ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการประกอบอาชีพสุจริตและใช้ชีวิตอย่างมีวินัย สมาชิกในชุมชนมีการช่วยเหลือกันทั้งด้านแรงงาน ความรู้ และการวางแผนการเงิน ส่งผลให้แต่ละครัวเรือนสามารถลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น นอกจากนี้ การได้รับแบบอย่างที่ดีจากผู้มีคุณธรรมยังช่วยปลูกฝังความซื่อสัตย์ ความอดทน และความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนให้มีความเข้มแข็งและมั่นคงในระยะยาวตามหลักสมชีวิตาแห่งพระพุทธศาสนา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรมตามหลักกัลยาณมิตตตา เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม โดยช่วยให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ทักษะชีวิตและอาชีพ มีวินัยในการใช้ทรัพยากร และสามารถสร้างรายได้จากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ส่งผลให้ครัวเรือนมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก และดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนตามหลักสมชีวิตาในพระพุทธศาสนา การคบค้าสมาคมกับคนดีทำหน้าที่เป็นกลไกทางสังคมที่สำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพการพึ่งพาตนเอง โดยช่วยพัฒนาทั้งด้านทักษะการประกอบอาชีพ การบริหารทรัพยากร และการสร้างวินัยทางเศรษฐกิจ ทำให้ครัวเรือนสามารถลดการพึ่งพาภายนอก เพิ่มความสามารถในการสร้างรายได้ด้วยตนเอง และใช้ชีวิตอย่างมีความมั่นคงมากขึ้น

สรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง ด้านการคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรมกับการบริหารรายได้และรายจ่าย ความพอเพียงในการใช้ชีวิต การสร้างภูมิคุ้มกัน และการพึ่งพาตนเอง พบว่า การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรมตามหลักกัลยาณมิตตตา เป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ส่งผลเชิงบูรณาการต่อการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนในทุกมิติของหลักสมชีวิตา โดยมี ความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับการบริหารรายได้และรายจ่าย ความพอเพียงในการใช้ชีวิต การสร้างภูมิคุ้มกัน และการพึ่งพาตนเองของครัวเรือนในชุมชนวัดจรรย์ราม ในด้านการบริหารรายได้และรายจ่าย พบว่า การคบค้าสมาคมกับคนดีช่วยเสริมสร้างวินัยทางการเงิน ทำให้ประชาชนมีแบบอย่างที่ดีในการวางแผนการใช้จ่าย รู้จักออม และลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ส่งผลให้ครัวเรือนมีเสถียรภาพทางการเงินมากขึ้น ส่วนด้านความพอเพียงในการใช้ชีวิต การอยู่ในสภาพแวดล้อมของบุคคลที่มีคุณธรรมช่วยเหลือหลอม ค่านิยมการใช้ชีวิตอย่างประหยัด พอประมาณ และไม่ฟุ้งเฟ้อ ทำให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอย่างสมดุลกับฐานะของตนเอง ในด้านการสร้างภูมิคุ้มกัน การคบค้าสมาคมกับคนดีมีบทบาทในการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เกื้อกูลกัน ช่วยเหลือกันในยามวิกฤต รวมทั้งส่งเสริมการออมและการวางแผนทางการเงิน ส่งผลให้ครัวเรือนสามารถรับมือกับความเสี่ยงทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ด้านการพึ่งพาตนเอง พบว่า การมีแบบอย่างที่ดีและเครือข่ายทางสังคมที่มีคุณธรรมช่วยส่งเสริมให้ประชาชนพัฒนาทักษะอาชีพ ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และสามารถสร้างรายได้จากตนเองและชุมชนได้อย่างมั่นคง โดยภาพรวม การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรมจึงเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงและส่งเสริม การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนในทุกด้านของหลักสมชีวิตา ทั้งด้านการเงิน วิถีชีวิต ความมั่นคง และการพึ่งพาตนเอง ส่งผลให้ครัวเรือนมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสมดุลและยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนา

4.5 สรุป

การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง จากการวิเคราะห์โดยรวมพบว่า การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนตามหลักสมชีวิตา ซึ่งประกอบด้วยความขยันหมั่นเพียร (อุฏฐานสัมปทา) การรักษาทรัพย์ (อารักขสัมปทา) และการคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรม (กัลยาณมิตตตา) มีบทบาทเชิงบูรณาการและเกื้อหนุนกันอย่างเป็นระบบต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตทางเศรษฐกิจของประชาชนในชุมชนวัดจรรย์ราม ในภาพรวม ความขยันหมั่นเพียรเป็นฐานสำคัญของการสร้างรายได้ ทำให้ครัวเรือนมีรายได้ต่อเนื่องและสามารถบริหารจัดการทางการเงินได้ดี ขณะที่การรักษาทรัพย์ช่วยเสริมวินัยทางการเงิน การออม และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ส่งผลให้ครัวเรือนมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและสามารถลด

ความเสี่ยงจากหนี้สินหรือความผันผวนทางเศรษฐกิจได้ ส่วนการคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรมทำหน้าที่เป็นกลไกทางสังคมที่สำคัญในการหล่อหลอมพฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่เหมาะสม โดยช่วยสร้างค่านิยมการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง การวางแผนการเงินอย่างมีเหตุผล การออม และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ซึ่งส่งผลให้เกิดทั้งความพอเพียงในการใช้ชีวิต ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และการพึ่งพาตนเองอย่างมั่นคง โดยสรุป หลักสมชีวิตาทั้งสามองค์ประกอบมีความสัมพันธ์เชิงเกื้อหนุนกันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ความขยันหมั่นเพียรเป็นต้นทางของรายได้ การรักษาทรัพย์เป็นกลไกของการบริหารและปกป้องทรัพย์สิน และการคบคนดีเป็นฐานทางสังคมที่ช่วยเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสม เมื่อรวมกันแล้วจึงนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนที่เข้มแข็ง มีความพอเพียง มีภูมิคุ้มกัน และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน อันสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมดุล

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง เป็นวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอรายงานผลการวิจัยในบทนี้เป็น 3 ส่วนรายละเอียดดังนี้

- 5.1 สรุปผลการวิจัย
- 5.2 อภิปรายผลการวิจัย
- 5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1. สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง 2) เพื่อศึกษาหลักสมชีวิตาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 3) เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง โดยใช้หลักด้วยหลักสมชีวิตา เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์และประยุกต์ใช้ในระดับพื้นที่จริง โดยมีพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง เป็นพื้นที่กรณีศึกษา ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้นำศาสนา 5 รูป ผู้นำชุมชน 5 ท่าน และกลุ่มประชาชน 5 ท่าน รวมจำนวน 15 รูป/คน ผลการศึกษาสามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

5.1.1 สภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีสภาพเศรษฐกิจครัวเรือน พบว่า หลักสมชีวิตาเป็นหลักธรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะในองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร (อุฏฐานสัมปทา) การรักษาทรัพย์ (อารักขสัมปทา) และการคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรม (กัลยาณมิตตตา) ซึ่งล้วนมีความเชื่อมโยงและเกี่ยวพันกันในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ในด้านความขยันหมั่นเพียร พบว่าเป็นรากฐานของการสร้างรายได้และการพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพ โดยช่วยให้ประชาชนมีความมุ่งมั่นในการทำงาน รู้จักแสวงหาความรู้และพัฒนาทักษะอาชีพอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้มีรายได้ที่มั่นคง สามารถบริหารรายได้และรายจ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง สร้างภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ และพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ขณะที่ด้านการรักษา

ทรัพย์ พบว่าเป็นกลไกสำคัญในการสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือน โดยส่งเสริมให้ประชาชน รู้จักวางแผนทางการเงิน ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีการออมและสะสมทุนสำรอง ตลอดจนดูแลทรัพย์สินที่ใช้ในการประกอบอาชีพอย่างเหมาะสม ส่งผลให้ครัวเรือนมีความพร้อมในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลง และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง ส่วนด้านการคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรม พบว่าเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือน เนื่องจากการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีช่วยส่งเสริมการเรียนรู้พฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่เหมาะสม ทั้งด้านการวางแผนการเงิน การออม การใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล และการประกอบอาชีพสุจริต อีกทั้งยังช่วยสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนความรู้ และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน ซึ่งส่งผลให้ประชาชนสามารถสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและพึ่งพาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า หลักสมชีวิตาทั้งสามองค์ประกอบมีความสัมพันธ์เชิงบูรณาการและส่งเสริมซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ความขยันหมั่นเพียรเป็นปัจจัยในการสร้างรายได้ การรักษาทรัพย์เป็นกลไกในการบริหารและรักษาผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการทำงาน และการคบค้าสมาคมกับคนดีเป็นปัจจัยทางสังคมที่ช่วยลดหลอมนโยบายและพฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่เหมาะสม อันนำไปสู่การบริหารรายได้และรายจ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง การสร้างภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยง และการพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้หลักสมชีวิตาในการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรมาราม มีส่วนสำคัญในการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือน ทำให้ประชาชนมีความเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิต สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสมดุลตามฐานะของตน มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา

5.1.2 หลักสมชีวิตาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

จากการศึกษา หลักสมชีวิตาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท หลักสมชีวิตาเป็นหลักธรรมสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนอย่างเป็นองค์รวม โดยอาศัยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร (อุฏฐานสัมปทา) การรักษาทรัพย์ (อารักขสัมปทา) การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรม (กัลยาณมิตตตา) และการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะ (สมชีวิตา) ซึ่งล้วนมีความสัมพันธ์เกื้อกูลกันและส่งผลต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในด้านการบริหารรายได้และรายจ่าย ความพอเพียงในการใช้ชีวิต การสร้างภูมิคุ้มกัน และการพึ่งพาตนเองในด้านการบริหารรายได้และรายจ่าย พบว่า หลักสมชีวิตาช่วยให้ประชาชนมีวินัยทางการเงิน รู้จักหารายได้ด้วยความสุจริต วางแผนการใช้จ่ายอย่างเหมาะสม ประหยัด และมีการออม ส่งผลให้สามารถควบคุมค่าใช้จ่าย ลดปัญหาหนี้สิน และสร้างเสถียรภาพทางการเงินให้แก่ครัวเรือนได้ ขณะที่ด้านความพอเพียงในการใช้ชีวิต พบว่า ประชาชนมีแนวโน้มดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ้งเฟ้อ และใช้จ่ายตามฐานะของตน ทำให้เกิดความสมดุลระหว่างรายได้กับรายจ่าย และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สำหรับด้านการสร้างภูมิคุ้มกัน พบว่า หลักสมชีวิตาส่งเสริมให้ครัวเรือนมีการออม มี

ทุนสำรอง มีการกระจายแหล่งรายได้ และมีการวางแผนรับมือกับความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ ตลอดจนได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายทางสังคมและชุมชน ทำให้สามารถปรับตัวและรับมือกับภาวะวิกฤตหรือความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนด้านการพึ่งพาตนเอง พบว่า ประชาชนสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด พัฒนาทักษะอาชีพ สร้างรายได้จากทรัพยากรในท้องถิ่น และลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก ส่งผลให้ครัวเรือนมีความเข้มแข็งและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง โดยสรุป หลักสมชีวิตาเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรมาราม เนื่องจากช่วยเหลือหลอมทั้งพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ คุณธรรมในการดำเนินชีวิต และความสัมพันธ์ทางสังคม อันนำไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างพอเพียง การมีภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยง และการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ส่งผลให้ครอบครัวมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถพัฒนาตนเองและชุมชนได้อย่างสมดุลตามหลักพระพุทธศาสนาและแนวทางการพัฒนา

5.1.3 วิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรมาราม ตำบลทานโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง

จากการศึกษาการวิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรมาราม ตำบลทานโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร การรักษาทรัพย์ การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรม เข้ากับหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนพบว่า หลักสมชีวิตาเป็นหลักการที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตอย่างสมดุลและเหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละครัวเรือน โดยมีองค์ประกอบสำคัญที่สนับสนุนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร (อุฏฐานสัมปทา) การรักษาทรัพย์ (อารักขสัมปทา) และการคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรม (กัลยาณมิตตตา) ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ประชาชนสามารถบริหารจัดการชีวิตและทรัพยากรของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. ด้านความขยันหมั่นเพียร ผลการศึกษาพบว่า ความขยันหมั่นเพียรตามหลักอุฏฐานสัมปทาเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรมาราม โดยส่งเสริมให้ประชาชนมีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพและสร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง สามารถบริหารรายได้และรายจ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักวางแผนการเงินและการออม ขณะเดียวกันยังช่วยปลูกฝังการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ใช้จ่ายอย่างพอประมาณและเหมาะสมกับฐานะของตน นอกจากนี้ความขยันหมั่นเพียรยังมีส่วนสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจผ่านการออม การพัฒนาทักษะอาชีพ และการสร้างแหล่งรายได้ที่หลากหลาย ทำให้ครัวเรือนสามารถรับมือกับความเสี่ยงและความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังส่งเสริมการพึ่งพาตนเองด้วยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การสร้างรายได้เสริม และการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ส่งผลให้ครัวเรือนมีความ

เข้มแข็งทางเศรษฐกิจ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืนตามหลักสมชีวิตาในพระพุทธศาสนา

2. ด้านการรักษาทรัพย์ ผลการศึกษาพบว่า การรักษาทรัพย์ตามหลักอารักขสัมปทาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือน โดยส่งเสริมให้ประชาชนมีวินัยในการบริหารจัดการทรัพย์สินและการเงิน รู้จักวางแผนรายรับรายจ่าย ใช้จ่ายอย่างรอบคอบ และมีการออมเพื่ออนาคต นอกจากนี้ยังช่วยปลูกฝังการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง รู้คุณค่าของทรัพยากร ใช้ทรัพย์สินอย่างคุ้มค่า และไม่ฟุ่มเฟือย อีกทั้งยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจผ่านการสะสมทุนสำรอง การดูแลรักษาทรัพย์สิน และการเตรียมพร้อมรับมือกับความเสี่ยงหรือวิกฤตต่าง ๆ ขณะเดียวกัน การรักษาทรัพย์ยังส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง โดยช่วยให้ประชาชนสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ลดต้นทุนในการดำรงชีวิต และสร้างรายได้จากทรัพยากรที่มีอยู่ ส่งผลให้ครัวเรือนมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืนตามหลักสมชีวิตาและแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา

3. ด้านการคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรม ผลการศึกษาพบว่า การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรมตามหลักกัลยาณมิตตตาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนในทุกมิติของหลักสมชีวิตา โดยช่วยเหลือหลอมพฤติกรรมและค่านิยมทางเศรษฐกิจที่เหมาะสมให้แก่ประชาชน ในด้านการบริหารรายได้และรายจ่าย การคบคนดีช่วยสร้างวินัยทางการเงิน ส่งเสริมการวางแผนการใช้จ่าย การออม และการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ทำให้ครัวเรือนมีความมั่นคงทางการเงินมากขึ้น ด้านความพอเพียงในการใช้ชีวิต ช่วยปลูกฝังแนวคิดการดำเนินชีวิตอย่างประหยัด พอประมาณ และสอดคล้องกับฐานะของตนเอง ด้านการสร้างภูมิคุ้มกัน การมีเครือข่ายคนดีในชุมชนช่วยให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูล การแลกเปลี่ยนความรู้ และการเตรียมพร้อมรับมือกับความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ ส่วนด้านการพึ่งพาตนเอง ช่วยส่งเสริมการพัฒนาทักษะอาชีพ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการสร้างรายได้จากศักยภาพของตนและชุมชน โดยสรุป การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรมเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือน ทำให้ประชาชนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสมดุลและยั่งยืนตามหลักสมชีวิตาในพระพุทธศาสนา

โดยสรุป ความขยันหมั่นเพียรเป็นรากฐานของการสร้างรายได้และการพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพ ทำให้ประชาชนมีความมุ่งมั่นในการทำงาน สามารถบริหารรายได้และรายจ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง สร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ขณะที่การรักษาทรัพย์ช่วยส่งเสริมวินัยทางการเงิน การวางแผนการใช้จ่าย การออม และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ส่งผลให้ครัวเรือนมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ สามารถรับมือกับความเสี่ยงและความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรมยังเป็น

ทุนทางสังคมที่สำคัญ ช่วยหล่อหลอมค่านิยมและพฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่เหมาะสม ส่งเสริมการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ การวางแผนทางการเงิน การออม การประกอบอาชีพสุจริต ตลอดจนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน อันเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและการพึ่งพาตนเอง องค์ประกอบทั้งสามประการมีความสัมพันธ์เชิงเกื้อหนุนกันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ความขยันหมั่นเพียรเป็นปัจจัยในการสร้างรายได้ การรักษาทรัพย์เป็นกลไกในการบริหารและรักษาผลประโยชน์จากรายได้ และการคบคนดีเป็นปัจจัยทางสังคมที่ช่วยเสริมสร้างคุณธรรมและพฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่เหมาะสม เมื่อองค์ประกอบเหล่านี้ทำงานร่วมกัน จึงส่งผลให้ครัวเรือนมีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ มีความพอเพียงในการดำเนินชีวิต มีภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง อันนำไปสู่ความเข้มแข็งของครอบครัว ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักสมชีวิตาและแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์าราม ตำบลหวนโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยได้นำผลที่พบจากการวิจัยมาอภิปรายเชื่อมโยงทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่อไปนี้

5.2.1 จากการศึกษา “การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์าราม ตำบลหวนโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุงด้านความขยันหมั่นเพียร” พบว่า พุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ารามให้ความสำคัญกับการดำเนินชีวิตตามหลักอัฐฐานสัมปทา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มุ่งเน้นความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ การแสวงหารายได้โดยสุจริต และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ครัวเรือนมีความสามารถในการบริหารจัดการรายได้ รายจ่าย และการออมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสามารถสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชุมชนตระหนักว่าความขยันหมั่นเพียรเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างฐานะและความมั่นคงในชีวิต หากบุคคลมีความมุ่งมั่นในการทำงาน รู้จักแสวงหาโอกาสทางอาชีพ และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ย่อมนำไปสู่การเพิ่มรายได้ การลดปัญหาหนี้สิน และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ที่อธิบายว่า การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามหลักพุทธศาสนาควรตั้งอยู่บนความพอดี ความเพียร และการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น อันเป็นแนวทางสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อำพล รักษายศ (2559) ที่ศึกษาพุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพของครัวเรือนเพื่อการพึ่งตนเอง ตำบลเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งพบว่า การพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพ

การเพิ่มพูนความรู้ และการสร้างทักษะในการประกอบอาชีพ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ครัวเรือนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจมากขึ้น โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการออมทรัพย์ในชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากความขยันหมั่นเพียรและความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเจณภพ ปภาโส และคณะ (2566) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ซึ่งพบว่า หลักอรรถฐานสัมปทาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประชาชนสามารถดำเนินชีวิตด้วยความขยัน มีระเบียบวินัย และมีปัญญาในการจัดการปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตและการประกอบอาชีพ ส่งผลให้สามารถพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของตนเองและครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยครั้งนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่า ความขยันหมั่นเพียรไม่เพียงเป็นคุณธรรมส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนและชุมชนโดยรวม อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดสวีสรรค์สุทธิมน (ด้านประสิทธิ์) และคณะ (2563) ที่พบว่า การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สามารถแก้ปัญหาการขาดความเพียรในการดำเนินชีวิต และช่วยส่งเสริมคุณค่าด้านความขยันหมั่นเพียร อันนำไปสู่การใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล การรู้จักประหยัดอดออม และการดำเนินชีวิตไม่เกินฐานะ ผลการศึกษาของชุมชนวัดจรรย์รามจึงแสดงให้เห็นว่าความขยันหมั่นเพียรมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการบริหารรายได้ การวางแผนทางการเงิน และการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจของครัวเรือน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักสมชีวิตา นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการจำรัส จารุธมโม (2564) ที่พบว่า การสร้างความมั่นคงของครอบครัวตามหลักพระพุทธศาสนาจะต้องเริ่มต้นจากการมีความเพียรในการแสวงหาทรัพย์โดยสุจริต รู้จักเก็บออม และใช้จ่ายอย่างมีปัญญา โดยหลักอรรถฐานสัมปทาถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการบริหารจัดการทรัพย์สินและการพัฒนาความมั่นคงของครอบครัว ผลการศึกษานี้จึงสะท้อนว่า ครัวเรือนที่มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ มีการพัฒนาทักษะอาชีพอย่างสม่ำเสมอ และสร้างแหล่งรายได้ที่หลากหลาย จะสามารถรับมือกับความผันผวนทางเศรษฐกิจได้ดีกว่า และมีโอกาสพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน โดยสรุปความขยันหมั่นเพียรตามหลักอรรถฐานสัมปทาเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์รามอย่างชัดเจน ทั้งในด้านการสร้างรายได้ การออม การวางแผนการเงิน การพึ่งพาตนเอง และการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องหลายฉบับที่ชี้ให้เห็นว่า ความเพียรเป็นจุดเริ่มต้นของความมั่นคงทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน อันนำไปสู่การดำเนินชีวิตตามหลักสมชีวิตา คือ การครองชีวิตอย่างสมดุล พอเหมาะพอดี และมั่นคงทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน

5.2.2 จากการศึกษา “การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง ด้านการรักษาทรัพย์” พบว่า การรักษาทรัพย์ตามหลักอารักขสัมปทาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจของ

ครัวเรือนพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม โดยประชาชนให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพย์สิน และการเงินอย่างมีระบบ รู้จักวางแผนรายรับรายจ่าย การเก็บออม และการใช้จ่ายอย่างรอบคอบเหมาะสม กับฐานะของตน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันมีความผันผวนและเต็มไปด้วยความเสี่ยง ทำให้ครัวเรือนตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาทรัพย์สินที่หามาได้ด้วยความสุจริต เพื่อเป็น หลักประกันความมั่นคงในชีวิตและครอบครัว การรู้จักเก็บรักษาทรัพย์สิน การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการออมเพื่ออนาคต จึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยลดปัญหาทางเศรษฐกิจและสร้างความสามารถในการพึ่งพา ตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560) ที่กล่าวว่าสภาพเศรษฐกิจครัวเรือนสะท้อนถึงความมั่นคงทางการเงินผ่านรายได้ รายจ่าย การออม และการจัดการทรัพยากรภายในครัวเรือน อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระยะยาว ผล การศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเจนภพ ปภาโส และคณะ (2566) ที่ศึกษาการพัฒนา เศรษฐกิจชุมชนตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 โดยพบว่า อารักขสัมปทาเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมให้ ประชาชนรู้จักรักษาทรัพย์สินที่หามาได้ เห็นคุณค่าและใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม ส่งผลให้สามารถสร้าง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ตนเองและครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ การที่พุทธศาสนิกชนชุมชนวัด จรรย์รามมีพฤติกรรมการออม การวางแผนทางการเงิน และการดูแลรักษาทรัพย์สิน จึงสะท้อนถึงการ ประยุกต์ใช้หลักอารักขสัมปทาในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัย ของ พระครูปลัดสวริตสุทิมโน (ด้านประสิทธิ์) และคณะ (2563) ที่พบว่า หลักอารักขสัมปทาเป็น แนวทางสำคัญในการแก้ปัญหาการไม่รู้จักรักษาทรัพย์ และช่วยส่งเสริมให้บุคคลมีพฤติกรรมการใช้จ่าย อย่างมีเหตุผล ไม่ฟุ่มเฟือย และรู้จักเก็บรักษาทรัพย์สินที่หามาได้ด้วยความสุจริต ผลจากการประยุกต์ใช้ หลักธรรมดังกล่าวก่อให้เกิดคุณค่าด้านการประหยัดทรัพย์และการใช้จ่ายไม่เกินฐานะ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ ต่อการสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในระยะยาว ผลการศึกษายังสอดคล้องกับแนวคิดของ ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2558) ที่เสนอหลัก “5 รู้” ด้านการบริหารทรัพย์สินและการเงิน โดยเฉพาะการรู้จักเก็บ ซึ่งเน้นการออมก่อนใช้จ่าย และการรู้ใช้ คือ การ ใช้เงินอย่างฉลาดเพื่อสร้างโอกาสทางการเงินในอนาคต แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการรักษาทรัพย์สิน มิได้หมายถึงเพียงการเก็บรักษาทรัพย์สินเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการบริหารจัดการทรัพย์สินให้เกิดประโยชน์ สูงสุดและสามารถสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจได้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระ อธิการจารย์ส จารุธมโม (2564) ที่พบว่า การสร้างความมั่นคงของครอบครัวตามหลักพระพุทธศาสนา จะต้องอาศัยการบริหารจัดการทรัพย์สินอย่างมีปัญญา โดยเฉพาะการเก็บออม การรักษาทรัพย์สินที่หามาได้ และการจัดสรรทรัพย์สินอย่างเหมาะสม ซึ่งช่วยให้ครอบครัวสามารถรับมือกับเหตุการณ์ไม่คาดคิดและลด ความเสี่ยงทางเศรษฐกิจได้ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่า การสะสมทุนสำรอง การ ดูแลรักษาทรัพย์สิน และการเตรียมความพร้อมต่อภาวะวิกฤต เป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทาง เศรษฐกิจให้กับครัวเรือนในชุมชนวัดจรรย์รามได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังเชื่อมโยง

กับแนวคิดเศรษฐศาสตร์แนวพุทธของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ที่เน้นการดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจแบบทางสายกลาง รู้จักความพอดีและความสมดุลในการใช้ทรัพยากร ไม่หลงไปกับการบริโภคเกินความจำเป็น การรักษาทรัพย์ตามหลักอารักขสัมปทาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ประชาชนสามารถดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักใช้ทรัพย์สินอย่างคุ้มค่า และสร้างความมั่นคงให้แก่ตนเอง ครอบครัว และสังคมโดยรวม โดยสรุป การรักษาทรัพย์ตามหลักอารักขสัมปทาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์าราม เนื่องจากช่วยส่งเสริมวินัยทางการเงิน การออม การใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล การรักษาทรัพย์สิน และการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับทั้งหลักพระพุทธศาสนาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลายฉบับที่ชี้ให้เห็นว่า การรักษาทรัพย์เป็นพื้นฐานของความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การพึ่งพาตนเอง และการดำเนินชีวิตอย่างสมดุลตามหลักสมชีวิตา อันจะนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีและความยั่งยืนของครอบครัวและชุมชน

5.2.3 จากการศึกษา “การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์าราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง ด้านการคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรม” พบว่า การดำเนินชีวิตตามหลักกัลยาณมิตตตาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ารามอย่างรอบด้าน เนื่องจากการมีบุคคลต้นแบบที่ดีและการอยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ช่วยให้ประชาชนได้รับคำแนะนำ แนวคิด และประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่เหมาะสม มีวินัยในการใช้จ่าย รู้จักการออม และมีการวางแผนทางการเงินอย่างรอบคอบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคคลที่มีศีลธรรมและคุณธรรมมักเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ และดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผล จึงสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตและการบริหารจัดการทรัพยากรของครัวเรือนได้ ส่งผลให้เกิดการถ่ายทอดค่านิยมที่ดีและสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจแก่สมาชิกในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเจน ภาว ปภาโส และคณะ (2566) ที่ศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 และพบว่า กัลยาณมิตรเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยประชาชนที่คบหาสมาคมกับคนดีจะได้รับการส่งเสริมให้มีศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา อันนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังช่วยให้เกิดความร่วมมือและความสามัคคีภายในชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนและชุมชนอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดสวริตสุทิมโน (ด้านประสิทธิ์) และคณะ (2563) ที่พบว่า หลักกัลยาณมิตตตาเป็นแนวทางสำคัญในการแก้ปัญหาการคบคนพาล และช่วยส่งเสริมให้บุคคลมี

พฤติกรรมที่เหมาะสมทั้งด้านการดำเนินชีวิตและการจัดการทรัพย์สิน โดยการคบหาบุคคลที่มีคุณธรรมจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้สิ่งที่ดี มีที่ปรึกษาและผู้แนะนำในการดำเนินชีวิต ส่งผลให้สามารถหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงทางเศรษฐกิจ ลดการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น และดำรงชีวิตอย่างมีเหตุผลมากขึ้น ซึ่งคุณค่าของกัลยาณมิตรดังกล่าวก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และสังคม ผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธิณี อัครถาวร และคณะ (2562) ที่ศึกษาการพัฒนาพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยพบว่า ความสำเร็จของชุมชนต้นแบบเกิดจากความร่วมมือของสมาชิกในชุมชน การมีผู้นำที่เข้มแข็ง และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง สมาชิกในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันและช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่ม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ดีและการคบหาสมาคมกับบุคคลที่มีคุณธรรมสามารถสร้างพลังทางสังคม (Social Capital) ที่ช่วยสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อำพล รักชายศ (2559) ที่พบว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการประกอบอาชีพและการพัฒนาชุมชนเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ครัวเรือนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านอาชีพ การสร้างเครือข่ายการออม และการร่วมกันพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในชุมชน ผลการศึกษานี้จึงสะท้อนให้เห็นว่าการคบค้าสมาคมกับคนดีมีได้ส่งผลเฉพาะด้านคุณธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ สร้างความร่วมมือ และเสริมสร้างความมั่นคงของครัวเรือนในระยะยาว นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการ จำรัส จารุธมโม (2564) ที่พบว่า การสร้างความมั่นคงของครอบครัวตามหลักพระพุทธศาสนาจะต้องอาศัยกัลยาณมิตรที่ดีเป็นผู้สนับสนุน แนะนำ และชักจูงไปในทางที่ถูกต้อง ทั้งในด้านการประกอบอาชีพ การบริหารจัดการทรัพย์สิน และการดำเนินชีวิตด้วยคุณธรรม ซึ่งจะช่วยลดปัญหาความผิดพลาดทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมให้ครอบครัวสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง โดยสรุป การคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรมตามหลักกัลยาณมิตรตาเป็นทุนทางสังคมที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์าราม เนื่องจากช่วยส่งเสริมวินัยทางการเงิน การดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และการพึ่งพาตนเองผ่านเครือข่ายความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ชี้ให้เห็นว่ากัลยาณมิตรเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเจริญทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิต อันนำไปสู่การดำรงชีวิตอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืนตามหลักสมชีวิตาในพระพุทธศาสนา

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนตามหลักสมชีวิตาอย่างเป็นรูปธรรม โดยบูรณาการหลักภูมูฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตา เข้ากับแผนพัฒนาชุมชนและแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เพื่อส่งเสริมให้ครัวเรือนมีความรู้ด้านการประกอบอาชีพ การบริหารจัดการทรัพย์สิน การออม และการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง อันจะนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการพึ่งพาตนเอง

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการพัฒนาอาชีพและเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้แก่ประชาชนในชุมชน ผ่านการจัดอบรมทักษะอาชีพ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การตลาดออนไลน์ และการสนับสนุนแหล่งทุนชุมชน เพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนเพียรตามหลักภูมูฐานสัมปทา และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

3) ภาครัฐควรมีนโยบายส่งเสริมวินัยทางการเงินและการออมในระดับครัวเรือน โดยสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ กองทุนชุมชน และกิจกรรมให้ความรู้ด้านการวางแผนทางการเงิน เพื่อสร้างความตระหนักในการรักษาทรัพย์ตามหลักอารักขสัมปทา และเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจให้แก่ประชาชน

4) ควรสนับสนุนการสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตรทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชน ผ่านการส่งเสริมบทบาทของวัด ผู้นำชุมชน และองค์กรภาคประชาชน ให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และการสร้างความร่วมมือด้านอาชีพและเศรษฐกิจครัวเรือน เพื่อส่งเสริมการคบค้าสมาคมกับคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรมตามหลักกัลยาณมิตตตา

5) ควรมีการจัดทำเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน วัด และชุมชน ในการขับเคลื่อนการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนตามหลักสมชีวิตา โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน การแลกเปลี่ยนทรัพยากร ความรู้ และประสบการณ์ เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนในระยะยาว

5.3.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนตามหลักสมชีวิตาในบริบทที่หลากหลาย เช่น ชุมชนเมือง ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท และชุมชนเกษตรกรรม เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่มีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักสมชีวิตาในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือน

2) ควรศึกษาบทบาทของวัดและพระสงฆ์ในการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนตามหลักสมชีวิตา เพื่อค้นหาแนวทางการใช้ศักยภาพของวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้าน

เศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาอาชีพ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3) ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสมชีวิตากับคุณภาพชีวิตของประชาชนในมิติต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เห็นผลลัพธ์เชิงองค์รวมของการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาชีวิตและชุมชน

บรรณานุกรม

1) หนังสือทั่วไป

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2553). คู่มือแนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการแผนชุมชน. กรุงเทพฯ : กระทรวงมหาดไทย.

กรมพัฒนาชุมชน. (2565). รายงานสถานการณ์เศรษฐกิจครัวเรือนในประเทศไทย ปี 2565. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.

กรมการพัฒนาชุมชน. (2564). ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) และข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2ค) พ.ศ. 2564. กระทรวงมหาดไทย.

เกษม วัฒนชัย. (2550). เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

เกษม วัฒนชัย. (2553). ศาสตร์แห่งการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล. โรงพิมพ์แสงดาว.

เกษม สุนทรญาณกิจ. (2560). เศรษฐศาสตร์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา. คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

จตุพร บานชื่น และรุ่งโรจน์ ตั้งสุริยกิจ. (2528). คู่มือชีวิตครอบครัว, (ม.ป.ท.)

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2544). เศรษฐศาสตร์ชุมชน: แนวคิดและการประยุกต์ใช้. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชยพล จันทรศิริ. (2561). หลักพุทธธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2563). คู่มือวางแผนการเงินส่วนบุคคล. ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.

_____. (2564). รายงานความมั่นคงทางการเงินครัวเรือนของไทย. ธนาคารแห่งประเทศไทย.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2565). รายงานการสำรวจทักษะทางการเงินของคนไทย ปี 2565. ธนาคารแห่งประเทศไทย.

ธนาวัฒน์ สิริวัฒน์ธนกุล. (2553). Secret ซีเคร็ตเคล็ดลับสู่ความสุขและความสำเร็จ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

ธวัชชัย แก้วคง. (2560). เศรษฐกิจชุมชนกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ธันวา จิตต์สงวน. (2550). การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทย. สารานุกรมไทยฉบับเฉลิมพระเกียรติในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติ 60 ปี. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน).
- ประเวศ วะสี. (2550). เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม: แนวทางฟื้นฟูเศรษฐกิจ สังคม. หมอชาวบ้าน.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2535). พุทธศาสนากับสังคมไทย. มูลนิธิโกลดิมทอง.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2549). การดำรงชีวิตที่ถูกต้อง. สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ (พิมพ์ครั้งที่ 9). มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2557). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2543). ทางออกจากระบบเศรษฐกิจที่ครอบงำสังคมไทย, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิกจำกัด.
- _____. (2545). เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
- _____. 2539. ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 8, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2539). ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ พุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2562). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 34). มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพพระธรรมปิฎก.
- _____. (2562). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 34). มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพพระธรรมปิฎก.
- _____. (2550). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์รวมเล่ม 3 ภาค ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ.
- พระพรหมบัณฑิต. (2559). พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร). (2554). พุทธธรรมกับการครองชีวิต. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไพศาล วิสาโล. (2558). อยู่เย็นเป็นสุข. สำนักพิมพ์ปริมาyard.
- พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว). คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์ เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 12, กรุงเทพฯ: บริษัท พีวี ซีพพลายส์ จำกัด.
- พระมหาวิชัย วชิรเมธี. (2552). คนสำราญ งานสำเร็จ. สำนักพิมพ์ปราณ.
- พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ. (2556). เศรษฐศาสตร์แนวพุทธกับการพัฒนาสังคมไทย. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมกายแคลิฟอร์เนีย.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2561). พุทธสันติวิถีกับการพัฒนาสังคม. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2558). พุทธวิถีกับการบริหาร. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตฺตญาโณ). (2552). ธรรมกับการพัฒนาชีวิต. ธรรมสภา.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตฺตญาโณ). (2553). ธรรมเพื่อการครองชีวิต. ธรรมสภา.

พระราชมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2528). พุทธธรรมกับเศรษฐศาสตร์. มูลนิธิโกลดคิมทอง.

พระสุธีวรญาณ (ไชว ทสฺสนีโย). (2560). พุทธธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (เล่ม 11). โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.

สมชาย สุขสันต์. (2559). การประยุกต์หลักธรรมในชีวิตประจำวัน. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). (2553). หลักธรรมเพื่อการครองเรือน. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2564). แผนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. 2565–2570. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

_____. (2542). เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร. กรุงเทพมหานคร: คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง.

_____. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564). สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก. (2565). รายงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทย ปี 2565. สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2566. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

_____. (2566). การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2566. กระทรวงดิจิทัลเพื่อ

_____. (2567). รายได้และการกระจายรายได้ของครัวเรือน พ.ศ. 2566 ระดับจังหวัด. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

_____. (2568). สถิติรายได้และรายจ่ายของครัวเรือน พ.ศ. 2567. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570). สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. (2566). รายงานภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนไทย. สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. (2566). รายงานภาวะสังคมไทย ไตรมาสสี่ และภาพรวม ปี 2566. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สฤัญญา รัชมีธรรมโชติ. (2548). แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วย Competency Based Learning, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: บริษัท ศิริวัฒนา อินเทอร์เน็ต จำกัด (มหาชน).

สุจิตรา ธนาคินทร์. (2552). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2554). พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน (พิมพ์ครั้งที่ 17). มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุเมธ ตันติเวชกุล. (2552). ตามรอยพระยุคลบาท: ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. มูลนิธิชัยพัฒนา.

แสง จันทร์งาม. (2544). อริยสัจ 4 หัวใจของพระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อีระกา

อภิชัย พันธเสน. (2544). พุทธเศรษฐศาสตร์: วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ. อมรินทร์.

อภิชัย พันธเสน. (2546). เศรษฐกิจพอเพียงในฐานะรูปแบบที่พึงปรารถนาของระบบสวัสดิการสังคมไทย. หนังสือรวมบทความการเสวนาสาขาสหวิชาการระหว่างสถาบันแห่งชาติ ครั้งที่ 1.

องค์การบริหารส่วนตำบลห่านโพธิ์. (ม.ป.ป.). 2564. แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566–2570). องค์การบริหารส่วนตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง.

2. วิทยานิพนธ์/ สารนิพนธ์ และงานวิจัย

ณัฐกุล ภูกลาง. (2561). การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปในมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. รายงานการวิจัยบุคลากร (R2R). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

นายธนิศ ศรีภักดิ์เจริญ. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนแบบพึ่งพาตนเองของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในเขต ภาคกลางตอนล่าง 1. การศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎี

บัณฑิต. สาขาวิชาพัฒนศึกษา แบบ 1.1. ปรัชญาดุฎฐิบัณฑิต. ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พระอธิการจำรัส จารุธมโม (พาเรื่อง), (2564). การศึกษาแนวคิดเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รัชฎาวรรณ โพธิ์จันทร์. (2548). การรับรู้ภาวะผู้นำและศักยภาพในการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ในจังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาชุมชน, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุธินี อรรถากร และคณะ. (2562). การพัฒนาพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนในระดับหมู่บ้านในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. งานวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สุรีย์ ชนะโสภิตานนท์. (2556). ศึกษาการบริหารจัดการโรคทรัพยากรในพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

3. วารสารทางวิชาการ

ขจีรัตน์ พุ่มพุกษ์. (2567). การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในตำบลบางแค จังหวัดสมุทรสงคราม. พุทรมัคค์, 9(1), 242-247.

ขวัญสุดา พรหมบุญ, และ ปิยะดา พาคำทอง. (2568). การวางแผนการเงินส่วนบุคคลเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจของครัวเรือน ตำบลสว่างแดนดิน อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร. วารสารวิทยาการจัดการและการบัญชี, 2(3), 45-58.

จิรพร บาร์ศรี, พงษ์พันธ์ มุริกันนท์, จรรพ ปลัดเดช, กฤติยา สุขเพิ่ม, และ ธรรมรัตน์ สีนธเดช. (2567). นวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน. Ratanabuth Journal, 6(3), 1-15.

ชยาพล สุนทรวิวัฒนา. (2567). ทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์: การสร้างมูลค่าภายใต้บริบทไทย. วารสารพฤติกรรมศาสตร์. 30(2), 1-18.

ดวงใจ วงศ์เกย, และ วลี พุทโสม. (2565). ปัจจัยเชิงสาเหตุของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจในชีวิตและความอยู่ดีมีสุขระยะยาวของประชาชนในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 16(1), 258-272.

- ทิวเมฆ นาวาบุญนิยม. 2558. “การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนปทุมอโศก จังหวัดนครปฐม” วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. 2(1), 27-28.
- ธัญญาลักษณ์ วีระสมบัติ. (2546). การใช้ Competency เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการฝึกอบรมในองค์กร. วารสารบริหารธุรกิจ, 26 (99), 55-64
- ปนิธดา ลิ้มเรืองรอง และจุฑามาศ ทวีไพบูลย์วงศ์. (2565). อิทธิพลของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยมีสมรรถนะของพนักงานเป็นตัวแปรส่งผ่าน. วารสารศรีนครินทร์วิโรฒวิจัยและพัฒนา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 14(27), 1-15.
- ปราการ เกิดมีสุข. (2566). วิถีชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในเขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ภายใต้สถานการณ์โควิด-19. Academic Journal Bangkokthonburi University, 12(2), 45-58.
- พรทิพย์ ดิลกานันท์, อุบลวรรณ หงส์วิทยากร, และสันติ ศรีสวนแดง. (2564). การเรียนรู้ของชุมชนภายใต้โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ในการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหาร. วารสารครูศาสตร์, 49(1), 2-18.
- พระครูปลัดสิริวัตร สุธัมโม (ด้านประสิทธิ์) และคณะ. (2563). การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม. วารสารมหาจุฬานาครทรรณ. 7(4), 144-155.
- พระครูสิริปัญญาภรณ์, พระมหาสมชาย ฐานวุฒโฒ, และ สมคิด บุญถนอม. (2565). การประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 เพื่อการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในสังคมไทยยุคใหม่. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา. 13(2), 45-58.
- พระคำไพ สดัญญโม (จันทรังษี). (2567). การพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 9(1), 298-321.
- พระนพดล สุธัมโม, สามารณ สุขประการ, และ ศิริโรจน์ นามเสนา. (2567). แนวทางการดำเนินเศรษฐกิจพอเพียงเชิงพุทธบูรณาการ. วารสารวิจัยวิชาการ, 7(2), 463-478.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2562). การพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 18). มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระมหาเจนภพ ปภาโส และคณะ. (2566). ไ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ 4. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี. 6(1), 119-136.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2563). พุทธวิธีการพัฒนามนุษย์และสังคม. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2564). การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภาวนา 4. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 9(3), 1120–1133.
- พระราชวรมนี. (2564). เศรษฐศาสตร์แนวพุทธและการดำเนินชีวิตตามหลักสมชีวิตา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- พริญา เขตพงษ์. (2564). การใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของผู้มีงานทำในกรุงเทพมหานคร. วารสารวิจัยและนวัตกรรม สถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร, 4(1), 105–115.
- มฤดี กีเอียน, จันทนา อุดม และไพโรจน์ บุตรชีวิน. (2567). การพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อยกระดับการดำรงชีวิตตามหลักวิถีพอเพียงของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. RMUTT Global Business and Economics Review. 19(1), 145-164.
- รุ่งระวี มั่งสิงห์. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการการเงินของครัวเรือน. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 26(1), 181–194.
- ลลิตา เดชเป้า. (2562). การพัฒนาสมรรถนะทรัพยากรมนุษย์สำหรับหลักสูตรฝึกอบรมข้าราชการโดยใช้การเรียนรู้จากประสบการณ์. วารสารมหาจุฬานาครทรรศ, 6(8), 3870–3884.
- วิทยา อบโอ. (2563). การบริหารความเสี่ยงทางการเงินของครัวเรือนในสภาวะความปกติใหม่. วารสารวิชาการสังคมมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 10(2), 69–80.
- วิทยา อบโอ. (2564). การบริหารความเสี่ยงทางการเงินของครัวเรือนในสภาวะความปกติใหม่. วารสารวิชาการสังคมมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 10(2), 69–80.
- สลักจิตร ทองหล่อ. (2569). จากการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนผ่าน: แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่องค์การแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล. วารสารนวัตกรรมองค์การและการจัดการ. 1(2), 15–29.
- สุภาวดี ศรีสุข, และ พระครูวินัยธรรมศักดิ์ กิตติปัญญา. (2566). การพัฒนาศักยภาพชุมชนตามหลักพุทธธรรม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 9(1), 85–97.
- สุรศักดิ์ ชะมารัมย์. (2562). การเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์การสู่การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21. วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 4(1), 146–158.
- เสกสรรค์ สนา, อภิชาติ ใจอารีย์, และ ระวี สุจิตตสกุล. (2564). การสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่ชุมชนประชาธิปไตย. วารสารการเมืองการปกครอง, 11(3), 168–185.

อำพล รักษายศ. (2559). ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพของครัวเรือนเพื่อการพึ่งตนเองตำบลเคียนซา อำเภอกะเปอร์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. Veridian E-Journal, Silpakorn University. 9(2), 2468–2479

4. ต่างประเทศ

- Agarwal, S., Zhang, J., & Zou, X. (2022). Household finance. Oxford Research Encyclopedia of Economics and Finance.
- Apichai Puntasen. (2008). Buddhist economics: Evolution, theories and its application to various economic subjects. Amarin Printing and Publishing.
- Becker, G. S. (1993). Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education (3rd ed.). Chicago: University of Chicago Press. pp. 15–20.
- Becker, G. S. (1993). Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education (3rd ed.). The University of Chicago Press.
- Becker, G. S. (2020). Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education (4th ed.). University of Chicago Press.
- Chambers, R., & Conway, G. (1992). Sustainable Rural Livelihoods: Practical Concepts for the 21st Century. Brighton: Institute of Development Studies. pp. 6–10.
- Ellis, F. (1998). Household strategies and rural livelihood diversification. The Journal of Development Studies, 35(1), 1–38.
- Ellis, F. (2000). Rural livelihoods and diversity in developing countries. Oxford University Press.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2022). The State of Food and Agriculture 2022: Leveraging automation in agriculture for transforming agrifood systems. FAO.
- Gomes, F., Haliassos, M., & Ramadorai, T. (2021). Household finance. Journal of Economic Literature, 59(3), 919–1000.
- International Labour Organization. (2021). World employment and social outlook: Trends 2021. International Labour Office.
- Jittchoom, K., Pochanachang, S., & Niyomsilp, E. (2021). Human capital development in the international logistics business through knowledge, skills and attitudes

- in Thailand. *Journal of Humanities and Social Sciences*, Rajapruk University, 7(2), 366–380.
- Kiyosaki, R. T., & Lechter, S. L. (2017). *Rich Dad Poor Dad: What the rich teach their kids about money that the poor and middle class do not!* Plata Publishing.
- Naknakha, P. (2025). Facilitator: Human resource development in the digital era. *Journal of Organizational Innovation and Management*, 1(1), 1–14.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). *Skills outlook 2023: Skills for a resilient green and digital transition*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/27452c30-en>
- Ostrom, E. (1990). *Governing the commons: The evolution of institutions for collective action*. Cambridge University Press.
- Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto). (2017). *Buddhadhamma: The laws of nature and their benefits to life* (Expanded ed.). Buddhadhamma Foundation.
- Phra Payutto. (1994). *Buddhist economics: A middle way for the market place*. Buddhadhamma Foundation.
- Porter, M. E. (1990). *The competitive advantage of nations*. Free Press.
- Prabripu, P. (2023). Sustainability of small farming households: An outcome of their being a sufficiency economy unit. *Journal of Applied Economics and Management Strategy*, 10(1), 1–18.
- Sarapirom, K. (2024). The philosophy of sufficiency economy (PSE): Choice, survival, and happiness for all in the time of crisis. *Interdisciplinary Research Review*, 19(4), 1–10.
- Sarapirom, K. (2024). The philosophy of sufficiency economy (PSE): Choice, survival, and happiness for all in the time of crisis. *Interdisciplinary Research Review*, 19(4), 1–10.
- Sathirachaiyawit, T., Sirakiatsakul, P., & Arkornsakul, P. (2024). The guidelines for development of human resource practitioner to the labor market in Chiang Mai Province. *Research and Development Journal*, Loei Rajabhat University, 19(66), 77–92.
- Sathirapanya, C., Trijun, J., & Sathirapanya, P. (2024). Integrating the sufficiency economy royal philosophy and participatory action research approach to

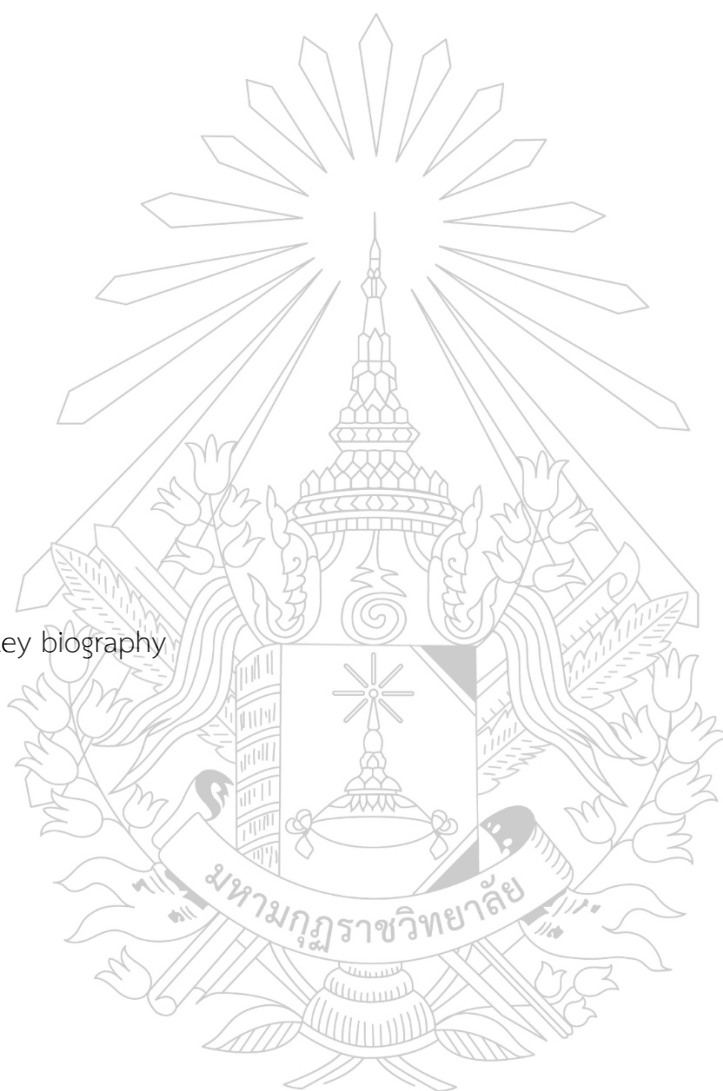
- promote self-care for stroke prevention in selected communities of Southern Thailand. *Healthcare*, 12(14), 1367.
- Schumacher, E. F. (1973). *Small is beautiful: Economics as if people mattered*. Blond & Briggs.
- Schunk, D. H., & DiBenedetto, M. K. (2020). Motivation and social cognitive theory. *Contemporary Educational Psychology*, 60, 101832. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2019.101832>
- Sen, A. (1999). *Development as freedom* (pp. 87–90). New York, NY: Alfred A. Knopf.
- Sen, A. (1999). *Development as freedom*. Oxford University Press.
- Sivaraksa, S. (2009). *The wisdom of sustainability: Buddhist economics for the 21st century*. Silkworm Books.
- Soontornwiwattana, C. (2024). Theory of human resource development: Value creation in the Thai context. *The Periodical of Behavioral Science*, 30(2), 1–18.
- Taormina, R. J., & Gao, J. H. (2023). Maslow and the motivation hierarchy: Measuring satisfaction of the needs. *American Journal of Psychology*, 136(2), 145–159.
- UNESCO. (2022). *Embracing a culture of lifelong learning: Contribution to the futures of education initiative*. UNESCO Institute for Lifelong Learning.
- UNESCO. (2022). *Making lifelong learning a reality for all*. UNESCO Institute for Lifelong Learning.
- United Nations Development Programme. (2021). *Governance for sustainable development: Strengthening public institutions and governance systems*. United Nations Development Programme.
- United Nations Development Programme. (2022). *Capacity development: A UNDP primer*. UNDP.
- United Nations Environment Programme. (2021). *Making peace with nature: A scientific blueprint to tackle the climate, biodiversity and pollution emergencies*. United Nations.
- World Bank. (2021). *Household financial resilience and economic stability*. World Bank Group.
- World Economic Forum. (2023). *The future of jobs report 2023*. World Economic Forum.

- Zimmerman, M. A. (2021). Psychological empowerment: Issues and illustrations. In M. Minkler (Ed.), *Community organizing and community building for health and welfare* (5th ed., pp. 279–292). Rutgers University Press.
- Zimmerman, M. A., Eisman, A. B., Reischl, T. M., Morrel-Samuels, S., & Stoddard, S. A. (2022). Youth empowerment solutions: Evaluation of an after-school program to engage middle school students in community change. *Health Education & Behavior*, 49(1), 52–61.

5. เว็บไซต์

- Daniels, P. (2005). Economic systems and the Buddhist world view: The 21st century nexus. *The Journal of Socio-Economics*, 34(2), 245–268. สืบค้นเมื่อ 28 มกราคม 2561, จาก <https://doi.org/10.1016/j.socec.2004.09.00>
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2020). *How's life? 2020: Measuring well-being*. OECD Publishing. สืบค้นเมื่อ 28 มกราคม 2561, จาก <https://doi.org/10.1787/9870c393-en>
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). *OECD/INFE international survey of adult financial literacy 2023*. OECD Publishing. สืบค้นเมื่อ 28 มกราคม 2561, จาก <https://www.oecd.org/financial/education/>
- United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations. สืบค้นเมื่อ 28 มกราคม 2561, จาก <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- World Bank. (2022). *World Development Report 2022: Finance for an equitable recovery*. World Bank. สืบค้นเมื่อ 28 มกราคม 2561, จาก <https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1730-4>
- นุรนาซีฮะห์ ยะโก๊ะ. (2561). ความหมายของครอบครัว. สืบค้นเมื่อ 28 มกราคม 2561, จาก <https://sites.google.com/site/nurnasihahyaakob5620210625/khwam-hmaykhrxbkhrw>

This is Mendeley biography

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

1. พระอธิการวิจิตร วิจิตรโน, ดร.

คุณวุฒิทางการศึกษา

ปร.ด. (ปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช
วิทยาลัย

ตำแหน่งปัจจุบัน

ผู้ช่วยเจ้าคณะจังหวัดสงขลา

2. ดร. บุญส่ง ทองเอียง

คุณวุฒิทางการศึกษา

กศ.ด. (ภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา)
มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ประจำหลักสูตรบริหารการศึกษา
มหาบัณฑิต และหลักสูตรดุขฎิบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต
ศรีธรรมาสไกรราช

3. นายอภิรักษ์ สิริรัตนจิตต์

คุณวุฒิทางการศึกษา

ปริญญาโท ครุศาสตรมหาบัณฑิต(หลักสูตร
และการสอน) มหาวิทยาลัยทักษิณ

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ทักษิณ สาขาสงขลา

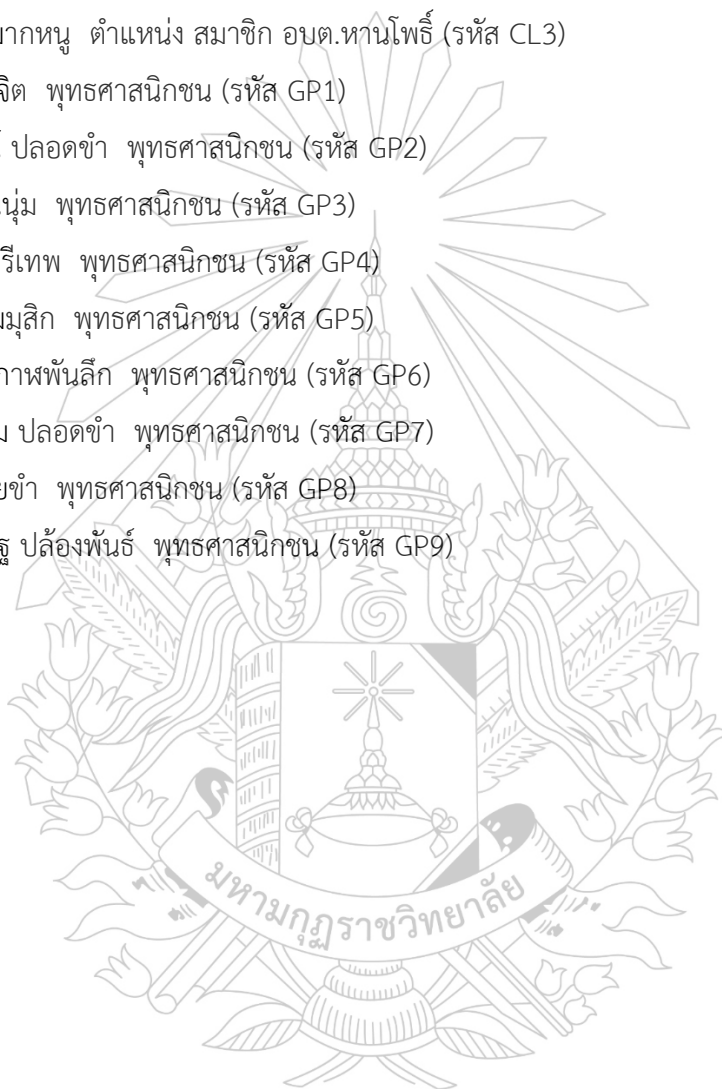

ภาคผนวก ข

บุคลากร

ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อมูลสำคัญ

1. พระศรีธรรมพรสาธน์ ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดจรรยาธรรม (รหัส RL1)
2. พระอธิการวิสุทธิ เตชวโร ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดห่านโพธิ์ (รหัส RL2)
3. พระวินิจ ปัญญาโร ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโพธิญาณวราราม (รท.แทนเจ้าอาวาส) (รหัส RL3)
4. นายกรรชัย นวลแก้ว ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน (รหัส CL1)
5. นายสมบุญ สงสุรินทร์ ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน (รหัส CL2)
6. นายประทีป มากหนู ตำแหน่ง สมาชิก อบต.ห่านโพธิ์ (รหัส CL3)
7. นายวิจิต ดวงจิต พุทธศาสนิกชน (รหัส GP1)
8. นายประพัฒน์ ปลอดขำ พุทธศาสนิกชน (รหัส GP2)
9. นายมานะ อินน่ม พุทธศาสนิกชน (รหัส GP3)
10. นายศุภกร ศรีเทพ พุทธศาสนิกชน (รหัส GP4)
11. นายธวัช เมฆมุสิก พุทธศาสนิกชน (รหัส GP5)
12. นายสุวิทย์ กาฬพันธุ์ พุทธศาสนิกชน (รหัส GP6)
13. นายประนอม ปลอดขำ พุทธศาสนิกชน (รหัส GP7)
14. นายชม ช่วยขำ พุทธศาสนิกชน (รหัส GP8)
15. นายประเสริฐ ปล้องพันธ์ พุทธศาสนิกชน (รหัส GP9)

ที่ อว ๗๘/๑๖(๒)/ว ๐๓๐๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาโพธิ์ อำเภอพระพรหม

จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐

โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๒๘-๕ www.ssc.mbu.ac.th

๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระอธิการวิจิตร วิจิตรโณ

ด้วย นายอัครชัย บลอสจ่า นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมัชชาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรยา
ราม ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง (DEVELOPING HOUSEHOLD ECONOMIC POTENTIAL
THROUGH THE PRINCIPLES OF SAMAJHA OF BUDDHISTS IN THE WAT CHARANARAM
COMMUNITY, HAN PHO SUBDISTRICT, KHAO CHAISON DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE)"
โดยมี ดร.กิตติพงษ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของ
เครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อการวิจัยที่มีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็น
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารแนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๒๘

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๗๑๒๙

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๓๐๙

วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ดร.บุญส่ง ทองเอียง

ด้วย นางฉัตรชัย ปูลอจ๊ะ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช กำลังดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมัชชาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรยา
ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาค้อ จังหวัดพิจิตร (DEVELOPING HOUSEHOLD ECONOMIC POTENTIAL
THROUGH THE PRINCIPLES OF SAMAJIVA OF BUDDHISTS IN THE WAT CHARANARAM
COMMUNITY, HAN PHO SUBDISTRICT, KHAO KHO DISTRICT, PHICHIT PROVINCE)"
โดยมี ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

ในการนี้จึงเจริญพรเรียนท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความรู้ตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของ
เครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็น
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังกล่าวแนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนพามาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูวิจิตรพัฒน. ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยศรีธรรมโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย

ที่ อว ๗๗๓๖(๒)/ว ๐๓๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๗๗๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๓๒ ธันวาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ดร.อภิวัฒน์ สิริรัตนจิตต์

ด้วย นายณัฏฐชัย บุลอัคร์ชัย นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมัชชาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรยา
ราม ตำบลนาพรุ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง (DEVELOPING HOUSEHOLD ECONOMIC POTENTIAL
THROUGH THE PRINCIPLES OF SAMAJIVA OF BUDDHISTS IN THE WAT CHARANARAM
COMMUNITY, HAN PHO SUBDISTRICT, KHAO CHAISORN DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE)"
โดยมี ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

ในการนี้จึงเจริญพรเรียนท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของ
เครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็น
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาขอโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาดังกล่าวและขออပ်แทนท่านขอบคุณ มา ณ
โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์ คร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๗๗๒๘๘

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ อว ๗๔๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาโพธิ์ อำเภอพระพรหม

จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระศรีธรรมประสาธน์

ด้วย นายฉัตรชัย ปลอดคำ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมัชชาของพุทธศาสนิกชนชุมชน
วัดจระนาราม ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง (DEVELOPING HOUSEHOLD ECONOMIC
POTENTIAL THROUGH THE PRINCIPLES OF SAMAJIVA OF BUDDHISTS IN THE WAT CHARANARAM
COMMUNITY, HAN PHO SUBDISTRICT, KHAO CHAISON DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE)” โดย
มี ดร.กิตติพงษ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านโปรดอนุญาตให้ นายฉัตรชัย ปลอดคำ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหามกุฏราชวิทยาลัย

๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๙
พระศรีธรรมประสาธน์

ที่ อว ๗๕๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระวินิจ ปัญญาธโร

ด้วย นายฉัตรชัย ปลอดคำ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมัชชาของพุทธศาสนิกชนชุมชน
วัดจรรยาธรรม ตำบลนาพรุ อำเภอนาพรุ จังหวัดพัทลุง (DEVELOPING HOUSEHOLD ECONOMIC
POTENTIAL THROUGH THE PRINCIPLES OF SAMAJIVA OF BUDDHISTS IN THE WAT CHARANARAM
COMMUNITY, HAN PHO SUBDISTRICT, KHAO CHAISON DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE)” โดยมี
มี ดร.กิตติพงษ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านโปรดอนุญาตให้ นายฉัตรชัย ปลอดคำ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบรรชิตวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๒๘

ยืนยันในความรับผิดชอบ
ในการสัมภาษณ์
พระ วินิจ ปัญญาธโร
วัดโพธิ์ญาณมหาราชา

ที่ อว ๗๔๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมราช

๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม

จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระอธิการวิสุทธิ เตชวโร

ด้วย นายฉัตรชัย ปลอดข้า นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช กำลังดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมัชชาของพุทธศาสนิกชนชุมชน
วัดจรรย์ราม ตำบลนาพรุ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง (DEVELOPING HOUSEHOLD ECONOMIC
POTENTIAL THROUGH THE PRINCIPLES OF SAMAJIVA OF BUDDHISTS IN THE WAT CHARANARAM
COMMUNITY, HAN PHO SUBDISTRICT, KHAO CHAISON DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE)” โดย
มี ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านโปรดอนุญาตให้ นายฉัตรชัย ปลอดข้า ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัย

พระอธิการวิสุทธิ เตชวโร

พระอธิการวิสุทธิ เตชวโร
เจ้าอาวาสวัดนาพรุ

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม

จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายกรรชชัย นวลแก้ว

ด้วย นายฉัตรชัย ปลอดขำ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมัชชาของพุทธศาสนิกชนชุมชน
วัดจรรย์นาราม ตำบลนาพรุ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง (DEVELOPING HOUSEHOLD ECONOMIC
POTENTIAL THROUGH THE PRINCIPLES OF SAMAJIVA OF BUDDHISTS IN THE WAT CHARANARAM
COMMUNITY, HAN PHO SUBDISTRICT, KHAO CHAISON DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE)” โดยมี
ดร.กิตติพงษ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านโปรดอนุญาตให้ นายฉัตรชัย ปลอดขำ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ยืนยง ๓๐๖ สัมภาษณ์
กษ

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๗๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายสมบุญ สงสุรินทร์

ด้วย นายฉัตรชัย ปลื้มคำ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมัชชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชน
วัดจรรย์ราม ตำบลนาพรุ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง (DEVELOPING HOUSEHOLD ECONOMIC
POTENTIAL THROUGH THE PRINCIPLES OF SAMAJIVA OF BUDDHISTS IN THE WAT CHARANARAM
COMMUNITY, HAN PHO SUBDISTRICT, KHAO CHAISON DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE)” โดย
มี ดร.กิตติพงษ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านโปรดอนุญาตให้ นายฉัตรชัย ปลื้มคำ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัย

ดร.ไพฑูริย์
วิเศษ

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร นายประทีป มากหนู

ด้วย นายฉัตรชัย ปลื้มคำ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง "การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมัชชาของพุทธศาสนิกชนชุมชน
วัดจรรยาธรรม ตำบลนาพรุ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง (DEVELOPING HOUSEHOLD ECONOMIC
POTENTIAL THROUGH THE PRINCIPLES OF SAMAJIVA OF BUDDHISTS IN THE WAT CHARANARAM
COMMUNITY, HAN PHO SUBDISTRICT, KHAO CHAISON DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE)" โดยมี
มี ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านโปรดอนุญาตให้ นายฉัตรชัย ปลื้มคำ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรเพื่อให้โปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ในความร่วมมือน
ประทีป มากหนู

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๑๒๔-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร นายวิชิต ดวงจิต

ด้วย นายฉัตรชัย ปลอดข้า นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์ กำลังดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมัชชาของพุทธศาสนิกชนชุมชน
วัดจรรย์ราม ตำบลนาพรุ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง (DEVELOPING HOUSEHOLD ECONOMIC
POTENTIAL THROUGH THE PRINCIPLES OF SAMAJIVA OF BUDDHISTS IN THE WAT CHARANARAM
COMMUNITY, HAN PHO SUBDISTRICT, KHAO CHAISON DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE)” โดยมี
มี ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านโปรดอนุญาตให้ นายฉัตรชัย ปลอดข้า ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๑๒๔

ได้รับ
อ.อ.อ.อ.อ.อ.
๑๗/๖

ที่ อว ๗๔๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสไครราช

๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๗๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายศุภกร ศรีเทพ

ด้วย นายฉัตรชัย ปลอดคำ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสไครราช กำลังดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมัชชาของพุทธศาสนิกชนชุมชน
วัดจรรย์ราม ตำบลนาพรุ อำเภอนาพรุ จังหวัดพัทลุง (DEVELOPING HOUSEHOLD ECONOMIC
POTENTIAL THROUGH THE PRINCIPLES OF SAMAJIVA OF BUDDHISTS IN THE WAT CHARANARAM
COMMUNITY, HAN PHO SUBDISTRICT, KHAO CHAISON DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE)” โดย
มี ดร.กิตติพงษ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสไครราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านโปรดอนุญาตให้ นายฉัตรชัย ปลอดคำ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสไครราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัย

รับไว้ ณ วันที่ ๑๖/๖/๒๕๖๔
ณ/ศรีธรรมาสไครราช
(คน)
๑๖๐๑๑๑๑ ๑๕/๖/๒๕๖๔

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพู อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครราชสีมา ๔๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๑๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร นายประพัฒน์ ปลอดข้า

ด้วย นายฉัตรชัย ปลอดข้า นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช กำลังดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมัชชาของพุทธศาสนิกชนชุมชน
วัดจรรย์นาราม ตำบลนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดพิจิตร (DEVELOPING HOUSEHOLD ECONOMIC
POTENTIAL THROUGH THE PRINCIPLES OF SAMAJIVA OF BUDDHISTS IN THE WAT CHARANARAM
COMMUNITY, HAN PHO SUBDISTRICT, KHAO CHAISONG DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE)” โดยมี
มี ดร.กิตติพงษ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านโปรดอนุญาตให้ นายฉัตรชัย ปลอดข้า ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๔๐-๑๑๒๘

ทราบ

[Handwritten signature]

ที่ อว ๗๔๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม

จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐

โทร. ๐-๗๕๘๐-๔๑๒๘-๔ www.ssc.mbu.ac.th

๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร นายวรโชติ เมธมุลิก

ด้วย นายฉัตรชัย ปลอดข้า นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง "การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมัชชาของพุทธศาสนิกชนชุมชน
วัดจรรย์นาราม ตำบลนาพรุ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง (DEVELOPING HOUSEHOLD ECONOMIC
POTENTIAL THROUGH THE PRINCIPLES OF SAMAJIVA OF BUDDHISTS IN THE WAT CHARANARAM
COMMUNITY, HAN PHO SUBDISTRICT, KHAO CHAISON DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE)" โดยมี
มี ดร.กิตติพงษ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านโปรดอนุญาตให้ นายฉัตรชัย ปลอดข้า ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๔๑๒๘

ได้แล้ว-ฉันท

วรโชติ

ที่ อว ๗๔๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสครราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร นายสุวิทย์ กาฬพันธ์

ด้วย นายฉัตรชัย ปลอดคำ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสครราช กำลังดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมัชชาของพุทธศาสนิกชนชุมชน
วัดจรรยาธรรม ตำบลนาพรุ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง (DEVELOPING HOUSEHOLD ECONOMIC
POTENTIAL THROUGH THE PRINCIPLES OF SAMAJIVA OF BUDDHISTS IN THE WAT CHARANARAM
COMMUNITY, HAN PHO SUBDISTRICT, KHAO CHAISON DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE)” โดยมี
มี ดร.กิตติพงษ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสครราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านโปรดอนุญาตให้ นายฉัตรชัย ปลอดคำ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบรรชิตวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสครราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัย

ยื่นให้ท่านด้วย
สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
นายสุวิทย์ กาฬพันธ์

12

ที่ อว ๗๔๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๗๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร นายประเสริฐ ปล้องพันธ์

ด้วย นายฉัตรชัย ปลอดข้า นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมัชชาของพุทธศาสนิกชนชุมชน
วัดจรรย์าราม ตำบลนาพรุ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี (DEVELOPING HOUSEHOLD ECONOMIC
POTENTIAL THROUGH THE PRINCIPLES OF SAMAJIVA OF BUDDHISTS IN THE WAT CHARANARAM
COMMUNITY, HAN PHO SUBDISTRICT, KHAO CHAISONG DISTRICT, PHATTALUNG PROVINCE)” โดยมี
มี ดร.กิตติพงษ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านโปรดอนุญาตให้ นายฉัตรชัย ปลอดข้า ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๗๑๒๘

๗๕๘๐-๗๑๒๘

๗๕๘๐-๗๑๒๘

13

ที่ อว ๗๕๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสโครราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๒๘-๕ www.ssc.mbu.ac.th

๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร นายชม ช่วยข้า

ด้วย นายฉัตรชัย ปลอดข้า นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโครราช กำลังดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง "การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมัชชาของพุทธศาสนิกชนชุมชน
วัดจรรย์นาราม ตำบลนาพรุ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง (DEVELOPING HOUSEHOLD ECONOMIC
POTENTIAL THROUGH THE PRINCIPLES OF SAMAJIVA OF BUDDHISTS IN THE WAT CHARANARAM
COMMUNITY, HAN PHO SUBDISTRICT, KHAO CHAISON DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE)" โดย
มี ดร.กิตติพงษ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโครราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านโปรดอนุญาตให้ นายฉัตรชัย ปลอดข้า ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสโครราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๒๘

อันได้มากครับ
๕๗

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม

จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายประนอม ปลอดข้า

ด้วย นายฉัตรชัย ปลอดข้า นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมัชชาของพุทธศาสนิกชนชุมชน
วัดจรรย์นาราม ตำบลนาพรุ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง (DEVELOPING HOUSEHOLD ECONOMIC
POTENTIAL THROUGH THE PRINCIPLES OF SAMAJIVA OF BUDDHISTS IN THE WAT CHARANARAM
COMMUNITY, HAN PHO SUBDISTRICT, KHAO CHAISON DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE)” โดย
มี ดร.กิตติพงษ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านโปรดอนุญาตให้ นายฉัตรชัย ปลอดข้า ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ทราบบ
โดยปลั๊กบอร์
พระพรหม

15

ที่ อว ๗๔๖.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสีโครราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร นายมานะ อินนุ้ม

ด้วย นายฉัตรชัย ปลอดคำ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสีโครราช กำลังดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง "การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมัชชาของพุทธศาสนิกชนชุมชน
วัดจรรย์นาราม ตำบลนาพรุ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง (DEVELOPING HOUSEHOLD ECONOMIC
POTENTIAL THROUGH THE PRINCIPLES OF SAMAJIVA OF BUDDHISTS IN THE WAT CHARANARAM
COMMUNITY, HAN PHO SUBDISTRICT, KHAO CHAISON DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE)" โดยมี
มี ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสีโครราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านโปรดอนุญาตให้ นายฉัตรชัย ปลอดคำ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสีโครราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

- ยืนใจขอปดบ...

ภาคผนวก จ

แบบสัมภาษณ์ที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชน

วัดจณาราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดลพบุรี

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์สำหรับงานวิจัยฉบับนี้ เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัย เรื่อง การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจณาราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดลพบุรี แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจณาราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดลพบุรี

ตอนที่ 3 ภาวะผู้นำด้วยหลักสมชีวิตา

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2. โปรดตอบคำถามตามสภาพที่เป็นจริง คำตอบของท่านมีคุณค่ายิ่งแก่การวิจัย เพราะจะทำให้ทราบข้อเท็จจริงอันจะนำไปสู่การศึกษาการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจณาราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดลพบุรี ข้อมูลที่ท่านตอบจะไม่มีผลกระทบแก่ท่านแต่อย่างใด หากท่านไม่รู้ลึกสบายใจสามารถไม่ตอบคำถามได้ ผู้วิจัยขอรับรองว่าข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ครั้งนี้ จะเป็นข้อมูลในภาพรวมเท่านั้น และจะดำเนินการให้สอดคล้องภายใต้เงื่อนไขจริยธรรมในมนุษย์ทุกประการ

ผู้วิจัยขอขอบคุณสำหรับความร่วมมือการให้สัมภาษณ์ของท่านไว้ ณ โอกาสนี้

นายฉัตรชัย ปลอดข้า

นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา คณะศาสนาและปรัชญา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์

แบบสัมภาษณ์

การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัด
จณาราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาค้อ จังหวัดพิจิตร

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ ผู้ให้สัมภาษณ์..... นามสกุล.....

ที่อยู่ปัจจุบัน หมู่ที่ ตำบล อำเภอ

จังหวัด

วันที่และเวลาที่สัมภาษณ์ วัน ที่ เดือน พ.ศ.

เวลา น.

ตำแหน่งงาน

ตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัด จณาราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาค้อ จังหวัดพิจิตร

- 1) ท่านเห็นว่าหลักสมชีวิตมีส่วนช่วยการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้านการบริหาร
รายได้และรายจ่าย อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

- 2) ท่านเห็นว่าหลักสมชีวิตมีส่วนช่วยการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้านความพอเพียง
ในการใช้ชีวิต อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

- 3) ท่านเห็นว่าหลักสมชีวิตมีส่วนช่วยการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้านการสร้างภูมิคุ้มกัน อย่างไร

.....

.....

.....

.....

- 4) ท่านเห็นว่าหลักสมชีวิตมีส่วนช่วยการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้านการพึ่งพาตนเอง อย่างไร

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ภาวะผู้นำด้วยหลักสมชีวิต

- 5) ท่านคิดว่าภาวะผู้นำชุมชนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ด้านความเป็นผู้นำตามหลักหลักสมชีวิต ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

- 6) ท่านคิดว่าภาวะผู้นำชุมชนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ด้านคุณธรรมของผู้นำตามหลักหลักสมชีวิต ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

- 7) ท่านคิดว่าภาวะผู้นำชุมชนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ด้านการตัดสินใจความขัดแย้งในชุมชนตามหลักหลักสมชีวิตา ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

- 8) ท่านคิดว่าภาวะผู้นำชุมชนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม การสื่อสารและการสร้างความร่วมมือในชุมชนตามหลักหลักสมชีวิตา ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่กรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ครั้งนี้

นายฉัตรชัย ปลอดคำ

นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสน์เพื่อการพัฒนา คณะศาสนาและปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสคราช

ภาคผนวก ฉ

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์

จากการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัยโดยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง

CVI : (Content Validity Index)

จากผู้เชี่ยวชาญผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย จำนวน 3 ท่าน

การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม

ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง

เกณฑ์การตัดสินค่า CVI ถ้ามีค่า 0.80 ขึ้นไป แสดงว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตามจุดประสงค์ หรือตรงตามเนื้อหา นั้น แสดงว่าคำถามนั้นใช้ได้

ตอนที่ 1 แนวทางการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดพัทลุง

ข้อคำถาม	ผลการตัดสินใจ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	CVI	การแปลผล
1. ท่านเห็นว่าหลักสมชีวิตมีส่วนช่วยการพัฒนา ศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้านการบริหาร รายได้และรายจ่าย อย่างไร	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
2. ท่านเห็นว่าหลักสมชีวิตมีส่วนช่วยการพัฒนา ศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้านความพอเพียงใน การใช้ชีวิต อย่างไร	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
3. ท่านเห็นว่าหลักสมชีวิตมีส่วนช่วยการพัฒนา ศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้านการสร้าง ภูมิคุ้มกัน อย่างไร	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
4. ท่านเห็นว่าหลักสมชีวิตมีส่วนช่วยการพัฒนา ศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้านการพึ่งพาตนเอง อย่างไร	4	4	4	1.00	สอดคล้อง

ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำด้วยหลักสมชีวิตา

ข้อคำถาม	ผลการตัดสินใจ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	CVI	การแปลผล
1. ท่านคิดว่าภาวะผู้นำชุมชนของพุทธศาสนิกชน ชุมชนวัดจรรย์าราม ด้านความเป็นผู้นำตามหลัก หลักสมชีวิตา ควรเป็น อย่างไร	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
2. ท่านคิดว่าภาวะผู้นำชุมชนของพุทธศาสนิกชน ชุมชนวัดจรรย์าราม ด้านคุณธรรมของผู้นำตาม หลักหลักสมชีวิตา ควรเป็น อย่างไร	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
3. ท่านคิดว่าภาวะผู้นำชุมชนของพุทธศาสนิกชน ชุมชนวัดจรรย์าราม ด้านการตัดสินใจความ ขัดแย้งในชุมชนตามหลักหลักสมชีวิตา ควรเป็น อย่างไร	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
4. ท่านคิดว่าภาวะผู้นำชุมชนของพุทธศาสนิกชน ชุมชนวัดจรรย์าราม การสื่อสารและการสร้าง ความร่วมมือในชุมชนตามหลักหลักสมชีวิตา ควร เป็นอย่างไร	4	4	4	1.00	สอดคล้อง

ภาคผนวก ข

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ที่ วศก.๕๐๑๒/๒๕๖๕

วิสาทกิจชุมชนศูนย์การเรียนรู้การพัฒนาธรรมปัญญา
เลขที่ ๑๗๑ หมู่ที่ ๗ ตำบลหนองแจ้งใหญ่ อำเภอบัวใหญ่
จังหวัดนครราชสีมา ๓๐๑๒๐

๑๑ มิถุนายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอส่งเอกสารรับรองการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ รหัสโครงการ: CLDW-๒๕๖๕/๐๐๖

เรียน นายฉัตรชัย พลอดคำ

สิ่งที่ส่งมาด้วย หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (ฉบับภาษาไทย) จำนวน ๑ ฉบับ

ตามที่ท่านได้ส่งโครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของ
พุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจตุรธารม ตำบลหนองโพธิ์ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดลพบุรี เพื่อขอพิจารณาจริยธรรม
การวิจัยในมนุษย์นั้น บัดนี้โครงการวิจัยของท่านผ่านการพิจารณาแล้ว

คณะกรรมการได้ประชุมและพิจารณาแล้ว รับรองในวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๖๕ ถึง ๑๐ มิถุนายน
๒๕๗๐ รายละเอียดอื่น ๆ ตามหนังสือรับรองที่แนบมาด้วยนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

เรียนมาด้วยความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญธรรม คำเมืองแสน)

ประธานคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

วิสาทกิจชุมชนศูนย์การเรียนรู้การพัฒนาธรรมปัญญา

โทร. ๐๘-๕๖๖๕-๑๘๒๘, ๐๘-๒๖๕๓๓๐๒๘

E-mail: boonruam.ka1966@gmail.com

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย

ที่ CLDW-2569/006

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยชุมชนศูนย์การเรียนรู้การพัฒนาธรรมปัญญา
เลขที่ 171 หมู่ที่ 7 ตำบลหนองแจ้งใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา 30120 โทร.08-5665-1828, 08-2253-2282
E-mail: boonruam.ka1966@gmail.com

หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ชื่อโครงการวิจัย	การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจครัวเรือนด้วยหลักสมชีวิตาของพุทธศาสนิกชนชุมชนวัดจรรย์ราม ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาวงกต จังหวัดพัทลุง		
รหัสจริยธรรมการวิจัย	CLDW-2569/006		
ผู้วิจัยหลัก	นายณัฏฐชัย ปอดดำ		
สังกัด	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช		
วิธีการพิจารณา	Expedited		
วันที่ส่ง	28 พฤษภาคม 2569	วันที่พิจารณา	9 มิถุนายน 2569
วันที่รับรอง	11 มิถุนายน 2569	วันหมดอายุ	10 มิถุนายน 2570

เอกสารที่รับรอง

1. แบบคำร้องทั่วไป
2. แบบขอรับการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
3. เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย
4. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยได้รับการบอกกล่าวและเต็มใจ
5. โครงการวิจัยเพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และประวัตินักวิจัย/คณะนักวิจัย
6. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
7. ใบรับรองการผ่านการอนุมัติจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยชุมชนศูนย์การเรียนรู้การพัฒนาธรรมปัญญา ได้พิจารณาโครงการวิจัยแล้ว ความแนวทางการวิจัยการวิจัยในคนที่เป็นมาตรฐานสากล ตามระเบียบแนวทางและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญจัน ค่ำเมืองแสน)
ประธานคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ	ฉัตรชัย ปลอดคำ
วัน เดือน ปี เกิด	วันอังคารที่ 22 มิถุนายน พ.ศ.2514
สถานที่เกิด	จังหวัดพัทลุง
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี บริหารธุรกิจ สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ที่อยู่ปัจจุบัน	198 หมู่ที่ 9 ตำบลโคกม่วง อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
ผลงานตีพิมพ์	-
รางวัลที่ได้รับ	-

